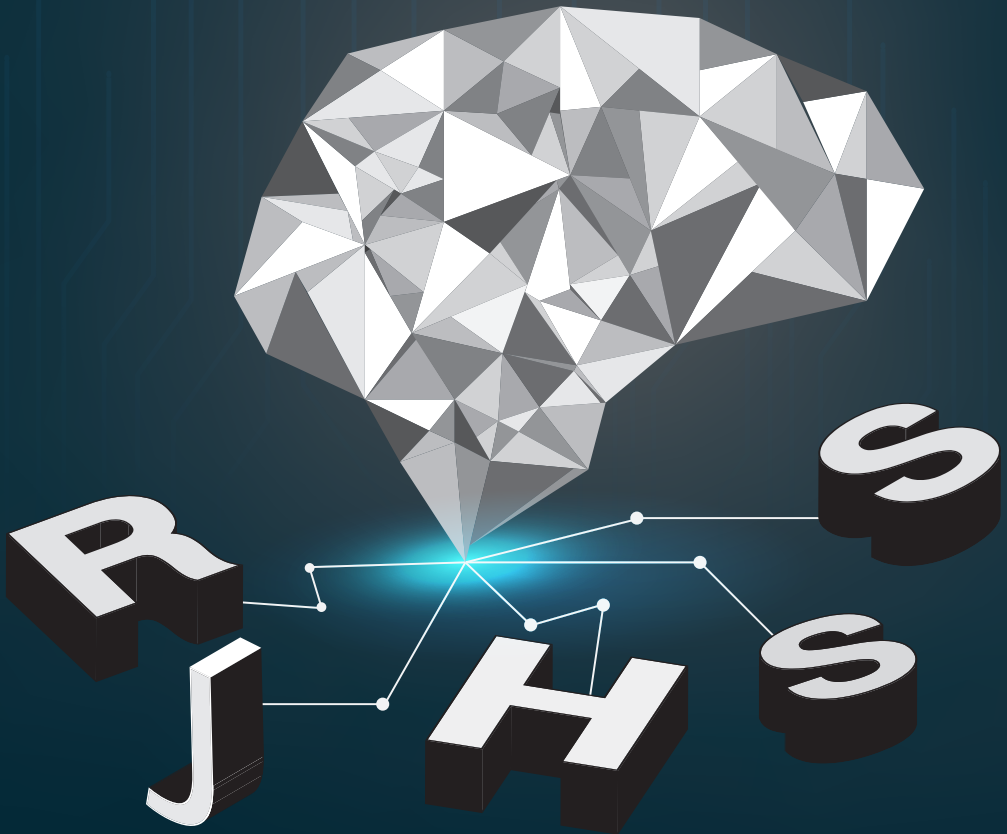

Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences

ISSN 3027-7647 (Print)
ISSN 3027-768X (Online)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่มพฤกษ์ 人文与社会学刊
ปีที่ 43 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2568 Vol.43 No.3 September – December 2025

ไอทีในมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Information Technology in Humanities and Social Sciences
信息技术在人文与社会科学

เจ้าของ	มหาวิทยาลัยเกริก
บรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณ จันทโรนานนท์
สังกัด	มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์กระแส ชนะวงศ์
รองศาสตราจารย์สุพัฒน์ อีร์เวจเรญชัย
อาจารย์ ดร.เอกพันธ์ ภูมิจิตร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์
ศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร
ศาสตราจารย์ ดร.มูฮำหมัดซากิ เจ๊ะหะ
ศาสตราจารย์พิเศษ จรัญ ภักดีธนากุล
รองศาสตราจารย์ ดร.สยาม อรุณศรีมรกต
รองศาสตราจารย์ ดร.อนิรุทธิ์ สติมัน
รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พิมพ์วง
รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม รัฐอมฤต
รองศาสตราจารย์ ดร.สายชล ชุตเจ็จเงิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกุลศรี ศรีสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพพร ปัจจยคุณธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลอ รอดลอย
รองศาสตราจารย์ ดร.พวงทิพย์ คุณานุสรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญอยู่ ขอฟพรประเสริฐ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณีย์ มงคลพิทักษ์สุข
อาจารย์ ดร.หิม ชุน เขีย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยนครพนม ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยศิลปากร ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย
สถาบันพระปกเกล้า ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ประเทศไทย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย

สำนักงาน	สถาบันวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเกริก เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 ถนนรามอินทรา แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220 ประเทศไทย 0-2552-3500-9 ต่อ 402 romphruek.kru@gmail.com
โทรศัพท์	
e-mail	

- ทุกบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์รรมพฤกษ์ เป็นทัศนะและข้อคิดเห็นของผู้เขียน ไม่ใช่ทัศนะของมหาวิทยาลัยเกริกหรือกองบรรณาธิการ
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาชัดเจน
- ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์รรมพฤกษ์ ผ่านการตรวจและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพลภักษ์ เป็นวารสารวิชาการที่รองรับการเผยแพร่ผลงานด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับศาสตร์ทางด้าน การบริหาร การจัดการ สังคมศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ และศิลปศาสตร์ ซึ่งตีพิมพ์มากกว่าสี่ทศวรรษ เน้นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยอันมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสังคมไทย สร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพทางวิชาการเพื่อสังคม อีกทั้งตระหนักถึงความสำคัญของการขยายบทบาททางวิชาการต่อสังคมวงกว้าง และ การพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นแหล่งความรู้ที่มาจากผลงานวิจัยของอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษา เพื่อเข้าสู่การเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society) โดยจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ เผยแพร่ในรูปแบบเล่มและรูปแบบไฟล์อิเล็กทรอนิกส์

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพลภักษ์ มีนโยบายและเกณฑ์การรับพิจารณาและตีพิมพ์บทความซึ่งไม่เคยเสนอเพื่อขอตีพิมพ์ และไม่เคยเผยแพร่ในเอกสารฉบับอื่นๆ มาก่อนหน้านี้ โดยบทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพลภักษ์นั้นต้องผ่านการประเมิน ผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Double Blind Peer Review) ทั้งนี้ บทความทั้งหมดที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพลภักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก ขอสงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่วิทยาการและความรู้ใหม่ๆ ในสาขาวิชาที่เปิดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย
2. เพื่อส่งเสริมอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาต่างๆ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิในการนำเสนอผลงานทางวิชาการ
3. เพื่อเป็นเอกสารประกอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

กำหนดการออกวารสาร

ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

ปี พ.ศ. 2568 วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพลภักษ์ รับตีพิมพ์บทความในประเด็นด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้สนใจส่งบทความโดยลงเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพลภักษ์ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/index> หรือติดต่อสอบถามรายละเอียดที่ 02-552-3500-9 ต่อ 402

ในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกมิติ ความรู้ใหม่ๆ ทางด้าน IT (Information Technology) หรือ เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลต่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ และความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลาจากการพลวัตของสังคม งานวิชาการเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาในทุกภาคส่วน และงานวิจัยยังส่งผลต่อการพัฒนานั้นๆ ให้สัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม ที่ถูกต้องพร้อมด้วยหลักฐานในการอ้างอิง

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมฤกษ์ ปีที่ 43 ฉบับที่ 3 ของมหาวิทยาลัยเกริกได้เสนอทั้งบทความทางวิชาการและบทความวิจัยในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการนำ IT ที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ในมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ดังปรากฏบทความ ในเล่มวารสารรวม 17 บทความ ดังนี้ 1. Optimizing Deeplabv3+ with Multi -Scale Attention for Semantic Segmentation 2. การวิเคราะห์ Prompt สำหรับ Generative AI เพื่อการขายรูปภาพบนเว็บไซต์ Adobe stock 3. Enhancing Trade Show Value through Servitization Strategies 4. ผลกระทบของความเสี่ยงของกิจการและการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 5. ความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยต่อการเดินทางด้วยรถไฟฟ้าความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น 6. การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) 7. The Determinants of New Business Loans Interest Rate In ARIMA, ARIMAX, And ARDL Approach 8. ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี 9. บทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย 10. การใช้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเพื่อตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐโดยอาศัยกลไกตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 11. มุสลิมในเกาหลีใต้: พัฒนาการและการดำรงอยู่ 12. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ 13. Factors Affecting the Success of Community Development: A Case Study of communities alongside Prem Prachakorn Canal, Bangkok Thailand 14. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาษาอังกฤษในยุคปัญญาประดิษฐ์ 15. การศึกษากลิณีการดัดแปลงบทกวีจินโบราณ

ผ่านบทเพลง ในช่วงปี ค.ศ. 1990 ถึง ค.ศ. 2010 16. การศึกษาบทบาทของศาลเจ้าพ่อคง
ขุยต่อชุมชน ตำบลคงขุย อำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี 17. การเปลี่ยนผ่านบทบาทของ
เทพเจ้าทุเออร์เซียน (兔儿神) ภายใต้พลวัติของอำนาจและวาทกรรมในสังคมจีน

เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความเข้าใจที่ลึกซึ้งและรอบด้านยิ่งขึ้นขอเชิญท่านติดตามศึกษา
บทความฉบับเต็มภายในเล่มนี้ซึ่งได้รวบรวมผลงานวิจัยและวิชาการที่มีคุณค่าและผ่านการ
พิจารณาอย่างรอบคอบหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา
ความรู้ของท่านต่อไป

บทความประจำฉบับ

Optimizing Deeplabv3+ with Multi -Scale Attention for Semantic Segmentation Jiajing Liu and Arfat Ahmad Khan	11
--	----

การวิเคราะห์ Prompt สำหรับ Generative AI เพื่อการขายรูปภาพ บนเว็บไซต์ Adobe stock The Analysis of Generative AI Prompts for Selling Images on the Adobe Stock Website อนุพนธ์ บางบ่อ และ ปฐมา สตะเวทิน Anupon Bangbor and Patama Satawedini	33
--	----

Enhancing Trade Show Value through Servitization Strategies Duangdej Yuaikwamdee	51
---	----

ผลกระทบของความเสี่ยงของกิจการและการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อ ผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ และก่อสร้าง ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย The Impact of Business Risk and Corporate Governance on the Performance of Companies in the Real Estate and Construction Sector Listed on the Stock Exchange of Thailand บุญญารัตน์ เก่งทันการ และ เบญจพร โมกขะเวส Boonyarat Kangtangkarn and Benjaporn Mookhavesa	75
--	----

ความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูง
เส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น

99

Thai Passengers' Expectation toward High-Speed Rail travel
on the Bangkok-Khon Kaen Route

จันทร์เมธา ศรีรักษา กานต์รวี ชื่นอารมณ กิตติพัฒน์ อ่อนจาง
ชัยญานุช สุขสมเนตร ศศิรินทร์ รักวงศ์ จักรพงษ์ อดมวรทรัพย์
และ ศุภกานต์ ยอดประดิษฐ์

Chanmatha Sriraksa Kanrawi Chuanarrom Kittipat Onjang
Chanyanuch Suksomnet Sasirin Ruckwong
Jakkaphong Udomworasap and Supakarn Yodpradit

การพัฒนารูปแบบขององค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ
ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4)

123

Development of Learning Organization Model For Bangkok Bank
Employees Provincial region (Central region 4)

ณัฐชนนต์ กลัดเจริญ นวสันต์ วงศ์ประสิทธิ์
และ ณัฐปภัศ ญาณมนโนวิชญ์

Natchamon Kludcharoen Nawasanan Wongprasit
and Natapakal Yanmanovisit

The Determinants of New Business Loans Interest Rate In ARIMA,
ARIMAX, And ARDL Approach

147

Tharana Paemchakon Nuchanart Juntatemee Adirek Vajrapatkul
and Nongnat Nopakun

ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล
ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี 167

Understanding of Financial Reporting Standards and Corporate Income Tax
of the Accountant in the Accounting Office Nonthaburi Province

ทวีชัย อุรัชต์

Thawischai Uratchat

บทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย 187

The role of administrative law in protecting children's rights
in Thailand

รุจินันท์ วาธีวัฒน์รัตน์

Rujinun Watheewattananut

การใช้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเพื่อตรวจสอบการทำงานของ
หน่วยงานภาครัฐโดยอาศัยกลไกตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ
พ.ศ. 2540 207

The Exercise of Citizens' Right to Access Official Information for Monitoring
Government Agencies under the Official Information Act B.E. 2540

ธัชฎามาศ อุไรวรรณ

Thatchadamas Uraivan

มุสลิมในเกาหลีใต้: พัฒนาการและการดำรงอยู่ 235

Muslims in South Korea: Development and Existence

บัณฑิต อารอมัน

Bandit Aroman

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้
ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย

253

The Role of School Administrators in Developing the Quality
of Learning Resources in Sarasas Affiliated School

ปณณดา แวดอุดม และ สุวิทย์ สลามเต๊ะ

Punnada Vad-udom and Suwit Salamteh

Factors Affecting the Success of Community Development
: A Case Study of communities alongside Prem Prachakorn Canal,
Bangkok Thailand

277

Chalerm Gerdmoli Usanee Mongkolpitaksuk Kittisak Rathprasert
Sukulya Parinyokul and Phairoj Yattiakravong

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาษาอังกฤษในยุคปัญญาประดิษฐ์

305

The Changing Role of the English Language in the Age
of Artificial Intelligence

พงษ์วิทย์ นามทะจันทร์ และ ไพศาล อรุณโชคนำลาก

Pongwit Namthachan and Paisarn Arunchoknumlap

การศึกษากลวิธีการดัดแปลงบทกวีจีนโบราณผ่านบทเพลง
ในช่วงปี ค.ศ. 1990 ถึง ค.ศ. 2010

321

A Study on the Strategies for Adapting Classical Chinese Poetry
into Songs from 1990 to 2010

นฤชล สติรวัฒน์กุล และ ศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม

Naruchol Sathirawatkul and Siriwan Likhidcharoentham

การศึกษาบทบาทของศาลเจ้าพ่อคงขุยต่อชุมชน ตำบลคงขุย

349

อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

A Study of Roles of Dong Khui Shrine Related to Community

of Dong Khui Sub-District, Chon Daen District, Phetchabun Province

ตรีศูล เกษร จักรพันธ์ อินผา น้ำเพชร ทองมาก ญัฐสิมมล อมรรัฐธรรมสรค์

พัชรภา ยิ้มบุญ ศุภกร ทาพิมพ์ และเพชรรัตน์ อ้วนโสม

Threesoon Kesorn Chakkaphan Inpha Namphet Thongmak

Natsikamol Amonratthasan Patcharapra Yimboon

Suphakorn Tapim and Petcharat Uanhome

การเปลี่ยนผ่านบทบาทของเทพเจ้าหูเอ๋อร์เลิน (兔儿神) ภายใต้พลวัตของ

367

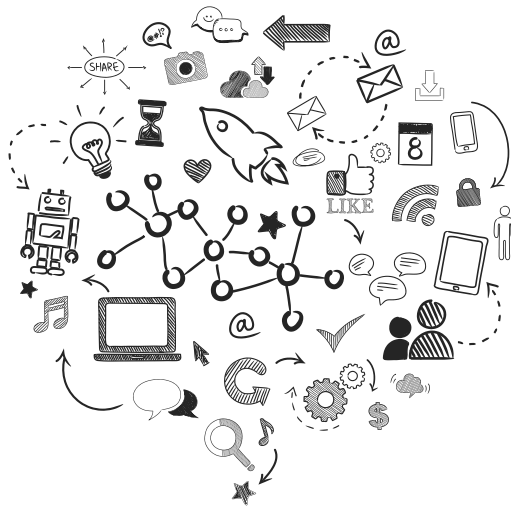
อำนาจและวาทกรรมในสังคมจีน

The Transformation of the Rabbit God (兔儿神) under the Dynamics
of Power and Discourse in Chinese Society

ชนิชา คิดประเสริฐ

Chanicha Kidprasert

Jiajing Liu and Arfat Ahmad Khan

Optimizing Deeplabv3+ with Multi-Scale Attention for Semantic Segmentation

Jiajing Liu¹ and Arfat Ahmad Khan²

¹College of Computing, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002, Thailand
e-mail: jiajing.l@kkumail.com

²College of Computing, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002, Thailand
e-mail: arfatkhan@kku.ac.th

Received : October 9, 2025 Revised : October 31, 2025 Accepted : November 3, 2025

Abstract

DeepLabv3+, a leading model for semantic segmentation, often struggles with high computational costs and inadequate multi-scale representation, leading to blurred boundaries and poor detection of small-scale targets. To overcome these challenges, our work introduces an efficient network built upon the lightweight MobileNetV2 backbone that incorporates three novel modules. First, our DENS-ASPP module replaces the standard ASPP to better capture multi-scale features using a densely connected atrous cascade. These features are then refined by the SEA module, which applies spatial attention for modeling extensive, direction-sensitive contextual information. The last component of our architecture is the DCE module, which enhances the decoder with coordinate attention, embedding positional information to sharpen object details. Our model achieves 72.56% mIoU and 87.28% mPA on the PASCAL VOC 2012 dataset, demonstrating that this integrated framework yields substantial gains in segmentation performance.

Keywords: Attention; Multi-Scale; Segmentation; Efficient Network

Introduction

A foundational challenge in computer vision is the task of image segmentation, a process concerned with partitioning a digital image or

video frame into distinct, semantically meaningful regions (Ding & Qian, 2024). As a cornerstone of visual understanding systems, this capability has wide-ranging applications, impacting fields such as medical diagnostics (e.g., tumor boundary detection and tissue analysis), autonomous navigation (e.g., identifying road surfaces and pedestrians), and interactive technologies like video surveillance and augmented reality (Wang, et al., 2023; Wenkuana & Shicai, 2023). Segmentation can be approached with varying levels of detail, including semantic segmentation, where every pixel is assigned a category label, instance segmentation, and panoptic segmentation. Compared to whole-image classification—a task that assigns a single category to the entire image—segmentation is inherently more complex due to the demand for modeling fine-grained structures, precise object boundaries, and multi-scale context (Jiang et al., 2021; Lili & Jinzhi, 2022).

Over the decades, the field of image segmentation has seen a significant evolution in methodology. Early approaches were dominated by classical techniques including thresholding, histogram-based methods, region growing, and clustering algorithms like k-means and watershed (Li, et al., 2023). More sophisticated formulations later emerged, such as active contours, graph cuts, and probabilistic models like conditional/Markov random fields. In recent years, the advent of deep learning (DL) has triggered a paradigm shift, consistently delivering new state-of-the-art results on major public benchmarks and fundamentally reshaping the field's best practices (Xiang et al., 2024; Lee & Park, 2024). Among the various DL architectures, the DeepLab family has risen to prominence and become particularly influential within semantic segmentation (Azad et al., 2020). Models from the DeepLab family, for instance, effectively enhance boundary localization and detail recovery

by employing encoder-decoder architectures and atrous spatial pyramid pooling (ASPP) to aggregate multi-scale context.

Despite these strengths, a key limitation in the DeepLab series is that its multi-scale feature fusion strategy remains relatively simplistic, heavily relying on dilated convolutions. In visually complex or cluttered scenes, this approach can lead to suboptimal cross-scale feature interaction, causing small objects to be overlooked and boundaries to become overly smoothed. Consequently, there is a clear need to improve the representation and fusion of multi-scale information, particularly for handling objects of diverse scales and geometries in challenging contexts.

This work introduces a set of structural enhancements for DeepLabv3+ that target two complementary goals: improving spatial context modeling and refining decoder-level features, all while maintaining computational efficiency. We achieve this by developing modules that provide a more expressive multi-scale representation—enhancing spatial awareness via global and directional pooling (SEA) and embedding coordinate information into the decoder for fine-grained detail recovery (DCE).

A foundational challenge in computer vision is the task of image segmentation, which partitions digital images into semantically meaningful regions (Ding & Qian, 2024). This process plays a crucial role in applications such as medical diagnostics, autonomous driving, and video surveillance (Wang et al., 2023; Wenkuana & Shicai, 2023). Among many models, **DeepLabv3+** has become one of the most influential frameworks for semantic segmentation due to its encoder-decoder design and use of Atrous Spatial Pyramid Pooling (ASPP) for capturing multi-scale context (Chen et al., 2017).

However, DeepLabv3+ still faces limitations—its multi-scale fusion heavily relies on dilated convolutions, which may lead to weak cross-scale feature interactions and blurred boundaries. Consequently, there is a need

to improve multi-scale representation and decoder accuracy. To address these challenges, this study proposes an optimized version of DeepLabv3+ integrating three innovative modules: DENS-ASPP, SEA, and DCE, all designed to balance feature richness, contextual understanding, and computational efficiency.

Research Objective(s)

The primary objectives of this research are as follows:

1. To design a **DENS-ASPP module** that enhances multi-scale feature extraction using a densely connected atrous cascade and strip pooling.
2. To develop a **Spatial Enhancement Attention (SEA) module** that fuses global and directional pooling for improved spatial context modeling.
3. Finally, propose the DCE (Decoder Coordinate Enhancement) module, which embeds precise positional information into the decoder using coordinate attention to significantly sharpen object boundaries.

Research Methodology

Overview of the DeepLabv3+ Network

Built upon DeepLabv3, the DeepLabv3+ architecture (Yang et al., 2020) incorporates a lightweight decoder, resulting in a classical encoder-decoder structure. In semantic segmentation, this design is widely adopted: the encoder employs a deep convolutional backbone to derive high-level semantic representations (Zhao et al., 2017). On top of the encoder, the ASPP head aggregates multi-scale context using an arrangement of five concurrent streams. Four of these are convolutional: a 1x1 convolution and three 3x3 atrous convolutions with distinct dilation factors (6, 12, and 18). The fifth stream performs image-level global average pooling to provide a holistic feature summary. Together, these branches capture

complementary scales and produce robust feature representations. The decoder then progressively restores spatial resolution and refines boundaries: low-level features from the backbone are first projected by a 1×1 convolution and fused with the $\times 4$ upsampled ASPP output; a subsequent 3×3 convolution and a final $\times 4$ upsampling step recover the original resolution and sharpen object edges.

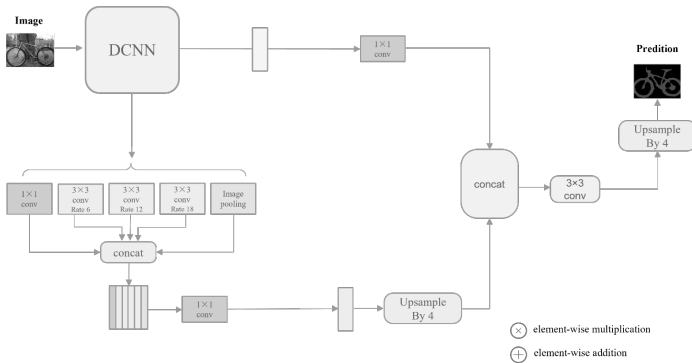

Figure 1. Deeplabv3 plus model

Source: Authors (2025).

Improved DeepLabv3 plus network

Our proposed network architecture is built upon the DeepLabv3+ framework, for which we adopt the lightweight MobileNetV2 as the primary feature extractor to ensure computational efficiency. A core innovation of our model is the replacement of the standard ASPP module with our novel DENS-ASPP, which is designed to capture a richer set of multi-scale features through a densely connected atrous cascade. To further enhance these features, a Spatial Enhancement Attention (SEA) module is positioned subsequently, generating a spatial attention map from global and strip pooling to adaptively refine the feature representation. In the decoder stage, we incorporate a Decoder Coordinate Enhancement (DCE) module. This module leverages coordinate attention to facilitate a more effective integration of high- and low-level features, which is critical for achieving

a precise definition of object contours. The synergistic interplay between these components is depicted schematically in Figure 2.

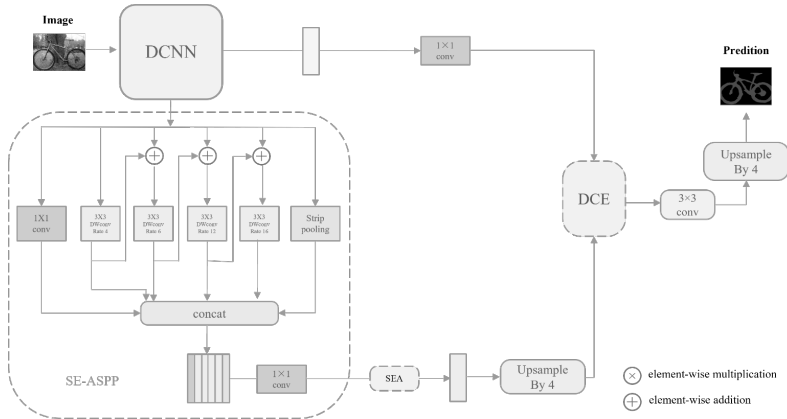

Figure 2. Improved Deeplabv3 plus model

Source: Authors (2025).

DENS-ASPP Module

To provide the network with a rich understanding of multi-scale context in an efficient manner, we propose a novel module named DENS-ASPP, which is inspired by the original DenseASPP (Yang et al., 2018). This module collaboratively extracts features from various dimensions and scales through several integrated parallel branches. At its core is a Densely Connected Atrous Convolution Cascade, which consists of a series of 3×3 depthwise separable atrous convolutions (DWconv) with varying dilation rates (e.g., 4, 6, 12, and 16). Differing from conventional parallel structures, this branch adopts a dense connection scheme: the output of a preceding convolutional layer is element-wise added to its input, and the result is fed into the subsequent layer with a larger dilation rate, thereby constructing a hierarchical feature extraction path. In parallel, a standard 1×1 convolutional branch and a Strip Pooling branch operate concurrently. The 1×1 convolutional branch handles the extraction of

basic features, while the Strip Pooling branch is tasked with capturing long-range contextual dependencies by aggregating features horizontally and vertically, compensating for the limitations of atrous convolutions in capturing global information. For comprehensive feature fusion, the outputs from all parallel paths—including the 1×1 convolution branch, the features generated by every individual atrous layer in the cascade, and the Strip Pooling branch—are concatenated. Finally, the concatenated features are processed through a terminal 1×1 convolution for final feature integration and channel adjustment, yielding the module's ultimate output.

SEA Module

While CNNs dominate semantic segmentation, their receptive fields grow slowly and struggle to capture global context. GAP alleviates this but collapses directional information due to its isotropic pooling. Therefore, combining GAP with anisotropic strip pooling offers a complementary solution to balance global context and directional sensitivity. Strip pooling addresses this limitation by employing anisotropic windows along horizontal and vertical axes, enabling richer global context modeling and stronger sensitivity to structural layouts(Hou et al., 2020).

While the original Atrous Spatial Pyramid Pooling (ASPP) module is designed for the aggregation of multi-scale contextual information, it lacks sufficient capability to capture spatial correlations and long-range dependencies. To overcome this limitation, we propose an enhanced module, named SEA, which integrates global pooling operations and strip pooling to refine spatial awareness and strengthen feature representations. The SEA is placed after the standard ASPP block in the DeepLabv3+ architecture, thereby enriching feature extraction for semantic segmentation.

The proposed SP module incorporates three parallel pooling branches: global average pooling (GAP), which captures the holistic

background context, and strip pooling (SP) along horizontal and vertical dimensions, which models long-range spatial dependencies. To generate the spatial attention map, the feature maps from these parallel branches are first aggregated and then passed through a 1×1 convolutional layer, with a subsequent non-linear activation function producing the final map. This map reweights the input features in an element-wise manner, thereby adaptively enhancing spatially relevant information.

Formally, the relationship between the input and output of the SEA module is defined by the following equation:

$$F_{\text{out}} = S \left(F_{\text{in}}, \sigma(W \cdot (GAP(F_{\text{in}}) + H + V)) \right) \quad (1)$$

Here, F_{in} and F_{out} are the input and output feature maps. GAP ($\cdot$) corresponds to global average pooling, while H and V represent the features extracted through horizontal and vertical strip pooling. W denotes the weights of a 1×1 convolution, and σ stands for the Sigmoid activation function. The $\otimes$ operation indicates an element-wise multiplication, which allows the learned spatial attention map to adaptively refine the input features.

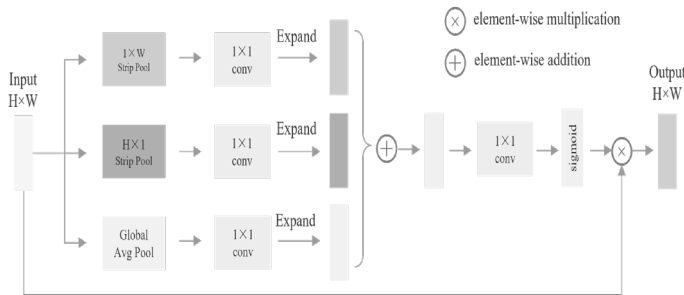

Figure 3. Architectural diagram of the proposed SEA module.

The module leverages a combination of global average pooling (GAP) and anisotropic strip pooling (SP) to improve feature representation and refine spatial context.

Source: Adapted from Hou et al. (2020). Created by the authors (2025).

Decoder Coordinate Enhancement (DCE) Module

Attention mechanisms in neural networks draw their inspiration from the human visual system's innate ability to selectively focus on salient information while ignoring irrelevant details (Zeng et al., 2020). This principle has been effectively embodied in neural networks as a powerful tool for autonomously learning and extracting critical features from complex data (Chen et al., 2017a). In image analysis, this allows a model to concentrate on regions of interest and ignore extraneous backgrounds, thus optimizing computational resources and boosting performance. Following the rapid advancement of attention algorithms, their integration into deep learning models to enrich feature expression has become widespread and has led to outstanding outcomes (Zhang et al., 2020; Honarbakhsh et al., 2023). Conventional channel attention methods, like the SE module in SENet (Hu et al., 2018), calculate channel weights using 2D global pooling to achieve considerable performance gains. A key limitation, however, is that this approach only models inter-channel relationships and overlooks vital spatial location information. To overcome this, the Coordinate Attention module (Hou et al., 2021) addresses this by factorizing channel attention into two distinct, parallel 1D feature encoding steps, thereby embedding positional information into the attention maps. In our research, we improved the DeepLabv3+ network by introducing a Decoder Coordinate Enhancement (DCE) module into its decoder. Experiments demonstrate that this enhancement yields a significant improvement in performance.

The architecture of our proposed Decoder Coordinate Enhancement (DCE) module is illustrated in Figure 4. It adopts a dual-branch design that integrates spatial coordinate information into decoder features while preserving the original representation through a residual connection. For an input feature map denoted by X , with dimensions $C \times H \times W$, the

primary coordinate attention branch first aggregates features along the horizontal and vertical axes using two 1D global average pooling operations. This yields two position-aware feature vectors, Z^h and Z^w . These two vectors are subsequently concatenated and processed by a sequence of operations: a 1×1 convolution, batch normalization, and a non-linear activation function δ to encode spatial dependencies:

$$f = \delta(BN(F_1([z^h, z^w]))) \quad (2)$$

This encoded representation is then split and transformed by separate 1×1 convolutions and sigmoid functions to generate the final attention weights, g^h and g^w . These weights recalibrate the input features through element-wise multiplication:

$$Y_c(i, j) = X_c(i, j) \times g_c^h(i) \times g_c^w(j) \quad (3)$$

Concurrently, a parallel shortcut path applies a 1×1 convolution to the original input X . The module's final output is produced by combining this shortcut with the attention-recalibrated feature map Y via element-wise addition. This dual-branch architecture allows the module to effectively embed spatial coordinate information, enhancing its capacity for resolving fine-grained details and accurately segmenting small objects with low computational overhead.

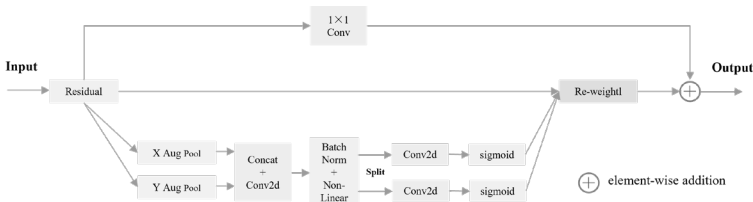

Figure 4. Decoder Coordinate Enhancement (DCE) Module

Source: Adapted from Hou et al. (2021). Created by the authors (2025).

Experiments and results

Experiment Datasets

To evaluate our model's performance, the PASCAL VOC 2012 dataset (Everingham et al., 2015) was selected, as it is a widely recognized benchmark for semantic segmentation. This dataset provides comprehensive pixel-level annotations for 21 categories, which are composed of 20 foreground object classes and one background class. For the training phase, we followed common practice and utilized the augmented training set of 10,582 images. The model's performance was subsequently validated and tested on the official validation and test sets, containing 1,449 and 1,456 images, respectively.

Experimental Setup and Evaluation Metrics

The experimental platform consisted of an NVIDIA RTX 3090 GPU, with all code developed in the PyTorch deep learning library. For training, the Adam optimizer was utilized with a learning rate of 0.001, a batch size of 8, and a weight decay parameter of 0.005. The model was trained for 100 epochs on the PASCAL VOC2012 dataset using a two-phase strategy.

The primary metrics for evaluating segmentation performance were Mean Intersection over Union (mIoU) and Mean Pixel Accuracy (mPA). For a total of k classes, these metrics are derived from the following pixel counts:

$*P_{ij}$ The count of pixels belonging to class i but predicted as class j ;

$*P_{ji}$ The count of pixels belonging to class j but predicted as class i ;

$*P_{ii}$ The count of pixels correctly predicted as belonging to class i .

The mathematical expressions for mIoU and mPA are given as follows:

$$MloU = \frac{1}{K+1} \sum_{i=0}^k \frac{P_{ii}}{\sum_{j=0}^k P_{ij} + \sum_{j=0}^k P_{ji} - P_{ii}} \quad (4)$$

$$mPA = \frac{1}{K+1} \sum_{i=0}^k \frac{P_{ii}}{\sum_{j=0}^k P_{ij}} \quad (5)$$

DENS-ASPP: Experimental Results and Analysis

To quantify the contribution of our DENS-ASPP module, we conducted a direct comparison with the baseline ASPP, with the outcomes summarized in Table 1. The data shows that substituting the standard ASPP with our module yields considerable improvements across both primary metrics. The proposed DENS-ASPP lifted the mIoU score from 69.84% to 71.31% and the mPA score from 85.51% to 86.37%. These results, representing absolute gains of 1.47 points in mIoU and 0.86 points in mPA, clearly confirm the superior ability of our module's design to aggregate multi-scale context.

Table 1 : Ablation Study: Quantitative Results for Different Modules

Model	MIoU(%)	MPA(%)
ASPP	69.84	85.51
DENS-ASPP	71.31	86.37

SEA Module: Experimental Results and Analysis

As shown in Table 2 below, when using the Spatial Enhancement Attention (SEA), the segmentation result reaches an MIoU of 72.51%. This is 2.67% higher than the baseline without attention, 0.89% higher than using only global attention (GAP), 0.53% higher than using only horizontal strip attention (SP-H), and 0.48% higher than using only vertical strip attention (SP-W). These results demonstrate that by fusing local information from strip attention with global context, the model can better focus on important target information, thereby effectively improving segmentation accuracy.

Table 2 : SEA Module: Experimental Results and Analysis

Model	MIoU(%)	MPA(%)
Without Attention	69.84	85.51
ASPP(GAP)	71.62	86.15
ASPP(SP-H)	71.98	86.68
ASPP(SP-W)	72.03	87.05
SEA	72.51	87.21

DCE Module: Experimental Results and Analysis

To specifically assess the effectiveness of our proposed Decoder Coordinate Enhancement (DCE) module, we conducted an ablation study on the PASCAL VOC 2012 dataset. As detailed in Table 3, this study compares the baseline DeepLabv3+ against versions enhanced with either the standard Coordinate Attention (CA) or our DCE module integrated into the decoder.

The baseline model established a performance of 69.84% mIoU and 85.51% mPA. Upon integrating the standard CA module, the scores saw a significant boost to 72.02% mIoU and 86.87% mPA, confirming the benefit of embedding positional information. By further substituting CA with our proposed DCE module, the performance was elevated to a new high of 72.16% mIoU and 87.12% mPA. These results suggest that while standard CA is effective, our DCE module's unique dual-branch architecture provides a more refined method for capturing spatial dependencies and enhancing decoder features, achieving superior performance with minimal added complexity.

Table 3 : Ablation Study of Decoder-Integrated Attention Mechanisms

Model	MIoU(%)	MPA(%)
Baseline	69.84	85.51
+CA	72.02	86.87
+DCE	72.16	87.12

Validation of Module Effectiveness

1

Table 2 details the ablation experiments conducted to validate our proposed modules on the PASCAL VOC2012 dataset. To establish a benchmark, the baseline model without any new components achieves an MIoU of 69.84%. Subsequently, we observe that the standalone addition of the DENS-ASPP, SEA, and DCE modules substantially improves performance, raising the MIoU to 71.31%, 72.51%, and 72.16%, respectively. The full model, which combines all three components, yields the best performance among all configurations at 72.65% MIoU. This superior result confirms that the modules work in synergy and validates the effectiveness of our overall architecture design.

Table 4 : Evaluating the Individual and Synergistic Contributions of the Proposed Modules on PASCAL VOC 2012.

Group	DENS-ASPP	SEA	DCE	MIoU(%)	MPA(%)
①	×	×	×	69.84	85.51
②	√	×	×	71.31	86.37
③	×	√	×	72.51	87.31
④	×	×	√	72.16	87.12
⑤	√	√	√	72.65	87.28

Category-wise Comparison of IoU

Figure 5 provides a detailed, category-by-category breakdown of the IoU scores to illustrate the impact of our model’s modifications. As shown, our enhanced model (mIoU=72.65%) demonstrates superior or equal performance compared to the baseline (mIoU=69.84%) on every single class. The most dramatic improvements are seen in traditionally difficult categories that often contain fine structures. For example, the ‘bicycle’ IoU jumped by 15 points (from 0.53 to 0.68), while ‘pottedplant’ and

‘chair’ also saw significant boosts of 13 points each. This consistent, across-the-board improvement confirms that our multi-stage enhancement framework effectively strengthens the model’s ability to handle a wide variety of object shapes and sizes, leading to more reliable segmentation.

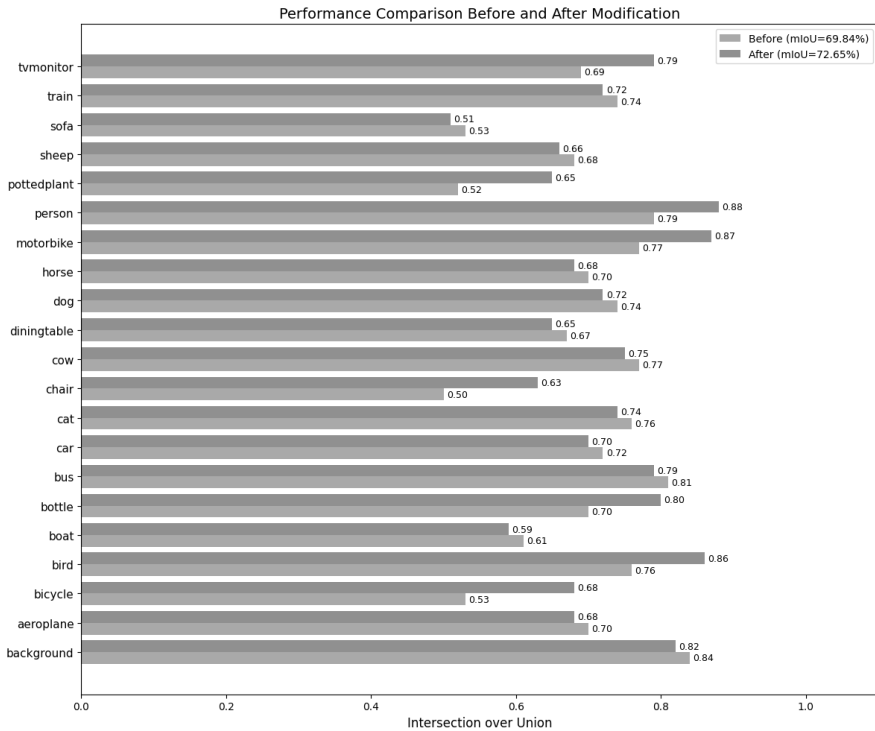

Figure 5. Comparison chart of category segmentation accuracy.

Source: Authors’ experiments (2025)

Qualitative Comparison of Segmentation Results

To better illustrate the practical impact of our enhancements, we visually compared the segmentation results from our network with those from the original DeepLabv3+. A representative example is provided in Figure 5, which displays the original image (a), the ground truth (b), the baseline prediction (c), and our model’s prediction (d). A close inspection

reveals that the baseline model often yields fragmented boundaries and erroneous classifications, particularly for small or complex objects, reflecting its limitations in multi-scale feature fusion. Conversely, our approach produces significantly sharper boundary delineation and more complete object coverage. These tangible improvements provide strong qualitative evidence that our structural modules successfully boost context-detail awareness in complex scenes.

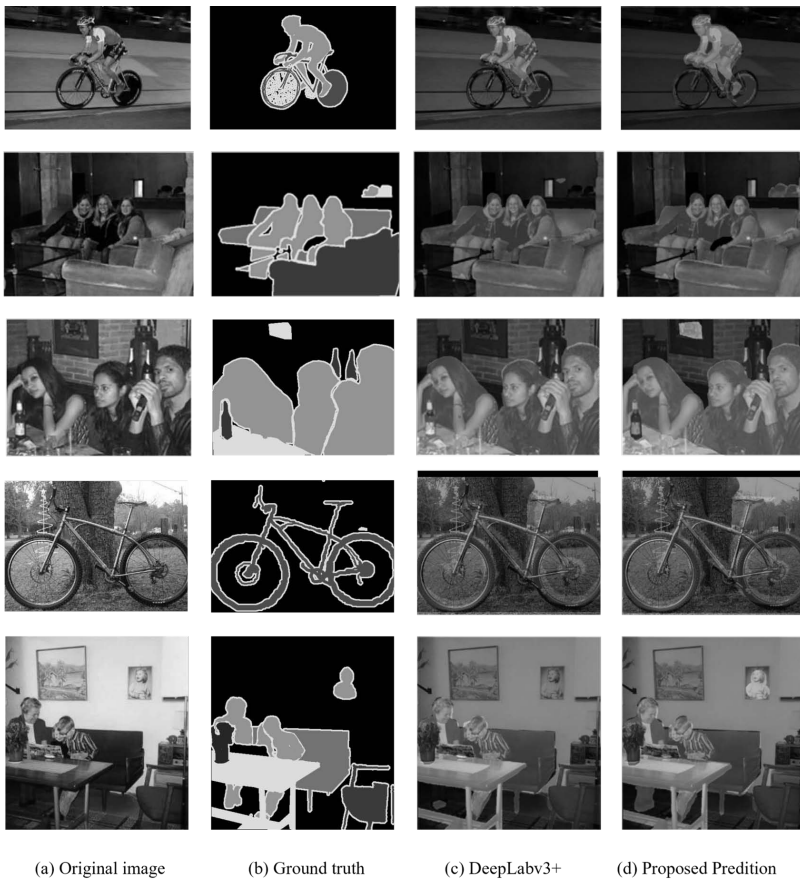

Figure 6. Comparison of PASCAL VOC 2012 dataset segmentation results.

Source: Authors' experiments (2025)

Discussion

The experimental results demonstrate consistent improvements in both mIoU and mPA across all configurations. When compared to previous studies such as Light-Deeplabv3+ (Ding & Qian, 2024) and DpNet (Wang et al., 2023), our proposed model achieved higher segmentation accuracy with comparable computational efficiency. While Light-Deeplabv3+ focused primarily on model compression, our work contributes an effective multi-stage attention strategy that strengthens boundary precision and small-object segmentation. Similarly, compared with Attention DeepLabv3+ (Azad et al., 2020), the introduction of the SEA module enables superior direction-aware context aggregation, and the DCE module refines spatial details beyond prior attention-based decoders. These comparisons affirm that our model not only builds upon the strengths of DeepLabv3+ but also extends its capability through lightweight, synergistic attention mechanisms.

Conclusion

This research presented an enhanced DeepLabv3+ network integrating three complementary modules—DENS-ASPP, SEA, and DCE—to improve the model's ability to manage multi-scale context and preserve fine-grained details. Experimental evidence confirmed that the integrated model achieved superior segmentation accuracy and sharper object boundaries compared with the baseline.

Practical Significance and Value: The proposed model offers high performance while maintaining low computational cost, making it applicable for real-time systems such as autonomous vehicles, medical imaging diagnostics, and mobile robotics. Beyond academic contributions, this work provides a practical foundation for deploying efficient semantic segmentation systems in resource-constrained environments. Future research will emphasize model compression, pruning, and knowledge distillation to further optimize accuracy-efficiency trade-offs.

First, at the encoder level, we proposed the DENS-ASPP module, which replaces the standard ASPP with a densely connected atrous cascade and parallel strip pooling to achieve a more powerful aggregation of multi-scale features. Second, these features are further refined by the Spatial Enhancement Attention (SEA) module, which models long-range, direction-aware dependencies through a combination of global and strip pooling. Finally, in the decoder, we introduced the Decoder Coordinate Enhancement (DCE) module, which leverages coordinate attention to optimize the fusion of high- and low-level features, significantly sharpening object boundaries.

Through extensive experiments, our integrated model demonstrated superior performance over the baseline, confirming that the synergistic combination of these modules leads to a more robust and accurate segmentation model. However, we acknowledge that these additions increase the model's parameter count, which could be a consideration for resource-constrained applications. Future work may explore model compression techniques to mitigate this trade-off.

Recommendations

In this paper, we presented a significantly enhanced network based on the DeepLabv3+ architecture, introducing a comprehensive, multi-stage feature enhancement framework. Our approach is composed of three synergistic modules: the DENS-ASPP module for robust multi-scale feature extraction, the SEA module for capturing long-range spatial context, and the DCE module for refining details in the decoder. Experimental results validate that our integrated method achieves substantial improvements in segmentation accuracy, demonstrating a particular aptitude for resolving complex boundaries and accurately identifying small-scale objects in challenging scenes. The principles developed in this work can serve as

a valuable reference for advancing semantic segmentation in domains such as autonomous navigation and medical diagnostics.

Despite these promising results, we acknowledge certain limitations. The integration of our advanced modules inevitably increases the model's computational complexity. Therefore, a primary focus of future work will be on model optimization and generalization. We intend to explore model compression techniques, such as network pruning and knowledge distillation, in conjunction with semi-supervised learning methods. The goal is to develop a model that strikes an effective balance between high accuracy and lightweight efficiency, ensuring robust adaptability for wider real-world deployment.

References

- Azad, R., Asadi-Aghbolaghi, M., Fathy, M., & Escalera, S. (2020, August). *Attention Deeplabv3+: Multi-level context attention mechanism for skin lesion segmentation*. In *European Conference on Computer Vision* (pp. 251–266). Springer.
- Chen, L. C., Papandreou, G., Kokkinos, I., Murphy, K., & Yuille, A. L. (2017). *DeepLab: Semantic image segmentation with deep convolutional nets, atrous convolution, and fully connected CRFs*. *IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence*, 40(4), 834–848.
- Ding, P., & Qian, H. (2024). *Light-Deeplabv3+: A lightweight real-time semantic segmentation method for complex environment perception*. *Journal of Real-Time Image Processing*, 21(1), 1.
- Everingham, M., Eslami, S. A., Van Gool, L., Williams, C. K., Winn, J., & Zisserman, A. (2015). *The Pascal visual object classes challenge: A retrospective*. *International Journal of Computer Vision*, 111(1), 98–136.

- Honarbakhsh, V., Siahkoohi, H. R., Rezghi, M., & Sabeti, H. (2023). *SeisDeepNET: An extension of Deeplabv3+ for full waveform inversion problem*. *Expert Systems with Applications*, 213(1), 118848.
- Hou, Q., Zhou, D., & Feng, J. (2021). *Coordinate attention for efficient mobile network design*. In Proceedings of the IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (pp. 13713–13722). IEEE.
- Hu, J., Shen, L., & Sun, G. (2018). *Squeeze-and-excitation networks*. In Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (pp. 7132–7141). Salt Lake City, UT, US.
- Jiang, L., Zhou, W., Li, C., & Wei, Z. (2021, March). *Semantic segmentation based on DeeplabV3+ with multiple fusions of low-level features*. In 2021 IEEE 5th Advanced Information Technology, Electronic and Automation Control Conference (IAEAC) (pp. 1957–1963). IEEE.
- Lee, K., & Park, K. S. (2024). *Deep learning model analysis of drone images for unauthorized occupancy detection of river site*. *Journal of Coastal Research*, 116(SI), 284–288.
- Li, L., Zhang, W., Zhang, X., Emam, M., & Jing, W. (2023). *Semi-supervised remote sensing image semantic segmentation method based on deep learning*. *Electronics*, 12(2), 348.
- Lili, G., & Jinzhi, Z. (2022, August). *A lightweight network for semantic segmentation of road images based on improved DeepLabv3+*. In 2022 5th International Conference on Pattern Recognition and Artificial Intelligence (PRAI) (pp. 832–837). IEEE.
- Wang, J., Zhang, X., Yan, T., & Tan, A. (2023). *Dpnet: Dual-pyramid semantic segmentation network based on improved Deeplabv3 plus*. *Electronics*, 12(14), 3161.

- Wenkuana, D., & Shicai, G. (2023). *Hazy images segmentation method based on improved DeeplabV3*. *Academic Journal of Computer and Information Science*, 6(5), 21–29.
- Xiang, S., Wei, L., & Hu, K. (2024). *Lightweight colon polyp segmentation algorithm based on improved DeepLabV3+*. *Journal of Cancer*, 15(1), 41–50.
- Yang, M., Yu, K., Zhang, C., Li, Z., & Yang, K. (2018). *DenseASPP for semantic segmentation in street scenes*. In *Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition* (pp. 3684–3692). IEEE.
- Yang, Z., Peng, X., & Yin, Z. (2020, October). *Deeplab_v3_plus-net for image semantic segmentation with channel compression*. In 2020 IEEE 20th International Conference on Communication Technology (ICCT)(pp. 1320–1324). IEEE.
- Zeng, H., Peng, S., & Li, D. (2020, November). *Deeplabv3+ semantic segmentation model based on feature cross attention mechanism*. *Journal of Physics: Conference Series*, 1678(1), 012106.
- Zhang, Z., Huang, J., Jiang, T., Sui, B., & Pan, X. (2020). *Semantic segmentation of very high-resolution remote sensing image based on multiple band combinations and patchwise scene analysis*. *Journal of Applied Remote Sensing*, 14(1), 016502.
- Zhao, H., Shi, J., & Qi, X. (2017, July). *Pyramid scene parsing network*. In *Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition* (pp. 2881–2890). IEEE.

The Analysis of Generative AI Prompts for Selling Images on the Adobe Stock Website

[illegible]

การวิเคราะห์ Prompt สำหรับ Generative AI เพื่อการขาย รูปภาพบนเว็บไซต์ Adobe stock

The Analysis of Generative AI Prompts for Selling Images on the Adobe Stock Website

อนุพนธ์ บางบ่อ¹ และ ปฐมา สตะเวทิน²

Anupon Bangbor and Patama Satawedin

¹คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปทุมธานี 12120 ประเทศไทย

School of Communication Arts, Bangkok University, Pathum Thani 12120, Thailand

e-mail: anupon.bang@bumail.net

²คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปทุมธานี 12120 ประเทศไทย

School of Communication Arts, Bangkok University, Pathum Thani 12120, Thailand

e-mail: patama.s@bu.ac.th

Received : July 1, 2025 Revised : October 27, 2025 Accepted : October 30, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาผลของการใช้ Prompt สองรูปแบบ—เชิงเทคนิค (Technical) และเชิงอารมณ์ (Emotional)—ในการสร้างภาพด้วย Generative AI (Midjourney 6.1/Autojourney) เพื่อนำไปจำหน่ายบน Adobe Stock โดยออกแบบเป็น A/B Testing กับภาพรวม 1,100 ภาพ และ เก็บข้อมูลพฤติกรรมผู้ใช้งานจาก Adobe Stock Contributor Dashboard ครบกลุ่มตัวชี้วัด Impressions, Clicks, CTR, Downloads, Revenue, และ Time to First Download (TTFD) แบบ รายสัปดาห์ตลอด 6 สัปดาห์ (1 กุมภาพันธ์–10 เมษายน 2568)

ผลการทดลองชี้ว่า Emotional Prompt เหนือกว่า อย่างต่อเนื่อง: CTR 27.1% เทียบ 14.9%, คลิก/ภาพ 12.8 เทียบ 3.2, และ TTFD 2.5 วัน เทียบ 6.5 วัน ขณะที่ ยอดดาวน์โหลดโดยรวม ใกล้เคียงกัน สะท้อนว่าการออกแบบถ้อยคำที่เร้าอารมณ์ช่วยยกระดับ Engagement และศักยภาพทางการตลาดของคอนเทนต์ภาพบนแพลตฟอร์มสต็อก ทั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติในการออกแบบ Prompt และการใช้ตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรม (โดยเฉพาะ CTR และ TTFD) เพื่อวางแผนคอนเทนต์และเพิ่มรายได้ในระยะยาว

คำสำคัญ: ระบบปัญญาประดิษฐ์; คลังภาพสต็อกออนไลน์จาก Adobe; ข้อความคำสั่งที่ใช้ในการสื่อสารกับปัญญาประดิษฐ์; กระบวนการทดสอบเปรียบเทียบ, อัตราการคลิกผ่าน; ระยะเวลาที่แอปใช้ในการดาวน์โหลดและแสดงผลลัพธ์; แดชบอร์ดของผู้ร่วมให้ข้อมูล

Abstract

This study compares two prompt strategies—technical and emotional—for Generative AI image creation (Midjourney 6.1/Autojourney) aimed at selling on Adobe Stock. We conduct an A/B test over 1,100 images and collect behavioral metrics from the Adobe Stock Contributor Dashboard, including Impressions, Clicks, CTR, Downloads, Revenue, and Time to First Download (TTFD), weekly across six weeks (February 1–April 10, 2025).

Results show emotional prompts consistently outperform technical prompts: CTR 27.1% vs. 14.9%, clicks per image 12.8 vs. 3.2, and TTFD 2.5 vs. 6.5 days, while total downloads remain comparable. These findings indicate that emotionally resonant prompt design enhances user engagement and strengthens marketing effectiveness for stock imagery. We provide practical guidance on prompt composition and using behavioral metrics—especially CTR and TTFD—for content planning and long-term revenue optimization.

Keywords: Generative AI; Adobe Stock; Prompt; A/B Testing; CTR; TTFD; Contributor Dashboard

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน การใช้ชีวิต และการทำงานนั้นถือได้ว่ามีเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงปีสองปีที่ผ่านมา บริบทของสังคมการทำงานในประเทศไทยนั้นเราได้ทำความรู้จักกับเทคโนโลยี AI มากมายหลายตัว โดยเฉพาะเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Generative Artificial Intelligence: Generative AI) ที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในหลากหลายอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสื่อสาร การสร้างสรรค์เนื้อหา และการตลาดออนไลน์ (Gozalo-Brizuela & Garrido-Merchan, 2024) ทำให้การนำ AI มาใช้มีการเติบโตอย่างรวดเร็วทั้งในกลุ่มธุรกิจและผู้ใช้รายบุคคล เนื่องจากเทคโนโลยี AI เข้าถึงได้มากขึ้น การประยุกต์ใช้จึงขยายตัวไปในหลายภาคส่วน

2

การนำ AI มาใช้ในวงกว้างนี้กำลังกำหนดอนาคตของอุตสาหกรรมต่างๆ และสร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ โดยในปัจจุบันนั้นอัตราการนำ AI เชิงสร้างสรรค์มาใช้ในปัจจุบันมีความสูงอยู่ที่ร้อยละ 39.4 ซึ่งก้าวหน้าอย่างรวดเร็วกว่าเทคโนโลยีก่อนหน้านี้ เช่น พีซี และอินเทอร์เน็ต จากการรวบรวมสามปีหลังจากที่พีซีเปิดตัวสู่ตลาดอัตราการนำ AI มาใช้อยู่ที่เพียงร้อยละ 20 ซึ่งใกล้เคียงกับอัตราการนำ AI เชิงสร้างสรรค์มาใช้ 2 ปีหลังจากเปิดตัว ทำให้ในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา การนำ AI มาใช้ในองค์กรต่างๆ ยังคงอยู่ที่ราวร้อยละ 50 อย่างไรก็ตามผลสำรวจในปี 2024 โดย McKinsey & Company แสดงให้เห็นว่ามีการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีการนำ AI มาใช้เพิ่มขึ้นเป็น 72 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ การนำ AI มาใช้ยังเติบโตอย่างแข็งแกร่ง โดยแตะระดับ 65 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสะท้อนถึงความสนใจที่เพิ่มขึ้นทั่วโลก

จากการรวบรวมข้อมูลของ elfsight.com โดย Burmagina (2025) พบว่า ณ เดือนสิงหาคม 2024 ผู้ใหญ่ชาวอเมริกันวัย 18 ถึง 64 ปีเกือบร้อยละ 40 เคยใช้ AI เชิงสร้างสรรค์ในระดับหนึ่ง ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณ 1 ใน 3 รายงานว่าใช้เป็นประจำทุกวันหรืออย่างน้อยสัปดาห์ละไม่กี่ครั้ง ที่น่าสนใจคือ การใช้ AI ที่บ้าน (ร้อยละ 32.6) สูงกว่าที่ทำงาน (ร้อยละ 28.1) เล็กน้อย แต่การใช้ AI ทุกวันพบได้บ่อยกว่าที่ทำงาน (ร้อยละ 10.6) เมื่อเทียบกับที่บ้าน (ร้อยละ 6.4) แม้ว่าหลายคนอาจไม่ทราบ แต่ AI ก็ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันแล้ว ไม่ว่าจะเป็นผู้ช่วยเสมือนอย่าง Siri และ Alexa ไปจนถึงคำแนะนำส่วนบุคคลบนแพลตฟอร์มสตรีมมิ่งอย่าง Netflix และ Spotify ผู้คนนับล้านคนโต้ตอบกับ AI ทุกวัน ในขณะที่เทคโนโลยี AI ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง เราคาดว่าจะมีการนำไปใช้งานมากขึ้นในธุรกิจทุกขนาดและทุกอุตสาหกรรมนั่นเอง (Global Vibrancy, 2024 อ้างใน Burmagina, 2025)

ความนิยมของ AI แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค โดยบางพื้นที่ได้รับการนำไปใช้อย่างรวดเร็ว ในขณะที่บางพื้นที่ยังคงตามหลังอยู่ เครื่องมือ Global Vibrancy จากสถาบัน Stanford Institute for Human-Centered AI จัดอันดับสหรัฐอเมริกาให้เป็นผู้นำระดับโลกด้านปัญญาประดิษฐ์ รองลงมาคือจีนและสหราชอาณาจักร จากการวิเคราะห์ข้อมูลจาก 36 ประเทศ เครื่องมือนี้เน้นย้ำว่าสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในด้านสำคัญๆ เช่น โมเดลการเรียนรู้ของเครื่องจักร การลงทุนด้าน AI ของภาคเอกชน และการวิจัยด้าน AI อย่างรับผิดชอบ โดยจีนตามมาอันดับที่สอง และสหราชอาณาจักรตามมาอันดับที่สาม ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้ก้าวข้ามขอบเขตของนิยายวิทยาศาสตร์ไปสู่การเป็นแรงผลักดันในภูมิทัศน์เทคโนโลยี ตั้งแต่การทำให้งานเป็นอัตโนมัติไปจนถึงการปรับปรุงการตัดสินใจ

ใจ AI กำลังเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมต่างๆ ทั่วโลก การทำความเข้าใจขนาดของตลาด AI และการเติบโตที่คาดการณ์ไว้ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับธุรกิจและนักลงทุนที่ต้องการนำทางในสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2

1. จากการศึกษาพบว่า ณ ปี 2024 อุตสาหกรรม AI ทั่วโลกมีมูลค่าประมาณ 638.23 พันล้านดอลลาร์ ความก้าวหน้าสำคัญด้านการเรียนรู้ของเครื่องจักร การประมวลผลภาษาธรรมชาติ และการมองเห็นด้วยคอมพิวเตอร์ยังคงส่งเสริมการเติบโตนี้ โดยมีการใช้งานตั้งแต่บริการลูกค้าอัตโนมัติไปจนถึงการวินิจฉัยทางการแพทย์ขั้นสูง ดังนั้นการลงทุนด้าน AI นั้นมีความแข็งแกร่ง โดยบริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่และสตาร์ทอัพต่างก็ลงทุนอย่างหนักในการวิจัยและพัฒนาในด้าน AI ต่อไปนี้คือรายชื่อ 5 ประเทศที่มีการลงทุนด้าน AI มากที่สุดในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาโดยเรียงลำดับดังนี้ 1) สหรัฐอเมริกา: 328.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ (2019–2023) 67.9 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2023 (+65.94% จากปี 2019) 2) จีน: 132.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ (2019–2023) 15.1 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2023 (ลดลง ~33% จากปี 2019) 3) สหราชอาณาจักร: 25.5 พันล้านดอลลาร์ (2019–2023) 4)

2. อินเดีย: 16.1 พันล้านดอลลาร์ (2019–2023) และเยอรมนี: 14.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ (2019–2023)

จากการศึกษาจึงสามารถอนุมานได้ว่า ตลาด AI คาดว่าจะเติบโตถึง 3,680.47 พันล้านดอลลาร์ภายในปี 2034 คาดว่าสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้นำตลาดโลก โดยมีขนาดตลาดโดยประมาณที่ 851.46 พันล้านดอลลาร์ภายในปี 2034 เนื่องจาก AI ยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นในการขับเคลื่อนการสร้างสรรค์นวัตกรรมและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ AI กลายเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่มีอิทธิพลมากที่สุดในโลก ธุรกิจ นักลงทุน และผู้ประกอบการควรติดตามแนวโน้มเหล่านี้อย่างใกล้ชิดเนื่องจากตลาด AI นำเสนอโอกาสที่ไม่มีใครเทียบได้สำหรับการสร้างสรรค์นวัตกรรมและความสำเร็จ

จากความเจริญเติบโตของ AI ดังกล่าวข้างต้น AI จึงเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการการทำงานในด้านการสื่อสารการตลาดดิจิทัลด้วย ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนเส้นทางการเดินของผู้บริโภค (Customer Journey) ในแต่ละกระบวนการ โดย Davenport et al. (2021) ได้อธิบายไว้ว่า หากผู้บริโภคกำลังพิจารณาและค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า แปรนต์สามารถนำ AI เข้ามาช่วยในการยิงโฆษณาไปยังกลุ่มผู้บริโภค

กลุ่มนั้น และช่วยในการให้ผู้บริโภคในการค้นหาข้อมูล ในขณะเดียวกัน นักสร้างสรรค์ยังนำ AI เข้ามาใช้ในการออกแบบโฆษณาสินค้าของแบรนด์ต่างๆซึ่งช่วยในการสร้างสรรค์สุนทรียศาสตร์ทางภาพให้มีความแปลกใหม่กับชิ้นงานโฆษณานั้นๆได้มากขึ้น และทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน (Harsanto et al., 2025) และ AI ยังช่วยในการสร้าง personalized ให้เกิดขึ้นกับ video marketing (Hargunani, 2025)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของ Prompt เชิงเทคนิค (Technical Prompt) และ Prompt เชิงอารมณ์ (Emotional Prompt) ที่ใช้สร้างภาพด้วย Generative AI (Midjourney) ในการเพิ่มอัตราการคลิก (CTR) และลดระยะเวลาในการดาวน์โหลด (TTFD) บนแพลตฟอร์ม Adobe Stock.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษานี้ไม่เพียงแต่มีคุณค่าในเชิงการประยุกต์ใช้งานสำหรับผู้ใช้งานทั่วไปหรือผู้ประกอบการเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์ในระดับเชิงนโยบายและการพัฒนาวิธีคิดเชิงกลยุทธ์ในระดับมหภาค โดยสามารถสรุปประโยชน์เพิ่มเติมที่คาดว่าจะได้รับดังนี้

1. ประโยชน์ในการสร้างแนวทางเชิงนโยบายและมาตรฐานการใช้ AI ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นสำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการกำหนดทิศทางการใช้ Generative AI อย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบ รวมถึงสร้างความตระหนักถึงการใช้พรอมต์อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

2. ประโยชน์ต่อการวิจัยเชิงลึกในอนาคต

งานวิจัยนี้สามารถเป็นรากฐานให้แก่งานศึกษาต่อยอดในด้านอื่น ๆ เช่น การวิเคราะห์อัลกอริธึมของ Midjourney, การรับรู้ของผู้ซื้อภาพออนไลน์, การตลาดด้วยเนื้อหาสร้างโดย AI (AI-generated content marketing) และการออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ในแพลตฟอร์ม AI

3. ประโยชน์เชิงการสร้างทักษะใหม่ของแรงงานดิจิทัลในยุคที่ตลาดแรงงานต้องการทักษะด้าน AI มากขึ้น งานวิจัยนี้ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและสร้างแนวทาง

ปฏิบัติให้บุคลากรไทยสามารถใช้งานเครื่องมือสร้างภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมแข่งขันในเวทีระดับโลก

4. ประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมครีเอทีฟไทย ผลการวิจัยสามารถนำไปสู่การสร้างแนวทางใหม่ในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ผ่านการใช้ Generative AI อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกับกลุ่มนักออกแบบ ศิลปิน ดิจิทัล และผู้ประกอบการ Micro SMEs

2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการออกแบบ Prompt สำหรับ Generative AI เพื่อสร้างสรรค์ภาพที่สามารถขายได้จริงบนแพลตฟอร์ม Adobe Stock โดยมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง Prompt ที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารกับระบบ AI ตลอดจนผลกระทบต่อประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience: UX) และอัตราการดาวน์โหลด (CTR) ภายใต้กรอบแนวคิดเชิงกลยุทธ์จากสถาบันวิจัยระดับโลกอย่าง The PROMPT Institute และองค์ความรู้เชิงระบบเกี่ยวกับ AI Structure

1. แนวคิดของ PROMPT Institute

The PROMPT Institute เป็นองค์กรที่อุทิศตนเพื่อการศึกษาและพัฒนาแนวทางการเขียนคำสั่ง (Prompt) อย่างมีระบบ โดยได้เสนอรูปแบบคำสั่งเชิงโครงสร้างที่มีความเป็นมาตรฐาน เช่น R-T-F (Role – Task – Format) และ T-A-G (Task – Action – Goal) ซึ่งออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถสื่อสารเจตจำนงกับระบบ AI ได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพสูงสุด (Feng et al., 2023) โครงสร้างเหล่านี้ไม่เพียงช่วยลดความคลุมเครือของภาษา แต่ยังสามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ในการออกแบบเนื้อหาดิจิทัล

นอกจากนี้ PROMPT Institute ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการเขียน Prompt ในฐานะทักษะที่ต้องมีการฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทของ Generative AI ที่มีความไวต่อคำสั่งและรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งส่งผลโดยตรงคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้ (Shen et al., 2023; Wong & Faikhamta, 2023)

2. AI Structure และโครงสร้างการประมวลผลของระบบ AI

โครงสร้างของระบบ Generative AI มีพื้นฐานจากการเรียนรู้ของโมเดลภาษา (Large Language Models) ที่สามารถประมวลผลคำสั่งและสร้างเนื้อหาใหม่ได้จาก

2

ข้อมูลที่มีอยู่ การจัดโครงสร้าง Prompt ที่ดีจึงต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์เชิงไวยากรณ์ และบริบทในระดับลึก เพื่อให้ระบบสามารถตีความความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างถูกต้อง

รูปแบบโครงสร้าง Prompt เช่น B-A-B (Before – After – Bridge) และ C-A-R-E (Context – Action – Result – Emotion) ยังเป็นส่วนหนึ่งของกรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้โดยมุ่งวิเคราะห์ความสามารถในการโน้มน้าวใจผู้บริโภคผ่านภาพที่สร้างโดย AI ทั้งในเชิงความสวยงามและการสื่อสารเนื้อหาที่ตรงเป้าหมาย (Oppenlaender et al., 2023)

นิยามประเภท Prompt: Technical vs Emotional

Technical Prompt (เชิงเทคนิค)

คำนิยาม. ชุดคำสั่งที่เน้น ข้อกำหนดเชิงภาพและกายภาพ เพื่อควบคุมคุณภาพ และมาตรฐานงานสต็อกอย่างสม่ำเสมอ

เป้าหมายประสงค์. ทำให้ระบบ “รู้ว่าจะต้องสร้างอะไรและอย่างไร” ลดความกำกวม เพิ่มโอกาสผ่านการคิวเรชัน

องค์ประกอบหลัก.

1. Subject/Composition (กฎสามส่วน, สมมาตร, ระยะใกล้-ไกล)
2. Optics/Lighting (ระบุเลนส์/มุม, soft light/backlight/rim light, golden/blue hour)
3. Color/Look (โทนสี, คอนทราสต์, skin tone เป็นธรรมชาติ)
4. Background/Cleanup (พื้นหลังเรียบ, ไม่มีโลโก้/ลิขสิทธิ์, ความสะอาดภาพ)
5. Detail/Sharpness (ความคมชัด, texture, ความละเอียดเหมาะสมกับ e-commerce/โฆษณา)

ตัวอย่าง (TH). “แหวนเงินมินิมอลวางบนพื้นหลังอะคริลิกใส คอมโพสกฎสามส่วน มุม 45° แสง softbox คู่ มี rim light บาง โทนขาว-เทา พื้นหลังไร้โลโก้ รายละเอียดคมชัด เหมาะ hero shot e-commerce”

Emotional Prompt (เชิงอารมณ์)

คำนิยาม. ชุดคำสั่งที่เน้น อารมณ์ บรรยากาศ เรื่องเล่า ค่านิยม และแรงจูงใจของผู้ชม เพื่อเพิ่มแรงดึงดูดเชิงความรู้สึกเป้าหมาย. ทำให้ภาพ “ตรงใจ” (affective fit) เพิ่มความโดดเด่นบนฟีดและแรงจูงใจในการคลิก/มีส่วนร่วมองค์ประกอบหลัก.

1. Audience/Use-case (ระบุกลุ่มเป้าหมายและโอกาสใช้สื่อ)
2. Narrative/Value (ธีมเรื่องเล่า/คุณค่าที่สื่อ เช่น ความผูกพัน ครอบครัว ความยั่งยืน)

3. Mood/Atmosphere (cozy, uplifting, tranquil, premium)
4. Sensory Adjectives (airy, crisp, velvety, zesty ฯลฯ เพื่อแม่ปอามณ
เป็นภาพ)

5. Cultural/Seasonal Cues (ฤดูกาล/วัฒนธรรม—เสียงเครื่องหมายการค้า)
ตัวอย่าง (TH). “เข้าอบุ่นของของขวัญความใส่ใจ แหวนเงินบนผ้าลินินนุ่ม โทน cozy
อ่อนโยน สื่อ ‘จริงใจ-ผูกพัน’ แสงธรรมชาติจากหน้าต่าง ครอบใกล้ให้รู้สึกใกล้ชิด”

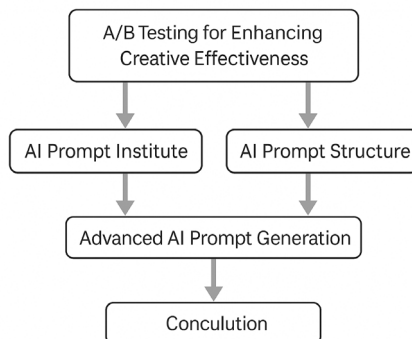
3. การเชื่อมโยงกรอบแนวคิดกับการทดลองในเชิงกลยุทธ์

จากข้อมูลเชิงทฤษฎีดังกล่าว งานวิจัยนี้ได้ออกแบบการทดลองในลักษณะ
กึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Design) โดยใช้เทคนิค A/B Testing เปรียบเทียบ
ระหว่าง Prompt แบบ “Emotional” และ “Technical” ที่สร้างจากแนวคิดของ
PROMPT Institute และ AI Structure โดยตรง เพื่อศึกษาผลกระทบต่อพฤติกรรม
การดาวน์โหลดภาพจากผู้ใช้งานจริงบน Adobe Stock

ผู้วิจัยยังได้พัฒนากกรอบการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณ (เช่น CTR, Time
to First Download) และเชิงคุณภาพ (เช่น ความพึงพอใจต่อ UX) ซึ่งจะใช้ประเมิน
ความสอดคล้องระหว่างรูปแบบของ Prompt และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงบนแพลตฟอร์ม
เพื่อให้สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในเชิงปฏิบัติสำหรับการออกแบบ Prompt ที่
มีประสิทธิภาพในบริบทของตลาดภาพดิจิทัลในประเทศไทย

4. ภาพรวมของกรอบแนวคิดในรูปแบบภาพ

เพื่อให้เห็นภาพรวมขององค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวมา งานวิจัยนี้ได้นำเสนอ
กรอบแนวคิดเชิงระบบ (Conceptual Framework) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดในการวิจัย

ชุดข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

2

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลอง (Experimental-Based Research) โดยออกแบบการทดลองแบบ A/B Testing ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของตัวแปรต้นสองแบบภายใต้สภาพแวดล้อมที่ควบคุมอย่างรัดกุม เพื่อลดความแปรปรวนจากปัจจัยภายนอกที่อาจมีผลต่อผลลัพธ์ (Dwivedi et al., 2021) ทั้งนี้ การทดลองแบบ A/B Testing ถือเป็นการทดลองแบบสุ่มเพื่อใช้ในการทำการตัดสินใจเชิงธุรกิจ (Miller, 2021) และมีประสิทธิภาพในการสะท้อนพฤติกรรมของผู้บริโภคที่แท้จริงได้ดีมากกว่าการวิจัยรูปแบบอื่นๆ เช่น การสำรวจ การสัมภาษณ์ เป็นต้น (Mintz, 2023)

1. การออกแบบกลุ่มตัวอย่างและการควบคุมตัวแปรร่วม

ภาพทั้งหมดจำนวน 1,100 ภาพถูกสร้างขึ้นโดยใช้โปรแกรม Midjourney เวอร์ชัน 6.1 ผ่านระบบ Autojourney ซึ่งช่วยให้สามารถควบคุมคำสั่ง Prompt ได้อย่างแม่นยำ โดยแบ่งภาพออกเป็นสองกลุ่มอย่างเท่าเทียม ได้แก่ กลุ่ม A: ใช้ Prompt แบบเชิงเทคนิค (Technical Prompt) ที่มุ่งเน้นข้อมูลกล้อง มุมภาพ และการตั้งค่าทางเทคนิค กลุ่ม B: ใช้ Prompt แบบเชิงอารมณ์ (Emotional Prompt) ที่เน้นถ้อยคำที่กระตุ้นความรู้สึก เช่น magical light, tranquil forest, หรือ warm sunset atmosphere ทั้งสองกลุ่มควบคุมตัวแปรร่วมให้เหมือนกัน ได้แก่ อัตราส่วนภาพ (aspect ratio), เวอร์ชัน AI, คำสั่งพื้นฐาน เช่น --ar 16:9, --v 6.1 รวมถึงการตั้งชื่อไฟล์, คีย์เวิร์ด และหมวดหมู่ เพื่อให้การเปรียบเทียบมีความเที่ยงตรงภายใน (internal validity).

2. การเผยแพร่ภาพและการเก็บข้อมูล

หลังจากการสร้างภาพเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้อัปโหลดภาพทั้งหมดเข้าสู่ระบบ Adobe Stock โดยใช้บัญชี Contributor เดียวกัน เพื่อหลีกเลี่ยงอคติจากระบบจัดอันดับภายใน (account-based bias) และใส่ Metadata ที่เหมือนกัน เช่น ชื่อไฟล์ คำอธิบาย คำค้นหา และหมวดหมู่ภาพอย่างเคร่งครัด.

- ข้อมูลเชิงพฤติกรรมที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย:
- จำนวนการแสดงผล (Impressions)
- จำนวนคลิก (Clicks)
- อัตราการคลิก (Click-Through Rate: CTR)

- จำนวนการดาวน์โหลด (Downloads)
- รายได้รวมต่อภาพ (Revenue)
- ระยะเวลาที่ใช้ก่อนการดาวน์โหลดครั้งแรก (Time to First Download: TTFD)

ค่าทั้งหมดนี้ถูกบันทึกจาก Adobe Stock Contributor Dashboard แบบรายสัปดาห์ (ทุก 7 วัน) เป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ (ระหว่าง 1 กุมภาพันธ์ – 10 เมษายน 2568) เพื่อให้สามารถติดตามผลในรูปแบบ Time Series ได้อย่างเป็นระบบ.

3. การจัดระเบียบและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดจาก Dashboard ถูกจัดเก็บลงใน Google Sheet โดยแยกเป็นสองกลุ่มตามประเภท Prompt และเข้ารหัสแต่ละภาพด้วย ID ที่สื่อถึงประเภท Prompt เพื่อให้ง่ายต่อการจัดกลุ่มวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป เช่นการใช้โปรแกรม SPSS หรือ Python ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม เช่น CTR, TTFD และ Revenue โดยตรง.

การจัดกลุ่มข้อมูลใน Google Sheet ยังแบ่งตามประเภทหมวดหมู่ภาพ เช่น Landscape, Urban, หรือ Abstract และระบุวันเวลาในการอัปโหลดเพื่อควบคุมอิทธิพลจากช่วงเวลาการเผยแพร่ (temporal bias) อีกด้วย ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของ Nielsen Norman Group (2024) ในการออกแบบการทดลองที่มีประสิทธิภาพและสามารถสะท้อนพฤติกรรมจริงในบริบทดิจิทัล.

4. หลักจริยธรรมในการวิจัย

ผู้วิจัยยืนยันว่าไม่มีการละเมิดนโยบายของ Adobe Stock โดยได้รับอนุญาตชัดเจนว่าเนื้อหาทั้งหมดที่เผยแพร่ถูกสร้างขึ้นด้วย Generative AI และปฏิบัติตามแนวทางของ Adobe Stock อย่างครบถ้วน (Adobe, 2025) ซึ่งถือเป็นการรักษาความโปร่งใสและจริยธรรมในการเผยแพร่เนื้อหาดิจิทัล.

ผลการวิจัย

วิเคราะห์ผลการทดลอง A/B Testing ระหว่าง Prompt A (เชิงเทคนิค: Technical Prompt) และ Prompt B (เชิงอารมณ์: Emotional Propotympt พบว่า กลุ่ม Prompt B มีค่าตัวชี้วัดทางพฤติกรรมที่สูงกว่าในทุกมิติ ทั้งด้านอัตราการคลิก (CTR), จำนวนคลิกเฉลี่ยต่อภาพ และระยะเวลาที่เกิดการดาวน์โหลดครั้งแรก (TTFD)

ตารางที่ 1 : เปรียบเทียบผลการทดลองระหว่าง Prompt A และ Prompt B

ประเภท Prompt	CTR (%)	Clicks ต่อภาพ	TTFD (วัน)
Prompt A (เทคนิค)	14.9	3.2	6.5
Prompt B (อารมณ์)	27.1	12.8	2.5

ตารางที่ 2 : แสดงให้เห็นว่า หมวดหมู่ภาพที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลมี CTR และ TTFD ที่ดีที่สุด

หมวดหมู่ภาพ	จำนวนภาพ (ภาพ)	CTR เฉลี่ย (%)	TTFD เฉลี่ย (วัน)
ธรรมชาติ	200	28.4	2.3
เมืองและอาคาร	180	22.7	3.1
เทศกาล	120	31.5	2.1
วิถีชีวิต	150	19.6	4.0
ภาพมุมสูง/มุมกว้าง	100	25.9	2.8

1. Prompt เชิงอารมณ์ (Emotional Prompt) ส่งผลเชิงพฤติกรรมที่ชัดเจน
 - CTR สูงกว่ากลุ่มเทคนิคถึง 2 เท่า (27.1% vs 14.9%)
 - Clicks ต่อภาพสูงกว่ากลุ่มเทคนิคถึง 4 เท่า
 - TTFD เฉลี่ยต่ำกว่าเกือบ 4 วัน

สะท้อนว่า “ภาพที่มีเนื้อหากระตุ้นอารมณ์” ดึงดูดความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้ชมได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งตรงกับทฤษฎีของ *Elaboration Likelihood Model* (Petty & Cacioppo, 2020 A) ที่กล่าวว่า “ข้อความที่กระตุ้นอารมณ์สูงจะมีผลต่อการโน้มน้าวใจได้มากกว่า”

2. ภาพที่มีบริบทวัฒนธรรม เทศกาล และธรรมชาติ สร้างการมีส่วนร่วมสูงสุด ภาพกลุ่ม “เทศกาล” และ “ธรรมชาติ” มี CTR สูงถึง 31.5% และ 28.4% ตามลำดับ

สะท้อนว่า “ความคุ้นเคย” (familiarity) และ “การเชื่อมโยงทางอารมณ์” (emotional relevance) กับผู้ชมชาวไทย เป็นตัวแปรสำคัญในการตัดสินใจคลิก

3. การออกแบบ Prompt เป็น “เครื่องมือเชิงกลยุทธ์” ไม่ใช่แค่คำสั่ง แนวคิดจาก Prompt Institute และ AI Structure แสดงให้เห็นว่า Prompt มีความสำคัญระดับกลยุทธ์เทียบเท่าการออกแบบ UX หรือ Copywriting

สะท้อนว่าผู้ใช้งาน AI ไม่ควรมองข้ามขั้นตอน Research – Compose – Validate ในการออกแบบ Prompt

4. CTR และ TTFD สามารถใช้เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพในการออกแบบคอนเทนต์ AI งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าตัวชี้วัด CTR และ TTFD สามารถนำมาใช้ในการวัดผลลัพธ์ทางการตลาดได้อย่างแท้จริง

สะท้อนว่า AI Content ต้องวัดผลจาก “พฤติกรรมผู้ใช้งานจริง” มากกว่าความรู้สึกว่าเนื้อหาดีหรือสวยงาม

5. คุณลักษณะของภาพที่ขายได้ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาระบุ “ลักษณะร่วม” ของภาพที่เกิดการดาวน์โหลด โดยพบประเด็นสำคัญด้านแสง องค์ประกอบ มุมมอง และการกำหนดคำในพรมบ่ง ดังนี้

- **แสงและโทนสีที่เอื้อต่อการตัดสินใจ** ภาพที่ขายได้มักถ่ายในช่วง **Golden Hour** หรือ **Twilight** ซึ่งให้แสงนุ่มนวล มีไฮไลต์และเงาตามธรรมชาติ ช่วยยกระดับมิติทางอารมณ์ของภาพ (emotional tone) และดึงดูดสายตาได้ดี โทนสีโดยรวมมีแนวโน้ม **อบอุ่น (Warm Tone)** สอดรับกับบรรยากาศช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้ภาพ “รู้สึกเป็นมิตรและเข้าถึงง่าย” ต่อผู้ชมในมุมมองแรกพบ

- **องค์ประกอบภาพและจุดสนใจที่ชัดเจน** ภาพที่ขายได้มักจัดวางองค์ประกอบ **สมดุล (balanced composition)** และกำหนด **จุดโฟกัสที่ชัด** ช่วยให้ระบบการมองเห็นของผู้ชมล็อกเป้าหมายได้รวดเร็ว ลดความสับสนจากสิ่งรบกวนในเฟรม และสื่อความหมายหลักของภาพได้ตรงประเด็นมากขึ้น ซึ่งสัมพันธ์กับพฤติกรรมคลิกก่อนตัดสินใจดาวน์โหลดในแพลตฟอร์มสต็อกภาพ

- **มุมมองกล้องที่สร้าง “ภาพรวมเข้าใจง่าย” มุมกว้าง หรือ มุมสูง (aerial view)** ปรากฏเป็นลักษณะร่วมของภาพที่ขาย โดยช่วยสรุปองค์ประกอบสำคัญในฉากกว้างให้เข้าใจได้ในเวลาอันสั้น ซึ่งเหมาะกับบริบทการตัดสินใจบนหน้าฟีด/หน้าค้นหาที่ใช้เลื่อนดูอย่างรวดเร็ว

- **การกำหนดคำในพรมบ่งที่ “เฉพาะเจาะจงเรื่องแสง”** หลักฐานชี้ชัดว่าการใส่คำที่ระบุสภาพแสงเฉพาะ เช่น **“sunset with cinematic lighting”** ช่วยให้ระบบสร้างภาพถอดรหัสอารมณ์และบรรยากาศได้แม่นยำขึ้น ส่งผลให้ผลลัพธ์ที่ได้ “สื่ออารมณ์” ตรงกับที่ผู้ซื้อให้ความสำคัญ และสัมพันธ์กับโอกาสเกิดการดาวน์โหลดจริงของภาพ

- ความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการดาวน์โหลด (เชิงเวลา) ในมิติ “ความเร็วสู่การดาวน์โหลดครั้งแรก (TTFD)” กลุ่มพรมอบีเชิงอารมณ์มีค่าเฉลี่ย 2.5 วัน และดาวน์โหลดภายใน 48 ชั่วโมงแรก = 100% ขณะที่กลุ่มเทคนิคมีค่าเฉลี่ย 6.5 วัน และภายใน 48 ชั่วโมง = 0% สะท้อนว่าเมื่อคุณลักษณะภาพสอดคล้องกับข้อ (1)–(4) ข้างต้น ภาพมีแนวโน้ม “ถูกหยิบใช้เร็ว” มากกว่า ซึ่งเป็นสัญญาณบวกต่อการจัดอันดับและโอกาสขายต่อเนื่องในแพลตฟอร์มสต็อกภาพ

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อตีความผลลัพธ์จากการทดลองเปรียบเทียบ A/B Testing ระหว่าง Emotional Prompt และ Technical Prompt ที่นำไปใช้ในการสร้างภาพด้วย Generative AI บนแพลตฟอร์ม Adobe Stock โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงลึกถึงเหตุผลเชิงทฤษฎีและเชิงการตลาดดิจิทัลเพื่อให้เข้าใจถึงแนวโน้มที่ปรากฏและศักยภาพของการใช้กลยุทธ์ด้าน Prompt Design ในการเพิ่มประสิทธิภาพของเนื้อหาออนไลน์

ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า Emotional Prompt ส่งผลให้เกิดค่า Click-Through Rate (CTR) สูงกว่ากลุ่ม Technical Prompt อย่างมีนัยสำคัญ (27.1% เทียบกับ 14.9%) และยังมีค่า Time to First Download (TTFD) ที่สั้นกว่า ซึ่งหมายถึงภาพที่สร้างจาก Emotional Prompt ถูกดาวน์โหลดเร็วกว่าหลังจากถูกอัปโหลด ซึ่งสามารถสะท้อนถึงความสามารถของ Emotional Prompt ในการกระตุ้นความสนใจและความต้องการของผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น

ผลลัพธ์นี้สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิด Elaboration Likelihood Model (Petty & Cacioppo, 2020 B) ที่อธิบายว่าผู้บริโภคจะตอบสนองต่อข้อความที่มีความเกี่ยวข้องกับอารมณ์ได้ดีกว่าเมื่ออยู่ในโหมดการตัดสินใจแบบเส้นทางต่อพ่วง (Peripheral Route) โดยเฉพาะในแพลตฟอร์มออนไลน์ซึ่งมีปริมาณข้อมูลจำนวนมาก และช่วงเวลาในการตัดสินใจของผู้ใช้สั้น การใช้ Prompt ที่เน้นอารมณ์จึงสามารถทำหน้าที่เป็น Cue หรือสัญญาณที่ช่วยดึงดูดความสนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Morozova และ Nikolaienko (2024) ที่ได้กล่าวว่า การใช้ Emotional Prompt ทำให้ผู้บริโภคสามารถเชื่อมโยงรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เข้ากับปฏิสัมพันธ์ของ ChatGPT และแนวคิดของ Zhang et al. (2023) ที่ว่า หากมีการ

เชื่อมโยงกับอารมณ์ (Emotional Resonance) ย่อมทำให้สร้างโอกาสที่ผู้บริโภคจะคลิกและเกิดการซื้อได้มากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากมีการใช้ Emotional Prompt จะยังมีผลกระทบต่อปริมาณการสร้างข้อมูลเท็จ (Disinformation) ให้เกิดมากยิ่งขึ้น ซึ่งน่าเป็นห่วงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการเกิดสถานการณ์วิกฤต (Vinay et al., 2025)

นอกจากนี้ การทดลองในครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่าแนวทางการออกแบบ Prompt ตามโครงสร้างของ AI Prompt Institute (2023) ซึ่งเน้นการสร้างคุณค่าและความรู้สึก (Value-based & Emotion-driven) เช่น ผ่านโครงสร้าง C-A-R-E (Context, Action, Result, Emotion) ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมผู้บริโภคมากกว่ากลุ่ม Prompt ที่เน้นรายละเอียดทางเทคนิคที่เน้นลักษณะของภาพแต่ขาดอารมณ์ร่วม การนำโครงสร้าง T-A-G (Target, Angle, Goal) มาใช้ในการวิเคราะห์ยังช่วยยืนยันว่า Emotional Prompt สามารถเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ทางการตลาดได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การนำผลลัพธ์ที่ได้มาใช้ในการบริบทของการตลาดดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kapitan & Silvera (2022) ซึ่งเสนอว่าการสื่อสารที่มีความเป็นมนุษย์ (Human-centric Messaging) ช่วยเพิ่ม Engagement และ Conversion บนแพลตฟอร์มออนไลน์ อีกทั้งยังสนับสนุนแนวทาง Personalization ที่เน้นประสบการณ์เฉพาะบุคคล (Customized Content) ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวโน้มหลักของการตลาดยุคดิจิทัล

อย่างไรก็ตาม แม้ยอดขาย (Download) จะเท่ากันระหว่างกลุ่ม A และ B (ภาพละ 2 ครั้ง) แต่ระดับ Engagement และโอกาสในการดึงดูดผู้ใช้เพิ่มเติมในอนาคตของ Emotional Prompt กลับสูงกว่าอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแสดงถึงศักยภาพในการนำไปปรับใช้ในกลยุทธ์ระยะยาวสำหรับผู้ผลิตคอนเทนต์ หรือผู้ขายภาพออนไลน์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้ คือการทดลองยังอยู่ภายใต้บริบทของกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก และระยะเวลาการทดสอบที่จำกัด อีกทั้งไม่ได้ควบคุมปัจจัยภายนอก เช่น ฤดูกาล ความนิยมของคีย์เวิร์ด หรือ Algorithm ของ Adobe Stock อย่างละเอียด จึงควรมีการวิจัยเพิ่มเติมในอนาคตโดยขยายขนาดกลุ่มทดลอง ใช้ระยะเวลานานขึ้น และพิจารณาปัจจัยเสริมอื่นๆ ที่ส่งผลต่อ CTR และยอดขายจริง

ในขณะเดียวกัน การออกแบบ Prompt ที่มีประสิทธิภาพควรพิจารณาทั้งในเชิงกลยุทธ์การตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคโดยความผสมผสานระหว่างเทคนิคการเขียน

เชิงอารมณ์กับบริบทของแพลตฟอร์ม และใช้ AI Prompt Framework ที่มีพื้นฐานจากงานวิจัยและการทดลองจริงเพื่อสร้างผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายในระยะยาว

นอกจากนั้น จากผลการวิจัยที่พบว่า Prompt เชิงอารมณ์สามารถสร้างอัตราการคลิก (CTR) ที่สูงกว่าและใช้เวลาสั้นลงในการเกิดการดาวน์โหลดภาพ (TTFD) เมื่อเทียบกับ Prompt เชิงเทคนิค จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะในสองมิติ ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับผู้สร้างเนื้อหา และข้อเสนอแนะเชิงวิจัยสำหรับการศึกษาในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ: ผู้ใช้งาน Generative AI ที่ผลิตภาพเพื่อการค้าควรให้ความสำคัญกับการออกแบบ Prompt ที่เน้นความเชื่อมโยงทางอารมณ์ ไม่ใช่เพียงแค่การบรรยายทางเทคนิค เช่น รายละเอียดของกล้องหรือเลนส์ แต่ควรเพิ่มองค์ประกอบที่สื่อถึงอารมณ์ บรรยากาศ วัฒนธรรม หรือฤดูกาล เพื่อให้เกิดภาพจินตนาการ (mental imagery) และความคุ้นเคย (familiarity) ที่สามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมายได้ทันที ผู้ใช้ควรเรียนรู้จากข้อมูลพฤติกรรมผู้ใช้งาน เช่น CTR และ TTFD เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนา Prompt อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัยในอนาคต: ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาโดยทดลอง Prompt ในลักษณะอื่น เช่น Prompt เชิงเรื่องเล่า (narrative prompt), Prompt เชิงสัญลักษณ์ หรือ Prompt ที่ออกแบบโดยใช้หลักจิตวิทยาเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ที่ลึกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังควรทดลองใช้ Prompt เดียวกันในแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Shutterstock, Freepik หรือ Canva เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการคลิกของผู้ใช้งานในแพลตฟอร์มที่มีบริบทแตกต่างกัน รวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบของ Prompt ต่อ Conversion Rate หรือยอดขายจริง เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของกลยุทธ์การเขียน Prompt ในเชิงพาณิชย์อย่างแท้จริง

รวมถึงการรับรู้ของผู้บริโภคต่อภาพที่ได้ อาจมีความคลาดเคลื่อนจากวัตถุประสงค์เดิมของนักวิจัย ทำให้ผลที่ได้ อาจไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง Prompt กับพฤติกรรมผู้ซื้อได้ทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

Adobe. (2025). *Adobe Stock contributor guide: Improve your content performance*. <https://stock.adobe.com/>.

AI Prompt Institute. (2023). *Strategic prompt design for generative AI*.

AI Prompt Institute Research Series.

- Burmagina, K. (2025). *Artificial intelligence usage statistics and facts.* Elfsight. <https://elfsight.com/blog/ai-usage-statistics/>.
- Davenport, T.H., Guha, A., & Grewal, D. (2021, July - August). *How to design an AI marketing strategy.* HARVARD BUSINESS REVIEW. <https://hbr.org/2021/07/how-to-design-an-ai-marketing-strategy>.
- Dwivedi, Y. K., Hughes, D. L., Ismagilova, E., Aarts, G., Coombs, C., Crick, T., Duan, Y., Dwivedi, R., Edwards, J., Eirug, A., Galanos, V., Ilavarasan, P.V., Janssen, M., Jones, P., Kar, A.K., Kizgin, H., Kronemann, B., Lal, B., Lucini, B., Medaglia, R. & Williams, M. D. (2021). Artificial Intelligence (AI): Multidisciplinary perspectives on emerging challenges, opportunities, and agenda for research, practice and policy. *International Journal of Information Management*, 57(2021), 101994.
- Feng, Y., Wang, X., Wong, K. K., Wang, S., Lu, Y., Zhu, M., Wang, B & Chen, W. (2023). Promptmagician: Interactive prompt engineering for text-to-image creation. *IEEE Transactions on Visualization and Computer Graphics*, 30(1), 295-305.
- Gozalo-Brizuela, R., & Garrido-Merchán, E. C. (2024). A survey of generative AI applications. *Journal of Computer Science*, 20(8), 801-818.
- Hargunani, C. (2025, June). *The study of AI vision for images and video marketing campaign.* ResearchGate GmbH. https://www.researchgate.net/publication/393786049_The_study_of_AI_Vision_for_Images_and_Videos_Marketing_Campaigns.
- Harsanto, P.W., Udayana, A.A.G.B., & Satuti, K.R. (2025). The influence of artificial intelligence image for product advertisements (case study of using model photos in Levi's advertisements). *Mudra: Jurnal Seni Budaya*, 40(1), 81-94.
- Kapitan, S., & Silvera, D. H. (2022). Human-centric messaging: Enhancing engagement and conversion in digital advertising. *Journal of Digital Marketing*, 38(2), 125–139.
- Miller, A.P. (2021). *The art & science of A/B testing.* Wharton AI for Business.

Mintz. (2023). *AI Legislation*. Mintz Insights.

Morozova, I. & Nikolaienko, V. (2024). Rhetoric of education and innovation. *Res Rhetorica*, 11(4), 154-174

Nielsen Norman Group. (2024). *UX and AI: How generative models affect user experience*. <https://www.nngroup.com/articles/generative-aiux/>.

Oppenlaender, J., Silvennoinen, J., Paananen, V., & Visuri, A. (2023, June). *Perceptions and realities of text-to-image generation*. ResearchGate GmbH. https://www.researchgate.net/publication/371605878_Perceptions_and_Realities_of_Text-to-Image_Generation.

Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (2020 A). *The elaboration likelihood model of persuasion*. In *Communication and persuasion*. Springer.

Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (2020 B). *Communication and persuasion: Central and peripheral routes to attitude change* (2nd ed.). Springer.

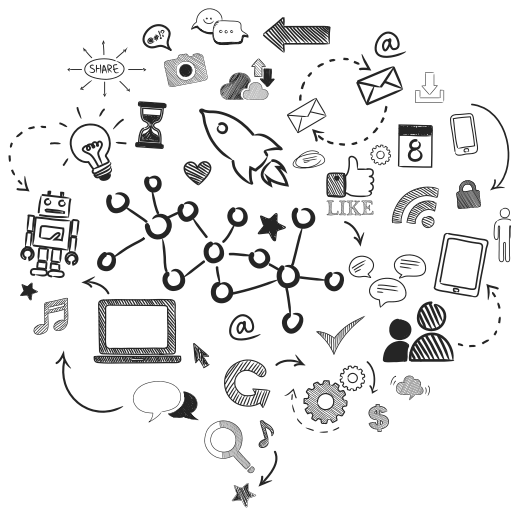
Shen, X., Qu, Y., Backes, M., & Zhang, Y. (2023, February 20). *Prompt stealing attacks against text-to-image generation models*. Cornell University. <https://arxiv.org/abs/2302.09923>.

Vinay, R., Spitale, G., Biller-Andorno, N., & Germani, F. (2025). Emotional prompting amplifies disinformation generation in AI large language models. *Frontiers in Artificial Intelligence*, 8(1543603), 1-8. <https://doi.org/10.3389/frai.2025.1543603>.

Wong, Y. Y., & Faikhamta, C. (2023). Expanding the border of science education through the lens of Buddhist mindfulness. *Culture Study Science Education*, 18(2), 345-358.

Zhang, Y., Li, H., & Wu, T. (2023). Visual relevance and familiarity in user responses to AI-generated content. *Journal of Visual Communication*, 42(3), 211-229.

Duangdej Yuaikwamdee

Enhancing Trade Show Value through Servitization Strategies

Duangdej Yuaikwamdee¹

¹Chiang Mai University Business School, Chiang Mai 50200, Thailand

e-mail : duangdej_y@tceb.or.th duangdej@yahoo.com

Received : August 27, 2025 Revised : October 9, 2025 Accepted : October 22, 2025

Abstract

The trade show industry is experiencing a strategic shift as professional exhibition organizers (PEOs) increasingly implement technology-enabled servitization to enhance participant value, personalize experiences, and build long-term relationships. This study explores how digital technologies can be embedded into auxiliary services that extend value beyond traditional exhibition formats. Using a qualitative, exploratory approach, in-depth interviews with twelve exhibition professionals from Europe, Asia-Pacific, and Thailand uncovered four key service transformation dimensions: Technology-Enhanced Services, Customer-Centric Approaches, Organizational Readiness, and Workforce Competency Development. These findings offer a practical framework for integrating digital servitization into trade show management, helping PEOs deliver innovative, hybrid, and CRM-enabled exhibition services in an evolving competitive landscape.

Keywords: Digital Transformation; Servitization; Hybrid Events; CRM-Enabled Exhibitions; Trade Shows Innovation; Immersive Experience

Introduction

The global trade show industry is confronting substantial challenges related to market differentiation, client retention, and the rising expectations of event participants (Liu & Wang, 2021). As the competitive landscape intensifies, organizers are increasingly exploring integrated service approaches, commonly referred to as servitization, to move beyond

traditional models centered on booth rental and physical displays. This evolution is driven by demand for immersive, result-oriented experiences that deliver measurable outcomes for both organizers and stakeholders.

Servitization represents a strategic transition from product-centric offerings to hybrid models that embed enhanced services and technology into the overall experience (Kowalkowski et al., 2025). Applications such as AI-driven matchmaking, real-time data tracking, and mobile service platforms have enabled organizers to improve efficiency and unlock new revenue streams through more personalized and intelligent event formats. Reed Exhibitions pioneered the introduction of such value-added digital solutions which have since been widely replicated across the industry.

Despite growing interest in such strategies, a structured, sector-specific framework for applying servitization principles within the exhibition context remains underdeveloped. Unlike the manufacturing sector, where service transformation models are well-established, the exhibition domain lacks empirical models tailored to its operational complexity and stakeholder dynamics.

This study therefore seeks to investigate how PEOs conceptualize and operationalize service innovation, and what organizational and technological factors influence long-term engagement with participants. The aim is to propose actionable strategies that address current market demands while preserving the experiential integrity of in-person events.

Objectives

This research aims to address the lack of structured frameworks for implementing servitization in the trade show sector by focusing on two core objectives.

1. To explore qualitative insights into how trade show organizers are enhancing event outcomes through service-based strategies.

2. To examine these strategic approaches from the perspectives of experienced executives within the exhibition industry, identifying key drivers, challenges, and contextual nuances.

3

Literature Review

The concept of servitization has gained widespread recognition as a critical mechanism for value creation across multiple industries. While its implementation is well documented in manufacturing and service sectors, its application within the exhibition domain remains relatively underexplored. Servitization entails a transition from offering standalone products to providing integrated solutions that combine services and technological features (Shin et al., 2022). This model not only fosters deeper customer relationships but also supports recurring revenue through expanded support offerings and tailored service enhancements.

Recent research indicates that hybrid event formats have become a sustainable model for B2B trade shows, blending physical engagement with digital reach (Kourkouridis et al., 2024; Yu & Benson-Rea, 2023) and findings from Kim and Roh (2022) highlight how online trust and user satisfaction significantly shape participant perceptions of offline exhibition experiences. These findings reinforce the relevance of hybrid service models where virtual tools enhance rather than replace physical interactions.

However, despite the potential benefits, servitization strategies face persistent challenges. These include technological adoption resistance, misalignment between digital platforms and participant needs, and the difficulty of assessing return on service innovation. The literature suggests that while many industries have successfully leveraged these approaches, the trade show sector requires tailored models that account for its face-to-face engagement dynamics, logistical complexity and participant heterogeneity.

Digital Transformation in Exhibition and Event Management

The exhibition and event industry is experiencing significant transformation driven by technological advancements and a shift in stakeholder expectations. PEOs are increasingly adopting service dominant strategies that prioritize long term relationships, participant engagement, and operational excellence. Emerging post-pandemic studies highlight that AI-enabled matchmaking, analytics dashboards, and virtual networking tools increasingly enhance service personalization in exhibitions (Proszowska, 2025). This shift moves beyond transactional models, emphasizing the integration of intelligent systems such as AI, data analytics, and automation to support co-creation and meaningful interaction.

Contemporary research has identified digital transformation as a foundational enabler for innovation in service design and delivery. As events evolve into hybrid and omnichannel formats, the role of digital tools expands from logistical coordination to personalized engagement mechanisms that improve relevance and outcomes for attendees and sponsors alike. This growing emphasis on experience driven value generation necessitates that PEOs strategically align their technological initiatives with service innovation goals.

Service-Dominant Logic (SDL)

The Foundation for Value Co-Creation Service-Dominant Logic (SDL), introduced by Vargo and Akaka (2017), offers a paradigm shift from goods-centric to service-oriented business practices. In this view, value is co-created collaboratively by multiple actors within a network, rather than delivered unilaterally by providers. This model emphasizes the interactive nature of service ecosystems, where each stakeholder contributes to the experience and outcome.

In the context of exhibitions, SDL underscores the importance of collaborative platforms and participant-centered design. Manser Payne et al.

(2021) demonstrated that co-creation processes facilitated through digital touchpoints such as AI-based matchmaking, feedback systems, and real time data sharing enable more relevant, personalized and outcome-oriented experiences. Furthermore, SDL supports mechanisms such as advisory panels, tiered service packages, and onboarding programs that allow organizers to tailor services to diverse participant profiles, fostering trust and long-term commitment.

Technology Acceptance and Digital Tool Adoption by Participants

Understanding how participants adopt and interact with digital tools is central to the success of service transformation. The Technology Acceptance Model (TAM) provides a robust framework for exploring the psychological and behavioral factors that influence adoption. Key elements such as perceived usefulness and ease of use are particularly relevant in the high-touch environment of trade shows, where exhibitors and attendees must rapidly engage with new systems.

Veile et al. (2022) highlight how digital platforms can enhance communication, data transparency, and business-to-business engagement. Fredriksson and Lahtinen (2024) further argue that motivational factors such as gamification and intuitive design increase adoption, particularly when digital solutions align with participants' business objectives. In practice, this implies that PEOs must develop user friendly portals, analytics dashboards, and virtual platforms that clearly articulate their strategic utility and minimize barriers to engagement.

Digital Servitization and Organizational Transformation for PEOs

Digital servitization refers to the process by which organizations transition from traditional, asset-based offerings to integrated service solutions supported by intelligent technologies. For PEOs, this transformation involves reimagining operations, client interaction models, and internal capabilities. Suuronen et al. (2022) identify several enabling

conditions for successful transformation, including scalable IT infrastructure, adaptive organizational culture, and cross-functional coordination.

Baldi et al. (2022) emphasize the significance of AI-powered decision support systems in optimizing real-time responses, enhancing stakeholder interaction, and streamlining service delivery across various touchpoints. Similarly, Sawung Murdha et al. (2023) present a transformation model that foregrounds the importance of workforce upskilling, digital literacy and the redefinition of service roles. These perspectives underscore the need for PEOs to cultivate service oriented mindsets and support structures such as CRM enabled platforms, customer success teams, and data sharing frameworks.

Ultimately, digital servitization requires not only technological adoption but also systemic shifts in organizational behavior. As Suuronen et al. (2024) note, PEOs must move away from transactional revenue models and embrace stakeholder centric strategies that prioritize ongoing interaction, data informed customization and long term service innovation.

Synthesis and Identification of Research Gaps

While substantial literature exists on Service-Dominant Logic (SDL), technology acceptance and digital transformation, research that bridges these frameworks within the exhibition management context remains limited. Most prior work centers on manufacturing, finance, and retail, offering few insights into the unique relational, logistical, and experiential dynamics that define trade shows.

Empirical application of SDL in the PEO-exhibitor relationship is especially underdeveloped. Although TAM has been validated across various digital domains, its relevance to exhibitor behavior, particularly in environments characterized by time constraints, high stakes negotiation and face to face engagement requires deeper exploration. Additionally, the organizational implications of digital servitization such as skill alignment, team structure, and change readiness remain insufficiently studied.

This gap presents opportunities for targeted research into how trade show specific conditions affect the adoption and impact of servitized offerings. Future studies should examine the types of services that enhance participant engagement without undermining traditional event value propositions, the readiness of different organizer profiles to transition to digital formats, and the ways that co-creation, analytics, and human machine interaction influence satisfaction and loyalty in exhibition ecosystems.

Conceptual Framework

This study presents a conceptual framework that synthesizes critical factors influencing the adoption of servitization strategies in B2B trade shows. Grounded in empirical insights and theoretical foundations, the proposed model delineates four interdependent dimensions that collectively shape the trajectory of service transformation within the exhibition industry.

They are as the follow:

Technology-Enhanced Services focuses on the deployment of intelligent digital solutions such as AI-powered matchmaking, real time analytics and data dashboards to facilitate personalized interactions and measurable outcomes.

Customer-Centric Approaches involves the design of service strategies based on participant segmentation, individualized engagement, and continuous feedback mechanisms aimed at enhancing satisfaction and long term loyalty.

Organizational Readiness refers to the internal capabilities and infrastructural preparedness of exhibition organizers, including CRM adoption, cross functional collaboration and agile service processes.

Workforce Competency Development emphasizes the cultivation of skills essential for digital era service delivery such as emotional intelligence, consultative communication, and digital fluency.

The conceptual framework illustrated in Figure 1-1 delineates the four components construct underpinning the proposed model.

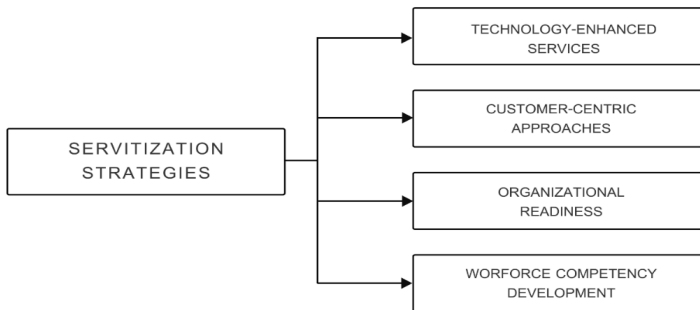

Figure 1 Conceptual framework comprising four components of servitization strategies. Together, these components form the foundation for a strategic transformation framework that is contextually adaptable across regions and industry sectors.

Methodology

This study employed a qualitative research design to explore how trade show organizers conceptualize and implement servitization strategies across diverse regional and operational contexts. A purposive sampling strategy was adopted to ensure the inclusion of information-rich cases. The sample comprised twelve senior professionals, each with a minimum of ten years of industry experience in trade show management. Participants were drawn equally from three regions, Europe ($n = 4$), Asia-Pacific ($n = 4$), and Thailand ($n = 4$), to ensure both contextual diversity and cultural representativeness.

Semi-structured interviews were conducted using a standardized protocol that included open-ended questions aligned with the four core dimensions of the proposed framework: Technology-Enhanced Services, Customer-Centric Approaches, Organizational Readiness, and Workforce

Competency Development. Probing techniques were applied to elicit depth, clarify meanings, and uncover underlying rationales. Interviews were conducted in person, online, or through written responses, depending on participant availability and preference.

3 Ethical clearance was obtained prior to data collection to ensure informed consent, confidentiality, and voluntary participation. Data were transcribed and analyzed using thematic content analysis following established procedures (Braun et al., 2006; Guest et al., 2006). Codes were iteratively refined and clustered into higher-order categories corresponding to the framework components. Data saturation was confirmed when no new themes or insights emerged from the final set of interviews, indicating adequacy of the sample size for thematic development and interpretive validity.

Results

The qualitative analysis from in-depth interviews identified four strategic components, each comprising a set of observed variables. In total, ten observed variables were derived, with the top three most frequently mentioned presented as illustrative examples.

Technology-Enhanced Services

This component encompasses the integration of intelligent digital tools into service offerings, enabling personalized engagement, improved targeting, and real-time responsiveness. The following three key variables were central to this component. The complete list of all ten observed variables synthesized from the interviews is provided in Figure 2.

AI-Powered Matchmaking: PEOs consistently reported the use of artificial intelligence to analyze visitor profiles, preferences, and behavioral data to facilitate precise matchmaking between exhibitors and potential clients. This capability was credited with increasing lead quality and enhancing ROI for participants.

“We no longer rely on manual selection, AI can now predict optimal matches and suggest meetings before the show begins.” (Interviewee #3, Europe)

Centralized Smart Portals: Several organizers described the implementation of exhibitor dashboards or “smart portals” that aggregate data such as booth traffic, lead information, and session analytics. These platforms reduce friction, enable self-service capabilities, and enhance information transparency during the event.

“Everything is now in one place such as leads, content, live updates. Exhibitors appreciate that autonomy.” (Interviewee #6, Asia-Pacific)

AR/VR & Gamification Integration: Particularly in hybrid and international shows, PEOs introduced augmented and virtual reality to enrich product demonstrations and provide immersive experiences. Gamified interactions were also used to incentivize booth visits and content engagement.

“When physical demos are not feasible, VR allows us to give the same product feel and even more engagement.” (Interviewee #8, Asia-Pacific)

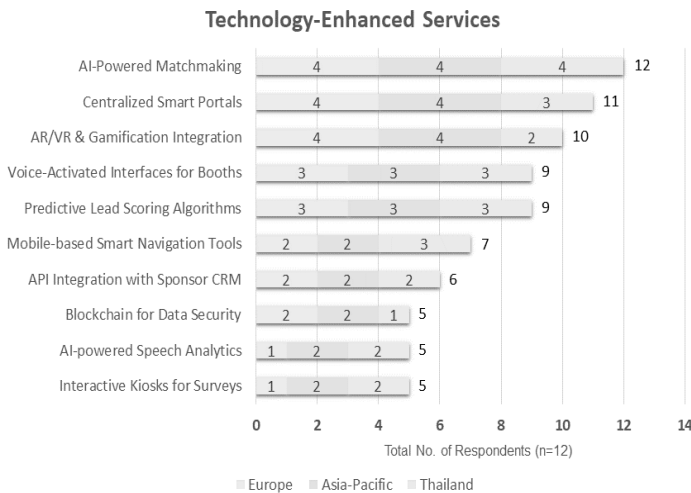

Figure 2 Top ten observed variables identified from the interviews are clarified by region, with ten observed variables listed under Technology-Enhanced Services.

Customer-Centric Approaches

This component highlights the shift from standardized service delivery to personalized, context sensitive strategies that respond directly to exhibitor needs. Three key variables were identified. The complete list of all ten observed variables synthesized from the interviews is provided in Figure 3.

Segmented Service Customization: Organizers emphasized tailoring service packages based on exhibitor type, industry, and experience level. Such segmentation enabled more relevant support, particularly for SMEs and first-time participants.

“We don’t treat all exhibitors the same anymore—tailoring services helps them succeed an return.” (Interviewee #2, Europe)

Real-Time ROI Dashboards: Many PEOs have introduced real-time dashboards displaying metrics such as visitor engagement, lead count, and time spent per interaction. This transparency enhances exhibitor satisfaction and facilitates mid-event adjustments.

“They want to see value while the show is happening, not after.” (Interviewee #5, Asia-Pacific)

Co-Creation through Advisory Engagement: Several firms created mechanisms such as exhibitor advisory boards and structured feedback loops to ensure services evolve in alignment with participant expectations.

“Our services now reflect what they’ve told us they need, not just what we think they want.” (Interviewee #10, Thailand)

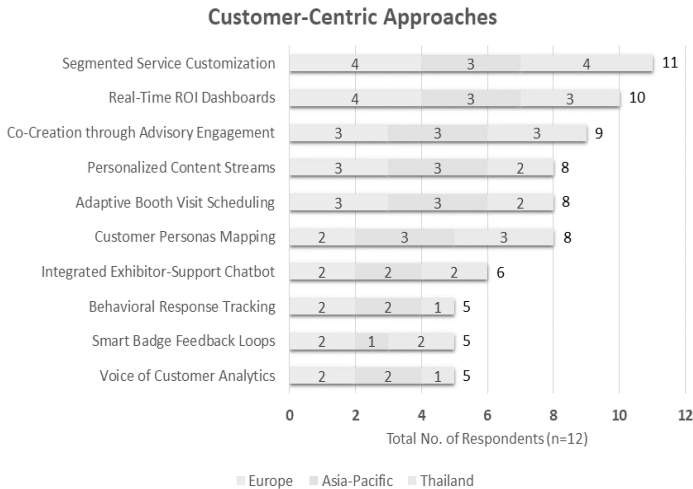

Figure 3 Top ten observed variables identified from the interviews are clarified by region with ten observed variables listed under Customer-Centric Approaches.

Organizational Readiness

This component reflects the internal infrastructural and managerial capacity necessary to execute service-based transformation. PEOs identified the following three key variables as foundational. The complete list of all ten observed variables synthesized from the interviews is provided in Figure 4.

CRM-Driven Personalization: The deployment of CRM systems was central to managing exhibitor relationships, streamlining data capture, and personalizing service touchpoints throughout the event lifecycle.

“Our CRM connects everything—from onboarding to post-show feedback—it’s essential for consistency.” (Interviewee #1, Europe)

Cross-Functional Service Teams: Organizers increasingly rely on cross-departmental teams that integrate sales, marketing, and operations. This approach facilitates unified service delivery and rapid problem solving.

“Siloes are the enemy of service. We now have integrated teams for key accounts.” (Interviewee #4, Asia-Pacific)

Scalable IT Infrastructure: Investments in scalable cloud-based infrastructure allowed for real-time updates, mobile access, and the flexibility to adapt services across different show sizes and locations.

“We can scale without stress—our systems are cloud-native and can handle surges in demand.” (Interviewee #9, Thailand)

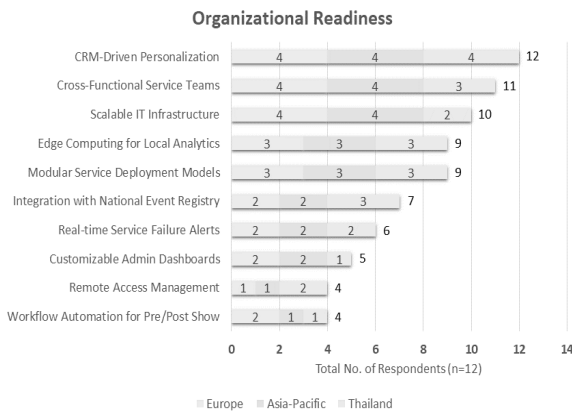

Figure 4 Top ten observed variables identified from the interviews are clarified by region, with ten observed variables listed under Organizational Readiness.

Workforce Competency Development

This component addresses the human capabilities required to sustain high-quality, digitally supported exhibitor services. Three prominent variables emerged as the following. The complete list of all ten observed variables synthesized from the interviews is provided in Figure 5.

Empathetic Communication: PEOs reported a growing emphasis on soft skills, particularly in frontline roles, where empathetic listening and emotional responsiveness were viewed as differentiators in service quality.

“People still want to feel heard even if tech is everywhere. Empathy remains our edge.” (Interviewee #4, Europe)

Digital Literacy Across Roles: Staff are expected to master a suite of digital tools, from lead capture systems to mobile CRM interfaces. Training programs were cited as essential to ensure confidence and fluency in real-time service environments.

“Everyone from sales to tech support needs to be fluent in the platforms we use, it’s now baseline.” (Interviewee #7, Asia-Pacific)

Proactive Consultative Engagement: A shift from reactive troubleshooting to proactive advisory roles was observed, where staff guide exhibitors on strategy, booth design, data interpretation, and audience targeting.

“Our teams are no longer just support but they are partners in achieving exhibitor success.” (Interviewee #12, Thailand)

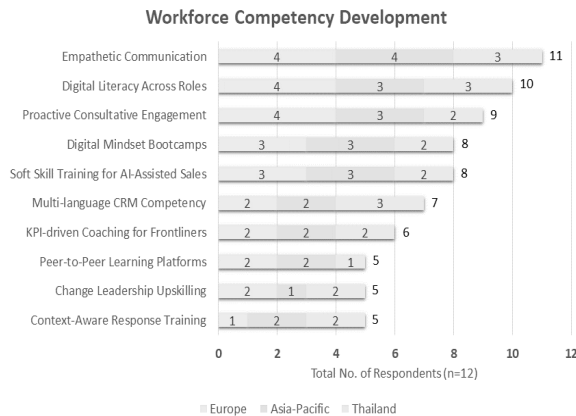

Figure 5 Top ten observed variables identified from the interviews are clarified by region, with ten observed variables listed under Workforce Competency Development.

Discussion

This study identifies four interlinked pillars of service transformation that are critical for implementing successful servitization strategies in trade shows including Technology-Enhanced Services, Customer-Centric

Approaches, Organizational Readiness and Workforce Competency Development. Collectively, these elements reflect an ecosystem approach, in which technological tools, human resources, and institutional structures work in concert to elevate event outcomes.

3

Technology-Enhanced Services

The integration of intelligent digital tools represents a foundational shift in value creation for trade shows. Participants consistently cited AI-powered matchmaking, real-time analytics and smart exhibitor portals as key innovations that deliver more targeted, efficient and measurable interactions. These findings resonate with Keiper (2023) who emphasized AI's potential for behavioral segmentation, especially in hybrid event formats. While immersive technologies such as AR/VR were less universally deployed, their inclusion in specific events suggests promise in addressing physical access limitations and enhancing product experience.

From a theoretical perspective, these practices align with both Service-Dominant Logic (SDL) and Technology Acceptance Model (TAM) by demonstrating how digital infrastructure facilitates co-created, outcome-based value through participant engagement and system usability.

Customer-Centric Approaches

This component reflects a transition from one-size-fits-all service delivery to personalized and context sensitive engagement. Key strategies included segmented service customization, real-time ROI dashboards and structured advisory mechanisms. These elements enable organizers to deliver more relevant and responsive services, especially to SMEs and new exhibitors.

Such practices support findings from Majid et al. (2023) who emphasized contextual fit in service delivery and Adekunle et al. (2023) who found that data transparency builds trust and strengthens participant retention. The use of feedback loops and co-creation platforms also

reinforces SDL's focus on shared value generation, making exhibitors active contributors in service innovation.

Organizational Readiness

The successful execution of servitization strategies requires internal infrastructure and structural readiness. PEOs highlighted the importance of CRM-enabled data ecosystems, cross-functional teams and scalable IT systems as prerequisites for adaptive service delivery.

These findings mirror insights from Tran (2024) who identified CRM as essential for personalizing multi-stage service touchpoints and Aslam (2023) who emphasized the role of team integration in overcoming silos and improving service cohesion. In this regard, internal capability is not merely a support mechanism but a strategic differentiator enabling the move from transactional operations to value-driven ecosystems.

Workforce Competency Development

The human dimension of transformation emerged strongly from the data. PEOs increasingly expect staff to exhibit emotional intelligence, digital literacy, and consultative orientation, especially in frontline and account management roles.

These themes are supported by Ahn et al. (2025) who emphasize empathy as a competitive advantage in service interactions. Verma and Sybol (2025) who advocate for baseline digital fluency across roles and Lim and Park (2023) who highlight the growing importance of proactive, advisory engagement in complex service environments.

The workforce is thus positioned not as a reactive support mechanism but as a strategic interface for co-creating exhibitor success, an alignment that reinforces both SDL's relational logic and TAM's emphasis on perceived usefulness.

Regional and Industry-Specific Differences

Cross-regional analysis revealed meaningful variation in servitization maturity. European organizers led in system-level integration and CRM-based

personalization, driven by stronger infrastructure and innovation culture. Asia-Pacific firms emphasized adaptability and agile team structures, often tailoring innovations to event-specific conditions. In Thailand, digital transformation remains gradual, often embedded into existing face-to-face models with hybrid augmentation, such as dashboards and content streaming.

Industry sector also shaped adoption. Tech-intensive industries adopted servitized models more readily while sectors like tourism or hospitality emphasized trust, interaction, and design experience. Automotive events showed hybrid characteristics, utilizing digital tools for lead capture while retaining traditional negotiation-based engagement.

Theoretical Implications

This study provides empirical support for the Service-Dominant Logic (SDL) by illustrating how value in trade shows is co-created through interactive, technology-mediated service ecosystems. Exhibitors are no longer passive recipients but active contributors to service design and delivery.

These findings further advance SDL by demonstrating how co-creation mechanisms, such as advisory touchpoints and personalized service platforms, translate into actionable value propositions for exhibitors. In parallel, the study affirms and extends the Technology Acceptance Model (TAM) by revealing that participants' willingness to engage with digital platforms is shaped not only by perceived usefulness and ease of use but also by the alignment of these technologies with strategic business objectives. Collectively, SDL and TAM elucidate the interplay between experiential value creation and digital adoption in high-contact B2B exhibition contexts. By bridging theory and practice, the study extends these models to the underexplored domain of trade show management and offers latent constructs for future empirical testing.

Contributions

This research delivers both theoretical and practical contributions to the emerging discourse on servitization within the exhibition industry. Theoretically, it extends the application of Service-Dominant Logic (SDL) and the Technology Acceptance Model (TAM) by contextualizing these frameworks in the underexplored domain of trade show management. By integrating qualitative evidence from a cross-regional sample, the study contributes a grounded understanding of how co-creation, technological utility, and organizational adaptation intersect in this specific setting.

Practically, the study offers a four-dimensional framework that can guide PEOs in the design, implementation and evaluation of service transformation strategies. The model is adaptable across industry sectors and regional contexts, enabling organizers to tailor their approaches based on infrastructure readiness, customer expectations, and workforce competencies.

At the policy level, the findings support the development of localized service standards and training initiatives that align with regional digital maturity. In emerging markets such as Thailand, capacity building programs focused on digital trade show operations, participant analytics and customer engagement strategies can help accelerate the adoption of Technology-Enhanced Services. Additionally, international PEOs can leverage these insights to promote best practice benchmarks and facilitate knowledge exchange across global platform.

Beyond its conceptual contribution, this study opens pathways for empirical modeling. The components, Technology-Enhanced Services, Customer-Centric Approaches, Organizational Readiness and Workforce Competency Development may serve as foundations for future instrument development and validation. Applying EFA, CFA, and SEM would enable researchers to assess dimensionality, model fitness, and the causal influence of these constructs on exhibitor satisfaction and retention,

thus translating qualitative insights into quantitative and mixed methodology, predictive analytical frameworks.

Conclusion

3

This study investigates how PEOs can adopt servitization strategies, particularly those powered by advanced technologies, enriching participant experiences and strengthening long term business relationships within the trade show industry. Addressing a significant gap in the literature, the research provides empirical insight into how service transformation frameworks, previously explored primarily in manufacturing and retail contexts, can be effectively adapted to the exhibition sector.

Through in-depth interviews with 12 industry professionals across Europe, the Asia-Pacific region, and Thailand, four interdependent strategic components were identified including Technology-Enhanced Services, Customer-Centric Approaches, Organizational Readiness and Workforce Competency Development. These findings highlight how the integration of tools such as AI matchmaking, CRM systems, and ROI dashboards support both operational efficiency and deeper engagement with participants.

In connecting back to the objectives of the study, exploring enhancement strategies and examining organizer perspectives, the results confirm that successful servitization requires not only digital infrastructure but also cultural readiness, skill development and a long term service mindset. The frameworks discussed in this study align closely with the principles of Service-Dominant Logic (SDL) and the Technology Acceptance Model (TAM), both of which emphasize value co-creation and user-oriented technology integration as essential enablers.

Theoretically, this research contributes a practical model for assessing and executing service transformation initiatives in trade show management. It also offers a foundation for future research that might include longitudinal analysis of participant satisfaction, comparative studies across industry

verticals, and exploration into emerging tools such as AI co-creation interfaces, immersive platforms (AR/VR) and predictive analytics for real-time service optimization.

Ultimately, this study underscores the potential for servitization to drive the evolution of trade shows from transactional, space-based events to relationship driven and technology enabled ecosystems. For practitioners and policymakers alike, the findings offer both strategic direction and practical tools to support competitive differentiation and sustainable growth in a rapidly evolving exhibition landscape.

3

Limitations and Future Research

While the qualitative approach offers rich contextual understanding, the findings may not be generalizable across broader populations. Future research should validate the proposed framework through quantitative methods, including Exploratory Factor Analysis (EFA), Confirmatory Factor Analysis (CFA), and Structural Equation Modeling (SEM). These methods will enable testing of construct validity, model fit, and causal relationships among key variables. Longitudinal studies are also recommended to examine the evolution and sustained impact of servitization strategies over time.

References

- Adekunle, B. I., Chukwuma-Eke, E. C., Balogun, E. D., & Ogunsola, K. O. (2023). Improving customer retention through machine learning: A predictive approach to churn prevention and engagement strategies. *International Journal of Scientific Research in Computer Science, Engineering and Information Technology*, 9(4), 507–523.
- Ahn, S., Park, J., & Ye, S. (2025). How AI enhances employee service innovation in retail: Social exchange theory perspectives and the impact of AI adaptability. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 84(3), 104207.

- Aslam, N. (2023). Cross-Functional Teams: Building Success Through Multidisciplinary Collaboration. *Research Journal*, 1(01), 40-50.
- Baldi, G., Megaro, A., & Carrubbo, L. (2022). Small-Town Citizens' technology acceptance of smart and sustainable city development. *Sustainability*, 15(1), 325.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Fredriksson, A., & Lahtinen, T. (2024). *Leveraging gamification for increased motivation in mobile applications: A quantitative study using self-determination theory & service-dominant logic* (Master's thesis, University of Gävle). Deva. <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1839721&dsid=-9062>.
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interviews are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59–82. <https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>.
- Keiper, M. (2023). ChatGPT in practice: Increasing event planning efficiency through artificial intelligence. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 33(2023), 100454. <https://doi.org/10.1016/j.jhlste.2023.100454>.
- Kim, Y., & Roh, T. (2022). Preparing an exhibition in the post-pandemic era: Evidence from an O2O-based exhibition of B2B firms. *Technological Forecasting and Social Change*, 185(C), 122041. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.122041>.
- Kourkouridis, D., Frangopoulos, I., & Salepaki, A. (2024). Post-pandemic trade fair dynamics: A longitudinal study of exhibitors' views on digital and hybrid trade fairs. *Geojournal of Tourism and Geosites*, 55(3), 1174–1185. <https://doi.org/10.30892/gtg.55318-1290>.

- Kowalkowski, C., Kramer, V., Eravci, S., Salonen, A., & Ulaga, W. (2025, May 28). *Selling and sales management for successful servitization: a systematic review and research agenda*. Taylor & Francis Online. <https://doi.org/10.1080/08853134.2025.2502168>.
- Lim, J. H., & Park, M. J. (2023). The Authenticity of Business to Business Salespersons on Consultative Selling Competence: The Role of Customer Orientation. *Asia-Pacific Journal of Business*, 14(4), 1-21.
- Liu, L., & Wang, Y. (2021). ISPO business model innovation: redefining the relationship between exhibition organizers and their customers. *Nankai Business Review International*, 12(2), 281-311.
- Majid, G. M., Tussyadiah, I., Kim, Y. R., & Pal, A. (2023). Intelligent automation for sustainable tourism: a systematic review. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(11), 2421–2440.
- Manser Payne, E. H., Dahl, A. J., & Peltier, J. (2021). Digital servitization value co-creation framework for AI services: a research agenda for digital transformation in financial service ecosystems. *Journal of Research in Interactive Marketing*, 15(2), 200-222.
- Proszowska, A. (2025). The place of technology in the evolution of modern trade fairs. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 16(3), 206–217.
- Sawung Murdha, A., Agus, H., Novianto Budi, K., Arry Akhmad, A., & Suhardi, S. (2023). Formulating a Conceptual Model of Digital Service Transformation Based on a Systematic Literature Review. *Journal of Information Science Theory and Practice*, 11(1), 31-48.
- Shin, J., Kim, Y. J., Jung, S., & Kim, C. (2022). Product and service innovation: Comparison between performance and efficiency. *Journal of Innovation & Knowledge*, 7(3), 100191. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2444569X22000312#abs0001>.

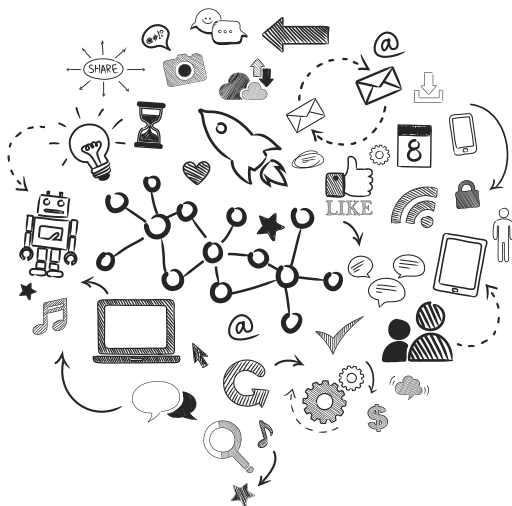

- Suuronen, S., Ukko, J., Eskola, R., Semken, R. S., & Rantanen, H. (2022). A systematic literature review for digital business ecosystems in the manufacturing industry: Prerequisites, challenges, and benefits. *CIRP Journal of Manufacturing Science and Technology*, 37(1), 414-426.
- Suuronen, S., Ukko, J., Saunila, M., Rantala, T., & Rantanen, H. (2024). The implications of multi-sided platforms in managing digital business ecosystems. *Journal of Business Research*, 175(3), 114544.
- Tran, H. (2024). *The integration of social media data into Customer Relationship Management (CRM) strategies-Impact on customer engagement and loyalty in the digital age*. THESEUS. <https://www.theseus.fi/handle/10024/857532>.
- Vargo, S. L., Lusch, R. F., Akaka, M. A., & He, Y. (2017). Service-dominant logic: A review and assessment. *Review of marketing research*, 6(2017), 125-167.
- Veile, J. W., Schmidt, M. C., & Voigt, K. I. (2022). Toward a new era of cooperation: How industrial digital platforms transform business models in Industry 4.0. *Journal of Business Research*, 143(4), 387-405.
- Verma, A., & Sybol, S. S. (2025). The role of technology in facilitating organizational transformation. In *Innovative approaches to managing conflict and change in diverse work environments* (pp. 343–380). IGI Global Scientific Publishing.
- Yu, S., & Benson-Rea, M. (2023). Transforming trade fair services in the post-Covid-19 era: A perspective from China. *Journal of Convention & Event Tourism*, 25(1), 33–53. <https://doi.org/10.1080/15470148.2023.2278796>.

ผลกระทบของความเสี่ยงของกิจการและการกำกับดูแลกิจการ
ที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรม
อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทย

The Impact of Business Risk and Corporate Governance on the Performance of Companies in the Real Estate and Construction Sector Listed on the Stock Exchange of Thailand

บุญยารัตน์ เก่งทันการ และ เบญจพร โมกขะเวส
Boonyarat Kangtankarn and Benjaporn Mokkhavesa

ผลกระทบของความเสี่ยงของกิจการและการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อ ผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และ ก่อสร้าง ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

The Impact of Business Risk and Corporate Governance on
the Performance of Companies in the Real Estate and
Construction Sector Listed on the Stock Exchange of Thailand

บุญญารัตน์ เก่งทันการ¹ และ เบญจพร โมกขะเวส²

Boonyarat Kangtankarn and Benjaporn Mokkhavesa

¹ คณะบัญชี มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ นนทบุรี 11130 ประเทศไทย

Faculty of Accountancy, Rajapruk University, Nonthaburi 11130, Thailand

e-mail : Kwanboonyarat11@gmail.com

² คณะบัญชี มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ นนทบุรี 11130 ประเทศไทย

Faculty of Accountancy, Rajapruk University, Nonthaburi 11130, Thailand

e-mail : bemokk@rpu.ac.th

Received : September 15, 2025 Revised : October 22, 2025 Accepted : October 24, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลกระทบของความเสี่ยงของกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากฐานข้อมูลบริการระบบข้อมูลตลาดหลักทรัพย์ฉบับออนไลน์ (SETSMART) ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งอยู่ในรูปแบบรายงานข้อมูลประจำปี 56-1 และรายงานประจำปี ระหว่างปี พ.ศ. 2563 – พ.ศ. 2567 รวมระยะเวลา 5 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 92 บริษัท สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ความเสี่ยงของกิจการ ได้แก่ ระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ย มีผลกระทบเชิงลบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ส่วนอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม และอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น มีผลกระทบเชิงลบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และ 0.05 นอกจากนี้การกำกับดูแลกิจการ ได้แก่ ขนาดของคณะกรรมการบริษัท มีผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สัดส่วนกรรมการอิสระมีผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่า โดยใช้ค่าไรต่อน้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ความเสี่ยงของกิจการ; การกำกับดูแลกิจการ; ผลการดำเนินงานของบริษัท

Abstract

The objectives of this research are: (1) to examine the impact of business risk on the performance of companies in the Real Estate and Construction Sector Listed on the Stock Exchange of Thailand, (2) to examine the impact of corporate governance on the performance of companies in the Real Estate and Construction Sector Listed on the Stock Exchange of Thailand. The study employed secondary data from the online SETSMART database of the Stock Exchange of Thailand, in the Annual Report From 56-1 and annual reports, covering the period from 2020 to 2024 (a total of five years). The sample group consisted of 92 companies in the real estate and construction sector listed on the Stock Exchange of Thailand. The statistics, used for information analysis, included descriptive statistics, correlation analysis, and multiple regression analysis.

The results of the study reveal that business risk, specifically the Average Collection Period (ACP), has a significant negative impact with firm performance, at the 0.01 significance level. Additionally, the Debt to Total Asset Ratio (DA) and Debt to Equity Ratio (DE) show significant negative impact with firm performance, at the 0.01 and 0.05 significance levels, respectively. Regarding corporate governance, the results reveal that Board Size has a significant positive impact with firm performance at the 0.01 significance level, while the proportion of Independent Directors

has a significant positive impact with firm performance at the 0.05 significance level.

Keywords: Business Risk; Corporate Governance; Corporate Performance

บทนำ

4

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ระบบเศรษฐกิจโลกเผชิญความเปราะบางจากวิกฤตการเงินและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ เช่น วิกฤตการเงินโลกปี 2008 ที่เริ่มจากภาคอสังหาริมทรัพย์ในสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้สถาบันการเงินขนาดใหญ่ล้มละลาย เช่น Lehman Brothers และนำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจถดถอยรุนแรง (Acharya & Richardson, 2009) เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่า ความล้มเหลวในการจัดการความเสี่ยงและการกำกับดูแลกิจการในระดับองค์กรสามารถขยายเป็นความเสียหายเชิงระบบเศรษฐกิจโลก (Claessens et al., 2010) สำหรับประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ โดยเป็นกลไกการลงทุน การจ้างงาน และการบริโภคภายในประเทศ แต่ยังคงเผชิญปัจจัยเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย การชะลอตัวเศรษฐกิจโลก ความไม่แน่นอนด้านนโยบายของรัฐ และสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้หลายโครงการประสบปัญหาทางการเงิน ยอดขายลดลงและเกิดภาวะโอเวอร์ซัพพลาย (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2566) ถือได้ว่าเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูงในตลาดทุนของไทย มีอัตราการก่อหนี้ การลงทุนในสินทรัพย์ถาวร และรอบเงินสดยาวนาน ทำให้บริษัทในกลุ่มนี้มีความเสี่ยงทางการเงินและความเสี่ยงด้านเครดิตสูงกว่าอุตสาหกรรมอื่น ซึ่งไม่เพียงกระทบรายได้ของบริษัทและสภาพคล่องของบริษัท แต่ยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนและต้นทุนการระดมทุนของอุตสาหกรรมในระยะยาว (Nation Thailand, 2025) จากข้อมูลของ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2567) ระบุว่า ภาคอสังหาริมทรัพย์มีมูลค่าการลงทุนรวมกว่า 1.6 ล้านล้านบาท คิดเป็นประมาณ 8–10% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และมีมูลค่าหนี้สินภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องสูงกว่า 3.4 ล้านล้านบาท นอกจากนี้ในปี 2566 มีบริษัทอสังหาริมทรัพย์กว่า 30% ที่รายงานผลขาดทุนสุทธิจากปัญหาด้านสภาพคล่องและการบริหารความเสี่ยงทางการเงินที่ไม่เหมาะสม (ทีเอ็มบี, 2567) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ความล้มเหลวในการจัดการความเสี่ยงสามารถนำไปสู่การลดลงของผลการดำเนินงานในระดับบริษัท และส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม

ในส่วนของบริษัทเกี่ยวกับความเสี่ยงของกิจการ โดยเฉพาะความเสี่ยงทางการเงินและความเสี่ยงด้านเครดิต ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อผลการดำเนินงานของบริษัทอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ไม่ว่าจะเป็น อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการวัดภาระหนี้สินและโครงสร้างเงินทุนของบริษัท และระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ย เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงประสิทธิภาพการบริหารลูกหนี้และความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง (Nguyen et al., 2020 และ จันทิมา พรหมสวัสดิ์, 2563) ขณะที่การวัดผลการดำเนินงานของบริษัท นิยมวัดด้วยอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และกำไรต่อหุ้น (EPS) ถือเป็นดัชนีชี้วัดที่นิยมใช้และได้รับการยอมรับในระดับสากล ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของบริษัทในการสร้างผลตอบแทนจากทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม (OECD, 2015)

นอกจากประเด็นทางด้านการบริหารความเสี่ยงแล้ว ประเด็นเกี่ยวกับโครงสร้างและกลไกของการกำกับดูแลกิจการ ยังมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนและผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งจากเหตุการณ์ของบริษัท สตาร์ค คอร์เปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) (STARK) ที่เป็นที่รู้จักในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในการกำกับดูแลกิจการ เมื่อผู้บริหารใช้ตำแหน่งและอำนาจในทางที่ผิด ก่อให้เกิดความเสียหายทางการเงินแก่บริษัทและผู้ถือหุ้นอย่างรุนแรง (Bangkok Post, 2024) ซึ่งตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการวัดคุณภาพของการกำกับดูแลกิจการ ได้แก่ ขนาดของคณะกรรมการบริษัท สัดส่วนคณะกรรมการเพศหญิง การควมรวมตำแหน่ง ความถี่ของการประชุม คณะกรรมการ และสัดส่วนกรรมการอิสระ (OECD, 2015) ตัวแปรเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนถึงโครงสร้างการกำกับดูแลที่ดี แต่ยังเชื่อมโยงกับความสามารถของบริษัทในการสร้างผลตอบแทนที่ยั่งยืน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวอีกด้วย

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบริหารความเสี่ยงของกิจการและการกำกับดูแลกิจการที่มีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้บริษัทสามารถลดความเสี่ยงทางการเงิน ความเสี่ยงด้านเครดิต และความเสี่ยงในการดำเนินงาน อีกทั้งยังเพิ่มความโปร่งใส สร้างความมั่นคงทางการเงิน และสร้างผลตอบแทนที่ยั่งยืนแก่ผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้ลงทุน การลดต้นทุนทางการเงิน การดึงดูดเงินทุนจากภายนอก และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันใน

ตลาดได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของความเสี่ยงและการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของความเสี่ยงของกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความเสี่ยงของกิจการส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) ในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. การกำกับดูแลกิจการส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) ในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
3. ความเสี่ยงของกิจการส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
4. การกำกับดูแลกิจการส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
5. ความเสี่ยงของกิจการส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น (EPS) ในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
6. การกำกับดูแลกิจการส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น (EPS) ในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน

แนวคิดการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน (Financial Ratio Analysis) เป็นเครื่องมือสำคัญในการตีความข้อมูลทางการเงินและสะท้อนสถานะที่แท้จริงของกิจการ โดยช่วยให้เห็นถึงความสามารถในการทำกำไร สภาพคล่อง ประสิทธิภาพการดำเนินงาน และความมั่นคงทางการเงิน (Fraser & Ormiston, 2016) นอกจากนี้ยังสามารถใช้เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานในเชิงเวลาและกับกิจการอื่น รวมทั้งชี้ให้เห็นแนวโน้ม จุดแข็ง และจุดอ่อนที่มีผลต่อกลยุทธ์ทางธุรกิจและการประเมินความเสี่ยง จึงถือเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในด้านการเงินและการจัดการธุรกิจ (Horriggan, 1968)

แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance)

หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance Code: CG Code) เป็นแนวทางที่คณะกรรมการและผู้บริหารนำไปปรับใช้เพื่อสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความน่าเชื่อถือในการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างผลประโยชน์ที่ดีในระยะยาว ควบคู่กับการสร้างคุณค่าอย่างยั่งยืนให้แก่กิจการ ผู้ถือหุ้น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ CG Code ยังเน้นการส่งเสริมการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการตอบสนองต่อความคาดหวังของภาคธุรกิจ ตลาดทุน และสังคมโดยรวม (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2560)

แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างคณะกรรมการบริษัท (Structure of Board of Directors)

โครงสร้างคณะกรรมการบริษัท (Board Structure) ถือเป็นกลไกสำคัญของการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) ที่ช่วยสร้างความโปร่งใส ถ่วงดุลอำนาจ และส่งเสริมการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพภายในองค์กร โดยองค์ประกอบหลักของโครงสร้างคณะกรรมการที่มีบทบาทต่อผลการดำเนินงานของบริษัท ทั้งนี้ การที่บริษัทมีโครงสร้างคณะกรรมการที่ดีและมีคุณสมบัติที่เหมาะสมจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินงานและยกระดับคุณภาพด้านการบริหารจัดการของผู้บริหาร เพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เกิดประโยชน์และความมั่นคงให้แก่องค์กรธุรกิจ อันจะนำไปสู่ผลการดำเนินงานและมูลค่ากิจการที่เพิ่มขึ้น (Ranti and Samuel, 2012)

แนวคิดเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน (Performance)

แนวคิดเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน (Performance) ของบริษัทสามารถวัดได้จากตัวชี้วัดทางการเงินที่สะท้อนถึงความสามารถในการสร้างผลตอบแทนจากการดำเนินงานจริง โดยทั่วไปนิยมใช้ตัวชี้วัด ได้แก่ อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดทางบัญชีที่อ้างอิงข้อมูลในอดีต ขณะที่กำไรต่อหุ้น (EPS) แม้จะเป็นตัวชี้วัดทางบัญชีเช่นกัน แต่มีคุณลักษณะพิเศษที่สามารถสะท้อนมุมมองของนักลงทุนต่อศักยภาพในการสร้างกำไรในอนาคตได้ (Penman, 2013; Bhagat & Bolton, 2008)

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory)

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวการและตัวแทน โดย Jensen และ Meckling (1976) ให้ความหมายว่าเป็นสัญญาที่ตัวการจ้างตัวแทนให้กระทำการหรือตัดสินใจบางประการแทน ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของตัวการ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญคือความไม่สอดคล้องของเป้าหมายระหว่างทั้งสองฝ่าย โดยตัวแทนมักมุ่งผลประโยชน์ส่วนตน เช่น การหลีกเลี่ยงงานหรือเลือกพักผ่อน (Fama & , 1983) ขณะที่ตัวการหรือองค์กรจะพยายามออกแบบโครงสร้างค่าตอบแทนและกลไกกำกับดูแล เพื่อกระตุ้นให้ตัวแทนดำเนินการตามเป้าหมายขององค์กร (Johnson et al., 2004) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการบริหารจัดการและการกำกับดูแลกิจการที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์

ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory)

Freeman et al., 2010 กล่าวว่า การดำเนินงานขององค์กรไม่ควรมุ่งเน้นเพียงผลกำไรทางการเงิน แต่ต้องสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ทั้งลูกค้า พนักงาน คู่ค้า ชุมชน และภาครัฐ เพื่อสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในระยะยาว โดย Prahalad and Hamel (1994) กล่าวว่า การมีผลการดำเนินงานทางสังคมที่ดีจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในอนาคต แนวคิดนี้ยังสะท้อนถึงบทบาทของผู้นำและคณะกรรมการบริษัท ที่ต้องทำหน้าที่ประสานผลประโยชน์ของทุกฝ่ายอย่างสมดุล เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืน ภาพลักษณ์ที่ดี และผลการดำเนินงานขององค์กรในระยะยาว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

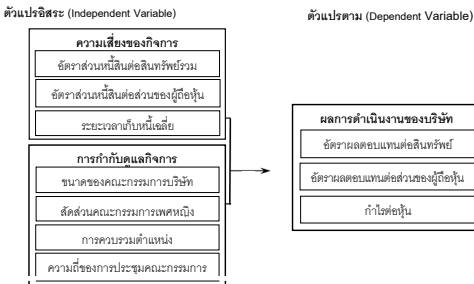
จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าความเสี่ยงของกิจการ และการกำกับดูแลกิจการ เป็นตัวแปรที่ถูกนำมาใช้ในการพิจารณาว่ามีผลต่อผลการดำเนินงานของบริษัทหรือไม่ ตามข้อมูลด้านล่างนี้

ตารางที่ 1 : แสดงตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษาซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชื่อผู้วิจัย	Business Risk			Corporate Governance					Performance		
	DA	DE	ACP	BSIZE	FEMDIR	ROLEUA	BDMEET	INDEP	ROA	ROE	EPS
วิวัฒน์ จันทร์ประสิทธิ์ และคณะ (2566)				✓		✓		✓	✓	✓	
ดารณี เชื้อชนะจิต (2565)				✓				✓			✓
ฐิติพรรณ ปราบพาล (2564)		✓		✓				✓	✓	✓	
นฤพล อ่อนวิมล และ พิธาน แสนภักดี	✓	✓	✓								✓
จุฑามาศ กล่อมขาว (2563)					✓				✓		
กนกวรรณ ชินสถิต (2562)				✓			✓		✓	✓	✓
จินตนา ไกรทอง และ ฐิตาภรณ์ สินเจริญศักดิ์ (2562)				✓		✓		✓	✓	✓	
วัลลิ พิณแพร และ กาญจน์ สุขสองห้อง (2562)					✓	✓		✓	✓	✓	
ศิริพร เขียมโอบาส (2562)	✓								✓	✓	
Hamdan et al. (2024)					✓		✓	✓	✓	✓	✓
Chowdhury et al. (2018)	✓								✓	✓	✓

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลในการวิเคราะห์ผล สรุปผล อภิปรายผล ทำให้ได้กรอบแนวคิดที่ประยุกต์มาจากความเสี่ยงของกิจการและการกำกับดูแลกิจการ ที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัท ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปภาพที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 169 บริษัท โดยจะศึกษาข้อมูลรายปี ระหว่างปี 2563-2567 รวมระยะเวลา 5 ปี (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2568) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ การคัดเลือกแบบเจาะจง คือ บริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งไม่รวมบริษัทในหมวดธุรกิจกองทุนรวม อสังหาริมทรัพย์และกองทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ จำนวน 56 บริษัท และบริษัทที่มีรอบระยะเวลาบัญชีไม่ตรงกับรอบปีปฏิทิน บริษัทที่มีการฟื้นฟูผลการดำเนินงานระหว่างปีและที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน จำนวน 21 บริษัท ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยรวมจำนวนทั้งสิ้น 92 บริษัท

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทั้งในส่วนของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม โดยเก็บแบบบันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลลงการเงิน แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และรายงานประจำปี จากเว็บไซต์ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงกิจการ การกำกับดูแลกิจการ และผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลในการศึกษาได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทางทุติยภูมิ ทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จากฐานข้อมูลการบริการ ระบบข้อมูลตลาดหลักทรัพย์ฉบับออนไลน์ (SET Market Analysis & Reporting Tool: SETSMART) ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งอยู่ในรูปแบบรายงานข้อมูลประจำปี 56-1 และรายงานประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างปี 2563-2567 รวมระยะเวลา 5 ปี

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้รวบรวมมาทำการลงรหัสและประมวลผลข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ค่าทางสถิติตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 คือมีนัยสำคัญทางสถิติ และระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 คือมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างสูง โดยใช้วิธีการทดสอบทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่อศึกษาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum) และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ พิจารณาโดยกำหนดค่าความสัมพันธ์ไว้ถ้าหากมีค่ามากกว่า 0.80 แสดงว่าจะเกิดปัญหาจากการที่ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก (Multicollinearity) และ การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลกระทบของความเสี่ยงของกิจการและการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 3 : แสดงค่าสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปร

ตัวแปร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (DA)	0.02	1.14	0.53	0.20
อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE)	0.02	39.88	1.72	2.57
ระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ย (ACP)	0.00	116.20	44.28	29.59
คณะกรรมการบริษัท (BSIZE)	5.00	15.00	9.72	2.01
สัดส่วนคณะกรรมการเพศหญิง (FEMDIR)	0.00	85.71	19.69	14.66
การควบรวมตำแหน่ง (ROLEDUA)	0	1	0.10	0.30
ความถี่ของการประชุมคณะกรรมการ (BDMEET)	3	20	8.14	3.14
สัดส่วนกรรมการอิสระ (INDEP)	22.22	87.50	44.41	10.81
อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA)	-31.77	33.38	3.26	7.73
อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	-41.29	39.15	3.39	11.56
กำไรต่อหุ้น (EPS)	-2.02	5.28	0.28	0.68

จากตารางที่ 3 พบว่า อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.20 มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.02 และค่าสูงสุดเท่ากับ 1.14 อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.57 มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.02 และค่าสูงสุดเท่ากับ 39.88 ระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 44.28 วัน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 29.59 วัน มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.00 วัน และค่าสูงสุดเท่ากับ 116.20 วัน ขนาดของคณะกรรมการบริษัท มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 9.72 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.01 คน มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.00 คน และค่าสูงสุดเท่ากับ 15.00 คน สัดส่วนคณะกรรมการเพศหญิง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.69 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 14.66 มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.00 และค่าสูงสุดเท่ากับ 85.71 การควมรวมตำแหน่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.30 มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 0.00 และค่าสูงสุดเท่ากับ 1.00 ความถี่ของการประชุม คณะกรรมการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.14 ครั้ง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.14 ครั้ง มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 3 ครั้ง และค่าสูงสุดเท่ากับ 20 ครั้ง และสัดส่วนกรรมการอิสระ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 44.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 10.81 มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 22.22 และค่าสูงสุดเท่ากับ 87.50

อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 7.73 มีค่าต่ำสุดเท่ากับ -31.77 และค่าสูงสุดเท่ากับ 33.38 อัตราผลตอบแทน ต่อส่วนของผู้ถือหุ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 11.56 มีค่าต่ำสุดเท่ากับ -41.29 และค่าสูงสุดเท่ากับ 39.15 และกำไรต่อหุ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.68 มีค่าต่ำสุดเท่ากับ -2.02 และค่าสูงสุดเท่ากับ 5.28

ตารางที่ 4 : การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	DA	DE	ACP	BSIZE	FEMDIR	ROLEDUA	BDMEET	INDEP
DA	1							
DE	0.580**	1						
ACP	0.060	0.112*	1					
BSIZE	0.048	-0.061	-0.043	1				
FEMDIR	0.015	-0.028	0.061	-0.234**	1			
ROLEDUA	0.032	-0.020	-0.096*	-0.049	0.038	1		
BDMEET	0.309**	0.214**	-0.099*	0.050	-0.064	0.102 [†]	1	
INDEP	-0.030	-0.061	-0.037	-0.173**	-0.038	-0.092 [†]	0.077	1

หมายเหตุ: **, * หมายความว่าสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความเสี่ยงของกิจการ (Business Risk) และการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) มีค่า r อยู่ระหว่าง -0.234 - 0.580 แสดงว่าไม่มีความสัมพันธ์กันสูงซึ่งจะไม่เกิดปัญหา Multicollinearity นอกจากนี้ เมื่อทำการวิเคราะห์ค่า Variance Inflation Factor (VIF) มีค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 1.013- 1.520 ซึ่งน้อยกว่า 10 นั่นคือ ไม่เกิด Multicollinearity และเมื่อวิเคราะห์ค่า Durbin-Watson มีค่าอยู่ระหว่าง 1.786-2.050 แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดนี้ไม่มีอัตตะสัมพันธ์ในข้อมูล (Autocorrelation) จึงสามารถนำตัวแปรอิสระทั้งหมดนี้เข้าสู่การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ตารางที่ 5 : แสดงผลกระทบระหว่างความเสี่ยงของกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัท

	ROA		ROE		EPS		VIF
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	
(Constant)		0.000		0.000		0.000	
อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม (DA)	-0.212	0.000**	-0.206	0.000**	-0.101	0.069	1.506
หนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (DE)	-0.164	0.002**	-0.121	0.026*	-0.100	0.072	1.520
ระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ย (ACP)	-0.182	0.000**	-0.158	0.000**	-0.200	0.000**	1.013
R = 0.396, R ² = 0.157, ADJ R ² = 0.064, Durbin-Watson = 1.899 (ROA)							
R = 0.345, R ² = 0.119, ADJ R ² = 0.113, Durbin-Watson = 2.050 (ROE)							
R = 0.281, R ² = 0.079, ADJ R ² = 0.073, Durbin-Watson = 1.932 (EPS)							

หมายเหตุ: **, * ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

การวิเคราะห์ผลกระทบของความเสี่ยงที่มีผลต่อการดำเนินงานของบริษัท มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R²) มีค่าเท่ากับ 0.157 หมายถึง ความเสี่ยงของกิจการสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) คิดเป็นร้อยละ 15.70 หรือ 15.70 % ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R²) มีค่าเท่ากับ 0.119 หมายถึง ความเสี่ยงของกิจการสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) คิดเป็นร้อยละ 11.90 หรือ 11.90 % และ ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R²) มีค่าเท่ากับ 0.079 หมายถึง ความเสี่ยงของกิจการสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น (EPS) คิดเป็นร้อยละ 7.90 หรือ 7.90 % ซึ่งสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

1) ความเสี่ยงของกิจการ ได้แก่ อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม หนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และระยะเวลาในการเก็บหนี้เฉลี่ย ทุกปัจจัยส่งผลกระทบในเชิงลบต่อผล

การดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) ความเสี่ยงของกิจการ ได้แก่ อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม หนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และระยะเวลาในการเก็บหนี้เฉลี่ย ทุกปัจจัยส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) ความเสี่ยงของกิจการ ได้แก่ ระยะเวลาในการเก็บหนี้เฉลี่ย ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม และหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ไม่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 6 : แสดงผลกระทบระหว่างการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัท

	ROA		ROE		EPS		VIF
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	
(Constant)		0.593		0.571		0.002	
ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (BSIZE)	0.195	0.000**	0.212	0.000**	0.262	0.000**	1.104
สัดส่วนคณะกรรมการเพศหญิง (FEMDIR)	-0.169	0.000**	-0.192	0.000**	-0.122	0.008**	1.068
การควมรวมตำแหน่ง (ROLEDUA)	0.073	0.107	0.053	0.238	0.067	0.141	1.027
ความถี่ของการประชุมคณะกรรมการ (BDMET)	-0.159	0.000**	-0.129	0.004**	-0.006	0.902	1.026
สัดส่วนกรรมการอิสระ (INDEP)	-0.024	0.601	0.062	0.187	0.093	0.043*	1.058
R= 0.322, R ² = 0.104, ADJ R ² = 0.094, Durbin-Watson = 1.786 (ROA)							
R= 0.332, R ² = 0.110, ADJ R ² = 0.100, Durbin-Watson = 1.978 (ROE)							
R= 0.317, R ² = 0.100, ADJ R ² = 0.090, Durbin-Watson = 2.017 (EPS)							

หมายเหตุ: **, * หมายความว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

การวิเคราะห์ผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่มีผลต่อการดำเนินงานของบริษัท ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R²) มีค่าเท่ากับ 0.104 หมายถึง การกำกับดูแลกิจการ สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) คิดเป็นร้อยละ 10.40 หรือ 10.40 % ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R²) มีค่าเท่ากับ 0.110 หมายถึง การกำกับดูแลกิจการ สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) คิดเป็นร้อยละ 11.00 หรือ 11.00 % และค่าสัมประสิทธิ์

การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.100 หมายถึง การกำกับดูแลกิจการ สามารถอธิบาย การเปลี่ยนแปลงของผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น (EPS) คิดเป็นร้อยละ 10.00 หรือ 10.00 % ซึ่งสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

1) การกำกับดูแลกิจการ ได้แก่ ขนาดของคณะกรรมการบริษัท ส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่สัดส่วนของคณะกรรมการเพศหญิง ความถี่ของการประชุมคณะกรรมการ ส่งผลกระทบในเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับการควบคุมตำแหน่ง และสัดส่วนกรรมการอิสระ ไม่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) การกำกับดูแลกิจการ ได้แก่ ขนาดของคณะกรรมการบริษัท ส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่สัดส่วนของคณะกรรมการเพศหญิง ความถี่ของการประชุมคณะกรรมการ ส่งผลกระทบในเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับการควบคุมตำแหน่ง และสัดส่วนกรรมการอิสระ ไม่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) การกำกับดูแลกิจการ ได้แก่ ขนาดของคณะกรรมการบริษัท และสัดส่วนกรรมการอิสระ ส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่สัดส่วนของคณะกรรมการเพศหญิง ส่งผลกระทบในเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับการควบคุมตำแหน่ง และความถี่ของการประชุมคณะกรรมการ ไม่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลกระทบของความเสี่ยงของกิจการและการกำกับดูแลกิจการที่มี ต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถสรุปและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของความเสี่ยงของกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนใน

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ความเสี่ยงของกิจการ ได้แก่ ระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ย มีผลกระทบเชิงลบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และกำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับ Chowdhury et al. (2018) ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ย ส่งผลทางลบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และกำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า ระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ยที่ยาวนานสะท้อนถึงการบริหารลูกหนี้การค้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้บริษัท มีเงินสดหมุนเวียนกลับมาใช้ในกิจการล่าช้า ส่งผลให้ความคล่องตัวทางการเงินลดลงและกระทบต่อความสามารถในการสร้างผลตอบแทนของบริษัท และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม มีผลกระทบเชิงลบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ ศิริพร เอี่ยมโอภาส (2562) พบว่า อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ทางลบกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า การมีหนี้สินในสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับสินทรัพย์รวมก่อให้เกิดภาระดอกเบี้ยและต้นทุนทางการเงินที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความสามารถในการทำกำไรลดลง อีกทั้งยังสะท้อนถึงความเสี่ยงทางการเงินที่สูงขึ้น ซึ่งอาจทำให้ผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียมีความกังวลต่อเสถียรภาพทางการเงินของบริษัท นอกจากนี้อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น มีผลกระทบเชิงลบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีผลกระทบเชิงลบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ จิตติพรพรรณ ปราบพาล (2564) พบว่า อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น มีอิทธิพลทางลบกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าการมีหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ในระดับสูงอาจสร้างภาระดอกเบี้ยและความเสี่ยงทางการเงินเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องจัดสรรกระแสเงินสดไปชำระหนี้มากกว่าการลงทุนเพื่อสร้างผลตอบแทน การพึ่งพาหนี้สินมากเกินไปยังอาจสะท้อนถึงความเสี่ยงด้านสภาพคล่องและความไม่มั่นคงทางการเงิน ทำให้ผู้ถือหุ้นและนักลงทุนมองว่าบริษัทมีความเสี่ยงสูง

นอกจากนี้ยังพบว่า อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม และอัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ไม่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น สอดคล้องกับ Yustrianthe and Mahmudah (2021) พบว่า อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวมไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อมูลค่ากิจการ วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น และณพพล อ่อนวิมล และพิชาน แสนภักดี (2564) พบว่า อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ไม่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานต่ออัตราส่วนกำไรต่อหุ้น

2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัทมีผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และกำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ วิวัฒน์ จันทรประสิทธิ์ และคณะ (2565) และ จินตนา ไกรทอง และจิตาภรณ์ สีนจัญญศักดิ์ (2562) พบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราส่วนผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น และ ดารณี เอื้อชนะจิต (2565) และกนกวรรณ ชินสถิต (2562) พบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัท ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อกำไรสุทธิต่อหุ้น ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัทที่ใหญ่ขึ้นช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแล ช่วยลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจผิดพลาดและเพิ่มความรอบคอบในการบริหารจัดการองค์กร สอดคล้องกับทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ที่ระบุว่า การมีโครงสร้างการกำกับดูแลที่เข้มแข็งสามารถลดความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้น ส่งผลให้การดำเนินงานของบริษัทดีขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) ที่มุ่งเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความสามารถในการตรวจสอบ จึงทำให้ขนาดของคณะกรรมการมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของบริษัทให้ดีขึ้น สัดส่วนกรรมการอิสระ มีผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ ดารณี เอื้อชนะจิต (2565) พบว่า สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อกำไรสุทธิต่อหุ้น ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า การมีสัดส่วนกรรมการอิสระที่เหมาะสมช่วยสร้างกลไกการกำกับดูแลกิจการให้มีความโปร่งใสและเป็นกลางมากขึ้นทำให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและลดความเสี่ยงในการบริหารที่กระทบต่อผลประโยชน์

และยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้ความสามารถในการทำกำไรของบริษัทเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ที่ระบุว่ากลไกการกำกับดูแลที่เหมาะสมสามารถลดความขัดแย้งระหว่างผู้บริหาร และผู้ถือหุ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สัดส่วนคณะกรรมการเพศหญิง มีผลกระทบเชิงลบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และกำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ จุฑามาศ กล่อมขาว (2563) และ จิตอุษา ชันทอง และคณะ (2560) พบว่า สัดส่วนกรรมการเพศหญิงมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ นอกจากนี้ Hamdan et al. (2024) พบว่า การมีกรรมการหญิง มีผลทางลบต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และกำไรต่อหุ้น ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า การมีคณะกรรมการเพศหญิงมากขึ้นในบริบทของประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนา ยังเผชิญข้อจำกัดด้านอำนาจการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในเชิงลึก อีกทั้งการแต่งตั้งในหลายกรณีอาจเป็นเพียงการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ด้านการกำกับดูแล มากกว่าพิจารณาคุณสมบัติความเชี่ยวชาญเชิงกลยุทธ์และการบริหาร ส่งผลให้ไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพที่แท้จริงต่อการสร้างผลตอบแทนของบริษัท ความถี่ของการประชุมคณะกรรมการ มีผลกระทบเชิงลบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ ณัฐฤดี ทรัพย์สมบัติ และคณะ (2563) และ กนกวรรณ ชินสถิต (2562) พบว่า ความถี่ของการประชุมคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราส่วนผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราส่วนผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า การประชุมคณะกรรมการที่มีความถี่มากเกินไปอาจสะท้อนถึงการขาดประสิทธิภาพในการกำกับดูแลหรือการดำเนินงานของบริษัท ส่งผลให้เวลาและทรัพยากรของคณะกรรมการถูกใช้ไปกับการประชุมมากกว่าการกำหนดทิศทางและนโยบายที่สร้างคุณค่าแก่ผู้ถือหุ้น การประชุมถี่เกินความจำเป็นอาจก่อให้เกิดต้นทุนแฝง เช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดประชุม รวมถึงความล่าช้าในการตัดสินใจเชิงธุรกิจ ทำให้บริษัทสูญเสียโอกาสในการแข่งขันทางการตลาด

การควบคุมตำแหน่ง ไม่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และกำไรต่อหุ้น ส่วน สัดส่วนกรรมการอิสระ ไม่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น นอกจากนี้

ความถี่ของการประชุมคณะกรรมการ ไม่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท วัดค่าโดยใช้กำไรต่อหุ้น สอดคล้องกับ จินตนา ไกรทอง และจิตติภรณ์ สินเจริญศักดิ์ (2562) และ วัลลีย์ พิมพ์แพร และคณะ (2562) พบว่า การควรวรมตำแหน่งของกรรมการ ผู้จัดการและประธานกรรมการ ไม่มีผลกระทบต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ จิตติพรรณ ปราบพาล (2564) และ เบญจพร โมกขะเวส (2564) พบว่า สัดส่วนกรรมการอิสระ ไม่มีอิทธิพลกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ Hamdan et al. (2024) พบว่า ความถี่ของการประชุม คณะกรรมการ ไม่มีผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อกำไรต่อหุ้น

4

ข้อเสนอแนะ

1) จากผลการศึกษาพบว่า ความเสี่ยงของกิจการที่วัดโดยระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ย ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และกำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ควรให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพในการบริหาร ลูกหนี้ โดยควรกำหนดนโยบายสินเชื่อการค้าที่เหมาะสม พร้อมทั้งติดตามและประเมินความสามารถในการชำระหนี้ของลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อลดความเสี่ยงจากการผิดนัดชำระหนี้และลดภาระต้นทุนทางการเงินที่เกิดจากเงินทุนหมุนเวียนที่ถูกผูกไว้กับลูกหนี้การค้า เพื่อควบคุมไม่ให้มีระยะเวลาเก็บหนี้ยาวนานเกินไปที่จะส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัท

2) จากผลการศึกษาพบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัท ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทที่วัดค่าโดยอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และกำไรต่อหุ้น อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น บริษัทควรให้ความสำคัญกับการกำหนดโครงสร้างและจำนวนกรรมการให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยควรมีจำนวนกรรมการเพียงพอที่จะสร้างความหลากหลายด้านความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมุมมองในการกำกับดูแลกิจการ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การกำกับดูแล และการกำหนดทิศทางขององค์กรได้อย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ชินสถิต (2562). ปัจจัยการกำกับดูแลที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ. (การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย). UTCC Central Library. <https://scholar.utcc.ac.th/entities/publication/36331270-10b0-445d-a8f8-cee9cb503227>.

4

จันทิมา พรหมสวัสดิ์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาเก็บหนี้เฉลี่ยกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 14(2), 45-60.

จินตนา ไกรทอง และ ฐิตาภรณ์ สินจรรย์ศักดิ์ (2562) ผลกระทบของการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อผลการดำเนินงานของกลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

วารสารสหวิทยาการ: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 8(2), 500-508.)

จิตอุษา ชันทอง และกัลยิตต์ กิริตอังกูร. (2560). การกำกับดูแลกิจการและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 8(2), 42-54.

จุฑามาศ กล่อมขาว. (2563). คณะกรรมการเพชฌัญญ์ความหลากหลายทางการศึกษาและการกำกับดูแลกิจการ: ผลกระทบต่อความเสี่ยงและผลการดำเนินงานของบริษัทในประเทศไทย. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์). Chula ETD. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/7582/>.

จิตติพรรณ ปราบพาล. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการบริษัทกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรังสิต.

ณัฐวุฒิ ทรัพย์สมบัติ ก้องภพ แสงทอง ณัฐนรี ยาสะบู่ ณัฐพล ลัดดี นิคานนท์ ชูแก้ว และศิวกร พงษ์ศรี.(2563). ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับมูลค่ากิจการของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย: กรณีศึกษา SET100. วารสาร มทร.อีสานฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), 64-76.

ดารณี เอื้อชนะจิต. (2565). ผลกระทบของผลแตกต่างทางภาษีที่ส่งผลต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 14(1), 1-13.

- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2568). รายชื่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทย. [https://www.set.or.th/th/market/information/
securities-list/main](https://www.set.or.th/th/market/information/securities-list/main).
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). รายงานภาวะเศรษฐกิจและการเงินไตรมาส 1 ปี
2567. [https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/reports/
annual-report/report-2024.html](https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/reports/annual-report/report-2024.html).
- นฤพล อ่อนวิมล และ พิธาน แสนภักดี. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ
ในการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของกลุ่ม
อุตสาหกรรมสินค้าอุปโภค บริโภค หมวดยักษ์. *วารสารการบริหารนิติบุคคล
และนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(8), 57-70.
- เบญจพร โมกขะเวส (2564). ระดับการกำกับดูแลกิจการที่มีผลต่อความสามารถในการ
ทำกำไร: กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในกลุ่มอุตสาหกรรมบริการใน
ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 8(1), 38-52.
- วัลลี พิมแพร และการณ สุสองห้อง (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างความหลากหลาย
ด้านประชากรศาสตร์ของคณะกรรมการบริหารและผลการดำเนินงานของ
กิจการ: กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ, 6(2), 9-26.
- วิวัฒน์ จันทรประสิทธิ์ ศิริรัตน์ พวงแสงสุข นวรัตน์ ชวนะโชติ บุญเรียม ทะไกรราช
วรัญญา สมศิริ และคัมภีร์ เนตรอัมพร. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการ
กำกับดูแลกิจการ และอัตราส่วนทางการเงินกับผลการดำเนินงานของบริษัท
ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่มีบรรษัทภิบาลในระดับดีเลิศ. *วารสาร
วิชาการและวิจัย มทร.พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 44-59.
- ศิริพร เอี่ยมโอภาส. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นราย
ย่อยกับความสามารถในการทำกำไรและมูลค่าขององค์กรของบริษัทใน
ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัย
หอการค้าไทย). UTCC Central Library. [https://scholar.utcc.ac.th/
entities/publication/39c88860-457b-413e-977a-3c081691c58b](https://scholar.utcc.ac.th/entities/publication/39c88860-457b-413e-977a-3c081691c58b).

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2566). รายงานภาวะเศรษฐกิจอสังหาริมทรัพย์ไทยหลังโควิด-19. ศูนย์วิจัยกสิกร.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2560). หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน (CG Code). สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์.

Acharya, V. V., & Richardson, M. (2009). *Restoring Financial Stability: How to Repair a Failed System*. Wiley.

Bangkok Post. (2024, July 22). *STARK scandal shakes investor confidence and corporate governance standards*. <https://www.bangkokpost.com/business/investment/2833461/scandal-stalks-stocks>.

Bhagat, S., & Bolton, B. (2008). Corporate governance and firm performance. *Journal of Corporate Finance*, 14(3), 257–273.

Chowdhury, A. Y., Alam, M. Z., Sultana, S., & Hamid, M. K. (2018). Impact of working capital management on profitability: Evidence from pharmaceutical firms in Bangladesh. *Journal of Finance and Accounting Research*, 6(2), 45–58.

Claessens, S., Kose, M. A., Laeven, L., & Valencia, F. (2010). *A new database on financial crises*. Wiley Online Library. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781118258163>.

Fama, E. F., & Jensen, M. C. (1983). Separation of ownership and control. *Journal of Law and Economics*, 26(2), 301–325. <https://doi.org/10.1086/467037>.

Fraser, L. M., & Ormiston, A. (2016). *Understanding financial statements* (11th ed.). Pearson.

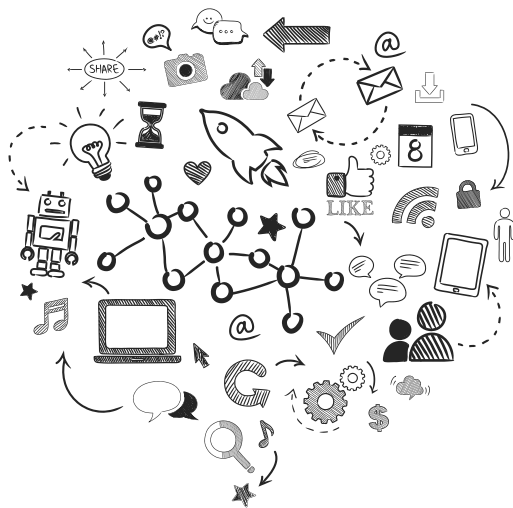
Freeman, R. E., Harrison, J. S., Wicks, A. C., Parmar, B. L., & De Colle, S. (2010). *Stakeholder theory: The state of the art*. Cambridge University Press.

Hamdan, A., Alareeni, B., & Khamis, R. (2024). The impact of compensation committee characteristics on firm performance: Evidence from the Bahrain Bourse. *Journal of Corporate Governance Research*, 12(1), 45–62.

- Horrigan, J. O. (1968). A short history of financial ratio analysis. *The Accounting Review*, 43(2), 284–294.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
- Johnson, N. B., Scott, D. L., & Droege, S. B. (2004). The effects of agency theory and stewardship theory on corporate governance: An integrated model. *Journal of Behavioral and Applied Management*, 5(3), 304–325.
- Nation Thailand. (2025, May 3). *Countdown to crisis: Thailand's real estate bond market faces a shock greater than earthquake*. <https://www.nationthailand.com>.
- Nguyen, T. H., Tran, M. D., & Le, V. C. (2020). Financial risk and firm performance: Evidence from real estate firms in Vietnam. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(9), 635–643. <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no9.635>.
- OECD. (2015). *G20/OECD Principles of Corporate Governance*. OECD Publishing.
- Penman, S. H. (2013). *Financial statement analysis and security valuation* (5th ed.). McGraw-Hill Education.
- Prahalad, C. K., & Hamel, G. (1994). *Competing for the future*. Harvard Business School Press.
- Ranti, U. O., & Samuel, F. A. (2012). The effects of board size on financial performance of banks: A study of listed banks in Nigeria. *International Journal of Economics and Finance*, 4(2), 260–267.
- Yustrianthe, R. H., & Mahmudah, S. (2021). The effect of debt-to-asset ratio (DAR) on firm value measured by earnings per share (EPS): Evidence from manufacturing firms listed on the Indonesia Stock Exchange. *Journal of Accounting and Financial Research*, 9(1), 45–59.

Thai Passengers' Expectation toward High-Speed Rail travel on the Bangkok-Khon Kaen Route

Chanmatha Sriraksa Kanrawi Chuanarrom Kittipat Onjang
Chanyanuch Suksomnet Sasirin Ruckwong Jakkaphong Udomworasap
and Supakarn Yodpradit

ความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยต่อการเดินทางด้วย รถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น

Thai Passengers' Expectation toward High-Speed Rail travel on the
Bangkok-Khon Kaen Route

จันทร์เมธา ศรีรักษา¹ กานต์วี ชื่นอารมณ² กิตติพัฒน์ อ่อนจาง³ ชัญญานุช สุขสมเนตร⁴ ศศิรินทร์ รักวงศ์⁵
จักรพงษ์ อุดมวรทรัพย์⁶ และศุภกานต์ ยอดประดิษฐ์⁷

Chanmatha Sriraksa Kanrawi Chuanarrom Kittipat Onjang Chanyanuch Suksomnet
Sasirin Ruckwong Jakkaphong Udomworasap and Supakarn Yodpradit

¹คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140 ประเทศไทย
Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus,
Nakhon Pathom 73140, Thailand. e-mail: chanmatha.s@ku.th

²คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140 ประเทศไทย
Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus,
Nakhon Pathom 73140, Thailand. e-mail: kanrawi.c@ku.th

³คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140 ประเทศไทย
Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus,
Nakhon Pathom 73140, Thailand. e-mail: kittipat.o@ku.th

⁴คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140 ประเทศไทย
Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus,
Nakhon Pathom 73140, Thailand. e-mail: chanyanuch.s@ku.th

⁵คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140 ประเทศไทย
Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus,
Nakhon Pathom 73140, Thailand. e-mail: sasirin.r@ku.th

⁶คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140 ประเทศไทย
Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus,
Nakhon Pathom 73140, Thailand. e-mail: boonyarit.u@ku.th

⁷คณะอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน นครปฐม 73140 ประเทศไทย
Faculty of Hospitality Industry, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus, Nakhon
Nakhon Pathom 73140, Thailand. email: supakarn.y@ku.th

Received : June 6, 2025 Revised : October 9, 2025 Accepted : October 24, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงเมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น 2) ระบุปัจจัยประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ –

ขอนแก่น และ 3) สํารวจพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการรถไฟความเร็วสูงของผู้โดยสารชาวไทย การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้โดยสารชาวไทยที่เคยใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางกรุงเทพ-ขอนแก่น จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติอนุมาน ได้แก่ สถิติ t-test และ F-test ผลการศึกษาพบว่า ผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำส่วนใหญ่มีความคาดหวังต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงด้านความปลอดภัยมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางกรุงเทพฯ - ขอนแก่น ในขณะที่ด้านที่ผู้โดยสารคาดหวังน้อยที่สุดคือด้านสิ่งที่มีให้บริการ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างของเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ส่งผลต่อความคาดหวังของผู้โดยสารต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: รถไฟความเร็วสูง; สายการบินต้นทุนต่ำ; ความคาดหวัง; ปัจจัยประชากรศาสตร์; กรุงเทพ-ขอนแก่น

Abstract

This survey research aims 1) to study expectation of Thai passengers toward High-Speed Rail travel comparing to low-cost carriers for Bangkok-Khon Kaen route 2) to identify demographic factors influencing Thai passengers' expectations toward High-Speed Rail travel, and 3) to explore behavioral intention of Thai passengers to travel with High-Speed Rail. This study applied questionnaires as a tool to collect data from 400 Thai passengers used to travel with low-cost carriers on Bangkok-Khon Kaen route. Data was analyzed with descriptive statistics; frequency, percentage, mean and standard deviation and hypothesis testing were conducted by t-test and F-test. The findings revealed that comparing to low cost carriers, the most attribute that Thai passengers expected from High-Speed Rail travel was safety while the least was availability. Differences in gender, age, occupation, education level, and income were statistically found

significant factors influencing Thai passengers' expectation toward High-Speed Rail travel in various aspects.

Keywords: High Speed Rail; Low-Cost Carriers; Expectation; Demographic Factors; Bangkok-KhonKaen

บทนำ

โครงการรถไฟความเร็วสูงเส้นทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ “Belt and Road Initiatives (BRI)” เพื่อเชื่อมโยงภูมิภาค แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ช่วงกรุงเทพมหานคร – นครราชสีมา” และระยะที่ 2 ช่วง นครราชสีมา - หนองคาย โดยโครงการฯ นี้ นอกจากช่วยส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจระดับภูมิภาคของประเทศแล้ว ยังยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เดินทางได้สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และปลอดภัย

ขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ถูกกำหนดให้เป็น 1 ใน 4 จังหวัดของระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeastern Economic Corridor) ประกอบไปด้วย นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย ในการพัฒนาเป็นฐานอุตสาหกรรมชีวภาพแห่งใหม่ของประเทศ จากแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พ.ศ. 2566-2570 ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง, 2568) พบว่า จังหวัดขอนแก่นมีบรรยากาศการลงทุนที่ดีที่สุดเนื่องจากภาครัฐและเอกชนมีความพร้อมเป็นศูนย์กลางการศึกษา การท่องเที่ยว การจัดประชุมและนิทรรศการในฐานะเมืองไมซ์ ซิตี้ (Mice city) นอกจากนี้ จังหวัดขอนแก่นยังได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งในตำแหน่งศูนย์กลางของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Mekong Subregion) สามารถเชื่อมโยงต่อไปเวียดนามและจีนตอนใต้ได้สะดวกจึงถูกวางยุทธศาสตร์มุ่งเน้นด้านโลจิสติกส์ สำหรับการขนส่งทางอากาศนั้น ท่าอากาศยานขอนแก่นเป็นท่าอากาศยานที่มีปริมาณการเดินทางมากที่สุดในเขตภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยมีสายการบินต้นทุนต่ำให้บริการถึง 5 สายการบินได้แก่ ไทยสมาลย์ ไทยแอร์เอเชีย นกแอร์ ไทยไลอ้อนแอร์ และไทยเวียตเจ็ต ให้บริการบินตรงสู่กรุงเทพและเชื่อมต่อเมืองหลักในภูมิภาคต่าง ๆ

เช่น เชียงใหม่ หาดใหญ่ ภูเก็ต (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง, 2565) ในส่วนการขนส่งทางรางนั้น จังหวัดขอนแก่นเป็นหนึ่งในสถานีปลายทางของเส้นทางรถไฟความเร็วสูงโครงการระยะที่ 2 นครราชสีมา - หนองคาย โดยโครงการระยะที่ 2 นี้เริ่มก่อสร้างในปีงบประมาณ 2568 และคาดว่าจะแล้วเสร็จตลอดเส้นทางในปีงบประมาณ 2575 มีจุดเริ่มต้นจากสถานีนครราชสีมา - บัวใหญ่ - บ้านไผ่ - ขอนแก่น - อุดรธานี และปลายทางจังหวัดหนองคาย (Isan Insight & Outlook, ม.ป.ป.) มีเส้นทางครอบคลุม 4 จังหวัดหลักของเขตระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเส้นทางกรุงเทพฯ - ขอนแก่นมีระยะทางประมาณ 440 กิโลเมตร และเส้นทางกรุงเทพฯ - หนองคาย (สถานีปลายทาง) ระยะทางรวม 606.17 กิโลเมตร ระยะเวลาเดินทาง 3 ชั่วโมง 28 นาที อัตราค่าโดยสารประมาณ 1,171 บาท (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, ม.ป.ป.)

การเข้ามาของรถไฟความเร็วสูงจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ในเวลาเดียวกัน รถไฟความเร็วสูงถูกมองว่าเป็นคู่แข่งหรือภัยคุกคาม (Threat) ที่ทำลายการขนส่งแบบเดิมที่มีอยู่ เช่น รถยนต์ รถไฟ โดยเฉพาะสายการบินต้นทุนต่ำ (Low Cost Carriers - LCCs) ที่นิยมอย่างมากในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม หากรถไฟความเร็วสูงเปิดให้บริการด้วยความเร็วเฉลี่ย 250 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ตามคาดการณ์พบว่า ระยะเวลาการเดินทางจะสั้นลงเมื่อเปรียบเทียบกับรถยนต์หรือรถไฟแบบเดิม (Conventional Train) แม้รถไฟความเร็วสูงจะสู้สายการบินไม่ได้ในเรื่องความรวดเร็วในการเดินทาง แต่รถไฟความเร็วสูงมีความได้เปรียบในประเด็นอื่น ๆ เช่น ระยะเวลารวมในการเดินทางและราคาบัตรโดยสารที่นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รถไฟความเร็วสูงเป็นตัวเลือกใหม่ที่น่าสนใจ ตัวอย่างเช่น หากเปรียบเทียบเรื่องระยะเวลา การเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปขอนแก่นด้วยรถไฟความเร็วสูงจะใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง 20 นาที ในขณะที่สายการบินใช้เวลาน้อยกว่าคือประมาณ 1 ชั่วโมง 10 นาที แต่เมื่อพิจารณาระยะเวลารวมในการเดินทาง (Total Trip Time) พบว่า การเดินทางด้วยสายการบินอาจใช้เวลารวมมากกว่า เนื่องจากผู้โดยสารต้องเผื่อเวลาให้ถึงท่าอากาศยานก่อนเครื่องออกอย่างน้อย 2 ชั่วโมงเพื่อผ่านขั้นตอนเช็คอินและตรวจสอบสัมภาระตามมาตรการความปลอดภัย นอกจากนี้ การเดินทางไปท่าอากาศยานหลายแห่งใช้เวลานานกว่าการเดินทางไปสถานีรถไฟเนื่องจากสถานีรถไฟส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เมือง แต่ท่าอากาศยานมักตั้งอยู่นอกเขตเมือง ปัจจัยการแข่งขันที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ

ค่าโดยสารซึ่งพบว่า ค่าโดยสารของรถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ - ขอนแก่น กำหนดไว้ไม่ถึง 1,200 บาท ในขณะที่ค่าโดยสารสายการบินต้นทุนต่ำราคา 1,250 – 3,000 บาท จึงเห็นได้ว่ารถไฟความเร็วสูงเปิดโอกาสให้ผู้โดยสารเดินทางข้ามภูมิภาคได้ด้วยค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่า ตอบโจทย์ผู้โดยสารที่ไม่มีความจำเป็นเร่งด่วน แต่มีความอ่อนไหวกับราคาค่าโดยสาร (Price Sensitive) ซึ่งเป็นกลุ่มตลาดหลักของสายการบินต้นทุนต่ำ ดังนั้น หากรถไฟความเร็วสูงเปิดให้บริการอาจส่งผลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนรูปแบบการเดินทางของผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำเดิมได้

5 การเข้ามาของรถไฟความเร็วสูงส่งผลกระทบต่อธุรกิจการบินในหลายประเทศทั่วโลก เช่น จีนพบว่า ปริมาณผู้โดยสารของ 3 สายการบินยักษ์ใหญ่ของประเทศได้แก่ แอร์ไชนา ไชนาอีสเทิร์นแอร์ไลน์ และไชนาเซาธ์เทิร์นแอร์ไลน์ ลดลงอย่างมากในเส้นทางที่มีปริมาณการเดินทางน้อย (Thin routes) ถึงขนาดที่เที่ยวบินระหว่างเมืองเจิ้งโจว (Zhengzhou) และเมืองซีอาน (Xi'an) (ระยะทาง 505 กิโลเมตร) ต้องยกเลิกเที่ยวบินไปเป็นเวลา 48 วันหลังจากรถไฟความเร็วสูงเปิดตัวในปี 2010 เนื่องจากมีผู้โดยสารเดินทางน้อยแต่เส้นทางที่มีปริมาณการเดินทางสูง (Thick routes) อยู่แล้วนั้นไม่ได้รับผลกระทบ รวมถึงไม่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจการบินของประเทศในภาพรวม (Zhang et al., 2017) แตกต่างจากเกาหลีใต้ที่พบว่า หลังจากรถไฟความเร็วสูง KTX สายคยองบู (Gyeongbu Line) เปิดเส้นทางโซล-ปูซาน (Seoul-Busan) จำนวนผู้โดยสารของสายการบินเส้นทางภายในประเทศลดลง 20-90% กระทั่งต่อธุรกิจสายการบินรวมถึงท่าอากาศยานภูมิภาคบางแห่งที่ต้องปิดตัวลง เช่นเดียวกับออสเตรเลียที่พบว่า หลังรถไฟความเร็วสูงเปิดให้บริการ ปริมาณผู้โดยสารบางเส้นทางบินลดลง เช่น เส้นทางซิดนีย์-แคนเบอร์รา (ระยะทาง 280 กิโลเมตร) ลดลงถึง 70% เส้นทางแคนเบอร์รา-เมลเบิร์น (ระยะทาง 660 กิโลเมตร) ลดลง 50% และเส้นทางเมลเบิร์น-ซิดนีย์ (ระยะทาง 877 กิโลเมตร) ลดลง 32% ปรากฏการณ์ดังกล่าวพบได้เช่นเดียวกันในประเทศกลุ่มสหภาพยุโรป เช่น ฝรั่งเศสในเส้นทางปารีส-มาร์แซย์ (Wang et al., 2020) หรือในสเปน อังกฤษ เยอรมนี และอิตาลี เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่า รถไฟความเร็วสูงนั้นจะมีความได้เปรียบทางการแข่งขันเหนือสายการบินในการเดินทางระยะสั้น (Short haul route) ไม่เกิน 850 กิโลเมตร (Nurhidayat et al., 2023)

สำหรับการรับมือของสายการบินต่อการเข้ามาของรถไฟความเร็วสูงนั้น มีหลากหลายรูปแบบ เช่น สายการบินของจีนเลือกลดความถี่ของเที่ยวบิน และยกเลิก

เที่ยวบินในเส้นทางที่มีผู้โดยสารน้อย สายการบินของสเปนปรับมาใช้เครื่องบินขนาดเล็กลงเพื่อให้เหมาะสมกับปริมาณผู้โดยสาร นอกจากนี้ สายการบินส่วนใหญ่ใช้วิธีลดราคาบัตรโดยสารเพื่อช่วงชิงอำนาจการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของ Nurhidayat et al. (2023) แสดงให้เห็นว่า การขนส่งทั้ง 2 รูปแบบไม่จำเป็นต้องแข่งขันกันเสมอไป ความสัมพันธ์อาจพัฒนาจากคู่แข่งกลายเป็นพันธมิตรได้ในรูปแบบของการให้บริการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (Intermodal connectivity) ดังเช่น ในจีน เส้นทางปักกิ่ง-เทียนจิน-เหอเป่ย์ หรือในสหภาพยุโรปที่รถไฟความเร็วสูงทำหน้าที่เปรียบเสมือนท่อน้ำเลี้ยง (Feeder) นำส่งผู้โดยสารเชื่อมต่อเมืองหรือท่าอากาศยานที่เป็นศูนย์กลางให้กับสายการบินที่ให้บริการเส้นทางบินระยะไกล (Long haul air services) นอกจากนี้ ลักษณะความร่วมมือยังมีหลายระดับตั้งแต่ระดับพื้นฐาน เช่น ความร่วมมือระหว่าง Air Canada และ VIA Rail ซึ่งเป็นบริษัทรถไฟความเร็วสูงที่พร้อมให้บริการแทนสายการบินในกรณีที่เที่ยวบินล่าช้าหรือยกเลิกเที่ยวบิน หรือความร่วมมือในระดับที่สูงขึ้น เช่น ความร่วมมือระหว่างสายการบินแห่งชาติอย่าง Lufthansa German Airlines กับ Deutsche Bahn (DB) บริษัทรถไฟแห่งชาติของเยอรมนีที่ให้บริการ “AirRail” ณ ท่าอากาศยานแฟรงก์เฟิร์ต โดยขายบัตรโดยสาร กำหนดตารางเดินทาง และการจัดการกระเป๋าสัมภาระร่วมกัน (Jiang et al., 2017)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า งานวิจัยต่างประเทศจำนวนมากมีการศึกษาถึงผลกระทบของรถไฟความเร็วสูงต่อธุรกิจการบิน แต่ในประเทศไทยพบว่าการศึกษารื่องดังกล่าวยังมีค่อนข้างน้อยและไม่ทันต่อสถานการณ์ เช่น มีการศึกษาเปรียบเทียบการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงและสายการบินต้นทุนต่ำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ในเส้นทางสายใต้ กรุงเทพฯ-สงขลา (ปิติ จันทฤทธิ์ และสันติ ขำตรี, 2556) สายเหนือ กรุงเทพฯ - เชียงใหม่ (เทพนุกูล ศรีสุทธิ, 2562; เกรรัตน์ สุวรรณกุล, 2557) และกรุงเทพฯ - พิษณุโลก (วรปรัชญ์ โยเหลา, 2559) นอกจากนี้ มีงานศึกษาในประเด็นอื่นและเส้นทางอื่น เช่น การบริหารจัดการระบบราง (นันทพล กาญจนวัฒน์, 2559) การศึกษาเส้นทางกรุงเทพฯ - หัวหิน (กัลยาณี แนวแห่งธรรม, 2561) เส้นทางกรุงเทพฯ - นครราชสีมา (ฉพรรณ สินธุศิริ และคณะ, 2565) และเส้นทางสู่โครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (ภัทรพร พรเทพเกษมสันต์ และคณะ, 2564) อย่างไรก็ตาม ไม่พบการศึกษาในเส้นทางสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่อย่างใด

ผู้วิจัยจึงต้องการเติมเต็มช่องว่างวิจัย (Research gap) ดังกล่าวโดยสนใจศึกษาความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยต่อการเดินทางด้วยรถไฟฟ้าความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น โดยข้อค้นพบที่ได้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ภาครัฐและเอกชนทราบถึงลักษณะและความคาดหวังของลูกค้าในอนาคต (Potential Customer) เพื่อนำผลการศึกษาไปออกแบบรูปแบบบริการให้ตอบสนองตามความคาดหวังของผู้โดยสาร อีกทั้งเป็นประโยชน์ต่อองค์การและธุรกิจสายการบินในการวางแผนกลยุทธ์ในการแข่งขัน (Competitive Strategy) ที่เหมาะสมในอนาคตต่อไป

5

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟฟ้าความเร็วสูงเมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น
2. ระบุปัจจัยประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟฟ้าความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น
3. สำรวจพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการรถไฟฟ้าความเร็วสูงของผู้โดยสารชาวไทยในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟฟ้าความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่นเมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินต้นทุนต่ำแตกต่างกัน

แนวคิดทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรม และกรอบแนวคิด

รถไฟฟ้าความเร็วสูงเป็นบริการขนส่งรูปแบบใหม่สำหรับประเทศไทยที่จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนการตลาดที่รอบคอบผ่านการศึกษาลำดับของผู้บริโภค (Customer Journey) นับตั้งแต่ก่อนซื้อ ระหว่างซื้อ และหลังการซื้อเพื่อให้เข้าใจความคาดหวังของผู้บริโภค สามารถสื่อสาร และออกแบบบริการได้ตรงตามความคาดหวัง (สลิลาทิพย์ ทิพย์ไกรสร, 2561) ทั้งนี้ การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคนั้นมีความซับซ้อนและเกิดขึ้นจากทั้งปัจจัยภายนอก เช่น สังคม การบอกต่อ การส่งเสริมการตลาด และปัจจัยภายในได้แก่ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ (Kotler & Keller, 2016) โดยเฉพาะปัจจัยความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือประชากรศาสตร์นั้น

ส่งผลต่อการรับรู้ ความคาดหวัง และการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่แตกต่างกัน ซึ่งหากจำแนกกลุ่มเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง ธุรกิจจะสามารถวางแผนกลยุทธ์และสื่อสารกับกลุ่มลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจในบริการให้อยู่ในระดับความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเกณฑ์ที่นิยมใช้ในการศึกษาได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2550)

กรอบแนวคิดการวิเคราะห์การขนส่งกับการให้บริการรถไฟความเร็วสูงในประเทศไทยเส้นทางกรุงเทพฯ - ขอนแก่น

การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ความคาดหวังของผู้โดยสารที่เคยใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำที่มีต่อการให้บริการของรถไฟความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ-ขอนแก่น เนื่องจากการขนส่งผู้โดยสาร ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แนวคิดการขนส่งและการท่องเที่ยวของ Lumsdon and Page (2004) ในการวิเคราะห์ความคาดหวังของผู้โดยสารที่มีต่อ 8 องค์ประกอบสำคัญของการขนส่ง ดังต่อไปนี้

1. สิ่งที่มีให้บริการ (Availability) หมายถึง ประเภทของยานพาหนะ เส้นทางระดับชั้นบริการ (ชั้นหนึ่ง ชั้นสอง) รวมทั้งบริการเสริมอื่น ๆ เช่น ลิฟท์สำหรับผู้พิการ หรือผู้มีสัณนิบาตบกพร่อง ตู้เก็บสัมภาระ (ล็อกเกอร์) และเครื่องมือสื่อสารในกรณีฉุกเฉิน ซึ่งรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ - ขอนแก่นเป็นรุ่นใหม่ล่าสุดให้บริการที่ความเร็ว 250 กิโลเมตรต่อชั่วโมง มีตู้โดยสาร 8 ตู้ต่อขบวน จำนวนที่นั่งทั้งหมด 594 ที่นั่ง แบ่งเป็นชั้นหนึ่ง 96 ที่นั่ง และชั้นมาตรฐาน 498 ที่นั่ง (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2565)

2. การเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง ความสามารถของผู้คนที่จะสามารถใช้บริการได้ เช่น เวลา สถานที่จำหน่ายตั๋ว และที่ตั้งของสถานีรถไฟ โดยรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ - ขอนแก่นให้บริการจากสถานีกลางกรุงเทพอภิวัฒน์ กรุงเทพฯ ซึ่งตั้งอยู่ในจุดที่มีระบบการเดินทางเข้าถึงอย่างครบครัน นอกจากนี้ ช่องทางจัดจำหน่ายบัตรโดยสารยังมีหลากหลาย เช่น บัตรโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Ticketing) และเครื่องขายบัตรโดยสารอัตโนมัติ (Ticket Vending Machine : TVM) (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร,ม.ป.ป)

3. ข้อมูลข่าวสาร (Information) หมายถึง การให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแม่นยำ และรวดเร็วเพื่อให้ผู้โดยสารไม่เกิดความสับสนในการเดินทาง สามารถวางแผนล่วงหน้าได้ รวมถึงสถานที่ที่ให้ข้อมูลต้องเอื้อให้ผู้โดยสารติดตามข่าวสารได้

4. เวลา (Time) หมายถึง ความตรงเวลา การจัดตารางเวลาในการเดินทางที่เหมาะสมไม่ทิ้งช่วงนานเกินไปจนทำให้ผู้โดยสารรอ หรือความถี่มากเกินไปจนไม่มีผู้โดยสาร รถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ – ขอนแก่นมีกำหนดให้บริการระหว่างเวลา 06.00 - 24.00 น. ของทุกวัน ออกเดินทางทุก 90 นาที ตามตารางเวลา (การรถไฟแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.)

5. การเอาใจใส่ผู้โดยสาร (Customer care) หมายถึง การคำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้โดยสาร เช่น ความสะอาด การจัดเจ้าหน้าที่ตรวจตราความเรียบร้อย รวมทั้งการให้ส่วนลดสำหรับผู้เดินทางประจำ นอกจากนี้ ยังมีบริการ “THAI Pinto” อาหารไทยบรรจุกล่องที่นำวัตถุดิบที่มีชื่อเสียงและเอกลักษณ์ท้องถิ่นมาปรุงเป็นอาหารพร้อมรับประทาน อร่อย สะอาดและปลอดภัย (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, ม.ป.ป.)

6. ความสะดวกสบาย (Comfort) หมายถึง ความเอาใจใส่ผู้โดยสารด้านกายภาพ เช่น การออกแบบที่นั่งให้เหมาะกับสรีระมนุษย์ ความกว้างขวางของพื้นที่วางเท้า อุณหภูมิในห้องโดยสาร และความเงียบสงบในการเดินทาง

7. ความปลอดภัย (Safety) หมายถึง การปราศจากอุบัติเหตุในการเล่นไปของยานพาหนะ เช่น ความปลอดภัยในห้องโดยสาร ความพร้อมของอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัย และอุปกรณ์ปฐมพยาบาล รวมถึงการป้องกันการก่ออาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นขณะเดินทาง

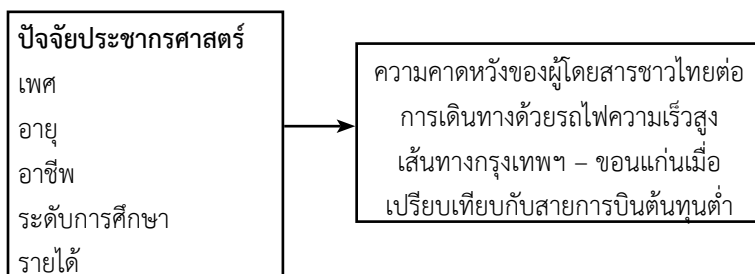
8. ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Environmental friendliness) หมายถึง การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ขยะและของเสีย การใช้พลังงานทดแทน และไม่สร้างเสียงรบกวนผู้คนที่อาศัยอยู่ระหว่างเส้นทาง รถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ – ขอนแก่นไม่มีการปล่อยมลพิษทางอากาศเนื่องจากใช้ระบบไฟฟ้า (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, ม.ป.ป.)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมตัวแปร 2 ตัวคือ สุขอนามัย และค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ เพื่อให้เหมาะสมกับการเดินทางในยุคหลังวิถีใหม่และการแข่งขันด้านราคา ดังนี้

9. สุขอนามัย (Hygiene) หมายถึง การยกระดับมาตรการการขนส่งและการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับสาธารณสุข เน้นย้ำเรื่องความสะอาดและสุขอนามัย

10. ค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ (User Cost) จากการศึกษางานวิจัยในอดีตพบว่า อัตราค่าโดยสารเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจเปลี่ยนรูปแบบการเดินทาง (ปิติ จันทฤทธิ์ และสันติ ขำตรี, 2556; เทพนุกูล ศรีสุทธิ, 2562)

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยสามารถสรุปกรอบแนวคิดการศึกษาได้ดังรูปที่ 1

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การสำรวจความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่นเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้โดยสารที่ใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำเดินทางในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น โดยในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,408,282 คน (ท่าอากาศยานขอนแก่น, 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้โดยสารชาวไทยที่เคยใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำเดินทางในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่นจำนวน 400 คน เนื่องจากทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน (1967) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 การสุ่มตัวอย่างเป็นแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยออกแบบจากกรอบแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเป็นข้อคำถามแบบสำรวจรายการ (Checklist) จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และระดับรายได้

ส่วนที่ 2 แบบประเมินความคาดหวังของผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น ครอบคลุมตัวแปร 10 ด้านตามกรอบวิจัย รวมทั้งสิ้น 42 ข้อ และให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกระดับความคาดหวังตามการประมาณค่า (Rating Scale) ด้วยวิธีของ Osgood หรือมาตรจำแนกความหมาย (Semantic Differential Measurement) ที่ได้กำหนดคำคุณศัพท์หรือวลีให้เลือกตอบจากการประเมิน 5 ระดับตามความหมายของคำคุณศัพท์ที่มีลักษณะตรงกันข้ามเชิงเหตุผล (Logical opposite) 2 คำ ที่กำกับไว้หัวท้าย (สุนันท์ สีพาย และคณะ, 2565)

ส่วนที่ 3 แบบสำรวจพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการรถไฟความเร็วสูงเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น จำนวน 6 ข้อ โดยข้อที่ 1 - 5 เป็นการคำถามลักษณะเป็นแบบเลือกตอบหลายคำตอบ และข้อที่ 6 เป็นการคำถามลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ 2 คำตอบ (ใช้บริการ/ไม่ใช้บริการ)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ดำเนินการโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of item objective congruence- IOC) จากแบบประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เมื่อผ่านแล้วจึงนำแบบสอบถามมาทดสอบใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่าง 40 คน จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งเป็นวิธีการเหมาะสมสำหรับแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating scale) (ประสพชัย พสุนนท์, 2557) ค่าแอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.951 นับว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถือได้ระดับสูง เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ยอมรับได้ควรมีค่าตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป (ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร, 2561)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) รวบรวมสืบค้นจากหนังสือ บทความวิจัย รายงานทางวิชาการ ข้อมูลสถิติ วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลน่าเชื่อถือในขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) รวบรวมจากแบบสอบถามจำนวน 400 คน ผ่านช่องทางออนไลน์ โดยมีช่วงระยะเวลาศึกษาเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรม การพัฒนาเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์แปลผล และรายงานผลการวิจัยตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2565 จนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ความคาดหวังต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูง และแนวโน้มพฤติกรรมการเลือกใช้บริการรถไฟความเร็วสูง สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบสมมติฐานความแตกต่างกันของปัจจัยประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูง สถิติที่ใช้ได้แก่ สถิติ t-Test และ F-Test และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม (Multiple Comparison) ด้วยวิธี Scheffe's method ซึ่งเป็นสถิติที่มีอำนาจการทดสอบสูงและโอกาสเกิดความคลาดเคลื่อนประเภทที่ 1 ต่ำ (ระเบียบ สิริชัย และคณะ, 2555)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58 เพศชาย จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42 ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 49.75 เป็นนักเรียนนักศึกษา จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 44.0 การศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี จำนวน 291 คน คิดเป็นร้อยละ 72.8 และมีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 44.5

ผลการวิเคราะห์ความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงเมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น

การศึกษาเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงกับสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น แสดงผลด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

ตารางที่ 1 : ระดับความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงเมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางกรุงเทพฯ - ขอนแก่น

ความคาดหวังต่อรถไฟความเร็วสูง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. สิ่งที่มีให้บริการ	4.15	0.80	มีสิ่งให้บริการให้ค่อนข้างมากกว่าสายการบินต้นทุนต่ำ
2. การเข้าถึง	4.35	0.78	เข้าถึงง่ายกว่าสายการบินต้นทุนต่ำมาก
3. ข้อมูลข่าวสาร	4.34	0.83	สื่อสารข้อมูลมากกว่าสายการบินต้นทุนต่ำมาก
4. เวลา	4.44	0.61	เร็วกว่าสายการบินต้นทุนต่ำมาก
5. การเอาใจใส่นักท่องเที่ยว	4.22	0.78	เอาใจใส่นักท่องเที่ยวมากกว่าสายการบินต้นทุนต่ำมาก
6. ความสะอาดสบาย	4.43	0.66	สะอาดสบายกว่าสายการบินต้นทุนต่ำมาก
7. ความปลอดภัย	4.47	0.83	ปลอดภัยมากกว่าสายการบินต้นทุนต่ำมาก
8. ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	4.31	0.84	เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากกว่ามาก
9. สุขอนามัย	4.41	0.84	สุขอนามัยดีกว่าสายการบินต้นทุนต่ำมาก
10. ค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ	4.21	0.74	คุ้มค่ากว่าสายการบินต้นทุนต่ำมาก
รวมเฉลี่ย	4.33	0.65	การเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงดีกว่าสายการบินต้นทุนต่ำมาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำมีความคาดหวังโดยรวมว่ารถไฟความเร็วสูงดีกว่าสายการบินต้นทุนต่ำในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณารายด้านทั้ง 10 ด้าน พบว่าผู้โดยสารมีความคาดหวังต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงด้านความปลอดภัยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.83) รองลงมาคือ ด้านเวลา ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.61) และด้านความสะอาดสบาย ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ โดยสิ่งที่มีให้บริการเป็นด้านที่ผู้โดยสารมีความคาดหวังน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.83) อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นด้านที่คาดหวังน้อยที่สุดแต่เมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินต้นทุนต่ำแล้วยังพบว่าผู้โดยสารคาดหวังจากรถไฟความเร็วสูงมากกว่า

ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาในเส้นทางกรุงเทพฯ-พิษณุโลกที่พบว่า บริการที่ได้มาตรฐานและความปลอดภัยคือปัจจัยที่ผู้โดยสารให้ความสำคัญที่สุด (วรปรัชญ โยเหลา, 2559) และยืนยันผลการศึกษาของเส้นทางกรุงเทพฯ - หัวหิน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าความปลอดภัยเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินงาน (กัลยาณี แนวแห่งธรรม และธีระวัฒน์ จันทิก, 2560) โดยงานวิจัยในจีนพบว่า ปัจจัย

สำคัญที่สุดต่อความปลอดภัยของระบบรถไฟความเร็วสูงคือ อุปกรณ์ดำเนินงาน เช่น ระบบรางวิ่ง ล้อ ระบบจ่ายไฟ สัญญาณและระบบสื่อสาร รองลงมาคือ การจัดการบุคลากร เนื่องจากการคัดเลือกและการฝึกอบรมที่ดีจะส่งเสริมให้พนักงานดำเนินงานตามระเบียบและขั้นตอนความปลอดภัยรวมถึงปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Cheng et al., 2021)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูง

ผลการศึกษาพบว่า เพศ ช่วงอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และระดับรายได้ที่แตกต่างกันมีผลต่อความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินต้นทุนต่ำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยจำแนกตามปัจจัยด้านเพศ

ผลการศึกษาพบว่า เพศชายและหญิงมีความคาดหวังต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านความปลอดภัยและความเอาใจใส่ลูกค้า โดยค่าเฉลี่ยความคาดหวังแสดงให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินต้นทุนต่ำ ผู้โดยสารเพศชาย ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.73) คาดหวังในประเด็นความปลอดภัยจากเหตุขัดข้องของยานพาหนะมากกว่าเพศหญิง ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 1.03) และผู้โดยสารเพศชายคาดหวัง ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.81) ในประเด็นความเอาใจใส่ของพนักงานมากกว่า เพศหญิง ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 1.13)

แม้ผลการศึกษาครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยรถไฟความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ – เชียงใหม่ (เอกรัตน์ สุวรรณกุล, 2557) และกรุงเทพฯ – พิษณุโลก (วรปรัชญ์ โยเหลา, 2559) ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านเพศไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงในทั้ง 2 เส้นทาง หากแต่งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้บริการรถไฟความเร็วสูงในประเทศตุรกีสะท้อนให้เห็นว่า ผู้โดยสารเพศหญิงให้ความสำคัญกับความปลอดภัยโดยเฉพาะบริเวณสถานี ความปลอดภัยต่อทรัพย์สิน และการคุกคามทางเพศในขบวนรถระหว่างเดินทาง (Özkazanç, 2021)

ความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยจำแนกตามปัจจัยด้านอายุ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้โดยสารชาวไทยที่มีช่วงอายุต่างกันคาดหวังต่อการเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านความ

ปลอดภัยและค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มพบว่า ผู้โดยสารอายุระหว่าง 31-40 ปีเป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังสูงที่สุดกว่าผู้โดยสารในช่วงอายุอื่นอันได้แก่ อายุไม่เกิน 20 ปี ช่วงอายุ 21-30 ปี ช่วงอายุ 41-50 ปี และผู้โดยสารอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป โดยผู้โดยสารอายุระหว่าง 31-40 ปี คาดหวังว่ารถไฟความเร็วสูงจะปลอดภัยจากเหตุขัดข้องของยานพาหนะ ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.59) มากกว่าสายการบินต้นทุนต่ำ และมีอัตราค่าโดยสารถูกกว่า ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.63)

5

แม้ผลการศึกษานี้จะแตกต่างจากข้อค้นพบของเอกรัตน์ สุวรรณกุล (2557) ที่ปัจจัยด้านอายุไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้รถไฟความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของวรปรัชญ์ โยเหลา (2558) ในเส้นทางกรุงเทพฯ-พิษณุโลกที่พบว่า ปัจจัยด้านอายุส่งผลต่อการเปลี่ยนใจเลือกรูปแบบการเดินทางซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาในเส้นทางกรุงเทพฯ-นครราชสีมาที่พบว่า ผู้โดยสารกลุ่มผู้สูงอายุตัดสินใจใช้บริการรถไฟความเร็วสูงเนื่องจากปัจจัยด้านความสะดวกสบายและความปลอดภัย (Dangbut et al., 2024) ยิ่งไปกว่านั้น ผลการศึกษายังยืนยันงานวิจัยเกี่ยวกับการแบ่งกลุ่มตลาดผู้ให้บริการรถไฟความเร็วสูงในเส้นทางปักกิ่ง-เซี่ยงไฮ้ซึ่งพบว่า อายุเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ใช้เป็นเกณฑ์แบ่งกลุ่มตลาด (Pan and Truong, 2019) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของอายุยังพบว่า ผู้โดยสารในเส้นทางกรุงเทพฯ-พิษณุโลกที่มีแนวโน้มเปลี่ยนใจเลือกใช้รถไฟความเร็วสูงแทนสายการบินต้นทุนต่ำมีช่วงอายุเดียวกันกับผู้โดยสารในเส้นทางกรุงเทพฯ-ขอนแก่น คือ ช่วงอายุ 30-39 ปี และช่วงอายุ 31-40 ปี ผลการศึกษาใน 2 เส้นทางนี้ให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ผู้โดยสารในช่วงอายุดังกล่าวเป็นกลุ่มที่มีปฏิกิริยาต่อการเข้ามาของการให้บริการรถไฟความเร็วสูงมากที่สุดกว่าช่วงอายุอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นกลุ่มวัยทำงานที่จำเป็นต้องเดินทางทำงานและท่องเที่ยว แต่อาจยังไม่มีรายได้มากนัก จึงคาดหวังราคาค่าโดยสารที่ไม่แพงจนเกินไป หรืออีกนัยหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้โดยสารช่วงอายุ 30-39 ปีอาจเป็นกลุ่มลูกค้าที่เป็นไปได้ (Potential Customer) ของรถไฟความเร็วสูงซึ่งในเวลาเดียวกันก็เป็นสัญญาณเตือนให้สายการบินต้นทุนต่ำเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตของกลุ่มลูกค้าในช่วงอายุดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยจำแนกตามปัจจัยด้านอาชีพ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้โดยสารชาวไทยที่มีอาชีพแตกต่างกันคาดหวังต่อรถไฟความเร็วสูงต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านสุขอนามัย ข้อมูล

ข่าวสาร ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเอาใจใส่พนักงานเที่ยว ค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการ และสิ่งที่มีให้บริการ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มพบว่า ผู้โดยสารข้าราชการเป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังต่อรถไฟความเร็วสูงมากที่สุดกว่ากลุ่มอาชีพอื่นอันได้แก่ ค้าขาย พนักงานบริษัท พนักงานรัฐวิสาหกิจ และนักเรียน/นักศึกษา ในหลายด้าน กล่าวคือ ด้านสุขอนามัย ผู้โดยสารข้าราชการคาดหวังต่อประสิทธิภาพการระบายอากาศบนขบวนรถมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69, S.D. = 0.55) ด้านข้อมูลข่าวสาร ผู้โดยสารข้าราชการคาดหวังต่อความหลากหลายของช่องทางสื่อสาร เช่น เฟสบุ๊ค เว็บไซต์ และป้ายประชาสัมพันธ์มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.90) ด้านความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผู้โดยสารข้าราชการคาดหวังต่อการจัดการมลพิษทางเสียงมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.71) ด้านการเอาใจใส่พนักงานเที่ยว ผู้โดยสารข้าราชการคาดหวังต่อเจ้าหน้าที่ในการตรวจตราความสงบเรียบร้อยบนขบวนรถ ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.65) ด้านสิ่งที่มีให้บริการ ผู้โดยสารข้าราชการคาดหวังต่อความหลากหลายของชั้นบริการ ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.76) เท่ากันกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่สถานี ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.76)

ผลการศึกษาครั้งนี้แตกต่างจากข้อค้นพบของเอกรัตน์ สุวรรณกุล (2557) ในเส้นทางกรุงเทพฯ – เชียงใหม่ ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านอาชีพไม่ส่งผลต่อการเลือกใช้รถไฟความเร็วสูง แต่สอดคล้องกับการศึกษาในเส้นทางกรุงเทพฯ-พิษณุโลก (วรปรัชญ์ โยเหลา, 2559) อย่างไรก็ตาม พบความแตกต่างของกลุ่มอาชีพใน 2 เส้นทาง กล่าวคือ เส้นทางกรุงเทพฯ-พิษณุโลก พนักงานบริษัทเอกชนเป็นกลุ่มที่มีโอกาสมาใช้บริการมากที่สุด รองลงมาคือข้าราชการและนักเรียน/นักศึกษา ในขณะที่เส้นทางกรุงเทพฯ-ขอนแก่นพบว่า ข้าราชการเป็นกลุ่มที่มีความคาดหวังในการใช้บริการรถไฟความเร็วสูงมากที่สุด นั่นอาจเป็นเพราะความเจริญและความเป็นศูนย์กลางของจังหวัดพิษณุโลก และขอนแก่นแตกต่างกัน

สำหรับความคาดหวังด้านสุขอนามัย ผู้โดยสารคาดหวังกับประสิทธิภาพการระบายอากาศบนขบวนรถ ความสะอาดภายในขบวนรถ และความสะอาดของอาหารและเครื่องดื่มที่ให้บริการมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับการขนส่งสาธารณะในช่วงการแพร่ระบาดโควิด 19 ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของความปลอดภัยและความสะอาดโดยเฉพาะเรื่องระบบระบายอากาศ (Ventilation) ของยานพาหนะ (Naveen and Gurtoo, 2022) เช่นเดียวกัน

ความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยจำแนกตามระดับการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้โดยสารชาวไทยที่ระดับการศึกษาแตกต่างกันคาดหวังต่อการเดินทางด้วยรถไฟฟ้าความเร็วสูงต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในด้านความปลอดภัย เวลา สุขอนามัย การเข้าถึง และข้อมูลข่าวสาร ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มแสดงให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้โดยสารในระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับปริญญาตรี ผู้โดยสารกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีเป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังต่อรถไฟฟ้าความเร็วสูงมากที่สุดในหลายด้าน กล่าวคือ ด้านความปลอดภัยในเรื่องความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินขณะเดินทาง ($\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.40) ด้านเวลาในเรื่องความเหมาะสมของตารางเวลาเดินทาง ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. = 0.84) ด้านสุขอนามัยในเรื่องประสิทธิภาพในการระบายอากาศบนขบวนรถ ($\bar{X}$ = 4.72, S.D. = 0.46) ด้านการเข้าถึงในเรื่องความสะดวกในการเดินทางเข้า - ออกสถานีด้วยระบบขนส่งสาธารณะ ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.80) และด้านข้อมูลข่าวสารในเรื่องความรวดเร็วในการแจ้งข้อมูลเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของการเดินทาง ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.83)

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของจีนที่นำปัจจัยด้าน อายุ การศึกษา และรายได้แบ่งกลุ่มตลาดผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าความเร็วสูงในเส้นทางปักกิ่ง-เซี่ยงไฮ้ โดยผลการศึกษาแบ่งตลาดผู้โดยสารออกเป็น 4 กลุ่มคือ “High-Ed Youths, Mature Travelers, New Starters, and Elite Travelers” (Pan and Truong, 2019) และยืนยันผลการศึกษาของงานวิจัยไทยด้วยเช่นกันในเส้นทางกรุงเทพฯ-พิษณุโลกที่พบว่า ผู้โดยสารการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนมาเดินทางด้วยรถไฟฟ้าความเร็วสูงมากกว่าผู้โดยสารในระดับการศึกษาอื่น (วรปรัชญ์ โยเหลา, 2559) งานวิจัยในเส้นทางกรุงเทพฯ-ขอนแก่นจึงยืนยันและสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้โดยสารกลุ่มดังกล่าวที่น่าจับตาในฐานะกลุ่มลูกค้าเป้าหมายของรถไฟฟ้าความเร็วสูงในอนาคต นอกจากนี้ งานศึกษาในประเทศตุรกียังแสดงให้เห็นว่า ยิ่งผู้โดยสารมีอายุและระดับการศึกษาสูงขึ้นมากเท่าไร ระดับความพึงพอใจในการใช้บริการก็ลดลง อาจกล่าวได้ว่าอายุหรือระดับการศึกษาที่สูงขึ้นส่งผลให้ผู้โดยสารคาดหวังต่อบริการรถไฟฟ้าความเร็วสูงมากขึ้นตามประสบการณ์ (Özkazanç, 2021)

ความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยจำแนกตามระดับรายได้

ผลการศึกษาพบว่า ผู้โดยสารชาวไทยที่มีระดับรายได้ต่างกันคาดหวังต่อการเดินทางด้วยรถไฟฟ้าความเร็วสูงแตกต่างกันเกือบทุกด้านยกเว้นด้านข้อมูลข่าวสาร อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ด้านค่าใช้จ่ายของผู้ใช้บริการคืออัตราค่าโดยสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มแสดงให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้โดยสารในระดับรายได้ทั้ง 4 กลุ่มอันได้แก่ ผู้มีรายได้ไม่เกิน 15,000 บาท ผู้มีรายได้ระหว่าง 15,001-30,000 บาท ผู้มีรายได้ระหว่าง 30,001-45,000 บาท และผู้มีรายได้มากกว่า 45,000 บาท พบว่า ผู้โดยสารรายได้ระหว่าง 30,001 – 45,000 บาทเป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังด้าน ความปลอดภัย โดยเฉพาะความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินขณะเดินทาง ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.56) และความปลอดภัยจากเหตุขัดข้องที่อาจเกิดขึ้นจากยานพาหนะ ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ ด้านความสะดวกสบายในเรื่องความกว้างขวาง ของพื้นที่เก็บสัมภาระ ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.52) ด้านความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมใน เรื่องมลพิษทางเสียง ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.52) ด้านการเอาใจใส่นักท่องเที่ยวในเรื่อง ความหลากหลายของอาหารและเครื่องดื่ม ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.92) ด้านค่าใช้จ่ายใน เรื่องอัตราค่าโดยสาร ($\bar{X}$ = 4.73, S.D. = 0.92) ด้านสิ่งที่มีให้บริการในเรื่องความถี่ของ ขบวนรถ ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.86) และด้านสุขอนามัยในเรื่องประสิทธิภาพในการ ระบายอากาศบนขบวนรถ ($\bar{X}$ = 4.92, S.D. = 0.54)

สำหรับผู้โดยสารที่มีรายได้มากกว่า 45,000 บาท เป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวัง มากที่สุด ด้านเวลาในเรื่องระยะเวลาเดินทางจากสถานีต้นทางจนถึงปลายทาง ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.54) รองลงมาคือ ด้านการเข้าถึงในประเด็นความหลากหลาย ของช่องทางการจำหน่ายบัตรโดยสาร ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.60)

ผลการศึกษานี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับเส้นทางกรุงเทพฯ-พิษณุโลกที่สรุปว่า ความแตกต่างของรายได้ส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นเปลี่ยนแปลงมาใช้บริการรถไฟความเร็วสูง (วรปรีชญ์ โยเหลา, 2559) แต่เส้นทางกรุงเทพฯ-พิษณุโลก ผู้โดยสารกลุ่มที่มีแนวโน้ม ใช้บริการรถไฟความเร็วสูงมากที่สุดคือกลุ่มผู้มีรายได้ไม่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ในขณะที่ในเส้นทางกรุงเทพฯ-ขอนแก่นคือ กลุ่มผู้มีรายได้ 30,001 – 45,000 บาท และ 45,000 บาทขึ้นไป แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการเดินทางที่เปลี่ยนไปของผู้บริโภคใน ปัจจุบันที่แม้จะมีรายได้สูงแต่กลับเลือกเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงที่มีค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่า

ข้อมูลพฤติกรรมการตั้งใจใช้บริการรถไฟความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น

ผลการสำรวจพฤติกรรมการตั้งใจใช้บริการรถไฟความเร็วสูงพบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามมีแนวโน้มเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ท่องเที่ยว จำนวน 268 คน คิดเป็น

ร้อยละ 67 เลือกเดินทางในวันเสาร์-อาทิตย์ จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5 คาดว่าจะใช้บริการ 1-3 ครั้งต่อปี จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 58.8 เลือกเดินทางจากสถานีกรุงเทพอภิวัฒน์มากกว่าสถานีตอนเมือง จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ยินดีจ่ายค่าโดยสารในอัตรา 700 – 900 บาท จำนวน 379 คน คิดเป็นร้อยละ 94.8 และมีแนวโน้มเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าความเร็วสูงในอนาคต จำนวน 379 คน คิดเป็นร้อยละ 94.8 ผลการศึกษานี้แตกต่างจากลักษณะผู้โดยสารในเส้นทางกรุงเทพฯ-พิษณุโลกที่มีแนวโน้มใช้บริการรถไฟฟ้าความเร็วสูงในเส้นทางดังกล่าว 3-6 ครั้งต่อปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการทำงาน/ธุรกิจเป็นหลัก (วรปรัชญ์ โยเหลา, 2559)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. การศึกษาความคาดหวังของผู้โดยสารชาวไทยที่เคยใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำต่อรถไฟฟ้าความเร็วสูงแสดงให้เห็นถึงลักษณะของลูกค้าที่เป็นไปได้ (Potential Customer) และกลุ่มตลาดเป้าหมาย (Market Target) ของรถไฟฟ้าความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ-ขอนแก่น ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนกลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับกลุ่มตลาดเป้าหมายดังกล่าวให้เลือกเดินทางด้วยรถไฟฟ้าความเร็วสูงในอนาคต

2. คุณลักษณะของรถไฟฟ้าความเร็วสูงในเส้นทางกรุงเทพฯ-ขอนแก่นที่ผู้โดยสารคาดหวังมากที่สุด 3 ด้านคือ ความปลอดภัย สุขอนามัย และค่าใช้จ่าย ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบบริการรถไฟฟ้าความเร็วสูงให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้โดยสารและกำหนดกลยุทธ์ด้านราคาเพื่อใช้ในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. ผลการศึกษาส่งเสริมให้เห็นว่าผู้โดยสารคาดหวังต่อบริการรถไฟฟ้าความเร็วสูงมากกว่าสายการบินต้นทุนต่ำในทุกด้าน นับเป็นสัญญาณเตือนให้สายการบินต้นทุนต่ำตระหนักถึงภัยคุกคามของการแข่งขันในอนาคต รวมถึงการปรับปรุงบริการเพื่อปรับภาพลักษณ์ สร้างแรงจูงใจ และรักษาสถานะลูกค้าให้คงอยู่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาความต้องการเฉพาะกลุ่มในเชิงลึกโดยใช้ตัวแปรอื่นเป็นเกณฑ์ เช่น ลักษณะการเดินทาง (Trip Characteristics) อันได้แก่ วัตถุประสงค์

การเดินทาง ผู้ร่วมเดินทาง จำนวนสัมภาระในการเดินทาง หรือปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการศึกษา อาจช่วยให้เห็นความต้องการของลูกค้าแต่ละกลุ่มแต่ละเส้นทางชัดเจนมากขึ้น

2. สายการบินและรถไฟความเร็วสูงอาจไม่จำเป็นต้องเติบโตในรูปแบบคู่แข่งกัน แต่อาจพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบความร่วมมือในการให้บริการร่วมกันในลักษณะการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (Intermodal Transport) เหมือนเช่นในต่างประเทศ การศึกษาต่อยอดในบริบทดังกล่าวจึงมีความน่าสนใจ

เอกสารอ้างอิง

- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *โครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนในการพัฒนาระบบรถไฟความเร็วสูง เพื่อเชื่อมโยงภูมิภาค ช่วงกรุงเทพมหานคร-หนองคาย ระยะที่ 1 ช่วงกรุงเทพมหานคร-นครราชสีมา*. รถไฟความเร็วสูงไทย-จีน พัฒนาระบบรางไทย เชื่อมโยงเครือข่ายสู่สากล. <http://www.highspeedrail-thai-china.com>.
- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2565). *รถไฟความเร็วสูง* ก้าวสำคัญของประเทศไทย...สู่อนาคต, *วารสารรถไฟสัมพันธ์*, 4(2022), 1-36.
- กัลยาณี แนวแห่งธรรม. (2561). *การศึกษาความต้องการจำเป็นแนวทางการดำเนินงานให้บริการรถไฟความเร็วสูงในอนาคต กรณีศึกษาเส้นทางกรุงเทพฯ – หัวหิน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร). Dspace at Silpakorn University. <http://ithesisir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2005/1/58602302.pdf>.
- กัลยาณี แนวแห่งธรรม และธีระวัฒน์ จันทิก. (2560). *การศึกษาความต้องการจำเป็นเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานให้บริการรถไฟความเร็วสูงในอนาคตกรณีศึกษาเส้นทางกรุงเทพฯ – หัวหิน*. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(3), 226-238.
- ณพรณ สันตุศิริ ฉัตรชัย อินทสังข์ พงษ์นรินทร์ ปิตจักร์ธ สิมพินิภา รัตนจันทร์ ศศิวิมล กอบัว ปุริม หนูนนัด และ ปิยะมากรณ์ เทียมจิตตร. (2565). *ความต้องการ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในการขนส่งผู้โดยสาร และสินค้าของการขนส่งทางราง (ทางรถไฟ รถไฟความเร็วสูง และระบบขนส่งสาธารณะในเมืองหลัก)*. TDC. https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=626205.

ท่าอากาศยานขอนแก่น. (2566, 23 มกราคม). สถิติขนส่งทางอากาศ ปี 2565 / Khon Kaen in the Number of 2022. <https://minisite.airports.go.th/khonkaen/post/view/3245>.

เทพนกุล ศรีสุทธิ. (2562). การศึกษารูปแบบการเปลี่ยนพฤติกรรมการเดินทางจากสายการบินต้นทุนต่ำมาเป็นรถไฟความเร็วสูงในเส้นทางระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:175946.

นันทพล กาญจนวัฒน์. (2559). องค์การบริหารจัดการระบบรางโดยรถไฟความเร็วสูงที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 8(1), 105-137.

ประสพชัย พสุนนท์. (2557). ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ในการวิจัยเชิงปริมาณ. *วารสารปาริชาติ*, 27(1), 144-163.

ปราณี มีหาญพงษ์ และ กรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร. (2561). การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 19(1), 9-15.

ปิติ จันทฤทธิ์ และ สันติ ขำตรี (2556). *การพัฒนาการขนส่งมวลชนด้วยระบบรางในประเทศไทย*. (รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช). TNRR. <https://tnrr.nriis.go.th/#/research/294860>.

ภัทรพร พรเทพเกษมสันต์ รัฐพงศ์ มีสิทธิ์ วุฒิภัทร พันธุโยธี และ ณัฐพงษ์ ยศปัญญา. (2564). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการรถไฟความเร็วสูงในเขตพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC). *วิศวกรรมสาร มก*, 34(112), 47-58.

ระเบียบ สิทธิชัย ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ นวลจิต เชาวกีรติพงศ์ และ มนัส บุญประกอบ. (2555). การพัฒนาหลักสูตรอบรมครูทางอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ระดับประถมศึกษา. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 17(3), 88-101.

วรปรัชญ โยเหลา. (2559). *แนวทางการส่งเสริมการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนมาใช้บริการรถไฟความเร็วสูงของกลุ่มผู้โดยสารชาวไทยที่ใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทางกรุงเทพ-พิษณุโลก*. (รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยนเรศวร). NU Intellectual Repository. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/4951>.

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค. สำนักพิมพ์บริษัทธีระฟิล์มและไซเท็กจำกัด. สลิลาทิพย์ ทิพย์โกศร. (2561). เส้นทางของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล โจทย์ใหม่ทางการตลาด. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 10(2), 294-302.
- สุนันท์ สีพาย สุภีร์ สีพาย และ จารุวรรณ สกุลคุ. (2565). แบบวัดคุณลักษณะทางจิตวิทยา. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 28(2), 41-61.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง. (2565). *แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2565)*. กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง. (2568). *แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568)*. กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง.
- สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร กระทรวงคมนาคม. (ม.ป.ป.). *โครงการศึกษาและออกแบบรถไฟความเร็วสูงสายกรุงเทพฯ - หนองคาย ระยะที่ 2 ช่วงนครราชสีมา-หนองคาย*. <https://www.otp.go.th/edureport/view?id=118>.
- เอกรัตน์ สุวรรณกุล. (2557). แนวโน้มพฤติกรรมที่จะเลือกเดินทางด้วยรถไฟความเร็วสูงของผู้โดยสารชาวไทย เทียบกับการเดินทางด้วยสายการบินต้นทุนต่ำในเส้นทาง กรุงเทพฯ – เชียงใหม่. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 10(2), 87-100.
- Cheng, L., Wang, Y. and Peng, Y. (2021). Research on risk assessment of high-speed railway operation based on network ANP. *Smart and Resilient Transportation*, 3(1), 37-51.
- Dangbut, A., Watcharamaisakul, F., Champahom, T., Jomnonkwao, S., Wisutwattanasak, P., Phojaem, T., & Ratanavaraha, V. (2024). The Impact of Attitude on High-Speed Rail Technology Acceptance among Elderly Passengers in Urban and Rural Areas: A Multigroup SEM Analysis. *Infrastructures*, 9(10), 174.

Isan Insight & Outlook, (ม.ป.ป.) พาณิชย์เทคโนโลยีความเร็วสูงสายแรกของไทย
กรุงเทพ-โคราช-หนองคาย คาดเปิดให้บริการปี 75. ISSAN INSIGHT &
OUTLOOK. <https://isaninsight.kku.ac.th/archives/7040>.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management (15th ed.)*. Pearson Education.

Lumsdon, L.M., & Page, S.J. (Eds.). (2004). *Tourism and Transport : Issues and Agenda for the New Millennium*. Routledge.

5 Naveen, B.R. and Gurtoo, D. (2022). Public transport strategy and epidemic prevention framework in the Context of Covid-19. *Transport Policy*, 116(10), 165-174.

Nurhidayat, A. Y., Widyastuti, H., Sutikno, & Upahita, D. P. (2023). Research on Passengers' Preferences and Impact of High-Speed Rail on Air Transport Demand. *Sustainability*, 15(4), 3060.

Özkazanç, S. (2021). High Speed Rail Passenger Satisfaction according to Socio-Demographic Variables in Turkey. *MEGARON*, 16(1), 101-115. <https://doi.org/10.14744/megaron.2020.64426>.

Pan, J.Y., and Truong, D. (2019). Understanding High-Speed Rail Passengers in China: A Segmentation Approach. *Transportation Research Record: Journal of the Transportation Research Board*, 2673(4), 877-888.

Wang, Y., Sun, L., Teunter, R. H., Wu, J., & Hua, G. (2020). Effects of introducing low-cost high-speed rail on air-rail competition: Modelling and numerical analysis for Paris-Marseille. *Transport Policy*, 99(1), 145-162.

Yamane, Taro. 1967. *Statistics, An Introductory Analysis*, (2nd ed). Harper and Row.

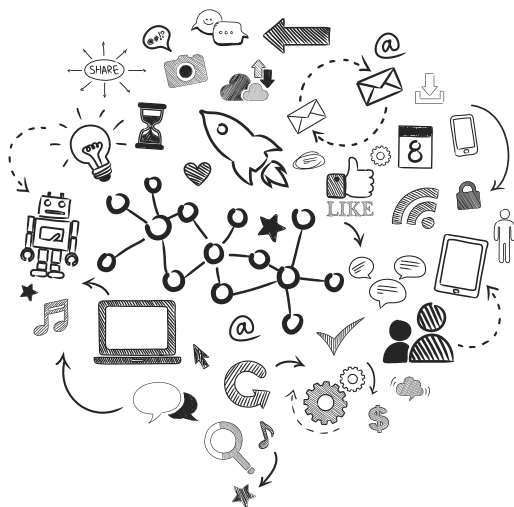
Zhang, Q., Yang, H., & Wang, Q. (2017). Impact of high-speed rail on China's Big Three airlines. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 98(C), 77-85.

6

การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงาน
ธนาคารกรุงเทพ ภาคตะวันออก (ภาคกลาง 4)

Development of Learning Organization Model For Bangkok Bank Employees Provincial region (Central region 4)

ณัฐชมนต์ กลัดเจริญ นวसनันท์ วงศ์ประสิทธิ์ และ ณัฐปคัลภ์ ญาณมนโนวิชช์
Natchamon Kludcharoen Nawasanan Wongprasit
and Natapakal Yanmanovisit

การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงาน ธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4)

Development of Learning Organization Model

For Bangkok Bank Employees Provincial region (Central region 4)

ณัฐชนนต์ กลัดเจริญ¹ นวัสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์² และ ณัฐปคัลภ์ ญาณมนโนวิชญ์³

Natchamon Kludcharoen Nawasanan Wongprasit and Natapakal Yanmanovisit

¹คณะการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ฉะเชิงเทรา 24000 ประเทศไทย

Faculty of Development Management, Rajabhat Rajanagarindra University,

Chachoengsao 24000, Thailand e-mail : natchamon8989@gmail.com

²คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ฉะเชิงเทรา 24000 ประเทศไทย

Faculty of Nursing, Rajabhat Rajanagarindra University, Chachoengsao 24000, Thailand

e-mail : nawasanan@gmail.com

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ฉะเชิงเทรา 24000 ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Rajanagarindra University,

Chachoengsao 24000, Thailand e-mail : nattapakal.y@gmail.com

Received : June 27, 2025 Revised : October 9, 2025 Accepted : October 11, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมผสานมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหาขององค์การแห่งการเรียนรู้ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ 3) พัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ และ 4) ประเมินรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประธานเขต ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ และ พนักงานระดับปฏิบัติงาน ธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) มีประสบการณ์การทำงานใน ตำแหน่ง ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป การวิจัยเชิงคุณภาพ 20 คน การวิจัยเชิงปริมาณ 222 คน เครื่องมือ และสถิติที่ใช้ 1) แบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา 2) แบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันมีกระแสการแข่งขัน ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ในการบริหารจัดการที่รวดเร็วและทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้องค์การมีความพยายามพัฒนา ตนเองสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดในการดำเนินธุรกิจ แต่บุคลากรไม่เพียงพอในการ ให้บริการ และ ขาดความรู้เชิงลึกในด้านการปฏิบัติงาน จึงต้องประชุมชี้แจง เน้นย้ำ อบรม ติดตาม

ประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ 2) วิเคราะห์การสัมภาษณ์ผนวกกับการทบทวน
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ 5 ปัจจัย และ
การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ 6 ด้าน 3) การพัฒนารูปแบบขององค์การแห่งการเรียนรู้
ประกอบด้วย (1) ระดับปัจจัยที่ส่งผล และการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่
ในระดับมาก (2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้
มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3) ปัจจัยด้านระบบ
บริหารภายในองค์การ และการจัดการความรู้ ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้
ได้ร้อยละ 89.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านได้ยืนยัน
รูปแบบขององค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาค ต่างจังหวัด
(ภาคกลาง 4) มีความสมบูรณ์ เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพใน
สถานการณ์จริงได้ ด้วยกระบวนการ 5 สร้าง คือ 1) สร้างระบบ 2) สร้างกระบวนการ
ประกอบด้วย ทบทวน การวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม และความสำเร็จ
3) สร้างทีม 4) สร้างงาน และ 5) สร้างความ ภาคภูมิใจ

คำสำคัญ: การพัฒนา; รูปแบบ; องค์การแห่งการเรียนรู้; ธนาคารกรุงเทพ; ภาคต่างจังหวัด

Abstract

The mixed methods research aimed to study: 1) Current conditions and problems of learning organizations. 2) factors affecting the development of a learning organization. 3) Development of Learning Organization Model. And 4) Evaluating of the Learning Organization Model. The sample included 20 persons of district presidents, managers, assistant managers and operational staff from Bangkok Bank employees, provincial region (Central region 4). Who had at least three years of experience in their positions. The qualitative research sample was 20 people. The quantitative research sample comprised 222 people. Tools and statistics used were as follows 1) Interview using content analysis 2) a questionnaire using frequency, percentage, mean, standard deviation, correlation coefficient and multiple regression analysis.

The research results found that: 1) The current situation is competitive with the rapid and severe ongoing changes in the management

environment, resulting in the organization attempting to turn itself into a learning organization in order to survive business operations. However, there is insufficient personnel to provide services and a lack of in-depth knowledge in operations. Therefore, meetings must be held to clarify, emphasize, train, follow up, and evaluate work performance periodically.

2) An study of interviews combined with a review of relevant literature revealed five 5 factors affecting the development of a learning organization and six aspects of being a learning organization. 3) Development of a learning organization model consisted of (1) The level of factors affecting and becoming learning organizations was overall high. (2) The relationship between factors affecting and becoming a learning organization had a positive relationship, with a statistical significance of .01. (3) Factors related to internal management system and knowledge management affect the development of learning organizations by 89.30 percent, with a statistical significance of .01. 4) All experts confirmed that the learning organization model for Bangkok Bank Employees, provincial region (Central Region 4) was complete, appropriate and effectively applicable in real situations with five processes: 1) Building a system, 2) Building a process, which included reviewing, planning, implementation, monitoring, and success, 3) Building a team, 4) Building a job, and 5) Building pride.

Keyword: Development; Model; Learning Organization; Bangkok Bank, Provincial Region

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการความรู้ภายในองค์กรกันมากขึ้นการให้ความสำคัญต่อองค์ความรู้ที่เป็น“สินทรัพย์” มีความจำเป็นอย่างมากเพราะโลกขององค์กรยุคใหม่ที่ต้องเผชิญกับการแข่งขันรุนแรงและความต้องการใหม่ๆของผู้รับบริการการมองว่าความรู้เป็นสินทรัพย์ก็เพราะว่าในองค์กรต่างๆ มีแหล่งความรู้ที่ไม่สามารถหาได้จากที่อื่นแต่เกิดจากประสบการณ์ของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานใน

สถานการณ์จริงมานานนับหลายสิบปีทั้งประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จและประสบการณ์ที่เกิดจากปัญหาอุปสรรคต่างๆที่สามารถก้าวข้ามผ่านมาได้ (จุฑามาศ อินตรา, 2563) ส่งผลให้หลายองค์กรได้นำแนวคิดการจัดองค์กรแห่งการเรียนรู้ มาใช้ในการบริหารที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กร ให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง พนักงานธนาคารทุกคนจะต้องมีความรอบรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง หมายถึง ต้องรับรู้ และเรียนรู้ทั้งจากสภาพภายนอกและภายใน นำมาปรับใช้และทำในสิ่งที่องค์กรต้องการ และเรียนรู้ตลอดเวลา สอดคล้องกับกัณฑ์ภัฏฐ์ ศุภะกุลสวัสดิ์ และสิริมาส หมีนสาย (2565) กล่าวว่า องค์กรจะอยู่รอดและประสบผลสำเร็จได้ในสภาวะแวดล้อมที่มีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง จะต้องเป็นองค์กรที่เข้มแข็งและมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นแหล่งสร้างความคิดทางปัญญา มีรูปแบบและกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ มีการทำงานเป็นทีม มีการสร้างวิสัยทัศน์และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และควรยึดหลักว่า ภาวะผู้นำไม่ใช่เรื่องของผู้ที่มียตำแหน่งเป็นผู้บริหาร แต่เป็นภาวะที่ทุกคนในองค์กรต้องมีส่วนจากนี้หากองค์กรธุรกิจใดสามารถปรับตัวได้เท่าทันกับเปลี่ยนแปลงต่างๆ สามารถครอบครองวิทยาการความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ย่อมทำให้องค์การมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น และก้าวล้ำเหนือกว่าองค์กรอื่นๆ (พรทิศา อังกินันท์, 2560)

ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยมีความตระหนักถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี รวมถึงการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์กรต่างๆ เกิดการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรม หรือความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความผันผวนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมถึงความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลทำให้ประชากรทั่วโลกมีการปรับตัว รวมถึงการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพิ่มขีดความสามารถ ทักษะการเรียนรู้ และการรู้จักเอาตัวรอดหากเกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ (วรวิรุ บุญคง, 2562) ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) เห็นถึงความสำคัญที่จะพัฒนาองค์กรให้สามารถปรับตัวได้ทันต่อเหตุการณ์ สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อขยายขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนทำให้ธุรกิจสามารถเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งองค์กรในลักษณะดังกล่าวนี้ก็คือ “องค์กรแห่งการเรียนรู้” ธนาคารจึงหันมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของบุคลากรมากยิ่งขึ้น มีการจัดตั้ง “หน่วยบริหารการเรียนรู้” โดยแยกออกมาจากฝ่ายทรัพยากรบุคคล เพื่อวางแผนการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างเต็มรูปแบบและดูแลหลักสูตร

การฝึกอบรมทั้งหมดของธนาคาร นอกจากนี้ธนาคารมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคลากรมากยิ่งขึ้น ในส่วนของศูนย์ปฏิบัติการ ภายใต้โครงการ “KM Operations” ซึ่งเป็นโครงการนำร่องของการทำ KM ก่อนที่จะยกระดับสู่การจัดการความรู้ทั้งธนาคาร เพื่อเป็นรากฐานสู่การพัฒนาองค์การสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ต่อไป (พรจิตา อังกินันท์, 2560)

จากที่มาและสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญ จึงได้สนใจศึกษาการพัฒนาแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) เพื่อ ยกระดับองค์การให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ในการเพิ่มความสามารถ ในการแข่งขันของธุรกิจธนาคาร ผลการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นรูปแบบในการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ และนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหาร นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และนักวิจัยอื่น ๆ ในการพัฒนา องค์การให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งผลให้การดำเนินงานขององค์การประสบความสำเร็จและเติบโต อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาขององค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4)
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4)
3. เพื่อพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4)
4. เพื่อประเมินรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4)

แนวคิดทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้

แนวคิดทฤษฎีขององค์กรแห่งการเรียนรู้ของ ปีเตอร์ เอ็ม เซงเก้ (Senge, P.M., 1990) ได้ เขียนไว้ในหนังสือ The fifth discipline เกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็น แนวทางของการปฏิบัติในการจัดอุปสรรคต่อการเรียนรู้ไปสู่ความเป็นมืออาชีพ ที่ประยุกต์ใช้ได้กับทั้ง ปัจเจกบุคคลและองค์กรโดยเสนอ

หลัก 5 ประการ แนวคิดดังกล่าวที่จะผลักดันและสนับสนุนให้เกิดองค์กร แห่งการเรียนรู้ ขึ้นได้นั้นมีแนวทางดังต่อไปนี้ (วีรยา สัจจะเขตต์, 2564) คือ 1. การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) 2. บุคคลรอบรู้ (Personal Mastery) 3. รูปแบบทางความคิด (Mental Models) 4. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Share Vision) 5. การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning)

ไมเคิล เจ มาร์ควอร์ท (Michael J. Marquardt, 1996) ได้เสนอรูปองค์การ แห่งการเรียนรู้โดยการ วิเคราะห์บทความและหนังสือเกี่ยวกับองค์ความรู้ และรวบรวม องค์ประกอบขององค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้คือ 1) พลวัตแห่งการ เรียนรู้ (Learning dynamics) 2) การปรับเปลี่ยนองค์การ (organization transformation) 3) การเสริมอำนาจบุคคล (people empowerment) 4) การจัดการ ความรู้ (knowledge management) 5) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (technology)

เพดเลอร์, เบอร์กูล และบอยเดลล์ (Pedler, M et al., 1991) ได้กล่าวว่า แนวคิด บริษัทแห่งการเรียนรู้ (The Learning Company) มีความสำคัญยิ่งต่อองค์การ เพราะสามารถนำไปสู่การ พัฒนาองค์การอย่างยั่งยืน ได้แบ่งองค์ประกอบของการเป็น องค์การหรือบริษัทแห่งการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านกลยุทธ์ (strategy) 2) ด้านการมองภายในขององค์การ (looking in) 3) ด้านการมอง ภายนอก (looking out) 4) ด้านโอกาสในการเรียนรู้ (learning opportunities) 5) ด้านโครงสร้าง (structures)

องค์ประกอบขององค์การแห่งการเรียนรู้

ไมเคิล เจ มาร์ควอร์ท (Michael J. Marquardt, 1996) กล่าวว่า ทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บุคคลรอบรู้ (Personal Mastery) 2) แบบแผน ทางความคิด (Mental Model) 3) การ มีวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) 4) การเรียนรู้ ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) 5) การคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking) และ 6) การสนทนาแบบมีแบบแผน (Dialogue)

องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Senge, P.M., 1990) มีดังนี้ 1) บุคคลรอบรู้ (Personal Mastery) 2) แบบแผนทางความคิด (Mental Model) 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) 4) การเรียนรู้ร่วมกันเป็น ทีม (Team Learning) และ 5) การคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking)

เพดเลอร์, เบอร์กูล และบอยเดลล์ (Pedler, M. et al., 1991) อ้างอิงใน (พรทิศา อังกินันท์, 2560) ได้กล่าวว่า แนวคิดบริษัทแห่งการเรียนรู้ (The Learning Company) มีความสำคัญยิ่งต่อองค์กร เพราะสามารถนำไปสู่การพัฒนาองค์การอย่างยั่งยืน ได้แบ่งองค์ประกอบของการเป็นองค์กรหรือบริษัทแห่งการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้คือ 1) ด้านกลยุทธ์ (strategy) 2) ด้านการมองภายในองค์กร (looking in) 3) ด้านการมองภายนอก (looking out) 4) ด้านโอกาสในการเรียนรู้ (learning opportunities) 5) ด้านโครงสร้าง (Structures)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้โดยการสังเคราะห์และบูรณาการจากแนวคิดของ ปีเตอร์ เอ็ม เซงเก้ Senge, P.M., (1990). ไมเคิล เจ มาร์ควาร์ดท์ (Michael J. Marquardt, 1996) และ เพดเลอร์ เบอร์กอย และบอยเดลล์ (Pedler, M. et al., 1991) ได้ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการคิดเชิงระบบ 2) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม 3) ด้านการมีแบบแผนความคิด 4) ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ 5) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม และ 6) ด้านการใช้เทคโนโลยี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

องค์กรต้องมีการพัฒนาและส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 11 ประการ (Marquardt Reynolds, 1994 อ้างถึงใน พรทิศา อังกินันท์, 2560) ดังนี้ 1) โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม (Appropriate Structure) 2) วัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (Corporate Learning Culture) 3) การเพิ่มและเอื้ออำนาจ (Empowerment) 4) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Scanning) 5) การสร้างสรรค์และถ่ายโอนความรู้ (Knowledge Creation and Transfer) 6) เทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ (Learning Technology) 7) การมุ่งเน้นคุณภาพ (Quality) 8) กลยุทธ์ (Strategy) 9) บรรยากาศที่สนับสนุน (Supportive Atmosphere) 10) การทำงานเป็นทีมและเครือข่าย (Teamwork and Network) และ 11) วิสัยทัศน์ (Vision)

แพนศรี ศรีจันทิก (2554) ได้ศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ บุคลากรสายสนับสนุน กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ปัจจัยที่ส่งผล 6 ปัจจัย ดังนี้ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยภาวะผู้นำแห่งการเรียนรู้ 3) ปัจจัยบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร 4) ปัจจัย โครงสร้างองค์กร และระบบ

การจัดการ 5) ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) ปัจจัยความสามารถของบุคลากร การเสริมแรง และการจูงใจ

ไชยสิทธิ์ ปิยะมัตย์ (2556) ได้ศึกษาปัจจัยภายนอกองค์การที่ส่งผลต่อการเป็น องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก ปัจจัยที่ส่งผล 7 ปัจจัย ดังนี้ 1) สถานภาพของผู้ตอบ แบบสอบถาม 2) ปัจจัยภาวะผู้นำ 3) ปัจจัยการบริหาร 4) ปัจจัยบรรยากาศองค์การ 5) เทคโนโลยี 6) การ จัดการความรู้ และ 7) การเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการ เรียนรู้ของ Marquardt และ Reynolds (1994) แพนศรี ศรีจันทิก (2554) และ ไชยสิทธิ์ ปิยะมัตย์ (2556) ครั้งนี้ สรุป เป็นตัวแปรที่ใช้ศึกษาวิจัยในงานวิจัย จึงได้ปัจจัยที่ส่งผล ต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านระบบบริหาร ภายในองค์การ 2) ปัจจัยด้านบรรยากาศในการทำงาน 3) ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์การ 4) ปัจจัยด้านผู้นำองค์การ และ 5) ปัจจัยด้านการจัดการความรู้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิญญา กลัวมิต (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการ เป็นองค์การแห่งการ เรียนรู้ของ บมจ.ธนาคารกรุงไทย สังกัดพื้นที่กลุ่มเครือข่าย ภาคกลาง พบว่า การจัดการความขัดแย้งของ พนักงาน บมจ.ธนาคารกรุงไทย พบว่า โดยรวมและรายด้านมี การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ความเป็น องค์การแห่งการเรียนรู้ ของ บมจ.ธนาคารกรุงไทย มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลของแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม การเป็นบุคคล ที่รอบรู้ การสร้าง วิสัยทัศน์ร่วมกัน การคิดอย่างเป็นระบบ และการมีแบบแผนความคิด ตามลำดับ และ 2) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การจัดการความขัดแย้งด้านการ ประนีประนอมและด้านการร่วมมือ ส่งผลต่อการเป็น องค์การแห่งการเรียนรู้ของ บมจ. ธนาคารกรุงไทย สังกัดพื้นที่กลุ่มเครือข่ายภาคกลาง อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01

พรชิตา อังกินันท์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาองค์การประเภท ธุรกิจธนาคารสู่ องค์การแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) พบว่า 1) ระดับการเป็นองค์การแห่ง การเรียนรู้ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อ พิจารณารายด้านพบว่า องค์ประกอบด้านกระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมสูงที่สุด

รองมาคือ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้และองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ประกอบด้วย 6 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์การ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคคลและทีมงาน ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและบรรยากาศองค์การ และปัจจัยด้านการจูงใจ 3) แนวทางในการพัฒนาองค์การสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 10 แนวทาง คือ 1.สร้างวิสัยทัศน์ร่วม 2.กำหนดกลยุทธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคลากร 3. ออกแบบโครงสร้างองค์การแบบราบ 4.พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยในการปฏิบัติงาน 5. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ 6.สร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ 7.ให้โอกาสและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนได้พัฒนาตนเอง 8.ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม 9. กระตุ้นและสนับสนุนให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ 10.ให้อำนาจในการตัดสินใจ

กิตติพงษ์ ตันศรีวงษ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้สำหรับธนาคารพาณิชย์ไทย พบว่า 1) รูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธนาคารไทยประกอบด้วยองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย คือ (1) องค์ประกอบหลักด้านองค์กร ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม ระบบเทคโนโลยี สารสนเทศที่ทันสมัย และการสร้างแรงจูงใจ (2) องค์ประกอบหลักด้านการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย การเพิ่มอำนาจและความรับผิดชอบงานแก่บุคลากร บรรยากาศในการทำงาน การสร้าง องค์ความรู้ในองค์กร และผู้นำในองค์กร (3) องค์ประกอบหลักด้านการจัดการความรู้ ประกอบด้วยปัจจัยย่อย ความสามารถและทักษะของบุคลากร วัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร การมีเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ และนโยบายและวิสัยทัศน์ขององค์กร 2) ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยยึดองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยที่พบเป็นสำคัญ 3) ผลการประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธนาคารพาณิชย์ไทยมีความ เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้

เยาซบาชิ และโมแฮมมาได (Youzbashi & Mohammadi, 2012) ได้ศึกษาเรื่อง มิติองค์การแห่ง การเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยเตหะราน ประเทศอิหร่าน พบว่า มิติการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของบุคลากรของมหาวิทยาลัยประกอบด้วย มิติทักษะ

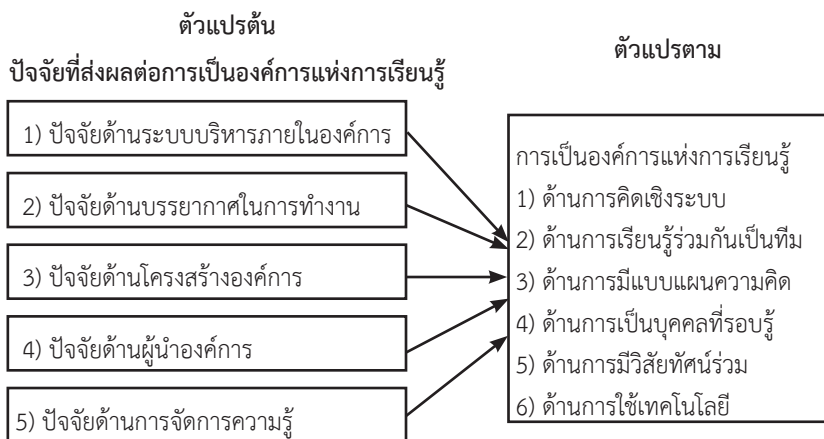
ส่วนบุคคล และมิติการมีแบบแผนความคิดอยู่ใน ระดับสูง แต่ในมิติการมีวิสัยทัศน์ร่วม มิติการเรียนรู้เป็นทีม และมิติการคิดเชิงระบบอยู่ในระดับต่ำและ พบว่าบุคลากร มหาวิทยาลัยมีความเชื่อว่าหลักการของการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของ มหาวิทยาลัย เติหะรานยังห่างไกล เนื่องมาจากโครงสร้างและการบริหารจัดการภายใน ของมหาวิทยาลัยที่มีผลต่อการ เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้

มาสราและแอลคาซา (Messarra & El-Kassar, 2013) ได้ศึกษาเรื่อง บรรยากาศ องค์การที่ส่งผล ต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ พบว่า 1) รางวัลและการได้รับการตอบแทน และความขัดแย้งมีความสัมพันธ์กับ การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ความอบอุ่นและการสนับสนุนมี ความสัมพันธ์กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ด้านการสนทนอย่างอบอุ่น 3) รางวัลและการได้รับการ ตอบแทนและความขัดแย้ง ในองค์การมีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ด้านการเรียนรู้ เป็นทีม และด้านการเสริมพลังอำนาจ 4) การได้รับการตอบแทน ความขัดแย้งในองค์การ โครงสร้าง องค์การและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในองค์การมีความสัมพันธ์กับการเป็น องค์การแห่งการเรียนรู้ ด้านการฝัง ตัวของระบบการเรียนรู้ 5) ความอบอุ่นและการ สนับสนุนสนับสนุนรางวัล และการได้รับการตอบแทน และ ความขัดแย้งในองค์การมี ความสัมพันธ์กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ด้านการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ 6) การยอมรับและความคาดหวังบุคลากรโครงสร้างองค์การ รางวัลและการได้รับการ ตอบแทน ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในองค์การและความอบอุ่นและการสนับสนุน มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ด้านผู้นำเชิงกลยุทธ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยเฉพาะการวิจัยเชิงปริมาณ โดยตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของพนักงาน ธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาค กลาง 4) ได้มาจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์การ สัมภาษณ์กับแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง 5 ปัจจัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านระบบบริหารภายในองค์การ 2) ปัจจัยด้านบรรยากาศในการทำงาน 3) ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์การ 4) ปัจจัยด้านผู้นำองค์การ และ 5) ปัจจัยด้านการจัดการ ความรู้ และตัวแปรตาม ได้แก่ การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยได้สังเคราะห์และ

6

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาขององค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคาร กรุงเทพมหานคร ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาขององค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพมหานคร ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) โดยการ สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประธานเขต ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ และพนักงานระดับปฏิบัติงาน โดยมี ประสิทธิภาพการทำงานในตำแหน่งตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง ที่สร้างเองเสร็จแล้ว ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยให้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ปรับปรุงแก้ไข นำแบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยการถอดความและสรุป ประเด็นการสัมภาษณ์ ผสมกับการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและวรรณกรรม บทความทางวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศควบคู่กันไป ทำให้ได้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ซึ่งในขั้นตอนนี้ผลที่ได้จะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) ให้ประสบความสำเร็จ เมื่อได้ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามด้วยตนเองพร้อมการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ปรับปรุงแก้ไขตาม ข้อเสนอแนะ ให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

6

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประธานเขต ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ และพนักงานระดับปฏิบัติงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) โดยมีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป จำนวน 222 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อจัดทำร่างรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) ซึ่งในขั้นตอนนี้ผลที่ได้จะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4)

ขั้นตอนที่ 4 นำร่างรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาค ต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) ฉบับร่าง นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 ท่าน ในการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นการให้ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น และประเมินรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ และยืนยันรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) แล้วมีการปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะ ให้รูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) เป็นฉบับที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งในขั้นตอนนี้ผลที่ได้จะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประธานเขต ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ และพนักงาน ระดับปฏิบัติงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) มี 6 เขต รวมทั้งหมด 513 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ประธานเขต ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ และพนักงาน ระดับปฏิบัติงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง การมีประสบการณ์ในการทำงาน ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เพียงพอในการสะท้อนถึงกระบวนการแนวทางการบริหารจัดการกับบริบทขององค์กร ตำแหน่งงาน สะท้อนถึงมุมมองในระดับต่างๆ ขององค์กรเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากหลายมุมมอง มีความเต็มใจในการให้ข้อมูล สื่อสารได้อย่างชัดเจน และมีความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงในองค์กรอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประธานเขต ผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ และพนักงาน ระดับปฏิบัติการธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป จำนวน 222 คน ซึ่งได้มาจากการใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยสูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973) ซึ่งการสุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบไม่ทราบโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะถูกเลือกมาเป็นตัวอย่าง โดยอาศัยแผนการทำงานในการกำหนด Quota Sampling ในการเลือกสุ่ม

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่ง โครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และต้องสอดคล้องกับประเด็นคำถามเกี่ยวกับ เชิงคุณภาพในกรอบแนวคิดงานวิจัย เมื่อสร้างเสร็จแล้วตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยให้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเหมาะสม ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น จากนั้นผู้วิจัยจึงนำไปเก็บข้อมูลจริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามปลายปิด และเลือกตอบ (check list) ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานในปัจจุบัน และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในตำแหน่ง/ระดับ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 5 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านระบบบริหารภายในองค์กร ปัจจัยด้านบรรยากาศในการทำงาน ปัจจัยด้าน โครงสร้างองค์การ ปัจจัยด้านผู้นำองค์กร และ ปัจจัยด้านการจัดการความรู้ ลักษณะคำถามเป็นคำถาม ปลายปิด (Close-end) ใช้มาตราส่วนวัดแบบ Rating Scale 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มี 6 ด้าน ประกอบด้วย การคิดเชิง ระบบ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม การมีแบบแผนความคิด การเป็นบุคคลที่รอบรู้ การมีวิสัยทัศน์ร่วม และการ ใช้เทคโนโลยี ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด (Close-end) ใช้มาตราส่วนวัดแบบ Rating Scale 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ ปรับแก้ตาม ข้อเสนอแนะ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการประเมินวิเคราะห์และหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ วัตถุประสงค์ (Index of Item objective Congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา โดยให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา เท่ากับ 0.92 ค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าข้อคำถามนั้นเป็น ตัวแทนขององค์การแห่งการเรียนรู้และปัจจัยที่สนับสนุนองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ ปรับแก้ไขตาม ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1990) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) จำนวน 30 คน กลุ่มตัวอย่างนี้ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ที่เก็บจริงที่ใช้ในการวิจัย ทำให้ได้ค่าความน่าเชื่อถือ เท่ากับ 0.883 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง มี แนวทางปฏิบัติ ดังนี้ ผู้วิจัยทำเรื่องขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ เพื่อใช้สำหรับขออนุญาตผู้บริหารของธนาคารกรุงเทพ (ภาคกลาง 4) ใน การขอเข้าสัมภาษณ์นัดวัน เวลา สถานที่ บันทึกเสียงคำสัมภาษณ์ ถ่ายภาพ และทำการสรุปบทวน รายละเอียดการสัมภาษณ์รายข้อ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของนักวิจัย ให้สัญญาในการเก็บข้อมูลเป็นความลับ และในกระบวนการ นี้ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ มีสิทธิ์ที่จะขอยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงได้ในทุกกรณี นำคำสัมภาษณ์มาทำการ ถอดข้อความเพื่อวิเคราะห์เนื้อหา

2. การรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติการประชุมสนทนากลุ่ม เป็นการปฏิบัติการประชุม โดยให้สมาชิกกลุ่มได้สนทนาและซักถามอย่างสร้างสรรค์ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการในเวลาที่กำหนด และ ประเมินเพื่อฉันทานุมัติเป็นมติเห็นชอบ ดังนี้ ผู้วิจัยทำเรื่องขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ฉะเชิงเทรา เพื่ออนุเคราะห์ออกหนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม ส่งหนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ จัดเตรียมสถานที่สำหรับการ ดำเนินการประชุมสนทนากลุ่ม บันทึกเสียง วิดีโอ สมุดจดบันทึก รวบรวมข้อวินิจฉัยและมติจากที่ประชุม สนทนากลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการดังนี้ ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ เพื่อออกหนังสือถึง หน่วยงานในการขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 222 คน ด้วยตนเองและทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบ องค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) เก็บรวบรวม ทำ การตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูล และนำไปประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative analysis) ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยการ กำหนดรหัสข้อมูลและใช้วิธีการแปลความและตีความหมายของข้อมูล

(Interpret) แล้วสร้างมโนทัศน์ขึ้น โดยเทียบเคียงกับทฤษฎี และผลงานวิจัยที่มีผู้วิจัยไว้แล้วตามแนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ (Content analysis) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบของสเตรสส์และคอร์บิน (Strauss & Corbin, 1998) ดังนี้ 1) ขั้นตอนการอ่านสรุปความ จัดหมวดหมู่ความหมายของคำพูด จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เป็นการ วิเคราะห์หาความสอดคล้องสะท้อนประเภท หรือกลุ่มของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพิจารณาเปิด ประเด็นโดยการอ่านทีละบรรทัด จัดกลุ่มข้อความคำพูดที่บ่งบอกถึงปัญหา ศักยภาพ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยจะทำการหาคำตอบได้ 2) ขั้นตอนการกำหนดประเด็นย่อย เป็นการหาความสัมพันธ์ของกลุ่มข้อความคำพูด เป็นขั้นของการกำหนดประเด็นย่อยโดยการประมวลประเภทของข้อมูลและคุณลักษณะ ของประเภทข้อมูลเข้าด้วยกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลของแต่ละกลุ่มในขั้นตอนแรก 3) ขั้นตอนการเลือกประเด็นหลัก เป็นขั้นตอนการเลือกเหตุการณ์ ที่เป็นกุญแจสำคัญ ในการนำไปสู่การสรุปข้อค้นพบของการถอดความ สรุปความจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เป็นขั้นตอนการนำเอาประเภทและความสัมพันธ์หรือแก่นของข้อมูลมาสรุปลักษณะความสัมพันธ์ หรือปรากฏการณ์ที่ค้นพบเกี่ยวกับปัญหา ศักยภาพ ความต้องการ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Rigor criteria) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเรื่อง เดียวกันจากหลายแหล่ง (Data Triangulation) เช่น รายงานต่างๆ การวิเคราะห์เอกสาร ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น และมีการบันทึกสะท้อนความคิด (Reflexive note) หลังการเก็บข้อมูลเพื่อบันทึก แนวคิด ความเชื่อตาม ข้อมูล และความเชื่อมโยงที่พบในการเก็บข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ครบถ้วนและถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นความถี่ และร้อยละ
- 2) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้

ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยภาพรวมและรายด้าน

4) การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงาน ธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธี stepwise

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำมาใช้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

6

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาขององค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงาน ธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) พบว่า สภาพปัจจุบันมีกระแสการแข่งขัน มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในการบริหารจัดการที่รวดเร็วและทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้องค์กรมีความพยายามที่จะพัฒนาตนเองสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดในการดำเนินธุรกิจ แต่บุคลากรไม่เพียงพอในการให้บริการ ต้องบริการลูกค้าหลายบทบาท และขาดความรู้เชิงลึกในด้านการปฏิบัติงาน ทำให้ต้องมีการประชุมชี้แจง เน้นย้ำ อบรม ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและศักยภาพ เป็นแรงผลักดันให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับ พรทิศา อังกินันท์ (2560) กล่าวว่า การที่องค์กรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องนั้น ทำให้บุคลากรรู้สึกว่าการให้ความสำคัญ ทำให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร ทำให้บุคลากรมีการพัฒนากระบวนการทำงานในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงในยุคโลกาภิวัตน์ ช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ นครินทร์ จัปปิจิตต์ (2562) กล่าวว่า องค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคลากรภายในองค์กรทุกระดับ พัฒนาและปรับปรุงขีดความสามารถ พร้อมเพิ่มศักยภาพของบุคลากรให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงจากสังคมภายนอก นำไปสู่เป้าหมายและความก้าวหน้าขององค์กร

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงาน ธนาคารกรุงเทพ ภาค ต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) พบว่า วิเคราะห์การสัมภาษณ์ผนวกกับแนวคิด หลักการ เอกสาร งานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยที่

ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัย ด้านระบบบริหารภายใน องค์กร ปัจจัยด้านบรรยากาศในการทำงาน ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กร ปัจจัย ด้านผู้นำองค์กร และปัจจัยด้านการจัดการความรู้ สำหรับตัวแปรตาม คือ การเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ 6 ด้าน ได้แก่ การคิดเชิงระบบ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม การ มีแบบแผนความคิด การเป็นบุคคลที่รอบรู้ การมีวิสัยทัศน์ร่วม และการใช้เทคโนโลยี สอดคล้องกับ วีรยา สัจจะเขตต์ (2564) กล่าวว่า องค์กรมีการจัดการความรู้ภายใน องค์กรเพื่อให้เกิดการขยายความสามารถ พัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้อย่าง ต่อเนื่องระหว่างบุคลากรภายในองค์กร โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนาองค์กรให้ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงกับโลกยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับ วราวุธ วงศ์ใหญ่ (2567) กล่าวว่า ปัจจัยด้านบรรยากาศในการทำงาน ทำให้รู้สึกผ่อนคลายและส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ในหมู่คณะ มีความเอื้ออาทร มีความจริงใจต่อกัน ส่งผลให้บุคลากรเต็มใจในการปฏิบัติงาน ให้บรรลุเป้าหมาย

6

3. การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) พบว่า

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วน ใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงอายุ 41 - 50 ปี มีระดับการศึกษาจบปริญญาตรี มีตำแหน่งงานในปัจจุบันอยู่ ในระดับปฏิบัติการ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานใน ตำแหน่ง/ระดับ อยู่ในช่วง 9 - 11 ปี

3.2 ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงาน ธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) โดยรวมอยู่ในระดับ มาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้าน บรรยากาศในการทำงาน รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการจัดการความรู้ ปัจจัยด้าน โครงสร้างองค์กร ปัจจัยด้านระบบบริหารภายในองค์กร และปัจจัยด้านผู้นำองค์กร ตามลำดับ

3.3 ผลการวิเคราะห์ระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงาน ธนาคารกรุงเทพภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับ จากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการเป็นบุคคลที่รอบรู้ ด้านการมี วิสัยทัศน์ร่วม และด้านการมีแบบแผนความคิด รองลงมา คือ ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นทีม ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านการคิดเชิงระบบ ตามลำดับ

3.4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยด้านผู้นำองค์กรไม่มี ความสัมพันธ์ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านระบบบริหารภายในองค์กร และปัจจัยด้านการจัดการความรู้ สามารถร่วมกันพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) ได้ร้อยละ 89.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6

4. การประเมินรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ยืนยันว่ารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงาน ธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) เป็นรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงาน ธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) ได้อย่างสมบูรณ์ เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสถานการณ์จริงได้ ด้วยกระบวนการ 5 สร้าง ดังนี้

1. สร้างระบบ เป็นการร่วมมือกันของทุกฝ่ายในการระดมสมอง ทบทวนข้อดี ข้อด้อย สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินงานที่ผ่านมา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วนำมาร่วมกันวางแผน กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ เพื่อสร้างความรู้ เกิดความเข้าใจในการทำงานที่ชัดเจนขึ้น เน้นย้ำถึง วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงาน หาแนวทางการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาให้ทีมงานวางแผน ถอดภารกิจ สร้างเครื่องมือ สร้างกิจกรรม จัดทำโครงการใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการเพื่อรองรับภารกิจต่อไป รวมถึงการกำหนดงบประมาณ ที่จำเป็นต้องใช้ ฯลฯ

2. สร้างกระบวนการ เป็นการกำหนดลำดับขั้นตอนหรือวิธีการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการ เป็นชุดของการกระทำหรือการดำเนินการที่จัดระเบียบเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือผลลัพธ์ที่ต้องการ เช่น กลยุทธ์เชิงรุกถึงบ้านหรือที่ทำงานให้บริการนอกสถานที่ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ทบทวน เป็นการทบทวนสถานการณ์ที่ผ่านมาแล้วประยุกต์ในสถานการณ์ใหม่ หรือเป็นการประยุกต์ใช้ประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมแก้ไขปัญหาเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้นคล้ายกับเรื่องเก่า

2) การวางแผน โดยวิธีการต่างๆ เช่น กำหนดการจัดกิจกรรมหรือโครงการในการพัฒนาเรื่องๆ

3) การดำเนินงาน เป็นการดำเนินการตามแผนที่วางไว้

4) การติดตาม เป็นการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง เพื่อการแก้ไข ปัญหาได้ทันที่

5) ความสำเร็จ การจัดการประกวผลงานในแต่ละเขต จัดทำสรุปผล รายงาน ผลอย่างตรงไปตรงมา เพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

3. สร้างทีม เป็นการกำหนดทีมผู้รับผิดชอบในแต่ละสายงาน จัดทำโครงสร้างแผนผังการทำงาน เช่น ทีมบริหาร ทีมปฏิบัติการ ทีมสนับสนุน ทีมการประเมิน โดยจัดให้มีการแต่งตั้ง ออกคำสั่งคณะทำงาน เป็นต้น

4. สร้างงาน เป็นการดำเนินการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละทีมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

5. สร้างความภาคภูมิใจ เป็นการให้เขตแต่ละเขตส่งผลงานที่ดีที่สุด หรือแต่ละทีมจะคัดเลือกโครงการ หรือกิจกรรมที่ดีที่สุด เพื่อนำเสนอฝ่ายบริหารและคณะทำงาน เพื่อพิจารณา ชื่นชม ให้รางวัลกับความสำเร็จของการดำเนินงาน ประกาศ ประชาสัมพันธ์ ให้รับทราบโดยทั่วกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้

1) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับพนักงานธนาคารกรุงเทพ ภาคต่างจังหวัด (ภาคกลาง 4) โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทุกปัจจัย แต่ปัจจัยด้านผู้นำองค์กร มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้นแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในทุกแผนก ส่งผลให้บุคลากรกล้าตัดสินใจ ร่วมกันในการแก้ปัญหา ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อธนาคารหรือมีผลกระทบน้อยที่สุด ดังนั้น ควรเน้นการพัฒนาบุคลากรโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้สู่การปฏิบัติจริงหรือสถานการณ์จริง ให้สามารถเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีได้

2) เป็นข้อมูลสำหรับนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนของหน่วยงานอื่น ควรมีการจัดบริการให้ ได้มาตรฐานตามที่กำหนดและครอบคลุมทุกพื้นที่

3) เป็นรูปแบบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมกลยุทธ์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ก้าวไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบข้อมูล การเชื่อมต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยเฉพาะ ภาคประชาชน ชุมชน ควรเป็นอย่างไร ควรศึกษาความรู้ของผู้ปฏิบัติการที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กัณฑ์ภัฏทร์ ศุภะกุลสวัสดิ์ และสิริมาส หมื่นสาย. (2565). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์กรสมัยใหม่. *Journal of Modern Learning Development*, 7(8), 431 – 444.
- กิตติพงศ์ ตันศรวงษ์. (2562). การพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้สำหรับธนาคารพาณิชย์ไทย. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 10(2), 157 – 165.
- จุฑามาศ อินตรา. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้ของข้าราชการในหน่วยงาน สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(1), 75 – 85.
- ไชยสิทธิ์ ปิยะมัตย์. (2556). ปัจจัยภายนอกองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม). DSpace. <https://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/5445>
- นครินทร์ จับจิตต์ (2562) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พรจิตา อังกินันท์. (2560). แนวทางการพัฒนาองค์กรประเภทธุรกิจธนาคารสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษา ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน). (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์). คลังปัญญา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. <http://repository.nida.ac.th/handle/662723737/3790>

- แพนศรี ศรีจันทิก. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของบุคลากรสายสนับสนุนกรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- วรัญญา กลัวผิด. (2561). การจัดการความขัดแย้งที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของ บมจ.ธนาคารกรุงไทย สังกัดพื้นที่กลุ่มเครือข่ายภาคกลาง. การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 13 ปีการศึกษา 2561. (หน้า 170–181). มหาวิทยาลัยรังสิต.
- วรวิรุ บุญคง. (2562). การปรับตัวในการทำงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารสำนักงานใหญ่เอกชนแห่งหนึ่ง. EXCMBA. <http://www.excmba-abstract.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/24>
- วรารุณ วงศ์ใหญ่. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล, 11(1), 161 – 184.
- วีรยา สังจะเขตต์. (2564). การพัฒนาแนวทางการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 12(3), 140 – 152.
- Cronbach L.J. (1990). *Essential of psychological testing* (5thed). Harper Collins.
- Marquardt, M.J. (1996). *Building the Learning Organization: A Systems Approach to Quantum Improvement & Global Success*. McGraw-Hill.
- Marquardt, M. J. and Reynolds, A. (1994). *The Global Learning Organization*. Irwin.
- Messarra, L. C. & El-Kassar, A. (2013). Identifying Organizational Climate Affecting Learning Organization. *Business Studies Journal*, 5(1), 19-28.
- Pedler, M., J. Burgoyne and T. Boydell. (1991). *The Learning Company: A Strategy for Sustainable Development*. McGraw-Hill.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. Doubleday.

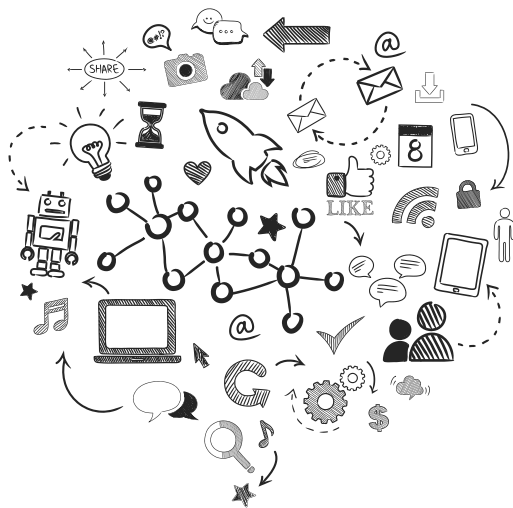

- Strauss A., Corbin J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nded). Sage.
- Yamane T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rdEd). Harper and Row Publications.
- Youzbashi, A., & Mohammadi, A. (2012). An investigation into the realization dimension of learning organization. *Procedia –Social and Behavioral Sciences*, 47(2012), 90-92.

The Determinants of New Business Loans

Interest Rate In ARIMA, ARIMAX, And ARDL Approach

Tharana Paemchakon Nutchant Juntatemee Adirek Vajrapatkul
and Nongnat Nopakun

The Determinants of New Business Loans Interest Rate In ARIMA, ARIMAX, And ARDL Approach

Tharana Paemchakon¹ Nutchanart Juntatemee² Adirek Vajrapatkul^{3*} and Nongnat Nopakun⁴

¹Faculty of Business Administration, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand
Email:tharanap@hotmail.com

²Faculty of Business Administration, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand
e-mail: nuch.1007@hotmail.com

^{3*}School of Economics, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi 11120, Thailand Corresponding author e-mail: a.vajrapatkul@gmail.com

⁴Faculty of Business Administration, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand
e-mail: nongnat.nop@krirk.ac.th

Received : June 18, 2025 Revised : September 18, 2025 Accepted : September 23, 2025

Abstract

This study investigates the determinants of interest rates for new business loans in Thailand. This study explores the impact of traditional economic indicators and new digital finance variables on lending rates. As such, this study aims to extend the literature on lending rates by means of a wide set of economic indicators, namely commercial bank loans, net traded value, electronic money transactions, and average wages. This study employs the ARIMA, ARIMAX, and ARDL models to suit autoregressive, external, and lagged exogenous impacts. Analysis was performed on monthly data from January 2012 to April 2024 obtained from the Bank of Thailand. The findings show the considerable influence of historical relationships in new business loan interest rates on current rates. Commercial bank loans also have a significantly inverse relationship with interest rates. Given these results, the central and private banks that participate greatly in the finance sector could strategically employ loan volume to offer attractive rates. This would not only promote banks to function more smoothly, but also help the economy grow itself.

Keywords: Interest Rates; ARIMA; ARIMAX; ARDL; Thailand

Introduction

Interest rates play a fundamental role in the financial system and significantly influence economic activities, financial institutions, and policymaking. Defined as the cost of borrowing money, interest rates affect various aspects of the economy, from savings and investments to global trade and monetary policy. These are determined by a complex interplay of factors, including macroeconomic variables, regulatory policies, and market dynamics. Interest rates are important in shaping economic growth, inflation control, and financial stability, making them a key tool for central banks and a crucial determinant in the functioning of financial markets.

Numerous studies have highlighted the significance of interest rates in fostering or curbing economic activity. Lower interest rates typically encourage borrowing, spending, and investment, leading to economic growth (Ali et al., 2023; Cogley, 2020). Conversely, higher rates tend to suppress economic activity by increasing borrowing costs. Central banks leverage interest rates as monetary policy instruments to stabilize inflation and maintain economic balance, underlining their critical role in macroeconomic management (Ali et al., 2023). Additionally, interest rates influence personal finances, business operations, and overall economic productivity by determining the cost of credit, impacting savings decisions, and shaping investment behavior.

Scholars have explored the factors affecting interest rates and their implications across different financial systems. For instance, Ratti and Vespignani (2015) investigated the global drivers of interest rates and identified key factors, such as global monetary aggregates, oil prices, and global output. They emphasize the interconnectedness of interest rates with global economic indicators, including trade-weighted currency values and international prices.

Further exploring the methodologies employed by researchers, Yildiz (2020) analyzed macroeconomic factors affecting bank loan interest rates in Turkey using cointegration tests and the Fully Modified Ordinary Least Squares (FMOLS) method for long-term estimation. Their study revealed that an increase in the exchange rate raises bank loan interest rates, whereas an expanded money supply tends to lower them. Guo et al. (2021) investigated the determinants of peer-to-peer (P2P) loan interest rates in China, emphasizing the influence of private lending interest rates, which emerged as the most significant factor with a positive coefficient.

Despite extensive research on interest rate determinants, several gaps and challenges remain. Previous studies often focus on limited variables or specific economic environments, which may not adequately explain the interest rate evolution. This study addresses these gaps by examining multiple variables, namely, net traded value (NTV), commercial bank loans (CBL), leading economic indices (LEI), electronic money transactions (VEM), and average wages in the non-agricultural sector (AWP), within the context of Thailand. This study employs an integrated approach using ARIMA, ARIMAX, and ARDL models to explore the determinants of interest rates. To achieve these objectives, we have organized the remainder of this paper as follows. The literature review in the next section highlights the theories and empirical research on interest rate determinants. The methodology section details the model. The results section presents the outcomes of the model estimation, followed by a discussion and managerial implications.

Research objective

This study aims to examine the multifaceted determinants of interest rates in Thailand. This study focuses on exploring variables such as net traded value, commercial bank loans, leading economic indices, electronic

money transactions, and average wages by utilizing the ARIMA, ARIMAX, and ARDL models.

Literature reviews

This section explores foundational theories and recent empirical studies on the dynamics of interest rate behavior and variability.

Loanable Funds Theory

Loanable Funds Theory, a classical economic concept, explains how interest rates are determined by the dynamics of supply and demand for loanable funds in the economy. It posits that the equilibrium between savings, representing the supply of loanable funds, and investment, representing the demand for such funds, establishes an interest rate (Bertocco, 2013). According to this theory, changes in technology and individual time preferences have an immediate and direct impact on interest rates as they alter both the supply and demand for these funds (Bibow, 2001). This theory states that banks are traditionally viewed as intermediaries, collecting physical resources in the form of deposits from savers and lending them to borrowers (Jakab & Kumhof, 2018). However, this view has encountered significant criticism from various economists, including Keynes, who proposed a more monetary-centered approach to understanding interest rate determination (Bertocco, 2013). Some economists further argue that the loanable funds theory is fundamentally flawed, suggesting that it should be replaced by alternative models such as the financing model. This alternative views banks not merely as intermediaries but also as creators of money, since they generate funds through lending activities rather than solely relying on deposits (Jakab & Kumhof, 2018). Concerning interest rates, Loanable Funds Theory suggests that interest rates serve as a price mechanism that balances the supply and demand for loanable funds within the economy (Bertocco, 2013).

Classical economists analyzed interest rates as real forces governed by the supply and demand dynamics of loanable funds and concluded that factors such as productivity and thrift primarily determine real interest rates. However, notable contradictions within the theory have sparked ongoing debate. Some economists contend that the theory fails to consider financial buffers that play a role in disequilibrium situations, which would affect how interest rates adjust (Bibow 2001).

Monetary Policy Theory

Monetary Policy Theory is a framework that explains how central banks manage the money supply and influence economic outcomes by employing various policy tools. This theory posits that central banks can regulate the economy by adjusting interest rates, controlling money supply, and managing other financial variables to influence macroeconomic objectives, including price stability, economic growth, and financial stability (Duskobilov, 2017). These objectives are achieved through tools such as interest rates, where central banks adjust policy rates to impact borrowing costs, and subsequently, economic activity (Ezeibekwe, 2020). Central banks can also utilize open market operations to control money supply by influencing the quantity of money in circulation and reserve requirements that mandate banks to hold a certain number of reserves to affect interest rates. However, the effectiveness of monetary policy depends on economic conditions, institutional arrangements, and stability in money demand, which are especially important in regions such as monetary unions.

In empirical studies, interest rates are shaped by the complex interplay of various economic factors. Early studies have highlighted the critical role of monetary policy in determining interest rates (Jeng et al., 2009), and central bank communications, which shape inflation expectations, can impact interest rates (Kuncoro, 2021). Furthermore,

global economic conditions, fiscal policies, and market expectations in one economy can affect interest rates in others, particularly in interconnected markets (Feldkircher and Tondl, 2020). Research has explored the limitations of monetary policy in low-interest environments, revealing that, although bond rates may decline over time, this trend is not fully passed through to loan rates. The short-run pass-through of policy rates to loan rates diminishes in lower-rate settings, suggesting that the effectiveness of monetary policies in influencing interest rates may be constrained in these scenarios. Additionally, money supply, government expenditure, and market conditions can affect interest rates (Bashir, 2023). The complexity of interest rate determination is further highlighted in studies on transmission mechanisms. It was found that short-term market rates typically respond quickly to policy changes, whereas loan rates demonstrate slower and less efficient adjustments (Lü et al., 2024). Economic growth has been shown to affect interest rates, although this relationship is not always direct or predictable. For instance, Chun and Ardaaragchaa (2024) find that higher GDP growth does not necessarily translate into significant loan growth, indicating that economic expansion may not uniformly affect interest rates. A positive correlation among economic growth, business confidence, and interest rates has also been observed (Hardi et al., 2024). Recent research suggests a relationship between interest rates and inflation (Cochrane 2024).

7

Methodology

This study applies ARIMA, ARIMAX, and ARDL models to identify the movement and determinants of interest rates on new business loans. The details of these models are as follows.

The ARIMA model is represented as ARIMA (p, d, q), and for time series Y, the ARIMA model (Fattah et al., 2018). is generally expressed as follows:.

$$Y_t = \delta + \sum_{i=1}^p \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^q \theta_j \dot{\epsilon}_{t-j} + \dot{\epsilon}_t, (1)$$

where p denotes the order of the autoregressive (AR) terms. D is number of differences needed to make the time series stationary. q represents the order of the moving average (MA) terms. δ is a constant term. α represents the autoregressive coefficients. θ represents the moving average coefficients. $\dot{\epsilon}$ stands for a white noise error term with a mean of zero.

The autoregressive integrated moving average with exogenous variables (ARIMAX) is an extension of the ARIMA model that incorporates external variables. The ARIMAX model (Hossain et al., 2021) is expressed as follows:

$$Y_t = \delta + \sum_{i=1}^p \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^q \theta_j \dot{\epsilon}_{t-j} + \sum_{k=1}^K \beta_k X_{t-k} + \dot{\epsilon}_t, (2)$$

where δ is a constant. P is the Order of the autoregressive (AR) part, representing the lagged values of Y . d is the Degree of differencing applied to make the series stationary. q denotes the order of the moving average (MA) part, representing the lagged forecast errors. α express coefficients of the autoregressive terms. $\dot{\epsilon}$ is Past forecast errors up to q . θ stands for the coefficients of the moving average terms. β is Coefficients for the external explanatory variables.

The Autoregressive Distributed Lag (ARDL) model is a dynamic econometric approach used for analyzing time-series data and exploring the relationships between variables. It combines autoregressive elements with distributed lag components, allowing for the examination of both short- and long-term effects (Cho et al., 2021; Kripfganz & Schneider, 2023). The general form of the model is as follows.

$$\begin{aligned} IRL_t = & \delta + \sum_{i=1}^p \alpha_i IRL_{t-i} + \sum_{j=0}^q \beta_j NTV_{t-j} + \sum_{k=0}^r \gamma_k CBL_{t-k} \\ & + \sum_{l=0}^s \theta_l LEI_{t-l} + \sum_{m=0}^u \phi_m VEM_{t-m} + \sum_{n=0}^v \psi_n AWP_{t-n} + \dot{\epsilon}_t, (3) \end{aligned}$$

where IRL represents the Interest Rate on New Business Loans, while NTV stands for Net Trade Value. CBL refers to Commercial Bank Loans, and LEI denotes the Leading Economic Index. Additionally, VEM signifies the Value of Electronic Money Transactions, and AWP represents the Average Wage in the Non-Agricultural Private Sector. α , β , γ , θ , ϕ , ψ are Coefficients. δ is an Error term. This research utilizes Thailand's monthly data in the period from January 2012 to April 2024 obtained from the Bank of Thailand

Result

This section explores the factors influencing interest rates on new business loans (DLIRL) in Thailand through the ARIMA, ARIMAX, and ARDL models. To meet the basic requirements, this study tested the unit root and autocorrelation, and the results are shown in Table 1 and Figure 1.

Table 1 : Dickey–Fuller test for unit root

Variables	Test statistic	p-value
DLIRL	-14.034	0.000
DLNTV	-9.675	0.000
DLCBL	-13.259	0.000
DLLEI	-13.390	0.000
DLVEM	-13.548	0.000
DLAWP	-18.125	0.000

* $P < 0.10$, ** $P < 0.05$, *** $P < 0.01$

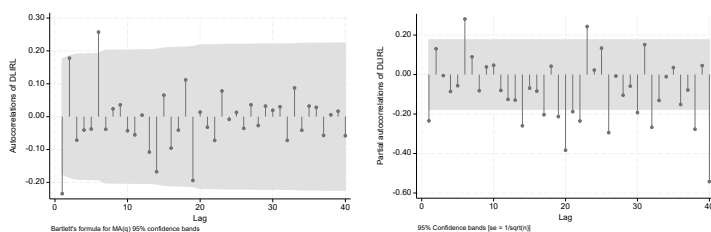

Figure 1 correlogram of DLIRL

From Figure 2, we identify an appropriate ARIMA model, ARIMA (2,1,0), based on the AIC criteria that have the lowest value of -539.1439. Table 2 showed ARIMA (2,1,0) model summary

Table 2 : ARIMA (2,1,0) model summary

Statistic	Value
Log Likelihood	273.5719
Wald chi2(2)	13.1500
Prob > chi2	0.0014

Table 3 : ARIMA (2,1,0) model estimation

Parameter	Coefficient	Std. Err.	z	P> z	95 percent Conf. LB	95 percent Conf. UB
_cons	- 0.0016	0.0030	- 0.5400	0.5920	- 0.0074	0.0042
L1.AR	- 0.2025	0.1144	- 1.7700	0.0770	- 0.4267	0.0216
L2.AR	0.1288	0.0494	2.6100	0.0090	0.0320	0.2256
/sigma	0.0271	0.0009	30.4100	0.000	0.0254	0.0289

* P<0.10, ** P<0.05, *** P<0.01

Table 3 identifies the significant coefficients for the autoregressive terms. The first-order autoregressive terms (L1.AR) has a coefficient of -0.2025 with marginal significance ($p = 0.077$), indicating a slightly negative influence on DLIRL, although not highly significant. The second order term (L2.AR) is positive and significant (coefficient = 0.1288, $p = 0.009$), suggesting a stronger positive lagged impact on DLIRL. The standard error of the residuals (sigma) was 0.0271, indicating residual variability of the model around the observed values.

The residual test showed that the residuals were not normally distributed and did not exhibit autocorrelation. The Breusch–Pagan/Cook–Weisberg test for heteroscedasticity yielded a chi-square value with a p-value of 0.000, leading to the rejection of the null hypothesis of constant variance. This result indicates the presence of heteroscedasticity in the residuals. Figure 2 presents the actual and predicted values.

In the following, the results from ARIMAX are presented:

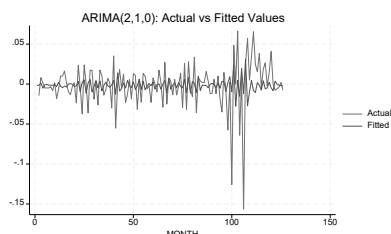

Figure 2 actual and predicted values

Table 4 : ARIMAX full model summary

Statistic	Value
Wald chi-square (7)	8.3900
Probability > chi-square	0.2997

Table 4 presents an assessment of the factors influencing the DLIRL while incorporating external variables. Table 5 reveals that none of the included predictors significantly affected the DLIRL.

Table 5 : ARIMAX full model estimation

Variable	Coefficient	Std. Err.	z	P> z	95 percent Conf. Interval Lower	95 percent Conf. Interval Upper
DLNTV D1.	- 0.0007	0046	- 0.1600	0.8760	- 0.0098	0.0084
DLCBL D1.	0.2917	0.6040	0.4800	0.6290	- 0.8921	1.4755
DLLEI D1.	0.8997	1.2833	0.7000	0.4830	- 1.6156	3.4150
DLVEM D1.	- 0.0055	0.1034	- 0.0500	0.9580	- 0.2080	0.1971
DLAWP D1.	0.1550	0.2021	0.7700	0.4430	- 0.2410	0.5511
_cons	- 0.0025	0.0070	- 0.3600	0.7200	- 0.0162	0.0112
AR L1.	- 0.5752	0.4643	- 1.2400	0.2150	- 1.4851	0.3348
AR L2.	- 0.0252	0.2808	- 0.0900	0.9280	- 0.5756	0.5251

* P<0.10, ** P<0.05, *** P<0.01

Table 6 : ARIMAX reduced model summary

Statistic	Value
Log Likelihood	275.0715
Wald chi2(4)	32.590
Prob > chi2	0.000

Table 6 presents a streamlined version of the full model that retains only the most relevant variables. Table 7 highlights the contributions of the selected variables to the DLIRL. Among the included factors, the DLCBL (D1.) had a negative and statistically significant coefficient (-0.1914, $p = 0.048$), indicating an inverse relationship with DLIRL. This suggests that increases in DLCBL tend to correlate with decreases in DLIRL. Although DLVEM (D1.) shows a negative coefficient (-0.0317) that is not statistically significant at the 5% level ($p = 0.075$), suggesting a potential but inconclusive influence. The autoregressive terms (L1.AR and L2.AR) are also not significant, implying a limited effect of past values on DLIRL.

Table 7 : ARIMAX reduced model estimation

Variable	Coefficient	Std. Err.	z	P> z	95 percent	95 percent
					Conf. Interval	Conf. Interval
					Lower	Upper
DLCBL D1.	- 0.1914	0.0967	- 1.9800	0.0480	- 0.3809	- 0.0019
DLVEM D1.	- 0.0317	0.0178	- 1.7800	0.0750	- 0.0667	0.0033
_cons	- 0.0015	0.0027	- 0.5700	0.5660	- 0.0067	0.0037
L1.AR	- 0.1837	0.0982	- 1.8700	0.0610	- 0.3762	0.0088
L2.AR	- 0.1115	0.0584	1.9100	0.0560	- 0.0030	0.2260
/sigma	0.0263	0.0013	20.7400	0.0000	0.0238	0.0288

* $P < 0.10$, ** $P < 0.05$, *** $P < 0.01$

The residual test for the ARIMAX reduced model showed a deviation from a normal distribution, but did not exhibit significant autocorrelation and rejected the null hypothesis of homoscedasticity. Figure 3 show actual and predicted values.

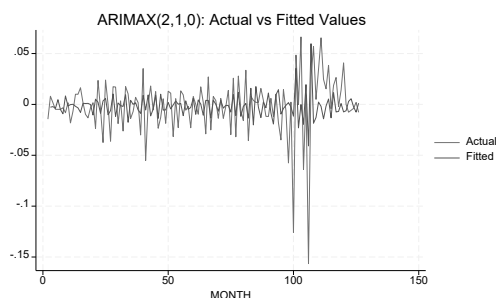

Figure 3 actual and predicted values

The following section presents the results of the ARDL model. The lag-order selection criteria identify the ARDL (2,2,0) model as appropriate.

Table 8 : ARDL (2,2,0) model summary

Statistic	Value
F-statistic	9.8900
Probability > F	0.0000
R-squared	0.3424
Adjusted R-squared	0.3078
Root MSE	0.0239

The ARDL (2,2,0) model summary in Table 8 provides statistical insights into the model's fit and explanatory power. The F-statistic was 9.89 with a p-value of 0.0000, indicating that the model was statistically significant overall. The R-squared value of 0.3424 implies that approximately 34.24 percent of the variability in the dependent variable is explained by the model, whereas the adjusted R-squared value of 0.3078 adjusts for the number of predictors, suggesting a moderately strong fit. The Root

Mean Square Error (Root MSE) was 0.0239, reflecting the average magnitude of the errors between the observed and predicted values in the model.

Table 9 : ARDL (2,2,0) model estimation

Variable	Coefficient	Std. Err.	t	P> t	95 percent Conf. LB	95 percent Conf. UB
DLIRL L1.	- 0.2435	0.0903	- 2.7000	0.0080	- 0.4224	- 0.0646
DLIRL L2.	0.1405	0.0893	1.5700	0.1180	- 0.0364	0.3170
DLCBL	- 0.7290	0.1697	- 4.3000	-	- 1.0651	- 0.3928
DLCBL L1.	- 0.5848	0.1815	- 3.2200	0.0020	- 0.9444	- 0.2253
DLCBL L2.	0.3499	0.1858	1.8800	0.0620	- 0.0181	0.7179
DLVEM	- 0.0459	0.0211	- 2.1800	0.0310	- 0.0876	- 0.0042
_cons	0.0040	0.0027	1.4500	0.1480	- 0.0014	0.0093

* P<0.10, ** P<0.05, *** P<0.01

Table 9 shows the impact of lagged values on DLIRL. The first lag of DLIRL (L1) had a negative and statistically significant coefficient (-0.2435, $p = 0.008$), suggesting a negative influence of past values on current DLIRL. The second lag (L2) was positive but not statistically significant (0.1405, $p = 0.118$), indicating a weaker impact. DLCBL (D1) had a significant and negative coefficient (-0.7290, $p < 0.001$), implying a strong inverse relationship with DLIRL. The DLCBL's first lag (L1) is also negative and significant, reinforcing this effect, while its second lag (L2) is positive but marginally significant. DLVEM had a negative effect on DLIRL, although its significance was moderate ($p = 0.031$).

The residual test shows that the null hypothesis of no autocorrelation cannot be rejected. This revealed significant evidence of heteroscedasticity and skewness in the residuals of the model. Figure 4 shows the cumulative sums of recursive residuals used to assess the stability of the model over time. In this plot, the trajectory remains within the critical bounds, suggesting that the ARDL model remains stable throughout the sample

period. Figure 5 shows the actual and predicted values and Table 10 compares the results of each model.

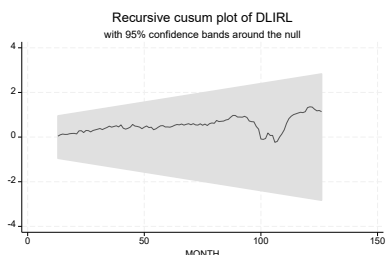

Figure 4 Recursive cusum plot of DLIRL

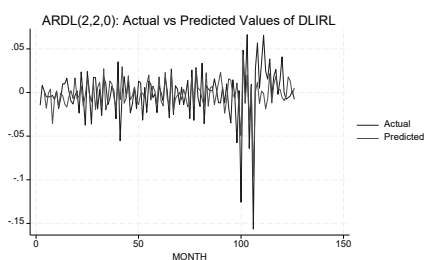

Figure 5 ARDL (2,2,0) actual and predicted values

Table 10 : Model comparison

Aspect	ARIMA	ARIMAX	ARDL
Model Fit	Moderate (focus on autoregressive lags)	Weak in the full model; improved in reduced model	Stronger due to integration of external variables
Key Predictors	Lagged values of DLIRL	DLCBL (negative), DLVEM (marginal)	DLCBL (negative), DLVEM (negative), lagged DLIRL
Residual Issues	Non-normality, heteroskedasticity	Non-normality, heteroskedasticity	Non-normality, heteroskedasticity
Autocorrelation	No significant autocorrelation	No significant autocorrelation	No significant autocorrelation

Discussion

The ARIMA model confirms that the DLIRL is influenced by its historical values, as evidenced by the significant positive impact of the second-order autoregressive term. This autoregressive relationship highlights the importance of past interest rates on current rates, reinforcing empirical approaches to time-series analysis that are widely applied in economic forecasting. Similarly, the ARDL model captures both short- and long-term effects, effectively reflecting the temporal dynamics in economic data

and aligning with models that emphasize time-dependent relationships. Additionally, the ARIMAX model, which incorporates external variables, provides insights into factors beyond past values. In particular, commercial bank loans (DLCBL) show a significant inverse relationship with DLIRL, suggesting that an increase in loan availability corresponds to a decrease in interest rates. This finding is consistent with Loanable Funds Theory, which posits that interest rates adjust according to the supply and demand for loanable funds (Bertocco, 2013). According to this theory, increased availability of credit, as represented by DLCBL, results in greater loanable funds and, consequently, lowers borrowing costs.

7

However, empirical data indicate that other variables, such as electronic money transactions (DLVEM) and average wages (DLAWP), display weaker and often inconsistent correlations with the DLIRL. This suggests that while the Loanable Funds Theory offers foundational insights into the relationship between loan supply and interest rates, this interest rate does not fully account for the influence of modern financial factors. These findings contradict recent empirical studies that demonstrate how factors such as policy measures and technological advancements in payment methods can affect lending rates (Jakab and Kumhof, 2018). Although the influence of electronic transactions (DLVEM) is weaker than that of DLCBL, it underscores the role of emerging technologies in shaping financial markets and loan conditions.

Additionally, the negative impact of DLCBL on DLIRL suggests that effective monetary policy transmission, as central bank interventions (e.g., liquidity adjustments) influence lending rates. This finding supports the theory that policy tools directly impact market rates and borrowing costs.

Managerial and Government Policy Implication

Given the inverse relationship between commercial bank loans (DLCBL) and interest rates on new business loans (DLIRL), banks can lever-

age loan volume as a tool for strategically managing interest rates. Increasing the availability of loans supported by the central bank could enable banks to offer more attractive rates, thereby attracting broader investors who will support bank activities.

The central bank can widen the bank loan supply by, for example, offering a below-market refinancing window tied specifically to business lending. A concurrent investment in financial transaction technology would further this effort by slashing payment and underwriting costs, ultimately contributing to lower interest rates and thus economic growth. Additionally, recognizing the influence of electronic transactions (DLVEM) on DLIRL, although not significant in this study, highlights the importance of digital finance integration. Government and financial managers should invest in digital payment infrastructure and promote digital financial services as these can shape loan accessibility and rate structures.

7

Future research

Building on this analysis, future research should examine how evolving digital finance technologies and macroeconomic variables affect interest rates in different financial environments. While this study included electronic money transactions as a factor, further exploration of specific digital finance metrics, such as mobile banking penetration, may yield deeper insights. Additionally, analyzing more longitudinal data and the impacts of economic policy changes, such as regulatory adjustments and fiscal interventions, on loan interest rates would enhance our understanding of broader economic influences.

Conclusion

Interest rates play a central role in financial decision making, impacting individual borrowers, businesses, and national economic stability. This study sought to provide models for examining a range of variables

that influence business interest rates, including commercial bank loans (DLCBL), net traded value (DLNTV), electronic money transactions (DLVEM), and average wages (DLAWP). This study employed ARIMA, ARIMAX, and ARDL models to capture both autoregressive patterns and the influence of external variables on DLIRL. Monthly data from January 2012 to April 2024 were obtained from the Bank of Thailand for the model estimation. The results reveal that the past values of DLIRL significantly impact its current level, affirming that historical trends influence contemporary interest rates. Among the external factors, DLCBL displayed a significant inverse relationship with DLIRL. However, other variables, such as DLVEM and DLAWP, showed weaker or inconsistent effects on the DLIRL. These findings have practical implications for financial managers and policymakers. Bank of Thailand may consider expanding loan volumes through monetary policy to create attractive interest rates that will benefit both commercial bank operations and economic growth.

Acknowledgment

This research is also supported by the Faculty of Business Administration, Krirk University, Thailand. This research is also supported by the school of economics, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

References

- Ali, M., Naqi, S., & Habib, M. (2023). The study “Unravelling the Impact: Assessing the Impacts of Rising Rates of Interest and Inflation on Individual Finances.” *Sjesr*, 6(2), 56–62.
- Bashir, S. (2023). *The impact of exchange rate changes and their repercussions on inflation rates in the Libyan economy*. In 91st International Scientific Conference on Economic and Social Development (pp. 133-140).

- Bertocco, G. (2013). On Keynes's criticism of the loanable funds theory. *Review of Political Economy*, 25(2), 309–326.
- Bibow, J. (2001). The loanable funds fallacy: Exercises in the analysis of disequilibrium. *Cambridge Journal of Economics*, 25(5), 591–616.
- Cho, J. S., Shin, Y., & Greenwood Nimmo, M. (2021). Recent developments of the autoregressive distributed lag modelling framework. *Journal of Economic Surveys*, 37(1), 7–32.
- Chun, S. H., & Ardaaragchaa, N. (2024). Analysis of factors affecting the loan growth of banks with a focus on non-performing loans. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(5), 203.
- Cogley, T. (2020). *Monetary policy and long-term real interest rates*. routledge.
- Cochrane, J. H. (2024). Expectations and the neutrality of interest rates. *Review of Economic Dynamics*, 53(2024), 194–223.
- Duskobilov, U. (2017). Impact of economic regulation through monetary policy: Impact analysis of monetary policy tools on economic stability in Uzbekistan. *International Journal of Innovation and Economic Development*, 3(1), 65–69.
- Ezeibekwe, O. F. (2020). Monetary policy and domestic investment in Nigeria: The role of the inflation rate. *Economics and Business*, 34(1), 139–155.
- Fattah, J., Ezzine, L., Aman, Z., El Moussami, H., & Lachhab, A. (2018). Forecasting of demand using ARIMA model. *International Journal of Engineering Business Management*, 10(2018), 1–9.
- Feldkircher, M., & Tondl, G. (2020). Global factors driving inflation and monetary policy: A Global VAR assessment. *International Advances in Economic Research*, 26(3), 225–247.
- Guo, J., Liu, X., Cui, C., & Gu, F. (2021). Influence of nonspecific factors on the interest rate of online peer-to-peer microloans in China. *Finance Research Letters*, 41(2021), 101839.

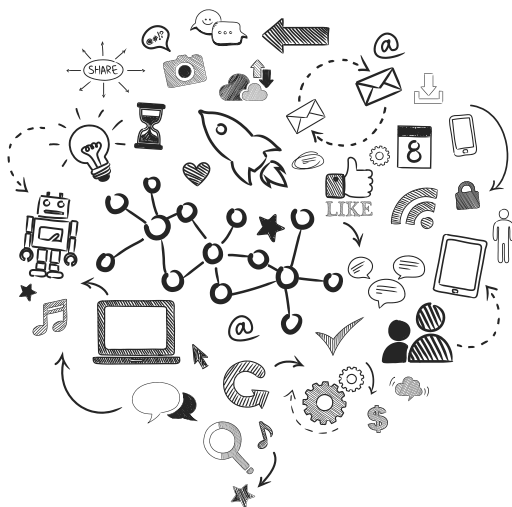

- Hardi, I., Mardayanti, U., Devi, N. C., Ali, N., Idroes, G. M., & Duwal, N. (2024). Business confidence in Indonesia: Which macroeconomic factors have long-term impact?. *Indatu Journal of Management and Accounting*, 2(1), 40– 54.
- Hossain, M. S., Ahmed, S., & Uddin, M. J. (2021). Impact of weather on COVID-19 transmission in South Asian countries: An application of the ARIMAX model. *Science of the Total Environment*, 761(2021), 143315.
- Jakab, Z., & Kumhof, M. (2018, November 1). *Banks are not intermediaries of loanable funds—Facts*. SSRN. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3274706.
- Jeng, J., Wang, N.-J., Niu, W.-F., & Lin, S.-S. (2009). *Canonical dynamics mechanism of monetary policy and interest rate*. In Springer Berlin Heidelberg
- Kripfganz, S., & Schneider, D. C. (2023). ardl: Estimating autoregressive distributed lag and equilibrium correction models. *The Stata Journal: Promoting Communications on Statistics and Stata*, 23(4), 983–1019.
- Kuncoro, H. (2021). Central bank communication and policy interest rate. *International Journal of Financial Research*, 12(1), 76-91.
- Lü, Z., Xu, J., & Liu, L. (2024). The interest rate transmission mechanism and transmission efficiency of monetary policy in China: Empirical analysis based on TVP-SV-VAR model. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 29(4), 1960-1994.
- Ratti, R. A., & Vespignani, J. L. (2015). *What drives the global interest rate*. Federal Reserve Bank of Dallas
- Yildiz, M. (2020). The effects of macroeconomic factors on bank loan interest rates in Turkey. *Journal of Corporate Governance, Insurance, and Risk Management*, 7(2), 70–86.

8

ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและ
ภาษีเงินได้ต้นตอของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี
Understanding of Financial Reporting Standards and
Corporate Income Tax of the Accountant in the Accounting
Office Nonthaburi Province

ทวิชชัย อุรรจฉัท
Thawischai Uratchat

ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและ ภาษีเงินได้นิติบุคคลของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี

Understanding of Financial Reporting Standards and
Corporate Income Tax of the Accountant in the Accounting
Office Nonthaburi Province

ทวีชัย อุรัจฉัย¹

Thawischai Uratchat

¹คณะบัญชี มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ นนทบุรี 11130 ประเทศไทย

Faculty of Accountancy Rajapruke University, Nonthaburi 11130 Thailand

e-mail: thurat@rpu.ac.th

Received : June 28, 2025 Revised : September 26, 2025 Accepted : September 29, 2025

บทคัดย่อ

8

การศึกษาเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล เพื่อเปรียบเทียบระดับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้วิธีของของ ทาโร ยามาเน่ ได้จำนวนตัวอย่าง 170 รายและทำการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มง่าย (Simple Random Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง 3 กลุ่มตัวอย่างขึ้นไป โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One-Way ANOVA และการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน ด้วยสถิติ Independent-Sample t-test

ผลการศึกษา พบว่า นักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี มีความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินในระดับมาก และความเข้าใจภาษีเงินได้นิติบุคคลในระดับมาก รวมทั้งความเข้าใจประเด็นย่อยของแต่ละด้านก็ถือว่าอยู่ในระดับมากด้วย ส่วนการทดสอบสมมติฐานการศึกษา พบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา หน้าที่ปัจจุบัน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี ไม่มีผลต่อระดับความเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงิน และภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อระดับ

ความเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงิน และภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยกลุ่มที่รายได้สูงกว่ามีความเข้าใจมากกว่า

คำสำคัญ : มาตรฐานการรายงานทางการเงิน; ภาษีเงินได้นิติบุคคล; สำนักงานบัญชี

Abstract

A study on the understanding of financial reporting standards and corporate income tax aims to compare the level of understanding of financial reporting standards and corporate income tax aims of accountants in accounting offices, Nonthaburi Province, classified by personal background factors. The sample size was determined using Taro Yamane's method. The number of samples was 170 and simple random sampling was used. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation along with inferential statistics, comprising analysis of the difference of means between 3 or more sample groups using One-Way ANOVA and analysis of the difference between 2 independent sample groups using Independent-Sample t-test.

The study results found that accountants in accounting offices in Nonthaburi Province had a high level of understanding of financial reporting standards and a high level of understanding of corporate income tax, including understanding of each sub-issue at a high level. As for the hypothesis testing, it was found that personal basic factors, including gender, age, education level, current duties, and length of employment of accountants in accounting offices in Nonthaburi Province, did not affect the level of understanding of financial reporting standards and corporate income tax, but it was found that the average monthly income affected the level of understanding of financial reporting standards and corporate income tax, with the group with higher income having more understanding.

Keywords: Financial Reporting Standards; Corporate Income Tax; Accounting Office

บทนำ

ในช่วงที่ผ่านมาภาวะเศรษฐกิจที่มีความผันผวนทั้งจากอัตราเงินเฟ้อและการจ้างแรงงานส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อภาคธุรกิจ นักบัญชีในฐานะผู้จัดทำข้อมูลทางการเงินจึงมีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์ตัดสินใจ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการเพื่อใช้ข้อมูลทางบัญชีในการฟื้นฟูกิจการ บทบาทของนักบัญชีครอบคลุมตั้งแต่การรวบรวมเอกสาร บันทึกบัญชี วิเคราะห์รายการที่เกี่ยวข้อง และจัดทำงบการเงินเพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานของกิจการ ซึ่งช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถประเมินสถานะทางการเงิน วางแผนและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากหน้าที่ด้านการจัดทำบัญชีแล้ว นักบัญชียังต้องมีความรู้ด้านภาษีอากร โดยเฉพาะการวางแผนภาษีเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง ลดความเสี่ยงจากการเสียภาษีผิดพลาด และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ สภาวิชาชีพบัญชีโดยคณะกรรมการวิชาชีพบัญชีด้านการบัญชีภาษีอากร ได้จัดทำ “โครงการนักบัญชีภาษีอากร” เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ในด้านนี้ โดยมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่เล็งเห็นความสำคัญของบทบาทดังกล่าว อาทิ สมาคมผู้สอบบัญชีภาษีอากรแห่งประเทศไทย โรงเรียนภาษี ฯลฯ ที่มีการจัดอบรมหลักสูตร เช่น Tax Advisor และ Certified Tax Accountant (สภาวิชาชีพบัญชี, 2564)

ในด้านคุณภาพของการให้บริการ สำนักงานบัญชีคุณภาพคือสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยต้องมีบุคลากรที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ และดำเนินงานตามระบบที่มีมาตรฐานสากล สำนักงานบัญชีเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการให้บริการทางบัญชีและภาษีแก่ภาคธุรกิจอย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินธุรกิจและการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตาม มาตรฐานการรายงานทางการเงินและกฎหมายภาษีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง นักบัญชีจึงจำเป็นต้องพัฒนาความรู้และทักษะอย่างสม่ำเสมอ ผ่านการอบรมและนับชั่วโมงการพัฒนาวิชาชีพตามข้อกำหนดของสภาวิชาชีพบัญชี ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจของนักบัญชีในสำนักงานบัญชีเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของข้อมูลทางบัญชีที่จัดทำขึ้น (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2566)

จากผลการศึกษาที่ผ่านมา จะเห็นว่า ส่วนใหญ่นเน้นการสำรวจความเข้าใจของนักบัญชีในบางจังหวัดหรือเชิงนโยบายระดับประเทศ แต่ ยังขาดการศึกษาเชิงลึกในพื้นที่จังหวัดปริมณฑลอย่างนนทบุรี ซึ่งมีความสำคัญทางเศรษฐกิจและมีสำนักงานบัญชี

จำนวนมาก ทำให้มีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นพื้นที่ศึกษาเพื่อสะท้อนบริบทจริงของการทำงานนักบัญชีในปัจจุบัน และจังหวัดนนทบุรีเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของธุรกิจ SMEs และธุรกิจบริการ อย่างต่อเนื่อง นักบัญชีในพื้นที่จึงต้องเผชิญกับความท้าทายด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีมากกว่าหลายจังหวัด ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาความเข้าใจของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี เกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงิน และความรู้ด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรอบรมของผู้ทำบัญชีให้มีความเหมาะสมกับความต้องการและสถานการณ์ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ของนักบัญชีในสถานประกอบการ จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ของนักบัญชีในสถานประกอบการ จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

สมมติฐานการวิจัย

นักบัญชีที่มีปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการบัญชี โดยเน้นประเด็นที่นักบัญชียังขาดความเข้าใจ เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการ และเพิ่มความเชื่อมั่นแก่ผู้ประกอบการ
2. สามารถนำผลจากการวิจัยมาปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ทำบัญชีให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของนักบัญชีให้มีความรู้ตามที่ผู้ประกอบการต้องการ และนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

แนวคิดและทฤษฎีทางบัญชี

- 1) วัตถุประสงค์ของการทำบัญชี ข้อมูลทางการบัญชีเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการได้ทรัพยากรมา และการใช้ทรัพยากรไปทางเศรษฐกิจ ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานของ

กิจการที่จัดทำบัญชีนั้นที่ต้องนำเสนอข้อมูลทางการเงินบัญชีเพื่อแสดงฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงิน กระแสเงินสดของกิจการ โดยทั่วไปแล้วงบการเงินจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของรายได้ และค่าใช้จ่าย ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของการทำบัญชีมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) เพื่อให้ข้อมูลทางการเงินบัญชีที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจลงทุน และการให้สินเชื่อโดยที่งบการเงินควรเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจอย่างสมเหตุสมผลในการลงทุน และการให้สินเชื่อ ผู้ใช้ข้อมูลในกลุ่มนี้ได้แก่ ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ สถาบันการเงิน นักวิเคราะห์ที่ปรึกษาการลงทุน

(2) เพื่อให้ข้อมูลทางการเงินบัญชีที่เกี่ยวกับการประเมินกระแสเงินสดของกิจการว่ามีความสามารถในการก่อให้เกิดเงินสดที่พึงจะได้รับในอนาคตมีมากน้อยเพียงใด เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล รวมถึงจังหวะเวลาและความแน่นอนที่กิจการจะได้รับเงินสดนั้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ลงทุนในปัจจุบันและอนาคต

2) ประโยชน์ของการจัดทำบัญชี

(1) เป็นเครื่องมือวัดความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจกิจการทำบัญชีจะทำให้กิจการทราบผลการดำเนินงาน ฐานะทางการเงินของธุรกิจ และความมั่นคงของธุรกิจ โดยในการจัดทำบัญชีนั้น จะบันทึกบัญชีรายการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจ เช่น การลงทุน รายรับ และรายจ่าย ที่เป็นของกิจการนั้น ข้อมูลที่ได้บันทึกไว้นั้น จะสามารถนำมาจัดทำเป็นรายงานทางการเงินได้ เช่น งบแสดงฐานะการเงิน และงบกำไรขาดทุน ซึ่งเป็นภาพสะท้อนในการดำเนินธุรกิจ โดยตัวเลขที่ปรากฏในงบการเงินจะสามารถนำมาวิเคราะห์เป็นอัตราส่วนทางการเงิน เพื่อวัดผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจเช่น การวัดสภาพคล่องของธุรกิจ การวัดประสิทธิภาพการใช้สินทรัพย์ การวัดความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจ และความสามารถในการชำระหนี้ เป็นต้น

(2) เป็นเครื่องมือช่วยในการวางแผนและตัดสินใจของธุรกิจ ข้อมูลทางบัญชีจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและการตัดสินใจ โดยประเมินจากข้อมูลเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบันและอนาคต อาจจะอยู่ในรูปของรายงานการวิเคราะห์ต่าง ๆ อันเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้บริหารงานสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยในการพยากรณ์เหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตได้อย่างมีทิศทางและความเชื่อมั่นสูง สามารถนำมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการลงทุนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นหากมีข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้อง จะทำให้สามารถพัฒนากิจการให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน (ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์, 2560)

แนวคิดความเข้าใจ

ทฤษฎีความเข้าใจเน้นว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงไม่ได้เกิดจากการจำเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการ เข้าใจแนวคิดและเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกัน ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างความรู้ (Constructivist Theory) ผู้เรียนสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง ผ่านประสบการณ์และการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

2. ทฤษฎีความเข้าใจแบบลึก (Deep Learning Theory) การเรียนรู้แบบลงลึก เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงระบบ ไม่ใช่แค่จดจำข้อมูลผิวเผิน

3 ทฤษฎีความเข้าใจเกี่ยวข้องกับการ เข้าใจความคิดและอารมณ์ของตนเอง และผู้อื่น Theory of Mind (Tom) ความสามารถในการเข้าใจว่าอีกคนหนึ่งมีความคิด ความรู้สึก หรือเจตนาที่แตกต่างจากเรา มีผลต่อการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

แนวคิดภาษีอากร

ประมวลรัษฎากรเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจกรมสรรพากรจัดเก็บภาษี 5 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์ ภาษีอากรแต่ละประเภทมีลักษณะและวิธีการจัดเก็บที่แตกต่างกัน เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คือ ภาษีที่จัดเก็บจากบุคคลทั่วไป หรือจากหน่วยภาษีที่มีลักษณะพิเศษ ตามที่กฎหมายกำหนดและมีรายได้เกิดขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยปกติจัดเก็บเป็นรายปี รายได้ที่เกิดขึ้นในปีใด ๆ ผู้มีรายได้มีหน้าที่ต้องนำไปแสดงรายการตนเองตามแบบแสดงรายการภาษีที่กำหนดภายในเดือนมกราคมถึงมีนาคมของปีถัดไป สำหรับผู้มีเงินได้บางกรณีกฎหมายยังกำหนดให้ยื่นแบบฯ เสียภาษีตอนครึ่งปี สำหรับรายได้ ที่เกิดขึ้นจริงในช่วงครึ่งปีแรก เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษีที่ต้องชำระ และเงินได้บางกรณี กฎหมายกำหนดให้ ผู้จ่ายทำหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่ายจากเงินได้ที่จ่ายบางส่วน เพื่อให้มีการทยอยชำระภาษีขณะที่มีเงินได้เกิดขึ้นอีกด้วย (กรมสรรพากร, 2566)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปฐมชัย กรเลิศ (2562) การศึกษาความรู้ความเข้าใจของนักบัญชีในจังหวัด เชียงใหม่เกี่ยวกับการบัญชีและภาษีเงินได้นิติบุคคลของกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสีย สาธารณะ พบว่านักบัญชีโดยรวมมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยความ เข้าใจเกี่ยวกับหลักการบัญชีและความแตกต่างระหว่างบัญชีกับภาษีอยู่ในระดับ ปานกลาง ขณะที่ความเข้าใจหลักการภาษีเงินได้นิติบุคคลอยู่ในระดับมาก นักบัญชีที่

เป็น CPA หรือผู้สอบบัญชีภาษีอากรมีความรู้สูงกว่านักบัญชีทั่วไป ขณะที่นักบัญชีที่ขึ้นทะเบียนผู้ทำบัญชีมีความรู้มากกว่านักบัญชีที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ ไม่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

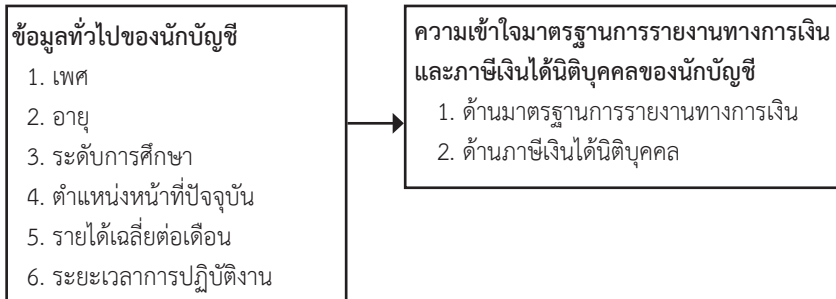
รินทร์ลภัส ชัยศิริญิตต์ (2563) การศึกษาความเข้าใจของนักบัญชีในการนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ พบว่าความเข้าใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยนักบัญชีเห็นว่ามาตรฐานดังกล่าวช่วยลดความซ้ำซ้อนและความยุ่งยาก ทำให้สามารถนำเสนอข้อมูลทางการเงินได้รวดเร็วและเข้าใจง่าย หัวข้อที่นักบัญชีเข้าใจมากที่สุดคือการนำเสนองบการเงิน ขณะที่หัวข้อที่เข้าใจน้อยที่สุด ได้แก่ การวัดมูลค่าหลังการรับรู้ของสินทรัพย์ การประมาณหนี้สินผลประโยชน์พนักงาน และการรับรู้รายได้จากการขายอสังหาริมทรัพย์ ผลการวิเคราะห์พบว่า การเข้ารับการอบรมมาตรฐานบัญชีส่งผลต่อความเข้าใจอย่างมีนัยสำคัญ แต่ปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และการมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ไม่มีผลอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นอายุที่ส่งผลต่อความเข้าใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

Johri (2024) ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการนำ IFRS ไปใช้ในบริษัทข้ามชาติของอินเดีย พบว่า การนำ IFRS ไปใช้มีผลบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพการรายงานทางการเงิน โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมได้แก่ การรับรู้ถึงประโยชน์ ความง่ายในการนำไปใช้ และนโยบายของรัฐบาล

Mensah (2021) ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการนำ IFRS ไปใช้ในบริษัทจดทะเบียนในกานา พบว่า การนำ IFRS ไปใช้มีผลบวกต่อคุณภาพการรายงานทางการเงิน โดยเฉพาะในกลุ่มบริษัทที่มีการบริหารจัดการที่ดี

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการทราบถึงความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี โดยผ่านความเข้าใจของนักบัญชีที่มีต่อความเข้าใจในเรื่องมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลซึ่งจะทำให้ทราบถึงความเข้าใจของนักบัญชีในแต่ละด้านเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและพัฒนาต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสถานประกอบการในอนาคต

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยนักบัญชีที่ปฏิบัติงานในสำนักงานบัญชี จำนวน 267 แห่ง ในจังหวัดนนทบุรี จำนวนนักบัญชี ซึ่งมีจำนวนโดยประมาณ 534 คน อ้างอิงจากข้อมูลการขึ้นทะเบียนผู้จัดทำบัญชีขึ้นทะเบียนจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2565) สำหรับการกำหนดขนาดตัวอย่างใช้สูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ร้อยละ 5 ซึ่งได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 170 ราย โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อความเหมาะสมและความสะดวกในการเก็บข้อมูล

2. เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยศึกษาระดับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้บุคคล ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อวัดระดับความเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้บุคคลของนักบัญชี ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารประกอบการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งใน และต่างประเทศเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวความคิดในการวิจัยที่กำหนดขึ้น

2) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎี บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงิน และภาษีเงินได้นิติบุคคลของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิธีการออกแบบเครื่องมือวิจัยในรูปแบบแบบสอบถามที่ใช้มาตรวัดการประเมินค่า (Rating Scale) เพื่อให้สามารถวัดตัวแปรที่สนใจได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาในแต่ละส่วนอย่างครบถ้วน เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดทำแบบสอบถามทั้งแบบปลายปิดและแบบปลายเปิด ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วยทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของนักบัญชีด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีข้อคำถาม 6 ข้อ โดยให้เลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียวที่เป็นจริงมากที่สุด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับข้อมูลความเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี เป็นคำถามแบบปลายปิด (Close Ended Question) แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ระดับตามวิธีการของ Likert's Scale โดยมีข้อคำถาม 2 ด้าน คือ 1) ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน จำนวน 7 ข้อ 2) ด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล จำนวน 11 ข้อ โดยให้เลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียวที่เป็นจริงมากที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย

1. ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบัญชีและด้านวิจัยจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม ความครอบคลุมของเนื้อหา และความชัดเจนของถ้อยคำ โดยใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective

Congruence: IOC) ซึ่งทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) เมื่อปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มวิจัยจริง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questions) เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักบัญชีที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานบัญชีซึ่งประกอบกิจการในจังหวัดนนทบุรี โดยการแจกแบบสอบถามโดยตรง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและข้อมูลที่มีอยู่แล้ว เช่น หนังสือ ตำรา วารสารวิชาการ เอกสารงานวิจัย สิ่งพิมพ์ในรูปแบบสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี มีดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสำหรับข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน รายได้ และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ด้วยวิธีการเลือกตอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติความถี่ (Frequency) คิดเป็นร้อยละ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 ด้าน เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ได้แก่ ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน จำนวน 7 ข้อ และด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล จำนวน 11 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งตามลักษณะประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน รายได้ และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน วิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงิน และภาษีเงินได้นิติบุคคล ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี โดยวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย ใช้สถิติ t-test และ One-Way ANOVA เพื่อพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง กลุ่มของตัวแปรต่าง ๆ หากผลการทดสอบพบว่ามีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะดำเนินการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธี Least Significant Difference โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ 0.05

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 170 คน ส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง ร้อยละ 79.40 อายุ 21-30 ปี ร้อยละ 94.70 ระดับการศึกษา สูงสุดปริญญาตรี ร้อยละ 71.20 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ระดับปฏิบัติการ ร้อยละ 90.60 รายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 54.70 และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 77.60 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : จำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
ชาย	ชาย	35	20.6
	หญิง	135	79.4
	รวม	170	100.0
อายุ	21-30 ปี	161	94.7
	31-40 ปี	7	4.1
	41-50 ปี	1	0.6
	51 ปี ขึ้นไป	1	0.6
	รวม	170	100.0

ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน 2) ด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล เลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตารางที่ 2 : แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาพรวม

มาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาพรวม	$\bar{X}$	SD.	ระดับความเข้าใจ	ลำดับ
1. ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน	3.73	0.80	มาก	2
2. ด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล	3.95	0.81	มาก	1
รวม	3.84	0.81	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า มาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ในจังหวัดนนทบุรี ภาพรวม มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, SD. = 0.81) เมื่อพิจารณาโดยจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับ ($\bar{X} = 3.95$, SD. = 0.81) และด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, SD. = 0.80)

ตารางที่ 3 : แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน

มาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน	$\bar{X}$	SD.	ระดับความเข้าใจ	ลำดับ
1. ความเข้าใจ เกี่ยวกับ กรอบแนวคิดมาตรฐานการรายงานทางการเงิน	3.77	0.76	มาก	3
2. ความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 (TFRS 15) รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า	3.69	0.82	มาก	6

ตารางที่ 3 : แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน (ต่อ)

มาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน	$\bar{X}$	SD.	ระดับความเข้าใจ	ลำดับ
3. ความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 16 (TFRS 16) สัญญาเช่า	3.75	0.81	มาก	4
4. ความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 (TFRS 13) การวัดมูลค่ายุติธรรม	3.71	0.88	มาก	5
5. ความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 16 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์	3.79	0.77	มาก	1
6. ความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 40 อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน	3.64	0.85	มาก	7
7. ภาพรวมความเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงิน	3.77	0.77	มาก	2
รวม	3.73	0.80	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี มีความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาประเด็นย่อย พบว่า ทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นย่อยที่กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจสูงสุด คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 16 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ($\bar{X} = 3.79$, S.D.= 0.77) รองลงมาคือ ประเด็นภาพรวมความเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.77) และน้อยที่สุดคือ ประเด็นความเข้าใจเกี่ยวกับ ความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 40 อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน ($\bar{X} = 3.64$, S.D= 0.85) สาเหตุที่เลือกศึกษามาตรฐาน TFRS 15, TFRS 16 และ TFRS 13 ซึ่งมีความสำคัญต่อการวิจัยเนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดทำงบการเงิน TFRS 15 ช่วยให้การรับรู้รายได้จากสัญญาเกี่ยวกับลูกค้า

เป็นไปอย่างถูกต้องและสะท้อนผลการดำเนินงานจริง TFRS 16 เกี่ยวกับบัญชีสัญญาเช่า ช่วยวิเคราะห์ผลกระทบต่อสินทรัพย์ หนี้สิน และค่าใช้จ่ายทางการเงิน ส่วน TFRS 13 เน้นการวัดมูลค่ายุติธรรม เพิ่มความโปร่งใสและลดความคลาดเคลื่อนในการรายงานการศึกษา TFRS ทั้งสามมาตรฐานช่วยให้การวิจัยครอบคลุมประเด็นสำคัญของรายได้สัญญาเช่า และการวัดมูลค่า สนับสนุนการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 4 : แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเข้าใจ เกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล

มาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล	$\bar{X}$	SD.	ระดับความเข้าใจ	ลำดับ
1. ความเข้าใจโครงสร้างภาษีของเงินได้นิติบุคคล	3.95	0.83	มาก	6
2. ความเข้าใจเรื่อง ฐานกำไรสุทธิเพื่อคำนวณเสียภาษีตามประมวลรัษฎากร	3.91	0.79	มาก	7
3. ความเข้าใจเรื่อง มาตรา 65 ทวิ เงื่อนไขการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษี	3.90	0.84	มาก	9
4. ความเข้าใจเรื่อง มาตรา 65 ตรี รายจ่ายต้องห้าม	3.84	0.85	มาก	10
5. ความเข้าใจเรื่อง ภาษีเงินได้นิติบุคคลหัก ณ ที่จ่าย	4.05	0.80	มาก	2
6. ความเข้าใจเรื่อง การปรับปรุงรายการทางบัญชีให้เป็นไปตามประมวลรัษฎากร	3.91	0.87	มาก	8
7. ความเข้าใจ เรื่อง ภาษีธุรกิจเฉพาะ	3.77	0.81	มาก	11
8. ความเข้าใจเรื่อง ภาษีมูลค่าเพิ่ม	4.04	0.78	มาก	3
9. ความเข้าใจเรื่อง อากรแสตมป์	3.98	0.86	มาก	5
10. ความเข้าใจเกี่ยวกับ การกรอกแบบยื่นภาษีเงินได้นิติบุคคลแบบต่าง ๆ ได้	4.08	0.80	มาก	1
11. ภาพรวมความเข้าใจภาษีเงินได้นิติบุคคล	4.02	0.74	มาก	4
รวม	3.95	0.81	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี มีความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาประเด็นย่อย พบว่า ทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นย่อยที่กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจสูงสุด คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับ การกรอกแบบยื่นภาษีเงินได้นิติบุคคลแบบต่าง ๆ ได้ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.80) รองลงมาคือ ความเข้าใจเรื่อง ภาษีเงินได้นิติบุคคลหัก ณ ที่จ่าย ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.80) และน้อยที่สุดคือ ประเด็นความเข้าใจเกี่ยวกับ ความเข้าใจเรื่อง ภาษีธุรกิจเฉพาะ ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.81)

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมุติฐานการศึกษา ทำการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยคะแนนระดับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี โดยพิจารณาตามปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการปฏิบัติงาน โดยใช้สถิติ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปร 2 ตัวที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent-Sample t-test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ได้ผลการวิเคราะห์จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลดังนี้

เปรียบเทียบระหว่างเพศชายและหญิง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า นักบัญชีในสำนักงานบัญชีเพศชายและเพศหญิง มีความเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงินด้านมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p = 0.329 > 0.05$) และความเข้าใจด้านภาษีเงินได้นิติบุคคล ไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($p = 0.239 > 0.05$) รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 : ตารางวิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยคะแนนระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลของนักบัญชี ในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามเพศ

มาตรฐานการรายงานทางการเงินและ ภาษีเงินได้นิติบุคคล	เพศ	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ภาพรวมความเข้าใจมาตรฐานการรายงาน ทางการเงิน	ชาย	3.66	0.64	-0.979	0.329
	หญิง	3.80	0.80		
ภาพรวมความเข้าใจภาษีเงินได้นิติบุคคล	ชาย	3.89	0.76	-1.182	0.239
	หญิง	4.05	0.74		

สรุปผลการศึกษา

การศึกษากำหนดมาตรฐานการรายงานทางการเงินไปปฏิบัติในองค์กร พบว่า ผู้เข้าร่วมวิจัยซึ่งเป็นนักบัญชี ส่วนใหญ่เห็นว่ามาตรฐานทั้งสามช่วยเพิ่มความถูกต้อง และความโปร่งใสของงบการเงินช่วยให้การรับรู้รายได้สะท้อนผลการดำเนินงานได้แม่นยำ ช่วยให้การรับรู้สินทรัพย์และหนี้สินจากสัญญาเช่าชัดเจน และ เพิ่มความน่าเชื่อถือและโปร่งใสในการวัดมูลค่ายุติธรรม ขณะเดียวกัน การศึกษาการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีพบว่านักบัญชีส่วนใหญ่มีความตระหนักและปฏิบัติตามภาษีอย่างถูกต้อง ลดความเสี่ยงจากการถูกตรวจสอบ และเพิ่มความน่าเชื่อถือขององค์กรต่อผู้ลงทุน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ประเด็นที่นักบัญชีมีความเข้าใจต่ำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความซับซ้อนทางเทคนิค การใช้วิจารณ์มาตรฐานระดับสูง และการขาดประสบการณ์ปฏิบัติจริง ดังนั้น การพัฒนาความรู้ควรมุ่งเน้นการจัดอบรมเชิงลึกในหัวข้อเฉพาะ เช่น การประเมินมูลค่ายุติธรรม การคำนวณหนี้สินผลประโยชน์พนักงาน และการตีความมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์และภาษีเฉพาะกิจ ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพของนักบัญชีไทยให้ใกล้เคียงกับมาตรฐานสากล

2. ผลการศึกษาสรุปว่านักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี มีความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินในระดับมาก และความเข้าใจภาษีเงินได้นิติบุคคลในระดับมาก รวมทั้งความเข้าใจประเด็นย่อยของแต่ละด้านก็ถือว่าอยู่ในระดับมากด้วย ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ ไม่มีผลต่อระดับความเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล ยกเว้นรายได้เฉลี่ยที่ส่งผลต่อความเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของรินทรลภัส ชัยศิริฤทธิศักดิ์ (2563) ที่ระบุว่าปัจจัยส่วนใหญ่ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และใบประกอบวิชาชีพ ไม่มีผลต่อความคิดเห็นและความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชี อย่างไรก็ตาม การเข้ารับการอบรมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อทัศนคติและความเข้าใจในมาตรฐานบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งบ่งชี้ว่าการพัฒนาความรู้ผ่านการอบรมเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับมาตรฐานใหม่ในด้านระดับความเข้าใจ มาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (NPAs) ได้รับการ

ยอมรับในระดับมากจากนักบัญชี แม้บางประเด็นที่ซับซ้อน เช่น การวัดมูลค่าหลังการรับรู้รายการอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน และการประมาณการหนี้สินผลประโยชน์พนักงาน ยังมีความเข้าใจในระดับต่ำ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการเพิ่มพูนความรู้เฉพาะทางและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ทั้งนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับข้อสังเกตว่าอายุเป็นปัจจัยเดียวที่ส่งผลต่อความเข้าใจมาตรฐานบัญชีในบางด้าน โดยสรุป งานวิจัยทั้งสองชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการอบรมและพัฒนาความรู้ด้านมาตรฐานการบัญชีเพื่อเพิ่มระดับความเข้าใจและการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ อีกทั้งยืนยันว่าปัจจัยส่วนบุคคลทั่วไปไม่มีผลชัดเจนต่อความเข้าใจและความคิดเห็น ซึ่งอาจเป็นผลจากความใกล้เคียงกันของพื้นฐานการศึกษาและประสบการณ์ในกลุ่มตัวอย่าง

3. จากผลการศึกษาสรุปว่า การที่นักบัญชีจังหวัดนนทบุรีมีความเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาคุณภาพวิชาชีพบัญชีในระดับที่สอดคล้องกับแนวโน้มสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ประเทศไทยมีการปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินให้สอดคล้องกับ IFRS มากขึ้น ผลวิจัยที่พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อความเข้าใจ สามารถตีความได้ว่า นักบัญชีที่มีรายได้สูงมักมีโอกาสดำเนินการอบรมและพัฒนาความรู้มากกว่า ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Johri (2024) ที่ชี้ว่า การเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการทำความเข้าใจมาตรฐานใหม่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการนำ IFRS ไปใช้ในบริษัทข้ามชาติ พบว่า การนำ IFRS ไปใช้มีผลบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคุณภาพการรายงานทางการเงิน โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมได้แก่ การรับรู้ถึงประโยชน์ ความง่ายในการนำไปใช้ และนโยบายของรัฐบาล .

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลของงานวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงผลของความเข้าใจของนักบัญชีในเรื่องมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลโดยใช้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคล และเปรียบเทียบระดับความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลของนักบัญชีในสำนักงานบัญชี จังหวัดนนทบุรี โดยจะทำให้ทราบถึงความรู้ของนักบัญชีที่มีต่อ

มาตรฐานการรายงานทางการเงินและภาษีเงินได้นิติบุคคลอยู่ในระดับใด ผลที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปพัฒนาความรู้ในแต่ละเรื่องที่มีผลการประเมินค่อนข้างน้อยโดยมีการให้ความรู้และให้นักบัญชีทำความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่ออาชีพของนักบัญชี ตามกรอบมาตรฐานทางวิชาชีพและตามประมวลรัษฎากรที่กำหนดทั้งด้านความรู้และจรรยาบรรณของนักบัญชี โดยสนับสนุนให้ผู้ประกอบการ พนักงานบัญชี และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับบัญชี ได้รับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และความเข้าใจในหลักเกณฑ์การรับรู้รายได้ รายจ่าย ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 และผลแตกต่างที่จะเกิดขึ้นเพื่อคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากรและตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 15 เพื่อให้กิจการสามารถคำนวณกำไรสุทธิภาษีอากรเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ถูกต้อง และลดความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น การอบรมและพัฒนาความรู้ไม่เพียงแต่ช่วยให้นักบัญชีเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงินและกฎหมายภาษีในเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานจริง เพื่อแก้ไขปัญหา ลดความผิดพลาด และเพิ่มความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงิน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อความโปร่งใสและคุณภาพของข้อมูลทางบัญชี

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไปผู้วิจัยเห็นว่าควรขยายขอบเขตการศึกษารอบกลุ่มนักบัญชีในพื้นที่หรือจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความเข้าใจและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้าใจมาตรฐานการบัญชีในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น พัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือวัดความเข้าใจให้ครอบคลุมประเด็นที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การวัดมูลค่าหลังการรับรู้รายการอสังหาริมทรัพย์ การประมาณการหนี้สินผลประโยชน์พนักงาน เพื่อให้สะท้อนความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยาและพฤติกรรม เช่น ทักษะคิด ความเชื่อ หรือแรงจูงใจของนักบัญชีในการเรียนรู้และปฏิบัติตามมาตรฐานบัญชี เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกในกระบวนการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

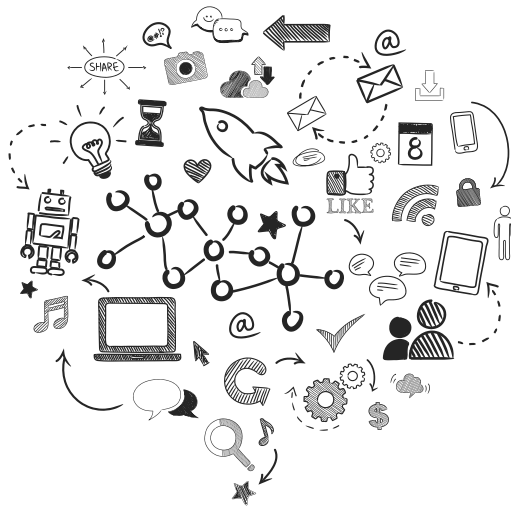
กรมสรรพากร. (2566, 15 มกราคม). คู่มือภาษีอากรสำหรับประชาชน: ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา-นิติบุคคลภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์.
<https://www.rd.go.th>.

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2565, 27 พฤษภาคม). ข้อมูลการจดทะเบียนนิติบุคคล ประจำปี 2565(ชุดข้อมูลสถิติ). กระทรวงพาณิชย์. <https://www.dbd.go.th/data-storage>.
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2566 ,10 มิถุนายน). ระบบบัญชีสำนักงานบัญชีคุณภาพ. <http://dbd.go.th/eAccFirmresources>.
- ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์. (2560). แนวคิดการรายงานทางการเงินเชิงคุณค่า. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 37(3), 75–92.
- ปฐมชัย กรเลิศ. (2562). ความรู้ความเข้าใจของนักบัญชีจังหวัดเชียงใหม่เกี่ยวกับการบัญชีและภาษีเงินได้นิติบุคคลของกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ. วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี, 5(2), 23–34.
- รินทร์ลภัส ชัยหิรัญกิตติ. (2563). ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะของนักบัญชี. วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 9(1), 86–104.
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2564,11 มิถุนายน). โครงการประกาศนียบัตรนักบัญชีภาษีอากร (Certificate of Tax Accountant: CTA) รุ่นแรก. ข่าวสาร <https://www.tfac.or.th/Article/Detail/155726>.
- Johri, A. (2024). Examining the Impact of International Financial Reporting Standards Adoption On Financial Reporting Quality of Multinational Companies. *International Journal of Financial Studies*, 12(4), 1-23.
- Mensah, E. (2021). The effect of IFRS adoption on financial reporting quality: evidence from \listed manufacturing firms in Ghana. *Economic Research - Ekonomska Istraživanja*, 34(1), 2890–2905.

The role of administrative law in protecting children's rights in Thailand

รุจินันท์ วาธีวัฒนารัตน์
Rujinun Watheewattanarut

บทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย

The role of administrative law in protecting children's rights in Thailand

รุจินันท์ วาธีวัฒนารัตน์¹

Rujinun Watheewattanarut

¹คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา นครราชสีมา ๓๐๐๐๐ ประเทศไทย

Faculty of Law, Nakhon Ratchasima College, Nakhon Ratchasima 30000, Thailand

e-mail: lek9172@gmail.com

Received : August 20, 2025 Revised : October 24, 2025 Accepted : October 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักการและบทบัญญัติของกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย 2) วิเคราะห์บทบาทของหน่วยงานทางปกครองและศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็ก และ 3) เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยกับหลักสากลและกฎหมายต่างประเทศ

9

ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทเชิงโครงสร้าง ในการกำหนดหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษา สวัสดิการ และมาตรการปกป้องเด็กจากการถูกละเมิด มีบทบาทในการบังคับใช้และการตีความกฎหมายปกครองที่มีผลต่อการคุ้มครองสิทธิเด็ก ศาลปกครองมีคำพิพากษาฎีกาที่ส่งเสริมสิทธิเด็ก มีการเริ่มนำหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาแต่ไม่ชัดเจนในทุกกรณี การคุ้มครองสิทธิยังมีช่องโหว่ หน่วยงานของรัฐบางแห่งยังขาดประสิทธิภาพและความเข้าใจด้านสิทธิเด็ก การใช้อำนาจบางกรณียังละเลยต่อผลกระทบที่มีต่อเด็ก เด็กยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยตรง การบูรณาการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) กับกฎหมายปกครองไทยยังไม่เป็นระบบ แม้กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย แต่การบังคับใช้ยังมีข้อจำกัดและความเหลื่อมล้ำ ดังนั้นจึงควรพัฒนากลไกให้เด็กเข้าถึงสิทธิได้จริง และให้ศาลปกครองกับหน่วยงานของรัฐยึดหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : กฎหมายปกครอง; เด็ก; การคุ้มครองสิทธิเด็ก; การละเมิดสิทธิเด็ก

Abstract

This research article is a qualitative research with the following objectives: 1) examine the principles and provisions of administrative law related to the protection of children's rights in Thailand; 2) analyze the roles of administrative agencies and the Administrative Court in protecting children's rights; and 3) compare the protection of children's rights in Thailand with international standards and foreign legal systems.

The findings reveal that administrative law plays a structural role in defining the duties of the state and relevant agencies responsible for protecting children's rights, such as the Ministry of Social Development and Human Security, the Ministry of Education, and local administrative organizations. The law mandates the state to provide education, welfare, and measures to protect children from abuse. Administrative law also plays a role in enforcement and interpretation that affects children's rights protection. The Administrative Court has issued precedents that promote children's rights and has begun to apply the "best interests of the child" principle as a guideline in decision-making, though inconsistently across cases. However, there remain significant gaps in protection. Some state agencies still lack efficiency and understanding of children's rights, and the exercise of administrative power in certain cases overlooks its impact on children. Moreover, children cannot directly access administrative justice processes. The integration of the Convention on the Rights of the Child (CRC) with Thai administrative law remains unsystematic. Although administrative law plays a vital role in protecting children's rights in Thailand, its enforcement remains limited and unequal. Therefore, mechanisms should be developed to ensure children's effective access to their rights, and both the Administrative Court and state agencies should continuously adhere to the principles of the CRC.

Keywords : Administrative law; Children; Child Rights Protection; Child Rights Violations

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จำต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิตามหลักสิทธิมนุษยชนและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองสิทธิเด็กยังมีข้อจำกัดทั้งจากกระบวนการใช้อำนาจทางปกครองที่ไม่เป็นธรรม การขาดกลไกตรวจสอบ หรือการที่หน่วยงานของรัฐละเมิดสิทธิเด็กโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น กฎหมายปกครองจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบความรับผิดชอบและกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างแท้จริง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กของไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็กที่สำคัญ เช่น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งในส่วนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 นั้นเป็นกฎหมายที่รับรองและคุ้มครองสิทธิของเด็กรวมถึงมาตรการที่รัฐต้องดำเนินการเพื่อคุ้มครองป้องกันและส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ในส่วนของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการใช้อำนาจรัฐในทางปกครอง เน้นหลักความชอบด้วยกฎหมาย ความได้สัดส่วน และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน บทบาทที่สำคัญของศาลปกครอง คือ มีอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองและเพิกถอนการกระทำของฝ่ายปกครองที่เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการละเมิดสิทธิเด็ก เช่น กรณีนักเรียนผู้ฟ้องคดีฟ้องขอให้เพิกถอนกฎกระทรวงกฎกระทรวงว่าด้วยทรงผมนักเรียน ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2518) ซึ่งศาลพิพากษาให้เพิกถอนกฎกระทรวงดังกล่าวเนื่องจากเห็นว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของนักเรียนเกินสมควรและขัดต่อหลักการเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็ก (คำพิพากษาศาลปกครองที่ พร.1/2568) และในส่วนของบทบาทที่สำคัญของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กมีหลายประการด้วยกัน เช่น การกำหนดหน้าที่ของรัฐที่สำคัญ เช่น การกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดสรรทรัพยากรด้านการศึกษา แม้มีบทบัญญัติให้เด็กหรือผู้แทนสามารถฟ้องร้อง

ได้แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการ การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองยังมีปัญหาที่พบในทางปฏิบัติ เช่น การใช้ดุลพินิจของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาจมีการละเมิดสิทธิเด็ก ความล่าช้าและความไม่ชัดเจนของกระบวนการคุ้มครองสิทธิเด็ก การบังคับใช้กฎหมายปกครองที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิเด็กหรือสิทธิมนุษยชนสากล ดังนั้น การศึกษาบทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กจึงมีความสำคัญเพื่อประเมินประสิทธิภาพ ปัญหาและแนวทางปรับปรุง เพื่อกำหนดหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นเกณฑ์กลางในการตีความคำสั่งทางปกครอง เพิ่มมาตรการเชิงรุกให้หน่วยงานของรัฐจัดบริการการคุ้มครองสิทธิของเด็กโดยไม่ต้องรอให้เกิดความเสียหายขึ้น เพราะเด็กถือเป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษทั้งด้านการศึกษา การแพทย์ การป้องกันจากการถูกละเมิด ซึ่งรัฐมีบทบาทโดยตรงในการจัดทำบริการสาธารณะ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล สวัสดิการเด็กและการคุ้มครองเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กจึงต้องมีมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองดังกล่าวเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กให้สอดคล้องกับกฎหมายและหลักสากลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของหน่วยงานทางปกครองและศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็ก
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงกลไกทางกฎหมายปกครองที่ให้เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิเด็กที่สำคัญ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะสืบเนื่องจากความเป็นมนุษย์เพื่อให้มนุษย์มีความเป็นอิสระในการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัวของบุคคลนั้น ๆ ภายใต้ความรับผิดชอบของตนเอง และเป็นคุณค่าสูงสุดที่ผูกพันอยู่เฉพาะกับความเป็นมนุษย์เท่านั้นโดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นใดทั้งสิ้น อันควรได้รับการคุ้มครองและเคารพในตัวตนของมนุษย์จากมนุษย์ด้วยกันอย่างเท่าเทียมกัน และคุณค่านี้ไม่อาจ

ถูกพรากออกไปจากความเป็นมนุษย์ได้ (อาทิตยชัย เกรียงไกรวงศ์, 2559: 6) นักมนุษยนิยมชาวอิตาลีคนที่ชื่อว่า Giovanni Pico Count of Mirandora and Concordia มีแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มนุษย์มีความสามารถในการใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุและผลได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนแนวความคิดที่มีมาแต่สมัยโรมันของ Cicero และจากจุดนี้เองที่ Pico ได้พัฒนาความคิดต่อไปว่าความสามารถในการใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุและผลได้เป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์โดยแท้และทำให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นมาได้ด้วยตนเอง ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองขึ้นมาในบริบทที่เปี่ยมไปด้วยเสรีภาพบนพื้นฐานของความเป็นตัวของตัวเองจนสำเร็จได้ ความสามารถเหล่านี้ประกอบกันขึ้นมาเป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2563:227) นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีสติ (Theory of Rights) สติของเด็กเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ที่รัฐต้องรับรองและคุ้มครองตามแนวความคิดของ John Locke ว่าสิทธิเป็นข้อเรียกร้องที่รัฐไม่อาจละเมิดได้ (จรัญ โฆษณานันท์, 2554:169) และแนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือทฤษฎีสติมนุษยชนสากล (Universal Human Rights Theory) ถือว่าสิทธิเด็กเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน กฎหมายปกครองควรต้องตีความสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2. หลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อันเป็นข้อตกลงสำคัญที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกร่วมกันเพื่อให้คำมั่นว่าจะให้ความคุ้มครองสิทธิเด็ก อนุสัญญาดังกล่าวประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ด้าน คือ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาและสิทธิในการมีส่วนร่วม โดยตั้งอยู่บนหลักการไม่เลือกปฏิบัติและถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง (สิริภัทร พูลสงวน, 2565: 9)

3. หลักพื้นฐานของกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้อง เช่น

3.1 หลักความชอบด้วยกฎหมาย คือการกระทำที่ฝ่ายปกครองต้องกระทำโดยเคารพกฎหมาย ทำตามหลักเกณฑ์และขอบเขตของกฎหมายตามหลักไม่มีกฎหมายไม่มีอำนาจ (ภัสสรธร อุซุงศ์อมร, 2564: 338-350) หลักความชอบด้วยกฎหมายก่อให้เกิดหลักเกณฑ์ของกฎหมายหลายประการ เช่น รัฐต้องมีอำนาจตามกฎหมายจึงจะกระทำได้ หลักความชอบด้วยกฎหมายกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจ หลักความชอบด้วยกฎหมายกำหนดกระบวนการใช้อำนาจ คือ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองนั่นเอง

3.2 หลักความเสมอภาค เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิของราษฎรที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียม หลักดังกล่าวประกอบด้วยหลักการย่อย 4 ประการ คือ หลักความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย หลักความเสมอภาคของบุคคลในการทำงานในหน่วยงานของรัฐ หลักความเสมอภาคของบุคคลในการได้รับการบริการสาธารณะ และหลักความเสมอภาคของบุคคลต่อการรับภาระสาธารณะ (สุวิทย์ ปัญญาวงศ์, 2565: 157)

3.3 หลักความได้สัดส่วน เป็นหลักการพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อำนาจกับผู้อยู่ภายใต้อำนาจเป็นหลักการบังคับผู้ใช้อำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้อยู่ใต้อำนาจอย่างพอเหมาะ เป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายมหาชน เป็นหลักย่อยของหลักนิติรัฐที่ห้ามมิให้องค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกระทำการอันมีผลเป็นการสร้างภาระให้เกิดกับปัจเจกชนเกินสมควร แต่กำหนดให้องค์กรฝ่ายปกครองต้องกระทำการให้พอเหมาะพอประมาณกับสภาพข้อเท็จจริง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2549: 29-30)

3.4 หลักนิติธรรม (Rule of Law) มุ่งเน้นให้การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงความได้สัดส่วน เป็นหลักที่ศาลปกครองใช้ตรวจสอบว่าการใช้อำนาจรัฐที่กระทบสิทธิของเด็กเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายและความเป็นธรรมหรือไม่ เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่นำมาซึ่งความสงบสุข ความมั่นคงและสันติสุขของโลก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนให้เป็นเกราะป้องกันและเป็นการใช้สิทธิตามหลักกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายนี้จะต้องไม่ฝ่าฝืนหลักนิติธรรม จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ หากกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรม ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรมจะใช้บังคับไม่ได้ (อัญชิษฐา อักษรศรี และวันชัย แสงสุวรรณ, 2546: 38)

4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กของประเทศไทย เช่น

4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 รับรองความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ มาตรา มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย มาตรา 71 วรรคสาม รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรง หรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดให้เด็กได้รับการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชน ถือเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดแนวนโยบายและพันธกรณีของการคุ้มครองสิทธิเด็ก และเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิก็อ้างรัฐธรรมนูญในการฟ้องร้องได้เช่นกัน (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.520/2562)

4.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งทางปกครองเพื่อปกป้องสิทธิเด็ก มีกลไกคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม ถูกแสวงหาประโยชน์

4.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายที่บัญญัติเพื่อแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีวิธีการพิเศษที่แตกต่างจากกระบวนการทางอาญา ให้ผู้กระทำความผิดยับยั้งและกลับตัวมิให้กระทำความผิดซ้ำอีกเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเด็กมิให้ถูกบุคคลในครอบครัวละเมิดสิทธิของเด็ก เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายทั้งร่างกายและจิตใจของเด็ก (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ พร.24/2563)

4.4 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่บัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจตรวจสอบการกระทำของฝ่ายปกครองให้ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ผู้ปกครองหรือผู้แทนร้องขอความเป็นธรรมหากหน่วยงานทางปกครองละเมิดสิทธิของเด็ก เช่น บิดามารดาฟ้องเรียกค่าบำรุงการศึกษาจากสถานศึกษา (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1140/2553)

4.5 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขใหม่ รัฐต้องจัดให้เด็กได้รับการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพอย่างเท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เช่น มีการฟ้องสถานศึกษาซึ่งได้เรียกเก็บเงินค่าบำรุงการศึกษาจากนักเรียนและผู้ปกครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2560 มาตรา 54 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครอง

4.6 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการได้รับสัญชาติของเด็กและการรับรองสิทธิเด็กในการจัดเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร ซึ่งกำหนดเรื่องของการแจ้งเกิดและเรื่องการได้สัญชาติไว้ เช่น กรณีบุตรที่เกิดจากชายต่างชาติสมรสกับหญิงไทย ชายต่างชาติถูกเพิกถอนสัญชาติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ

พ.ศ. 2508 มาตรา 17 และ 18 บุตรที่เกิดจากชายและหญิงดังกล่าวจะไม่มีลักษณะเป็นบุคคลไร้สัญชาติ ยังมีสัญชาติตามมารดา (คำวินิจฉัยที่ 23/2567)

4.7 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองให้เป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ ซึ่งสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น คดีศาลปกครองรับฟ้องคดีนายกสมาคมครูฯ ร้องประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาภาคประชาชน ให้กระทรวงศึกษาธิการยกเลิกเข้าซื้อ อุปกรณ์เรียน-สอนเพราะอาจสร้างความเหลื่อมล้ำของสังคมให้แก่เด็ก (คดีหมายเลขคำที่ พ.95/2568)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การให้ความสำคัญเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กไม่ควรจำกัดอยู่เพียงภายในประเทศไทยเท่านั้นแต่ควรให้ความสำคัญในระดับความร่วมมือหรือการทำความตกลงร่วมกันในกลุ่มประเทศอาเซียน สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของศศิวิมล สุวรรฤทธิ์ เรื่อง การศึกษาหลักและมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก ภายใต้กรอบประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เพราะประเทศไทยเป็นภาคีประเทศหนึ่งที่เข้าร่วมก่อตั้ง “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้” (The Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) หรือ “อาเซียน” ซึ่งในแผนงานประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ได้กล่าวถึง การดำเนินโครงการว่าด้วย การมีชีวิตรอดของเด็ก พัฒนาและปกป้องเด็กว่าจะต้องมีการปฏิบัติให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของเด็ก (ศศิวิมล สุวรรฤทธิ์, 2557: 163) เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลดังกล่าวประเทศไทยจึงได้ให้ความสำคัญเรื่องสิทธิเด็กโดยเน้นเรื่องความยุติธรรมและสิทธิเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับเด็ก โดยกำหนดให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ มาตรการกำหนดกิจกรรมในการส่งเสริมสิทธิเด็ก สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 10 ปีในประเทศไทย ที่เห็นว่ากระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรเป็นหน่วยงานหลักที่จะเข้ามาคุ้มครองดูแลเด็กตั้งแต่ทราบเรื่องและควรมีการประชุมทำความเข้าใจเพื่อจัดทำแนวปฏิบัติร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานกับเด็กกระทำผิดอายุไม่ถึงเกณฑ์รับโทษทางอาญา โดยทำเป็นบันทึกข้อตกลงระหว่าง

หน่วยงาน (MOU) (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2561:249) อย่างไรก็ตามการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยยังมิได้รับการรับรองและคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพเพราะการคุ้มครองสิทธิเด็กยังเกิดปัญหาอุปสรรคหลายประการ เช่น ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเฉพาะหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก หน่วยงานองค์กรต้องคำนึงถึงในฐานะ “สิ่งที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรก” ซึ่งยังเกิดปัญหาในการปรับใช้หลักประโยชน์สูงสุดในบริบทของสังคมไทย คือการนำหลักประโยชน์สูงสุดไปบังคับใช้กับกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับการพิจารณาขอเขตการใช้อำนาจทางปกครองและปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาตารักษ์ เสรมะชากุล (มาตารักษ์ เสรมะชากุล, 2562: 650) หรือปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพัชญ์ สมานทรัพย์ เรื่อง ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ของผู้ปฏิบัติงานในกลุ่มพนักงานใกล้เคียงและประณอมข้อพิพาทศาลเยาวชนและครอบครัว เกิดปัญหาเกี่ยวกับการไม่ส่งคดีอาญาประเภทคดีความรุนแรงเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศาลเยาวชน ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายภายหลังการบังคับใช้กฎหมายความรุนแรงในครอบครัวร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจศาลเกี่ยวกับการให้การสนับสนุนตุลาการในการดูแลช่วยเหลือภายหลังการบังคับใช้กฎหมายความรุนแรงในครอบครัว (ณัฐพัชญ์ สมานทรัพย์, 2566: 49)

นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหลักสากล เช่น สิทธิตามกระบวนการยุติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร พิทักษ์เผ่ากุล เรื่องปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม พบว่ากรณีที่เด็กตกเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหายังไม่สามารถทำให้เด็กได้รับการคุ้มครองตามหลักสากล (สุภาพร พิทักษ์เผ่ากุล, 2563: 99) สอดคล้องกับงานวิจัยของธรรมณ อยู่ศิริ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในคดีอาญา : ศึกษากรอบระยะเวลาที่เหมาะสมในการฟ้องคดีอาญาเด็กและเยาวชน พบว่าระยะเวลาในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในการขอผิดฟ้องทำให้เด็กเสียเวลา ขาดเรียน และถูกผู้อื่นมองว่าเป็นอาชญากรตามทฤษฎีตราบาป บิดามารดาต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการนำเด็กไปศาลเพื่อทำการผิดฟ้อง (ธรรมณ อยู่ศิริ, 2564: 109) เห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการ

บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็กในประเทศไทยที่ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายและหลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น

1. หลักการและกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2. การบังคับใช้กฎหมายปกครอง ได้แก่ การใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง กระบวนการทางปกครอง การกำกับดูแลหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ตัวแปรตาม

1. ระดับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น การป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก การเยียวยา การส่งเสริมและการพัฒนาสิทธิเด็ก

เครื่องมือการวิจัย คือเอกสารทางกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คำพิพากษาศาลปกครอง ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาและรวบรวมกฎหมาย เอกสารทางวิชาการและคำพิพากษาศาลฎีกากฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมาย แนวคิดทฤษฎีและคำพิพากษาศาลฎีกา เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ในการนำข้อมูลมาอธิบายบทบาทของศาลปกครองต่อสิทธิเด็ก ปัญหาและเสนอแนะแนวทางปรับปรุงมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเด็ก

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. แนวคิดทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย มีแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญดังต่อไปนี้ แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทฤษฎีสหสิทธิ สิทธิของเด็กเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องรับรองและคุ้มครอง ทฤษฎีสหสิทธิมนุษยชนสากล หลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยตั้งอยู่บนหลักการไม่เลือกปฏิบัติและถือประโยชน์และสูงสุดของเด็กเป็นที่ตั้ง หลักพื้นฐานของกฎหมายปกครองที่เกี่ยวข้อง เช่น หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความเสมอภาค หลักความได้สัดส่วน หลักนิติธรรม ในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กของประเทศไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขใหม่ พระราชบัญญัติสุขภาพ พ.ศ. 2508 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2542

2. บทบาทของหน่วยงานทางปกครองและศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็ก พบว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทเชิงโครงสร้าง ในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษา สวัสดิการ และมาตรการปกป้องเด็กจากการถูกละเมิด เมื่อพิจารณาและเคราะห์ว่ากฎหมายปกครองทำหน้าที่ป้องกันหรือจำกัดสิทธิเด็กอย่างไร พบว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทในการคุ้มครองและจำกัดสิทธิเด็กผ่านกลไกหลายอย่าง เช่น การกำหนดหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือถูกกระทำทารุณ การกำหนดมาตรการคุ้มครองเด็กที่เสี่ยงต่ออันตราย และการส่งเสริมให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม การคุ้มครองสิทธิเด็กผ่านกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองมีหน้าที่ในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ โดยการเข้าไปดูแลและคุ้มครองหากปรากฏเหตุว่ามีเด็กถูกทอดทิ้งเร่ร่อน หรือถูกทำร้าย พนักงานฝ่ายปกครองมีอำนาจเข้าไปดูแลและคุ้มครองเด็ก

เหล่านั้น การคุ้มครองจากการทารุณกรรม ในส่วนนี้กฎหมายห้ามการทารุณกรรมเด็ก ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และกำหนดให้มีการคุ้มครองเด็กที่อาจตกอยู่ในภาวะอันตราย นอกจากนี้ยังมีการคุ้มครองจากการแสวงหาประโยชน์จากเด็กในทุกรูปแบบ เช่น การใช้แรงงานเด็ก การค้ามนุษย์ หรือการบังคับให้เป็นขอทาน กฎหมายปกครองไม่เพียงแต่มีบทบาทในการคุ้มครองแต่ยังมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก เช่น กฎหมายส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษา การดูแลสุขภาพ และการพัฒนาอย่างเหมาะสมเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เน้นย้ำการมีส่วนร่วมของเด็ก สอดคล้องกับหลักสากลโดยเฉพาะอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎหมายบัญญัติส่งเสริมให้เด็กมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และในส่วนของ การจำกัดสิทธิเด็กผ่านกฎหมายปกครอง มีการจำกัดสิทธิบางประการ เช่น การจำกัดเสรีภาพในการเดินทาง ในบางกรณี กฎหมายอาจจำกัดเสรีภาพในการเดินทางของเด็ก เช่น การห้ามเด็กเดินทางออกนอกประเทศโดยไม่มีผู้ปกครอง การจำกัดสิทธิในการแสดงออกกฎหมายอาจจำกัดสิทธิในการแสดงออกของเด็กในบางกรณี เช่น การห้ามเด็กแสดงออกในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น หรือขัดต่อศีลธรรมอันดี การจำกัดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กฎหมายอาจจำกัด การเข้าถึงข้อมูลบางประเภทของเด็ก เช่น ข้อมูลที่อาจเป็นอันตรายต่อพัฒนาการของเด็ก ตัวอย่างการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก เช่น กรณีพบเด็กถูกทอดทิ้ง พนักงานฝ่ายปกครองสามารถเข้าไปให้ความช่วยเหลือและส่งตัวเด็กไปยังสถาน สงเคราะห์ได้ หากพบเด็กถูกทำร้าย พนักงานฝ่ายปกครองสามารถดำเนินคดีกับ ผู้กระทำความผิดได้ หรือหากพบเด็กถูกนำไปใช้ในการแสวงหาประโยชน์ พนักงานฝ่าย ปกครองสามารถดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องได้เช่นเดียวกัน กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่าสรุป กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กและป้องกันการถูกละเมิด สิทธิ โดยกำหนดหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองในการดูแลและคุ้มครองเด็ก และ กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม แต่ในขณะเดียวกัน กฎหมายก็อาจมีการจำกัดสิทธิบางประการของเด็กในบางกรณีเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก

อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้และการตีความกฎหมายปกครองมีผลต่อการคุ้มครอง สิทธิเด็ก กล่าวคือ ศาลปกครองมีคำพิพากษาฎีกาที่ส่งเสริมสิทธิเด็ก เช่น การรับรอง สิทธิการศึกษาแก่เด็กไร้สัญชาติ (คำสั่งที่ 487/2556) หรือการเพิกถอนคำสั่งทาง ปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกระทบสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก ในการเบิกค่ารักษา

พยาบาล (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่อ. 1503/2559) และการคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเริ่มถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาประกอบกับกฎหมายรัฐธรรมนูญแต่ยังไม่ชัดเจนในทุกกรณี นอกจากนี้ในการคุ้มครองสิทธิยังมีข้อกังขา กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐบางแห่งยังขาดประสิทธิภาพและความเข้าใจด้านสิทธิเด็ก การใช้อำนาจบางกรณียังละเลยต่อผลกระทบที่มีต่อเด็ก เด็กยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้โดยตรง ต้องอาศัยผู้แทนหรือองค์กรภายนอก ทำให้การใช้สิทธิฟ้องร้องมีข้อจำกัด การบูรณาการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกับกฎหมายปกครองไทยยังไม่เป็นระบบ

3. เปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎหมายต่างประเทศ พบว่า การคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยเปรียบเทียบกับหลักสากล ได้แก่ พบว่ามีทั้งส่วนที่สอดคล้องกันและส่วนที่ต้องพัฒนา โดยประเทศไทยมีกฎหมายหลักคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดสิทธิเด็กการคุ้มครอง การพัฒนา และการมีส่วนร่วม แต่ยังมีช่องว่างที่ต้องปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากลอย่างสมบูรณ์ เช่น การเน้นเรื่องการพัฒนาและประโยชน์สูงสุดของเด็กให้เด่นชัดขึ้น ส่วนการคุ้มครองสิทธิเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีหลักการพื้นฐานของการไม่เลือกปฏิบัติ คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นข้อพิจารณาอันดับแรกในการตัดสินใจประกอบกับสิทธิในการมีชีวิตรอดและการพัฒนา และการรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ส่วนการคุ้มครองสิทธิเด็กของกฎหมายต่างประเทศที่สำคัญ เช่น กฎหมายของญี่ปุ่นบัญญัติชัดเจนว่าห้ามลงโทษร่างกายเด็กทุกประเภทหากเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยซึ่งมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2568 สำคัญของกฎหมายดังกล่าว มาตรา 1567 (2) กำหนดให้ ผู้ใช้อำนาจปกครอง (พ่อแม่) มีสิทธิทำโทษบุตรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนหรือปรับพฤติกรรม โดยต้องไม่เป็นการกระทำความทารุณกรรมหรือทำร้ายด้วยความรุนแรงต่อร่างกายหรือจิตใจ หรือกระทำโดยมิชอบ บทบัญญัติดังกล่าวมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งกำหนดให้รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสม เพื่อประกันว่าเด็กได้รับการคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ หรือการลงโทษในทุกรูปแบบ บนพื้นฐานของสถานภาพ กิจกรรม ความคิดเห็นที่แสดงออกหรือความเชื่อของบิดา มารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือสมาชิกในครอบครัวของเด็ก สอดคล้องกับประมวลกฎหมายเด็กและผู้ปกครองของสวีเดนห้ามการลงโทษทางร่างกายและการปฏิบัติที่เหยียดหยามเด็กในรูปแบบอื่นๆ

ในปี พ.ศ. 2522 สวีเดนกลายเป็นประเทศแรกในโลกที่ห้ามการลงโทษทางร่างกายและการปฏิบัติที่เหยียดหยามเด็กในรูปแบบอื่นๆ ส่วนกฎหมายด้านการศึกษาประเทศสวีเดนจัดให้เด็กได้รับการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย (วศิน เจริญตันธนกุล, 2556: 58) นอกจากนี้สาธารณรัฐสโลวีเนียมีการจัดตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินและสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียน สอบสวนและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิของเด็ก (พิริยะ ศิริโพธิ์พันธุ์กุล, 2553: 144)

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย แต่การบังคับใช้ยังมีข้อจำกัดและความเหลื่อมล้ำในบางกรณี ตามทฤษฎีความเป็นธรรมทางสังคมในการสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในสังคม เช่น เด็กไร้สัญชาติ เด็กพิการ เด็กในพื้นที่ชนบทจึงควรพัฒนากลไกให้เด็กเข้าถึงสิทธิได้จริง และให้ศาลปกครองกับหน่วยงานของรัฐยึดหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย โดยเน้นการพิจารณาตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาศาลปกครอง และแนวทางการบังคับใช้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กฎหมายปกครองมีความสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นกลไกกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในการจัดสวัสดิการและการบริการขั้นพื้นฐานแก่เด็ก เป็นเครื่องมือในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองและเป็นช่องทางในการเยียวยาความเสียหายผ่านทางศาลปกครอง บทบาทของกฎหมายปกครองมีศักยภาพสูงในการคุ้มครองสิทธิเด็ก แต่ในทางปฏิบัติยังมีอุปสรรคบางประการ เช่น ข้อจำกัดในการเข้าถึงศาลปกครอง ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่ทั่วถึง ดังนั้นการปรับปรุงกฎหมายและการสร้างกลไกที่เป็นมิตรต่อเด็ก รวมทั้งการบูรณาการหลักสิทธิมนุษยชนสากล จึงเป็นแนวทางที่จำเป็นเพื่อทำให้สิทธิเด็กในประเทศไทยได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายปกครองจะมีศักยภาพสูงในการคุ้มครองสิทธิของเด็ก แต่การนำไปใช้ในทางปฏิบัติก็พบว่ามียกจำกัดหลายประการ เช่น เด็กไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยตรง ความเหลื่อมล้ำระหว่างเด็กแต่ละกลุ่ม การขาดความเข้าใจของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กและหลักสิทธิมนุษยชนสากล สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายปกครองของไทยต้องได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างแท้จริง การเสริมสร้างประสิทธิภาพของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กจำเป็นต้องอาศัยบริบทหลายอย่าง ทั้งการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายและนโยบายสาธารณะ เพื่อกำหนดให้การคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นภารกิจหลักของรัฐ และการยกระดับกลไกการปฏิบัติ ทั้งในระดับหน่วยงานทางปกครอง ศาลปกครอง องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก ที่อยู่บนพื้นฐานหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นแกนกลางในการตีความและบังคับใช้กฎหมาย

ดังนั้น บทบาทของกฎหมายปกครองในประเทศไทยจึงมีไม่เพียงเครื่องมือทางกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นเสาหลักของการสร้างหลักนิติธรรมและความเป็นธรรมทางสังคม ที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กในปัจจุบันและในอนาคตซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า กฎหมายปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย ทั้งในด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐ การควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวโดยศาลปกครอง อย่างไรก็ตามบทบาทดังกล่าวยังมีข้อจำกัดหลายประการดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้องกับทฤษฎีและหลักสิทธิมนุษยชน ผลการวิจัยสอดคล้องกับหลักการในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่เน้นหลักประโยชน์สูงสุดสุดของเด็ก แต่ในทางปฏิบัติการนำหลักการดังกล่าวมาบังคับใช้ในกฎหมายปกครองของไทยยังไม่เป็นระบบ โดยเฉพาะการตีความกฎหมายโดยศาลปกครองในบางกรณีสะท้อนถึงการยึดถือหลักสิทธิมนุษยชนสากล แต่ยังไม่ใช่วิธีแนวทางที่ถูกนำไปใช้ในทุกคดี

2. บทบาทของศาลปกครอง ผลการวิจัยพบว่า ศาลปกครองเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยเพิกถอนคำสั่งที่ละเมิดสิทธิการศึกษา แต่ศาลยังคงมีข้อจำกัดบางประการ เนื่องจากเด็กไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการ

ยุติธรรมได้โดยตรง ต้องอาศัยผู้แทนหรือองค์กรภายนอก หรือการมีได้อ้างหลักการพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาเป็นบรรทัดฐานการตีความเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้จะมีกฎหมายบัญญัติรองรับแต่ในทางปฏิบัติไม่อาจทำได้ สอดคล้องกับงานวิจัย ปติวรดา บุญนำมา เรื่อง หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน แนวคิดตามรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2560 เห็นว่าการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานคือ การบัญญัติสิทธิเอาไว้เป็นจำนวนมาก หรือการมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐทำหน้าที่โดยตรงโดยมีองค์กรตุลาการเป็นผู้ให้ความคุ้มครองสิทธิซึ่งข้อความคิดดังกล่าวนี้ยังจำกัดอยู่ในภารกิจดั้งเดิมของสิทธิขั้นพื้นฐานและไม่ได้ขยายขอบเขตความคุ้มครองอย่างแท้จริง จึงเห็นว่าการนำทฤษฎีหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานมาปรับใช้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จะทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลได้รับความคุ้มครองเพิ่มมากขึ้นโดยไม่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพียงแต่เปิดช่องให้ปัจเจกบุคคลผู้ทรงสิทธิสามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ เพื่อที่ศาลรัฐธรรมนูญจะได้เข้ามาตรวจสอบว่าองค์กรของรัฐได้ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานหรือไม่ (ปติวรดา บุญนำมา, 2563:117)

3. หน่วยงานของรัฐหลายแห่งยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิเด็ก และการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองเด็กยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ห่างไกลหรือในกรณีที่เป็นเด็กกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กไร้สัญชาติ เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างกฎหมายกับการบังคับใช้ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกลไกในการคุ้มครองเด็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิตยาภรณ์ ดีแก้ว(2559) เรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพกลไกการคุ้มครองเด็กของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ภายใต้การปฏิบัติงานของ บ้านพักเด็กและครอบครัว : กรณีศึกษาพื้นที่ จังหวัดน่าน

4. ความเหลื่อมล้ำในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเด็กในเมืองกับเด็กในชนบท และเด็กสัญชาติไทยกับเด็กไร้สัญชาติซึ่งสะท้อนว่ากฎหมายปกครองแม้จะมีเจตนาที่จะคุ้มครองทุกคน แต่โครงสร้างทางสังคมและการบริหารจัดการภาครัฐยังสร้างความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิ

5. การพัฒนากฎหมายและนโยบาย ผลการวิจัยชี้ว่า หากกฎหมายปกครองของไทยบูรณาการหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้อย่างชัดเจน จะทำให้สิทธิเด็กได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนากลไกใหม่ๆ เช่น จัดให้มีการประเมินผลกระทบต่อสิทธิเด็กจะเป็นสิ่งที่ช่วยยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิเด็กในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังต่อไปนี้

1. เชิงนโยบายสาธารณะ หน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ กระทรวงศึกษาธิการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถใช้ผลวิจัยเป็นข้อมูลในการจัดทำนโยบายและกฎระเบียบที่คุ้มครองสิทธิเด็กให้สอดคล้องกับหลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎหมายปกครอง เป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับการพิจารณาคำสั่งทางปกครองที่กระทบสิทธิของเด็กโดยกำหนดให้ต้องอ้างอิงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก

2. เชิงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ศาลปกครองสามารถนำข้อค้นพบไปใช้เป็นแนวทางในการตีความและพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับสิทธิเด็ก ให้มีมาตรฐานและมีความชัดเจน สนับสนุนให้มีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เอื้อต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของเด็ก โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองในการเพิ่มมาตรการเร่งรัดการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับเด็ก เปิดโอกาสให้มีผู้แทนเด็กหรือองค์กรภาคประชาชนสามารถฟ้องคดีแทนเด็กได้เพื่อให้เด็กเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง รวมถึงการร่างกฎหมายใหม่ เช่น ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิเด็กและกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง พ.ศ.....มีบททั่วไป หมวดนิยามศัพท์ เด็กและสิทธิเด็ก หมวดสิทธิเด็กในการปกครองและการใช้อำนาจรัฐที่กำหนดอำนาจของรัฐในการออกกฎ คำสั่งเกี่ยวกับเด็ก สิทธิของเด็กในด้านต่างๆ หมวดกระบวนการทางปกครองและการเยียวยา หมวดกระบวนการยุติธรรมทางปกครองเกี่ยวกับการฟ้องคดีปกครอง หมวดองค์กรและกลไกการคุ้มครองสิทธิเด็ก และหมวดกำหนดโทษ กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนทำให้เด็กถูกละเมิดสิทธิ ต้องรับผิดชอบทางวินัยและการชดเชยค่าสินไหมทดแทน รวมถึงการตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินสิทธิเด็กเพื่อทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเด็กกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจทางปกครอง

3. เชิงปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นคู่มือการปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตระหนักและเข้าใจบทบาทของกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็ก ใช้พัฒนาหลักสูตรการอบรมเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ครู และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. เชิงสังคมและชุมชน สามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมการณรงค์ให้สังคม

ตระหนักถึงสิทธิเด็ก และกลไกในการใช้กฎหมายปกครองเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็ก แก่ไข พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรับรองสิทธิการศึกษา โดยไม่เลือกปฏิบัติสำหรับเด็กพิการ เด็กไร้สัญชาติ เด็กต่างด้าว บัญญัติกฎหมายให้ หน่วยงานของรัฐต้องจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาบทบาทกฎหมายปกครองในการคุ้มครองสิทธิเด็กในต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี ญี่ปุ่น หรือในกลุ่มประเทศอาเซียน
2. ศึกษากรณีเด็กที่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจทางปกครอง เช่น เด็กไร้ สัญชาติ เด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กพิการ หรือเด็กในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจาก โครงการของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

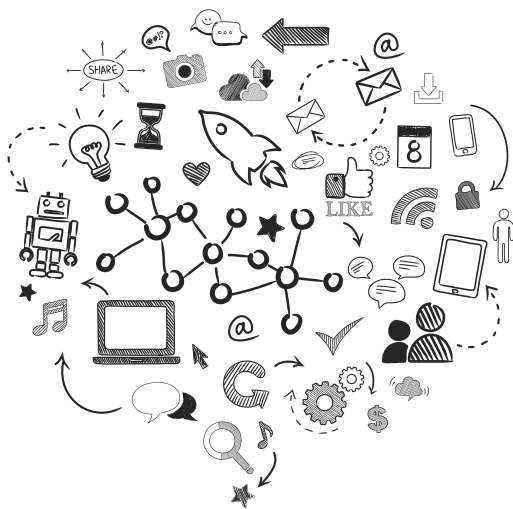
- จรัญ โฆษณานันท์. (2554). *นิติปรัชญา*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐพัชญ์ สมานทรัพย์. (2566). *ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ของผู้ปฏิบัติงานใน กลุ่มพนักงานไต่ถามและประนอมข้อพิพาท ศาลเยาวชนและครอบครัว. (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัย จุริกจบัณฑิต.
- ทิตยาภรณ์ ดีแก้ว. (2559). *การศึกษาประสิทธิภาพกลไกการคุ้มครองเด็กของพระราช บัญญัติ คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ภายใต้การปฏิบัติงานของ บ้านพักเด็กและ ครอบครัว: กรณีศึกษาพื้นที่ จังหวัดน่าน.(วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธรรมณ อุษศิริ. (2564). *การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในคดีอาญา : กรอบระยะ เวลาที่เหมาะสมในการฟ้องคดีอาญาเด็กและเยาวชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยจุริกจบัณฑิต.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2563). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ปติวรรดา บุญนำมา. (2564). *หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พริยะ ศิริโพธิ์พันธุ์กุล. (2553). ผู้ตรวจการแผ่นดินและสิทธิมนุษยชนแห่งสาธารณรัฐสโลวีเนีย. *วารสารสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 3(2), 131 – 147.
- ภัสวรณ อุซุงค้อมร. (2564). การปรับใช้หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญไปสู่หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐโดยศาลปกครองไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 13(2), 338-350.
- มาตารักษ์ เสรมะธาตุ. (2562). การคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในกฎหมายไทย. *วารสารนิติศาสตร์*, 48(4), 621-653.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2549). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วศิน เจริญตันธนกุล. (2556). สวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสวีเดน. *วารสารแม่โจ้ปริทัศน์*, 15(5), 56-60.
- ศศิวิมล สุวรรฤทธิ์. (2557). การศึกษากฎและมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก ภายใต้กรอบประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์. (2561). *การคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 10 ปีในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิรภัทร พูลสงวน. (2565). สิทธิติดต่อกับบุตร: ศึกษากรณีบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต หรือความสัมพันธ์ในความเป็นจริงกับบุตร. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภาพร พิทักษ์เผ่ากุล. (2563). ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามกระบวนการยุติธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 39(3), 92-105.
- สุวิทย์ ปัญญาวงศ์. (2565). *กฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- อัญธิษฐา อักษรศรี และวันชัย แสงสุวรรณ. (2546). หลักนิติธรรมกับการปกครองโดยทศพิธราชธรรม. *วารสารจุลนิติ*, 9(1), 33 – 45.
- อาทิตย์ชัย เกรียงไกรวงศ์. (2559). *การใช้หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยศาลปกครอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การใช้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเพื่อ
ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐโดยอาศัยกลไก
ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540
The Exercise of Citizens' Right to Access Official Information
for Monitoring Government Agencies under the Official
Information Act B.E. 2540

รัชฎาumas Uraiwan

การใช้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเพื่อตรวจสอบ การทำงานของหน่วยงานภาครัฐโดยอาศัยกลไกตามพระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

The Exercise of Citizens' Right to Access Official Information for
Monitoring Government Agencies under the Official Information
Act B.E. 2540

ธัชฎา มาศ อุไรวรรณ¹

Thatchadamas Uraiwan

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภูเก็ต 83000 ประเทศไทย

Faculty of Humanity and Social Sciences, Phuket Rajabhat University, Phuket 83000, Thailand

e-mail: thatchadamas.u@gmail.com

Received : April 28, 2025 Revised : September 24, 2025 Accepted : September 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มุ่งนำเสนอสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 อันเป็นกลไกสำคัญที่สะท้อนหลักการเปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า แม้กฎหมายจะกำหนดสิทธิของประชาชนและหน้าที่ของรัฐไว้อย่างชัดเจน รวมถึงมีคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นกลไกวินิจฉัยข้อพิพาท แต่การบังคับใช้กลับประสบปัญหาทั้งด้านโครงสร้าง เช่น การขาดระบบจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ และทัศนคติของเจ้าหน้าที่บางส่วนที่ยังถือว่าข้อมูลข่าวสารเป็นสมบัติของรัฐไม่ใช่สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน นอกจากนี้ การที่คำวินิจฉัยของคณะกรรมการไม่มีผลผูกพันทางปกครองโดยตรง และการไม่มีบทลงโทษต่อเจ้าหน้าที่ที่ละเมิดสิทธิ ยิ่งทำให้ประชาชนต้องพึ่งกระบวนการศาลปกครอง ซึ่งมีข้อจำกัดทั้งด้านเวลาและค่าใช้จ่าย

บทความจึงเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อเพิ่มผลผูกพันของคำวินิจฉัยและกำหนดมาตรการลงโทษหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่ฝ่าฝืน พร้อมทั้งปรับปรุงโครงสร้าง เช่น การพัฒนาระบบสารสนเทศ การอบรมเจ้าหน้าที่ และสร้างความตระหนักรู้ในหมู่ประชาชนว่าการใช้สิทธิขอข้อมูลข่าวสารคือการปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมธรรมาภิบาล ป้องกันการทุจริต และเสริมสร้างวัฒนธรรม การตรวจสอบถ่วงดุลในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร; ความโปร่งใส; การตรวจสอบภาครัฐ

Abstract

This article explores the right of citizens to access official information under Thailand's Official Information Act B.E. 2540 (1997), which serves as a crucial mechanism embodying the principle of “disclosure as the rule, secrecy as the exception” in a democratic system where sovereignty belongs to the people. The study finds that, despite the Act clearly stipulating the rights of citizens and the duties of the state—alongside the establishment of the Official Information Disclosure Board as a dispute resolution body—practical implementation faces significant challenges. These include structural constraints, such as the lack of efficient information storage and retrieval systems, as well as the attitudes of certain officials who still regard official information as state property rather than a fundamental right of citizens. Furthermore, the fact that the Board's rulings are not directly binding in administrative terms, coupled with the absence of penalties for officials who violate these rights, compels citizens to rely on the Administrative Court process, which involves lengthy procedures and legal costs.

This article therefore proposes legislative reforms to enhance the binding effect of the Board's rulings and establish penalties for agencies or officials who fail to comply. It also advocates structural improvements—such as developing modern information systems, providing training for officials, and raising public awareness that exercising the right to request official information is a means of safeguarding public interests. Such measures would strengthen good governance, prevent corruption, and foster a sustainable culture of accountability and checks and balances in a democratic society.

Keywords: Right to Access Information, Transparency, Government Accountability

บทนำ

แนวคิดที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของประเทศและอำนาจมีรากฐานทางทฤษฎีในงานของ ฌอง-ฌาคส์ รูโซ (Jean-Jacques Rousseau) นักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส ผู้เสนอใน The Social Contract ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนทั้งหมด (popular sovereignty) และกฎหมายที่แท้จริงจะต้องสะท้อน เจตจำนงทั่วไป (General Will) ของประชาชน (Rousseau, 2018) อำนาจของรัฐจึงไม่ใช่อำนาจที่ดำรงอยู่โดยตัวของมันเอง หากแต่เป็นอำนาจที่ประชาชนมอบให้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม การที่ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานรัฐโดยตรวจสอบจากข้อมูลข่าวสารของรัฐจึงถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงไว้ซึ่งเจตจำนงทั่วไป และเป็นเครื่องมือสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐว่าดำเนินไปตามประโยชน์สาธารณะตามที่ประชาชนมอบอำนาจให้อย่างแท้จริงหรือไม่

การที่ประเทศไทยปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หลักความโปร่งใส (Transparency) ในการบริหารราชการแผ่นดินจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบของรัฐต่อประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ (ศุภชัย คล่องขยัน และสัญญา เคนาภูมิ, 2567) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการจึงไม่ใช่เพียงหน้าที่ทางการบริหาร แต่ยังเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลอันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะ และตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ (พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี และพระศิลาศักดิ์ สุขเมธ, 2560) ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างแท้จริง

ประเทศไทยได้บัญญัติกฎหมายเพื่อรองรับหลักการดังกล่าวไว้ภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐได้โดยสะดวก ครอบคลุมถึงสิทธิในการขอรับข้อมูลเอกสาร หรือสำเนาเอกสาร รวมถึงการอุทธรณ์หากไม่ได้รับข้อมูลตามที่ร้องขอ (กุลปราณี ศรีวัย, 2555) ตามหลักเปิดเผยเป็นหลักปกปิดเป็นข้อยกเว้น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติยังคงปรากฏข้อจำกัดหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการเพิกเฉยต่อคำขอ การปฏิเสธโดยไม่มีเหตุผลที่ชัดเจน หรือแม้แต่การเปิดเผยข้อมูลเพียงบางส่วน (วโรตม บุญมัน, 2560) จนทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ตรวจสอบอย่างได้ผล อันเป็นอุปสรรคที่ทำให้หลักการที่ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศมีสิทธิในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานรัฐ และรับรู้ข้อมูลข่าวสารยังไม่เกิดผลอย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ

ปัญหาเชิงโครงสร้างและแนวปฏิบัติของหน่วยงานรัฐหลายแห่งที่มักตีความ บทบัญญัติกฎหมายไปในทางจำกัดสิทธิประชาชน เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้กฎหมาย ฉบับนี้ไม่สามารถบรรลุเจตนารมณ์ได้อย่างสมบูรณ์ (วิวรรธน์ ดำรงค์กุลนันท์, 2563) การที่ประชาชนจำนวนมากที่ต้องการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐแต่ ถูกปฏิเสธจนต้องดำเนินการอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการเพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ควรเปิดเผยตามกฎหมาย ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวมีสำนักงานอยู่ที่ กรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างหลักกฎหมายกับการบังคับใช้ กฎหมายที่ยังต้องการการทบทวนและปรับปรุง

ยิ่งไปกว่านั้น การปกปิดข้อมูลบางส่วนในการเปิดเผยเอกสารโดยอ้างเหตุผลด้าน ความมั่นคงหรือผลกระทบต่อประโยชน์ของรัฐ โดยมีได้ประเมินความเหมาะสมอย่าง สมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะกับสิทธิของประชาชน ยิ่งทำให้การใช้พระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารฯ เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐด้วยประสิทธิภาพ (วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์, 2563) ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาทางวิชาการในเชิงลึก เพื่อหาทางพัฒนาแนวทางการตีความและการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับ หลักการของรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว บทความนี้มุ่งนำเสนอเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐ ปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนในทางปฏิบัติ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการที่สะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและแนวปฏิบัติ ของหน่วยงานรัฐ และแนวคำพิพากษาของศาลปกครอง พร้อมทั้งเสนอแนวทางการ พัฒนากฎหมาย และกลไกการคุ้มครองสิทธิเพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสของภาครัฐในระยะยาว

หลักการสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ

สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการถือเป็นสิทธิพลเมืองที่มีรากฐาน มาจากแนวคิดทางรัฐศาสตร์และกฎหมายสมัยใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้าง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ และการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน สิทธิดังกล่าวจึงไม่ใช่เพียงสิทธิที่มีลักษณะเฉื่อย (passive) แต่เป็นสิทธิที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาท (active) ต่อกิจการสาธารณะ

(คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2558) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารราชการแผ่นดินที่ดี (Good Governance)

หลักการนี้ยังได้รับการรับรองในระดับสากล เช่น Universal Declaration of Human Rights มาตรา 19 ที่กำหนดให้ทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง รวมไปถึงการแสวงหา รับ และถ่ายทอดข้อมูลและความคิดเห็นผ่านสื่อใด ๆ และไม่คำนึงถึงขอบเขตพรมแดน (United Nations, 2009) และ International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) มาตรา 19 ซึ่งกำหนดให้ทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก สิทธิดังกล่าวรวมถึงเสรีภาพในการแสวงหา รับ และถ่ายทอดข้อมูลและความคิดทุกประเภทโดยไม่คำนึงถึงขอบเขต ไม่ว่าจะเป็นโดยวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือการพิมพ์ ในรูปแบบงานศิลปะ หรือสื่ออื่นใดตามที่ตนเลือก เป็นการยืนยันถึงสิทธิในการรับข้อมูลข่าวสารโดยไม่ถูกขัดขวาง และรัฐมีพันธกรณีเชิงบวกในการเปิดเผยข้อมูลต่อประชาชน (อานนท์ มาม้าย, 2558) ในประเทศไทย หลักการนี้ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 41 (1) โดยบัญญัติให้บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

10

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติฉบับแรกที่บัญญัติสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐไว้อย่างชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) ส่งเสริมความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ (2) สร้างกลไกให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และ (3) สร้างมาตรฐานในการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารในระบบราชการ (ณัฐดนัย นาจันทร์, 2562)

มาตรา 7 ถึง 9 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดประเภทของข้อมูลข่าวสารที่ต้องเปิดเผยไว้ (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2549) ได้แก่

(1) ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐต้องส่งข้อมูลข่าวสารของราชการลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา เช่น โครงสร้างและการจัดองค์กรในการดำเนินงาน สรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญและวิธีการดำเนินงาน สถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสารหรือคำแนะนำในการติดต่อหน่วยราชการ กฎ ระเบียบ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง เป็นต้น

(2) ข้อมูลข่าวสารที่ต้องลงพิมพ์ แต่ไม่ได้ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษานำมาซึ่งบังคับในทางที่ไม่เป็นคุณแก่ผู้ใดไม่ได้

(3) หน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ เช่น ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัยที่มีผลโดยตรงต่อเอกชน นโยบาย แผนงาน โครงการ และงบประมาณรายจ่ายประจำปี คู่มือหรือคำสั่งที่เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีผลกระทบถึงสิทธิหน้าที่ของเอกชน สัญญาสัมปทาน สัญญาที่มีลักษณะเป็นการผูกขาด มติคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

แม้กฎหมายจะมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของทั้งรัฐและประชาชน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าหน่วยงานจำนวนมากยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน หรือมีทัศนคติที่มองสิทธิในการรับรู้ข้อมูลเป็นการรบกวนภาครัฐมากกว่าจะเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญในการบังคับใช้กฎหมาย (หยุด แสงอุทัย (แก้ไขเพิ่มเติม โดย สมยศ เชื้อไทย), 2560)

แม้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 จะกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิขอรับข้อมูลข่าวสารจากรัฐ แต่ก็มีข้อยกเว้นที่สำคัญในมาตรา 14–20 ซึ่งให้อำนาจแก่หน่วยงานของรัฐในการไม่เปิดเผยข้อมูลในกรณีที่มีเหตุผลอันชอบธรรม ตัวอย่างของข้อยกเว้น ได้แก่

- (1) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
- (2) ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะที่หน่วยงานของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน

(3) ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีคำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารใด หรือมีคำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านของผู้มีประโยชน์ได้เสีย ตามมาตรา 17 ผู้นั้นอาจทบทวนต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการภายใน 15 วัน

- (4) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้อื่น

ข้อยกเว้นเหล่านี้มีลักษณะเป็นบทบัญญัติพิเศษ (Special Provisions) ที่ต้องตีความอย่างเคร่งครัด ตามหลักการทั่วไปของการจำกัดสิทธิในทางกฎหมาย กล่าวคือ การจำกัดสิทธิจะต้อง (1) เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย (2) มีวัตถุประสงค์ชอบธรรม และ (3) ไม่เกินสมควรแก่เหตุ (proportionality) (Andrew Ashworth and Lucia Zedner, 2014) อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐหลายแห่งมักตีความข้อยกเว้นอย่างกว้างเกินไป เช่น การอ้างถึงผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยไม่มีหลักฐาน หรือการปกปิดข้อมูลสัญญาจัดซื้อจัดจ้างโดยอ้างว่าเป็นข้อมูลภายในทั้งที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณแผ่นดิน

ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่า กลไกในการตีความข้อยกเว้นยังขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและกลไกตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ประชาชนที่ถูกปฏิเสธการให้ข้อมูลจึงต้องใช้สิทธิตามมาตรา 35 โดยการยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้เวลาและอาจเป็นอุปสรรคต่อประชาชนผู้ขาดความรู้ด้านกฎหมาย

การตีความและแนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา 35 ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกลไกหลักตามกฎหมายที่มีหน้าที่ในการวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน โดยมีอำนาจชี้ขาดคำอุทธรณ์จากประชาชนที่ถูกหน่วยงานของรัฐปฏิเสธคำร้องขอข้อมูล (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2544) คำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านและคำสั่งไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลส่วนบุคคล คำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ นับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา ได้กลายเป็นบรรทัดฐานทางปฏิบัติและใช้เป็นแนวทางการตีความกฎหมาย ตัวอย่างเช่น

10 คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายที่ สค 151/2568 กรณีประชาชนขอยื่นอุทธรณ์ให้หน่วยงานรัฐเปิดเผยโครงการประกวดราคาซื้อครุภัณฑ์ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้พิจารณาว่าพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 มีหลักการสำคัญคือ เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น เมื่อพิจารณาคำร้องอุทธรณ์ผลการจัดซื้อจัดจ้างที่มีผู้ร้องขอเอกสาร ข้อมูล เปรียบเทียบกับเหตุผลในคำคัดค้านแล้วจึงเห็นว่า คำร้องอุทธรณ์ผลการจัดซื้อจัดจ้างที่มีผู้ร้องขอเอกสารข้อมูลนั้น มิใช่ข้อเสนอของผู้ยื่นข้อเสนอในส่วนที่เป็นสาระสำคัญและเป็นข้อมูลทางเทคนิคของผู้ยื่นข้อเสนอ ซึ่งอาจก่อให้เกิดข้อโต้แย้งเสียเปรียบระหว่างผู้ยื่นข้อเสนอด้วยกัน ตามความหมายในพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาตรา 10 ที่ต้องห้ามมิให้เปิดเผยดังที่มีการให้เหตุผลในการคัดค้าน และมีใช้ข้อมูลข่าวสารที่จะสามารถกำหนดไม่เปิดเผยต่อผู้อื่นตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง (6) ได้ ประกอบกับโครงการประกวดราคาซื้อครุภัณฑ์ได้มีการพิจารณาผลการประกวดราคาได้ผู้ชนะการ

ประกวดราคาในครั้งนี้ ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในครั้งนี้ไม่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ถือหุ้น ข้อมูลข่าวสารตามคำขอจึงเป็นข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติราชการปกติของหน่วยงานรัฐ และไม่มีข้อความที่เข้าลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยได้ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยให้ปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลในขอบเขตสิทธิส่วนบุคคลที่ปรากฏ คือ สำเนาบัตรประชาชน ก่อนเปิดเผยข้อมูลให้ผู้ขอข้อมูลทราบ ดังนั้น ค่าคัดค้านของผู้ถือหุ้นในกรณีนี้จึงฟังไม่ขึ้น

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายที่ สค 28/2568 กรณีประชาชนซึ่งเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ในการขายปลีก-ส่งยางรถยนต์ ยางรถจักรยานยนต์และแบตเตอรี่ ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ยื่นข้อเสนอในการจัดซื้อจัดจ้างโครงการประกวดราคาซื้อขายยางรถยนต์ของหน่วยงานรัฐ อุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างตามโครงการประกวดราคาซื้อขายยางรถยนต์ โดยขอข้อมูลข่าวสาร 3 รายการ คือ เอกสารชุดยื่นเสนอราคา (ใบเสนอราคา ระบุขนาด ยี่ห้อ รุ่น) สำเนาบัญชีหลักฐานการแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือหลักฐานการจัดทะเบียนกระทรวงอุตสาหกรรมที่แสดงยี่ห้อ รุ่น ประเทศผู้ผลิต และสำเนาใบอนุญาตแสดงเครื่องหมายมาตรฐานกับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและรายละเอียดผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาต ซึ่งกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างดังกล่าวได้เสร็จสิ้นแล้ว แต่หน่วยงานไม่อนุญาตเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเนื่องจากเป็นข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ราชการนำไปเปิดเผย และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียของผู้ชนะการเสนอราคา (ได้มีหนังสือแจ้งคัดค้านการให้ข้อมูลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประมูลเสนอราคาตามโครงการฯ ดังกล่าว) คณะกรรมการวินิจฉัยฯ พิจารณาเห็นว่า ข้อมูลที่ผู้อุทธรณ์ร้องขอไม่เป็นข้อมูลทางเทคนิคของผู้ยื่นข้อเสนอ เห็นสมควรให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากผู้อุทธรณ์เป็นผู้ที่ได้มีการยื่นเสนอราคาในการจัดซื้อจัดจ้างดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และผลประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกันแล้วเห็นสมควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวให้แก่ผู้อุทธรณ์ทราบได้ โดยให้ปกปิดข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลหรือข้อมูลข่าวสารในขอบเขตสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่นในการจัดทำสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องให้แก่ผู้อุทธรณ์

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายที่ สค 308/2567 กรณีประชาชนได้อุทธรณ์การไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนเกี่ยวกับเอกสารการจัดซื้อจัดจ้าง ได้แก่ รายงานขอซื้อขอย้าง การเบิกจ่ายงบประมาณ ใบเสร็จรับเงิน และใบตรวจรับพัสดุการจัดซื้อหรือจัดทำเครื่องแบบผู้กำกับนักศึกษาวิชาทหาร ปี 2562 – 2567 แต่โรงเรียนปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร โดยอ้างว่าเพราะไม่มั่นใจว่าผู้อุทธรณ์มีการขัดผลประโยชน์กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งในการจัดซื้อจัดจ้างหรือไม่ ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลอาจก่อให้เกิดอันตรายหรือความไม่ปลอดภัยต่อบุคคลดังกล่าวได้ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารตามอุทธรณ์คือ รายงานการขอซื้อขอย้างการเบิกจ่ายงบประมาณ ใบเสร็จรับเงิน และใบตรวจรับพัสดุ การจัดซื้อหรือจัดทำเครื่องแบบผู้กำกับนักศึกษาวิชาทหาร ปี 2562-2567 ข้อมูลข่าวสารตามอุทธรณ์เป็นข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติราชการตามปกติของหน่วยงานรัฐ แต่ปรากฏข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลในขอบเขตสิทธิส่วนบุคคลของผู้ขาย ได้แก่ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งการเปิดเผยอาจเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควรตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง (5) แห่งพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน ดังนั้น เมื่อพิเคราะห์ถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกันแล้วเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารตามอุทธรณ์เปิดเผยให้ผู้อุทธรณ์ทราบได้ โดยให้ปกปิดสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ขาย ก่อนเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ผู้อุทธรณ์ทราบ

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายที่ สค 6/2567 กรณีประชาชนอุทธรณ์คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างโดยผู้อุทธรณ์ได้ขอข้อมูลข่าวสารการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 3 รายการ ได้แก่ สำเนาคำสั่งแต่งตั้งช่างควบคุมงานจ้างปรับปรุงถนนลูกรัง สำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ และสำเนาสัญญาจ้างปรับปรุงซ่อมแซมถนนลูกรัง ทางองค์การบริหารส่วนตำบลปฏิเสธโดยอ้างว่า สำเนาคำสั่งแต่งตั้งช่างควบคุมงาน และคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจการจ้างเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร ส่วนสัญญาจ้างปรับปรุงซ่อมแซมถนนลูกรังเป็นเอกสารที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิยื่นขอตรวจดูได้ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูล

ข่าวสารสาขาสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายพิจารณาเห็นว่า ผู้อุทธรณ์เป็นผู้ร้องทุกข์ กรณีผู้รับจ้างโครงการปรับปรุงซ่อมแซมพื้นผิวถนน ข้อมูลข่าวสารตามอุทธรณ์คือข้อมูลข่าวสารรายการที่ 1 สำเนาคำสั่งแต่งตั้งช่างควบคุมงาน รายการที่ 2 สำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุงานจ้างปรับปรุงถนนลูกรัง ข้อมูลข่าวสารทั้ง 2 รายการเป็นข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติราชการตามปกติของหน่วยงานของรัฐ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ที่ไม่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาจมีคำสั่งมิได้เปิดเผยได้ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2560 ประกอบกับผู้อุทธรณ์เป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงจึงควรได้รับทราบข้อมูล ข่าวสารเพื่อปกป้องส่วนได้เสียของตน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสตรวจสอบได้ในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์ สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกันแล้วเห็นว่า ข้อมูลข่าวสาร รายการที่ 1 และรายการที่ 2 เปิดเผยให้ผู้อุทธรณ์ทราบได้

คำวินิจฉัยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สาขาสังคม การบริหาร ราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายที่ สค 42/2566 กรณีประชาชนอุทธรณ์ คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของเทศบาลตำบลเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างโครงการ บุกเบิกถนนทางสาธารณะ โดยผู้อุทธรณ์ได้มีหนังสือขอข้อมูลข่าวสารจำนวน 7 รายการจากเทศบาลตำบลเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างโครงการบุกเบิกถนนทาง สาธารณะ ได้แก่ รายงานการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมงาน รายงานสรุปผลการโอนเงินเพื่อ เข้าบัญชีผู้ควบคุมงานของโครงการ รายงานการประชุมของคณะกรรมการตรวจรับของ โครงการฯ รายงานสรุปผลการโอนเงินเพื่อเข้าบัญชีคณะกรรมการตรวจรับพัสดุในงาน จ้างก่อสร้างโครงการฯ รายงานการประชุมหรือบันทึกของคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ สัญญาจ้างของโครงการฯ และประกาศราคากลางของโครงการ ซึ่งเทศบาลตำบลปฏิเสธ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามรายการที่ 1 3 5 และ 6 และแจ้งไม่มีข้อมูลข่าวสาร รายการที่ 2 4 และ 7 คณะกรรมการวินิจฉัยฯ พิจารณาเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารตาม รายการที่ 1 3 และ 5 เป็นข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติงานปกติของเทศบาลตำบลและ ไม่มีข้อความที่เข้าลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาจมีคำสั่งไม่เปิดเผยได้ จึงเปิดเผยให้ผู้อุทธรณ์ทราบได้ รายการที่ 6 ให้เทศบาลตำบล

ปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลในขอบเขตของสิทธิส่วนบุคคลก่อนเปิดเผยให้ผู้อุทธรณ์ทราบ และข้อมูลข่าวสารรายการที่ 2 4 และ 7 เทศบาลตำบลแจ้งว่าไม่มีข้อมูลข่าวสารอันเป็นวัตถุในการวินิจฉัย พิจารณาแล้วไม่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการวินิจฉัยฯ ที่จะพิจารณาวินิจฉัย หากผู้อุทธรณ์ไม่เชื่อว่าหน่วยงานไม่มีข้อมูลข่าวสารดังกล่าวอยู่ในความครอบครอง ก็สามารถใช้สิทธิเรียกร้องต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการเพื่อให้ตรวจสอบได้

ผู้เขียนเห็นว่า แนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการที่ปรากฏในตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 อย่างชัดเจน คือ การยึดหลักเปิดเผยเป็นหลักปกปิดเป็นข้อยกเว้น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ และเป็นมาตรฐานสากลในด้านสิทธิมนุษยชนและธรรมาภิบาล

จากแนววินิจฉัยที่ยกมา จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการวินิจฉัยฯ ให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะ ประโยชน์ของเอกชน และการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล โดยในคดีเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับงบประมาณแผ่นดิน คณะกรรมการฯ จะถือว่าเป็นข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติราชการปกติของรัฐที่ควรเปิดเผยเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้งบประมาณที่มาจากเงินภาษีของประชาชนได้อย่างโปร่งใส เว้นแต่ในกรณีที่มีข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลภายนอก เช่น สำเนาบัตรประชาชน ซึ่งจะต้องปกปิดก่อนเปิดเผย

นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การที่คณะกรรมการฯ พิจารณาเป็นรายกรณีโดยพิเคราะห์ถึงความเกี่ยวข้องหรือส่วนได้เสียโดยตรงของผู้ร้อง เป็นแนวทางที่มีประโยชน์ เพราะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียซึ่งต้องปกป้องสิทธิของตน สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องได้มากกว่าบุคคลภายนอกทั่วไปเป็นการส่งเสริมหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน และหลักการมีส่วนร่วมตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรอง

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังเห็นข้อสังเกตบางประการ กล่าวคือ แม้แนววินิจฉัยโดยรวมจะสอดคล้องกับหลักการเปิดเผย แต่การตีความข้อยกเว้นโดยหน่วยงานของรัฐในขั้นต้น (ก่อนถึงชั้นอุทธรณ์) ยังมีลักษณะตีความกว้างและเคร่งครัดเกินควร เช่น การอ้างว่าเป็นข้อมูลภายใน หรือข้อมูลที่ผู้ชนะการประมูลไม่ประสงค์ให้เปิดเผย ทั้งที่กฎหมายกำหนดให้พิจารณาอย่างเคร่งครัดและต้องพิสูจน์ได้ว่าเข้าข่ายข้อยกเว้นตามมาตรา 14 หรือ 15 จริง มิใช่เพียงข้อสันนิษฐาน นอกจากนี้ แม้คณะกรรมการวินิจฉัยฯ

จะมีอำนาจชี้ขาดที่ถือเป็นที่สุดในทางปกครอง แต่กระบวนการอุทธรณ์ก็ยังใช้เวลาค่อนข้างนาน และผู้ร้องส่วนใหญ่ซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปมักไม่เข้าใจกระบวนการหรือขาดทรัพยากรในการติดตามเรื่อง ทำให้กลไกนี้ยังไม่สามารถทำให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเป็นสิทธิที่เข้าถึงได้ง่ายและทั่วถึงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ดังนั้น เพื่อให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนบรรลุผลอย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีการพัฒนาแนวทางวินิจัยที่ยืนยันหลักการเปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้นอย่างเข้มข้นยิ่งขึ้น รวมถึงให้หน่วยงานของรัฐระดับปฏิบัติการมีความเข้าใจและยึดถือแนววินิจัยของคณะกรรมการวินิจัยฯ อย่างเป็นบรรทัดฐาน เพื่อลดภาระการอุทธรณ์ และทำให้สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่ใช้งานได้จริง ไม่ใช่สิทธิที่ยังต้องพึ่งพากระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ได้รับการรับรองเกือบทุกกรณี

ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐ

แม้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 จะกำหนดกลไกสำคัญโดยกำชับให้หน่วยงานของรัฐจัดตั้งเจ้าหน้าที่ข้อมูลข่าวสารขึ้นเพื่อทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในทางปฏิบัติกลับแตกต่างออกไปอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในส่วนของหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พิมพ์ิตา วงศ์สุนทร, 2552) ที่มักประสบปัญหาการขาดแคลนทั้งบุคลากรและงบประมาณ หลายหน่วยงานแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ข้อมูลข่าวสารเพียงในนามแต่ไม่ได้มอบหมายให้บุคคลนั้นปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดอย่างจริงจัง เจ้าหน้าที่บางคนกลับปฏิบัติหน้าที่อื่นเป็นหลักและไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสาร ส่งผลให้เมื่อประชาชนมายื่นคำขอข้อมูล เจ้าหน้าที่อาจเกิดความลังเล ไม่แน่ใจว่าข้อมูลใดเปิดเผยได้หรือไม่ หรืออาจเลือกปฏิเสธโดยง่ายเพื่อหลีกเลี่ยงภาระความรับผิดชอบ

นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่สำคัญคือ การไม่มีระบบการจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลข่าวสารที่เป็นระบบ หน่วยงานจำนวนมากยังคงเก็บเอกสารในรูปแบบแฟ้มกระดาษ ไม่มีการจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัลอย่างเป็นระบบ การสืบค้นเอกสารย้อนหลังจึงเป็นไปได้ยากหรือใช้เวลานาน เมื่อเจ้าหน้าที่ขาดเครื่องมือที่ทันสมัย ก็ยิ่งลดทอนความพร้อมในการตอบสนองสิทธิของประชาชน (อภิชาติ คุณวัฒน์บัณฑิต, 2561) ตัวอย่างเช่น ในบางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมื่อประชาชนขอสำเนามติสภาท้องถิ่น

เจ้าหน้าที่อาจแจ้งว่าต้องใช้เวลานานนับเดือนในการค้นหา หรือไม่สามารถหาข้อมูลที่ขอได้ ทั้งที่ควรเป็นข้อมูลสาธารณะที่เข้าถึงได้ง่าย

นอกจากนั้นปัญหาที่สำคัญคือ ทศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐจำนวนหนึ่งที่ยังยึดติดกับแนวคิดอนุรักษนิยม มองว่าข้อมูลข่าวสารเป็นสมบัติของรัฐที่ประชาชนไม่จำเป็นต้องล่วงรู้ เว้นแต่หน่วยงานยินยอมให้เปิดเผย (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และสำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562) แนวคิดเช่นนี้สวนทางกับหลักสิทธิมนุษยชนและหลักธรรมาภิบาลที่ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และข้อมูลข่าวสารของรัฐควรอยู่ในสถานะที่ประชาชนเข้าถึงได้ เว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติข้อยกเว้นไว้อย่างชัดเจน ทศนคติดังกล่าวส่งผลให้เกิดพฤติกรรมปฏิเสธคำขอของประชาชน โดยอ้างเหตุผลกว้าง ๆ เช่น เป็นเอกสารภายใน เป็นข้อมูลส่วนบุคคล หรือไม่เกี่ยวข้องกับผู้ร้อง โดยไม่มีการตรวจสอบข้อกฎหมายที่แท้จริงว่าตรงกับข้อยกเว้นตามมาตรา 14 หรือ 15 ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารฯ หรือไม่ อีกทั้งยังไม่แสดงหลักฐานหรือคำชี้แจงเหตุผลเชิงข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ ส่งผลให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนอยู่ในลักษณะที่ต้องขึ้นอยู่กับอหิยาศัยของเจ้าหน้าที่รัฐ มากกว่าจะเป็นสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเด็ดขาด

10

ข้อจำกัดทั้งในเชิงโครงสร้างและทัศนคติเหล่านี้ ยังก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างต่อหลักความโปร่งใส (transparency) และการตรวจสอบถ่วงดุล (accountability) ในการใช้อำนาจรัฐ หากเจ้าหน้าที่รัฐยังคงยึดถือทัศนคติว่าเป็นผู้ครอบครองข้อมูลโดยเด็ดขาด ไม่ตระหนักว่าตนมีหน้าที่เปิดเผยข้อมูลเพื่อให้ประชาชนตรวจสอบได้ ย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการส่งเสริมธรรมาภิบาล และลดความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ทำให้ในระยะยาว การแก้ปัญหาจำเป็นต้องอาศัยทั้งมาตรการปรับปรุงโครงสร้าง เช่น จัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาระบบจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลที่ทันสมัย และการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้เข้าใจหลักสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งปรับทัศนคติให้เคารพต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เพื่อให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนบรรลุผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

แม้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 จะบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐจัดตั้ง เจ้าหน้าที่ข้อมูลข่าวสารขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการเปิดเผยข้อมูลให้แก่ประชาชน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าหลายหน่วยงานไม่ได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่เฉพาะ

หรือไม่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เกิดจากข้อจำกัดในเชิงโครงสร้าง อาทิ ขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ หรือแม้กระทั่งการไม่มีระบบจัดเก็บเอกสารที่เอื้อต่อการเปิดเผยข้อมูล นอกจากนั้น ทศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐจำนวนหนึ่งยังคงมองว่าข้อมูลข่าวสารเป็นทรัพย์สินของรัฐ มิใช่ข้อมูลสาธารณะที่ประชาชนมีสิทธิขอรับและตรวจสอบได้ตามกฎหมาย ส่งผลให้มีพฤติกรรมปฏิเสธคำขอของประชาชนโดยอ้างเหตุผลเลื่อนลอย เช่น ไม่จำเป็นต้องรู้ เป็นเอกสารส่วนบุคคล หรือเป็นเอกสารภายใน โดยไม่มีการอ้างอิงบทบัญญัติของกฎหมายอย่างชัดเจน ข้อจำกัดเชิงทัศนคติและโครงสร้างเหล่านี้ ส่งผลให้สิทธิในการรับรู้ของประชาชนตกอยู่ในสถานะที่ต้องพึ่งพาอาศัยของเจ้าหน้าที่มากกว่าจะเป็นสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นระบบในทางกฎหมาย

ผู้เขียนเห็นว่าข้อจำกัดทั้งในเชิงโครงสร้างและทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐที่กล่าวมานี้เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 รับรองไว้้นไม่สามารถบรรลุผลในทางปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ ในด้านหนึ่ง ปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น การขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ หรือระบบจัดเก็บข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน ย่อมทำให้การตอบสนองต่อคำร้องขอข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างล่าช้า และอาจก่อให้เกิดข้อสงสัยในความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐ ขณะที่อีกด้านหนึ่ง ทศนคติของเจ้าหน้าที่ที่ยังมองว่าข้อมูลข่าวสารเป็นทรัพย์สินของรัฐมิใช่สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปรับเปลี่ยนมุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล และตระหนักว่าการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อประชาชนมิใช่ความกรุณาของรัฐ แต่เป็นหน้าที่ตามกฎหมายและเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน หากปัญหาทัศนคตินี้ยังคงอยู่โดยไม่ได้รับการแก้ไข การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารก็จะเป็นสิทธิที่ต้องขึ้นกับอภัยอาศัยของเจ้าหน้าที่ มากกว่าจะเป็นสิทธิที่ประชาชนสามารถใช้ได้อย่างเป็นปกติในฐานะสิทธิพลเมืองตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งในระยะยาวจะบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อระบบราชการไทย และอาจกระทบต่อประสิทธิภาพการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยภาคประชาชน

การแก้ปัญหานี้จึงควรดำเนินควบคู่กันทั้งในเชิงโครงสร้างและทัศนคติ กล่าวคือ ต้องมีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศของหน่วยงานรัฐให้สามารถจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันควรมีการอบรมให้เจ้าหน้าที่

รัฐทุกระดับเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ และตระหนักว่าประชาชนมีสิทธิเสรีภาพที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารเว้นแต่กรณีที่มีกฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นอย่างจำเพาะและต้องตีความอย่างเคร่งครัด การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล จะช่วยลดปัญหาการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ และทำให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเป็นสิทธิที่มีความหมายและใช้การได้จริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ช่องว่างเชิงนโยบายและการบังคับใช้

ในกรณีที่มีข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐนั้น ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 35 กำหนดให้มีคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐ อย่างไรก็ตามแม้คณะกรรมการดังกล่าวจะมีอำนาจในการวินิจฉัยข้อพิพาทแต่กลับไม่ได้มีอำนาจบังคับให้หน่วยงานปฏิบัติตามคำวินิจฉัยโดยตรง หากหน่วยงานรัฐไม่ดำเนินการตามคำวินิจฉัย ประชาชนต้องมีการะในการไปใช้สิทธิทางศาล เช่น ฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ซึ่งเป็นภาระที่ไม่สอดคล้องกับหลักการเปิดเผยเป็นหลักปกปิดเป็นข้อยกเว้น และหลักสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

นอกจากนี้ ยังไม่มีบทลงโทษแก่หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่ฝ่าฝืน พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารฯ โดยการปกปิดข้อมูลโดยไม่มีความสมควร ส่งผลให้เกิดภาวะไร้ผลผูกพันในเชิงระบบ (non-binding effect) ซึ่งลดทอนศักยภาพของคณะกรรมการฯ ในการทำหน้าที่เสมือนศาลกลางระหว่างรัฐกับประชาชน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น เช่น สหราชอาณาจักร ที่มี Information Commissioner's Office (ICO) ซึ่งสามารถออกคำสั่งทางปกครองและมีบทลงโทษในกรณีที่หน่วยงานฝ่าฝืนคำสั่งให้เปิดเผยข้อมูล จะเห็นได้ว่าระบบไทยยังขาดกลไกบังคับใช้ในเชิงรุก (Legislation.gov.uk, n.d.)

ผู้เขียนเห็นว่าช่องว่างเชิงนโยบายและการบังคับใช้ตามที่กล่าวมา เป็นจุดอ่อนสำคัญที่ทำให้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการเป็นกลไกหลักสร้างความโปร่งใสและธรรมาภิบาลได้อย่างเต็มที่ แม้กฎหมายจะกำหนดให้มีคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นกลไกแก้ไขข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับรัฐ แต่เมื่อคำวินิจฉัยของคณะกรรมการไม่มีผลผูกพัน

โดยตรงในการบังคับให้หน่วยงานรัฐปฏิบัติตาม ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิกลับไปที่ตกอยู่ที่ประชาชน ซึ่งต้องดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิที่ตนพึงมีพึงได้ตามกฎหมาย

นอกจากนี้ การที่กฎหมายมิได้กำหนดบทลงโทษแก่หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เพิกเฉยต่อคำวินิจฉัยหรือจงใจปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ยิ่งทำให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขาดพลังบังคับใช้ในเชิงปฏิบัติ ซึ่งอาจนำไปสู่พฤติกรรมเพิกเฉย หรือการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างเกินไปของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยไม่ต้องกังวลถึงผลทางวินัยหรือทางกฎหมาย

ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากประเทศไทยมีความประสงค์จะยกระดับมาตรฐานความโปร่งใสของการบริหารราชการแผ่นดิน ควรพิจารณาปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีผลผูกพันทางปกครองโดยตรง และควรกำหนดบทลงโทษทั้งในทางวินัยหรือทางอาญาในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงการเปิดเผยข้อมูลโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เพื่อทำให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นสิทธิที่ใช้งานได้จริง และบรรลุเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญและหลักธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง

บทบาทของศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ศาลปกครองมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนภายใต้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 โดยเป็นกลไกสุดท้ายเมื่อหน่วยงานของรัฐเพิกเฉยหรือปฏิเสธคำร้องขอข้อมูล แม้คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารจะมีอำนาจวินิจฉัยคำอุทธรณ์ แต่คำวินิจฉัยนั้นไม่มีผลผูกพันในทางปกครอง ทำให้ประชาชนยังต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลปกครองเพื่อให้เกิดการบังคับใช้ตามสิทธิ (ฤทัย หงส์ศิริ, 2558)

การฟ้องคดีต่อศาลปกครองในกรณีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมักเป็นลักษณะคดีพิพาททางปกครองตามมาตรา 9 (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งบัญญัติว่าศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งในเรื่องที่ประชาชนร้องว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่เป็นอำนาจ หรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้อง

ตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้นหรือโดยไม่สุจริตหรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควรหรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ (รติกร เจือกโวน, 2552)

ในตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนบทบาทของศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเด่นชัด เช่น กรณีคดีหมายเลขแดงที่ 458/2549 ของศาลปกครองกลาง (สำนักพัฒนาระบบงานคดีปกครอง, 2549) ซึ่งมีประเด็นเกี่ยวกับคำสั่งไม่อนุญาตให้เปิดเผยสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) โดยข้อเท็จจริงในคดีนี้เริ่มจากผู้ฟ้องคดี ซึ่งเป็นผู้ร้องเรียนกล่าวโทษเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสารวัตรในสถานีตำรวจแห่งหนึ่งกับพวกว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ได้ทำหนังสือขอตรวจดูและคัดสำเนาสำนวนการสอบสวนข้อเท็จจริงรวมทั้งความเห็นทั้งหมดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ซึ่ง ป.ป.ช. ได้มีมติสั่งไม่อนุญาตให้เปิดเผย โดยให้เหตุผลว่าเป็นข้อมูลในความครอบครองและการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของ ป.ป.ช. ที่ต้องรักษาความลับ ต่อมาผู้ฟ้องคดีได้ใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 18 ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งคณะกรรมการวินิจฉัยฯ มีคำวินิจฉัยให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เปิดเผยสำนวนการสอบสวนตามคำร้องขอ โดยอาจใช้ดุลพินิจปกปิดเพียงชื่อพยานบุคคลหรือข้อความที่อาจทำให้ทราบได้ว่าผู้ใดเป็นพยาน หากเห็นว่าการเปิดเผยอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลนั้น พร้อมทั้งสั่งให้จัดทำสำเนาและรับรองสำเนาเอกสารให้แก่ผู้ฟ้องคดี แต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ช. กลับเพิกเฉยไม่ดำเนินการตามคำวินิจฉัยดังกล่าว ผู้ฟ้องคดีจึงนำเรื่องมาฟ้องต่อศาลปกครองกลางขอให้ศาลมีคำพิพากษาบังคับให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

ศาลปกครองกลางเห็นว่าสำนวนการสอบสวนข้อเท็จจริงของ ป.ป.ช. นั้น แม้จะเป็นเอกสารที่ได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 19 (3) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ซึ่งมาตรา 120 ของกฎหมายเดียวกันกำหนดโทษสำหรับผู้ใดที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวโดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ศาลวินิจฉัยว่ามาตรา 120

เป็นเพียงบทบัญญัติที่ใช้รักษาความลับในเชิงอาญา มิได้เป็นบทที่ห้ามโดยตรงหรือให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่เปิดเผยข้อมูลโดยไม่มีเหตุสมควร ในขณะเดียวกันพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นเรื่องการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการโดยตรง ได้บัญญัติในมาตรา 15 (6)ให้อำนาจหน่วยงานของรัฐพิจารณาว่าจะเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูลที่มีกฎหมายอื่นคุ้มครองความลับ แต่ก็ต้องใช้ดุลพินิจอย่างสมเหตุและสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งเมื่อผู้ฟ้องคดีได้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อคณะกรรมการวินิจฉัยฯ แล้ว และคณะกรรมการวินิจฉัยฯ ได้วินิจฉัยว่าข้อมูลข่าวสารกรณีนี้อาจเปิดเผยได้ตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง อีกทั้งไม่มีข้อเท็จจริงที่แสดงว่าการเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศหรือการบังคับใช้กฎหมาย หรือทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของ ป.ป.ช. เสื่อมประสิทธิภาพ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยฯ จึงถือว่าเป็นที่สุดตามมาตรา 37 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารฯ ศาลปกครองกลางจึงพิพากษาว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. และเลขาธิการคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐตามความหมายในกฎหมายดังกล่าว ย่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การที่ไม่ได้เปิดเผยข้อมูลตามคำวินิจฉัยดังกล่าว ถือเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด จึงมีคำพิพากษาให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ช. ต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยเปิดเผยสำนวนการสอบสวนให้ผู้ฟ้องคดีตามที่ร้องขอ โดยอาจปกปิดเฉพาะข้อมูลที่จำเป็นเพื่อความปลอดภัยของพยาน (สำนักพัฒนาระบบงานคดีปกครอง, 2567)

คำพิพากษานี้ นับเป็นอีกตัวอย่างสำคัญที่ยืนยันถึงแนวทางการตีความกฎหมายของศาลปกครองไทยที่ยึดถือหลักการเปิดเผยเป็นหลักปกปิดเป็นข้อยกเว้น และเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐเพื่อใช้ตรวจสอบการใช้อำนาจและการบริหารราชการได้ตามหลักธรรมาภิบาล

ในอีกกรณีที่สะท้อนบทบาทของศาลปกครองในการตีความและบังคับใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ได้อย่างชัดเจน คือ คดีหมายเลข อ.150/2548 ของศาลปกครองสูงสุด (สำนักพัฒนาระบบงานคดีปกครอง, 2567) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการที่ประชาชนใช้สิทธิร้องเรียนขอให้ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ กรณีผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือขอข้อมูลข่าวสารในความครอบครองของกรมธนารักษ์ จำนวน 5 รายการ ได้แก่ (1) เอกสารการพิจารณาคำขอรับสิทธิ

การเข้าที่ราชพัสดุ (2) ทะเบียนผู้เข้าที่ราชพัสดुरายนาย ช. (3) คำขอรับโอนสิทธิการเข้าอาคารราชพัสดุแทนนาง ล. (4) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสือขอโอนและขอรับโอนการเข้าอาคารราชพัสดุ และ (5) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบคำขอโอนและขอรับโอนสิทธิการเข้าที่ราชพัสดุ แต่กรมธนารักษ์ปฏิเสธว่าไม่มีเอกสารในข้อที่ 2 คือทะเบียนผู้เข้าที่ราชพัสดुरายนาย ช. ผู้ฟ้องคดีจึงไม่ปักใจเชื่อว่าเป็นความจริง และได้ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการให้ตรวจสอบข้อมูลดังกล่าว ต่อมาคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกลับมิได้แจ้งผลการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ผู้ฟ้องคดีจึงยื่นฟ้องต่อศาลปกครองขอให้มีคำพิพากษาบังคับให้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายโดยแจ้งผลการพิจารณาให้ทราบ ต่อมาแม้สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการจะมีหนังสือแจ้งเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2545 ว่าได้ตรวจสอบแล้วไม่พบทะเบียนผู้เข้าตามที่ผู้ฟ้องร้องเรียน แต่ผู้ฟ้องคดีกลับเห็นว่าการตรวจสอบดังกล่าวมิใช่การตรวจสอบโดยสมบูรณ์ตามที่มาตรา 33 ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ กำหนด เมื่อเรื่องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ ก็ได้มีการประชุมและมีมติเห็นชอบตามความเห็นของเลขาธิการว่า ไม่พบข้อมูลข่าวสารตามที่ผู้ฟ้องคดีร้องขอ จากนั้นสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ ได้มีหนังสือแจ้งผู้ฟ้องคดีในวันที่ 22 สิงหาคม 2545 ว่าสิ้นสุดกระบวนการแล้ว ผู้ฟ้องคดีกลับเห็นว่าการประชุมดังกล่าวไม่ได้เป็นการตรวจสอบเอกสารโดยแท้ แต่เป็นเพียงการพิจารณายุติเรื่องร้องเรียนของตน ทั้งยังไม่ได้มีการตรวจสอบเอกสารของกรมธนารักษ์อย่างครบถ้วน และเห็นว่าการที่สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ ใช้เพียงหนังสือชี้แจงของกรมธนารักษ์มาเป็นเหตุผลประกอบการยุติเรื่องไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา 33 ที่กำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างละเอียด

ศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษายกฟ้อง โดยเห็นว่าคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ ได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว เห็นว่าไม่พบเอกสารทะเบียนผู้เข้าตามที่ร้องเรียน จึงถือว่าได้ใช้อำนาจตามมาตรา 13 ประกอบมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ อย่างครบถ้วนแล้ว ไม่ได้ละเลยต่อหน้าที่ ผู้ฟ้องคดีจึงยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด โดยโต้แย้งว่าการตรวจสอบดังกล่าวมิได้เป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงเชิงเอกสารอย่างแท้จริง แต่เป็นเพียงการยอมรับคำชี้แจงจากกรมธนารักษ์ ซึ่งไม่ใช้การตรวจสอบโดยตรงของสำนักงานคณะกรรมการข้อมูล

ข่าวสารฯเองตามที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งผู้ฟ้องคดีไม่เคยได้รับทราบผลการตรวจสอบเชิงเอกสารหรือข้อเท็จจริงใด ๆ ด้วยตนเอง ศาลปกครองสูงสุดพิเคราะห์แล้วเห็นว่าเอกสารที่ผู้ฟ้องคดีอ้างถึง เช่น ประกาศกรมธนารักษ์ ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2544 หนังสือกรมธนารักษ์ ลงวันที่ 22 มกราคม 2545 และใบเสร็จรับเงินค่าโอนสิทธิการเช่า ล้วนแสดงให้เห็นว่าจะมีทะเบียนผู้เช่าที่ราชพัสดุอยู่จริง แต่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ กลับมิได้ปรากฏว่าได้พิจารณาหรือตรวจสอบเอกสารเหล่านี้ให้ชัดเจนก่อนมีหนังสือแจ้งยุติเรื่องร้องเรียน การที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ แจ้งผู้ฟ้องคดีเพียงว่าไม่มีทะเบียนผู้เช่าตามที่ร้องเรียน โดยไม่ให้เหตุผลที่หักล้างหลักฐานซึ่งส่อว่ามีทะเบียนผู้เช่าอยู่จึงถือว่ายังมิได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงครบถ้วนตามมาตรา 33 ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารฯ อันถือเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมาย ศาลปกครองสูงสุดจึงมีคำพิพากษาให้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการดำเนินการพิจารณาเรื่องร้องเรียนของผู้ฟ้องคดีใหม่ และให้แจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ฟ้องคดีทราบภายใน 60 วัน นับแต่วันที่มีคำพิพากษา โดยการพิจารณาดังกล่าวให้ถือเป็นคำวินิจฉัยตามมาตรา 13 ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารฯ (สำนักพัฒนาระบบงานคดีปกครอง, 2549) อันมีลักษณะเป็นคำวินิจฉัยข้อพิพาทในทางปกครองโดยตรง

กรณีนี้จึงเป็นอีกตัวอย่างสำคัญที่ยืนยันถึงมาตรฐานการตรวจสอบของหน่วยงานรัฐตามกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ที่ไม่อาจอ้างเพียงคำชี้แจงของหน่วยงานที่ถูกตรวจสอบ หากต้องมีการสอบสวนข้อเท็จจริงและพิจารณาหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยรอบคอบ จึงจะถือว่าปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอย่างถูกต้องและครบถ้วน

คำพิพากษาทั้งสองคดีนี้ จึงเป็นบทเรียนสำคัญที่สะท้อนว่า ศาลปกครองมีบทบาทในการยืนยันหลักการว่าข้อมูลข่าวสารของรัฐต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบได้ของประชาชน และหากหน่วยงานรัฐจะอ้างข้อยกเว้นเพื่อปฏิเสธต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่า การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายตามที่กฎหมายบัญญัติ มิใช่เพียงการอ้างอย่างเลื่อนลอย หลักการดังกล่าวช่วยเสริมสร้างกลไกตรวจสอบอำนาจรัฐ และทำให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเป็นสิทธิที่บังคับใช้ได้จริง ไม่ใช่เพียงนามธรรม ในกฎหมาย ศาลปกครองเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการบังคับใช้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยศาลได้ใช้ดุลยพินิจพิจารณาตามหลักการเปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น เพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 41 วรรคสอง ที่ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

อย่างไรก็ดี การฟ้องคดีต่อศาลปกครองยังมีข้อจำกัดในเชิงปฏิบัติ เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาพิจารณาคดีที่ยาวนาน และมีค่าใช้จ่ายด้านกฎหมาย ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางอาจไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างแท้จริง (วิมพิทธิ์ ราชประดิษฐ์ และคณะ, 2563) ไม่เหมาะสำหรับกรณีทั่วไปที่ต้องการความรวดเร็วในการตรวจสอบ จึงอาจไม่ตอบโจทย์ในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างทั่วถึง จำเป็นต้องพัฒนากลไกก่อนถึงศาลให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

ผู้เขียนเห็นว่ากรณีตัวอย่างคำพิพากษาทั้งสองคดีที่นำมาแสดงในหัวข้อนี้ สะท้อนให้เห็นบทบาทของศาลปกครองอย่างเด่นชัดในฐานะกลไกสุดท้ายในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐ ภายใต้กรอบกฎหมายพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญมาตรา 41 (1) ที่กำหนดให้สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งศาลปกครองได้วางบรรทัดฐานที่สำคัญไว้ว่า การใช้ข้อยกเว้นเพื่อปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลต้องอาศัยเหตุผลและพยานหลักฐานที่ตรวจสอบได้ มิใช่การอ้างเหตุผลทั่วไปหรือเลื่อนลอย ดังที่ปรากฏในคดีหมายเลขแดงที่ 458/2549 ซึ่งศาลวินิจฉัยว่าการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ปฏิเสธเปิดเผยสำนวนการสอบสวน โดยอ้างบทบัญญัติเรื่องการรักษาความลับเชิงอาญาโดยลำพังนั้น ไม่เพียงพอหากไม่พิสูจน์ให้เห็นว่าการเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารฯ เช่นเดียวกับในคดีหมายเลขอ.150/2548 ที่ศาลปกครองสูงสุดวางหลักไว้ว่า หน่วยงานรัฐและคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ ไม่อาจใช้เพียงหนังสือชี้แจงของหน่วยงานต้นเรื่องเป็นหลักฐาน แต่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงและพิจารณาเอกสารอย่างรอบคอบ จึงจะถือว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายครบถ้วน

แนวคำพิพากษาดังกล่าวเป็นการตอกย้ำหลักการเปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชนและสังคม ซึ่งถือเป็นหัวใจของหลักธรรมาภิบาล และหลักนิติธรรม อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า การฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อให้ได้รับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารยังมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะในด้านเวลาและทรัพยากร เนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลปกครองต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควร และอาจมีค่าใช้จ่ายด้านกฎหมายที่ผู้มีรายได้น้อยหรือกลุ่มเปราะบางไม่อาจแบกรับได้ ทำให้ในทางปฏิบัติการ

ใช้สิทธิโดยผ่านกลไกศาลจึงอาจไม่ใช่ทางเลือกที่เข้าถึงได้ง่ายหรือรวดเร็วสำหรับประชาชนทั่วไป

ดังนั้น หากต้องการให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารบรรลุผลอย่างแท้จริง ไม่ควรปล่อยให้ภาระตกอยู่ที่ประชาชนเพียงฝ่ายเดียวโดยต้องใช้ช่องทางศาลเท่านั้น แต่ควรมีการเสริมสร้างกลไกก่อนถึงศาล เช่น การทำให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารมีผลผูกพันทางปกครองโดยตรง และมีกลไกบังคับใช้หรือบทลงโทษต่อเจ้าหน้าที่รัฐที่เพิกเฉยต่อคำวินิจฉัย เพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่จำเป็นต้องรอลงชั้นศาลปกครองในทุกกรณี

การส่งเสริมสิทธิในการรับรู้ของประชาชนและภาคประชาสังคม

ผู้เขียนเห็นว่าหลักการสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนตามที่ปรากฏทั้งในหลักสากลและในกฎหมายไทย สะท้อนวิวัฒนาการสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลยุคใหม่ที่มุ่งยืนยันว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และข้อมูลข่าวสารของรัฐนั้น ควรถือเป็นสมบัติสาธารณะ ที่ประชาชนมีสิทธิรับรู้และตรวจสอบได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นอย่างจำเพาะและตีความเคร่งครัด อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และข้อเท็จจริงทางปฏิบัติ พบว่า แม้ตัวบทกฎหมายจะบัญญัติหลักการเกี่ยวกับสิทธิและกลไกคุ้มครองสิทธิไว้อย่างค่อนข้างครอบคลุม ทั้งในด้านสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร ประเภทข้อมูลที่รัฐต้องเปิดเผย และกระบวนการอุทธรณ์เมื่อถูกปฏิเสธข้อมูล แต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏอุปสรรคสำคัญหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคจากหน่วยงานของรัฐที่หลายแห่งยังมีทัศนคติที่มองข้อมูลข่าวสารเป็นทรัพย์สินของรัฐ มิใช่ข้อมูลที่ประชาชนมีสิทธิรับรู้ได้ตามหลักสิทธิของประชาชน ส่งผลให้มักอ้างข้อยกเว้นตามมาตรา 14–20 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยตีความอย่างกว้างเกินสมควร เช่น การอ้างเหตุผลเรื่องความมั่นคงของรัฐ ความลับของทางราชการ ไม่ใช่เรื่องของประชาชนที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง โดยไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์มาสนับสนุน ทั้งที่หลักการของกฎหมายมุ่งเน้นเปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น อีกทั้งกลไกการอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อเป็นช่องทางตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของหน่วยงานรัฐ กลับมักใช้เวลานาน มีระยะเวลาอุทธรณ์เพียงเล็กน้อยคือ 15 วันเท่านั้น และประชาชนที่ขาดความรู้ด้านกฎหมายหรือ

ทรัพยากรในการต่อสู้จึงอาจไม่สามารถใช้สิทธินี้ได้เต็มที่ ทั้งที่เจตนารมณ์สำคัญของกฎหมายคือการทำให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นสิทธิที่สามารถบังคับใช้ได้จริง ไม่ใช่เพียงหลักการเชิงนามธรรม

การทำให้สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารบรรลุเป้าหมายตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ต้องอาศัยทั้งการปรับปรุงมาตรการเชิงโครงสร้าง เช่น การพัฒนาระบบจัดเก็บและเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานรัฐให้เป็นมาตรฐาน การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐให้เข้าใจสิทธิขั้นพื้นฐานนี้อย่างลึกซึ้ง ตลอดจนการกำหนดหลักเกณฑ์ในการตีความข้อยกเว้นให้แคบและตรวจสอบได้ ในขณะเดียวกัน ประชาชนก็ต้องได้รับการส่งเสริมให้ตระหนักรู้สิทธิของตนเอง รวมถึงได้รับการสนับสนุนให้ใช้สิทธิผ่านกลไกกฎหมาย โดยไม่รู้สีกว่าตนกำลัง ต่อสู้หรือร้องขอกับรัฐ

หลักสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจึงไม่ควรถูกมองเพียงเป็นเครื่องมือสนองความอยากรู้อยากเห็นของสาธารณชน หากแต่เป็นกลไกสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน และเป็นรากฐานสำคัญในการป้องกันการทุจริต การใช้อำนาจโดยมิชอบ ตลอดจนเสริมสร้างวัฒนธรรมการตรวจสอบและมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

10

บทสรุป

บทความนี้ได้วิเคราะห์แนวคิด สิทธิ และกลไกทางกฎหมายเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการในประเทศไทย โดยมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนหลักการเปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น ตามเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตยที่ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การศึกษาพบว่า แม้ตัวบทกฎหมายจะบัญญัติสิทธิของประชาชนและหน้าที่ของรัฐไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งได้จัดตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเพื่อวินิจฉัยข้อพิพาท แต่ในทางปฏิบัติกลับพบอุปสรรคสำคัญ ทั้งในด้านข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง เช่น การขาดระบบจัดเก็บข้อมูลและบุคลากรที่มีความรู้ ตลอดจนทัศนคติของเจ้าหน้าที่บางส่วนที่ยังมองข้อมูลข่าวสารเป็นทรัพย์สินของรัฐไม่ใช่สิทธิของประชาชน ส่งผลให้การใช้สิทธิของประชาชนต้องพึ่งพาอัยการเจ้าหน้าที่มากกว่าการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย นอกจากนี้ แม้คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารจะวางบรรทัดฐานที่ตอกย้ำหลักการเปิดเผยเป็นหลัก แต่ข้อจำกัดเรื่อง

อำนาจบังคับใช้และการไม่มีบทลงโทษหากหน่วยงานรัฐเพิกเฉยต่อคำวินิจฉัย ทำให้ประชาชนยังต้องนำคดีเข้าสู่ศาลปกครองเพื่อให้สิทธิตามกฎหมายเกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการนี้มีค่าใช้จ่ายและใช้เวลานาน ไม่เอื้อต่อประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง

ผู้เขียนจึงเห็นว่าการยกระดับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารให้เป็นสิทธิที่ใช้งานได้จริง ต้องดำเนินควบคู่กันทั้งการปรับปรุงโครงสร้าง เช่น พัฒนาระบบสารสนเทศ การอบรมเจ้าหน้าที่ให้เข้าใจสิทธิของประชาชนตามกฎหมาย และการกำหนดให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร มีผลผูกพันทางปกครอง พร้อมบทลงโทษต่อเจ้าหน้าที่ที่ละเลยหน้าที่ นอกจากนี้ การสร้างความตระหนักรู้ในหมู่ประชาชนให้เห็นว่าการใช้สิทธิเข้าถึงข้อมูลข่าวสารคือการรักษาผลประโยชน์สาธารณะ มิใช่เพียงความอยากรู้อยากเห็น เป็นสิ่งสำคัญที่จะเสริมสร้างธรรมาภิบาล ลดการทุจริต และสร้างวัฒนธรรมการตรวจสอบถ่วงดุลในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กุลปราณี ศรีโย. (2555). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมหน่วยงานของรัฐในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540. (ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม), SPU. <https://dspace.spu.ac.th/items/bc1dcba8-b44f-44db-b1e7-b3bbb7aeb84f>.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2558). คู่มือการทำความเข้าใจเรื่อง สิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ณัฐดนัย นาจันทร์. (2562). หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น. นิติธรรม.
- พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี และพระศิลาศักดิ์ สุขโมธ. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 3(2), 196-213.
- พิมพ์ธิดา วงศ์สุนทร. (2552). การบังคับใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ในหน่วยงานของรัฐตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาส่วนราชการระดับกระทรวงสาธารณสุข. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช). NRCT. <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/240120>.

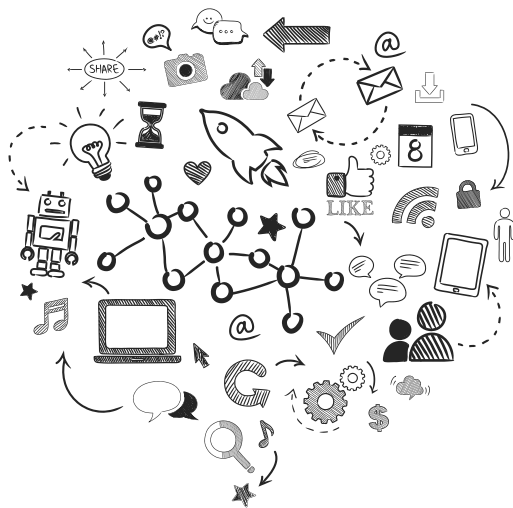

- รติกร เจือกโฉน. (2552, 28 กรกฎาคม). *ศาลปกครอง*. สถาบันพระปกเกล้า. <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ศาลปกครอง>.
- ฤทัย หงส์สิริ. (2558). *ศาลปกครองกับคดีพิพาทเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย*. สถาบันคลังสมองของชาติ. <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/6161/1/RuethaiHong Siri.pdf>
- วโรดม บุญมั่น. (2560). *การให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลภาครัฐเพื่อการตรวจสอบการทุจริต*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). คลังปัญญาจุฬาฯ. <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/59590>.
- วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์ ศุภศิษย์ ทวีแจ่มทรัพย์ และศิริรัช ศิริชุมแสง. (2563). หน้าที่และสิทธิของผู้เสียภาษีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(2), 272-296.
- วิวรรณ ดำรงค์กุลนันท์. (2563). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นิติธรรม.
- ศุภชัย คล่องขยัน และสัญญา เคนาภูมิ. (2567). แนวทางการส่งเสริมพลเมืองสู่ความเป็นหุ้นส่วนทางการบริหารจัดการภาครัฐ. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 2(6), 75-96.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. (2544). *คู่มือประชาชน สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540*. สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. (2549). *สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน*. สามเจริญพาณิชย์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และสำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2562). *รายงานผลการสำรวจทัศนคติของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อค่านิยมหรือมาตรฐานทางจริยธรรมของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โครงการศึกษาเพื่อเตรียมการขับเคลื่อนมาตรฐานทางจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ: การจัดทำยุทธศาสตร์ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมและการส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐ*. (รายงานผลการสำรวจ). สำนักงาน ก.พ. https://www2.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/article/raayngaanphlkaarsamrwcchthasnkhtikhngprachaachnaelaecchaahnaathiiikhnggrath_0.pdf.

- สำนักพัฒนาระบบงานคดีปกครอง. (2567, 16 ธันวาคม). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการและคดีปกครองเกี่ยวกับการไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร*. ศูนย์การเรียนรู้ศาลปกครองออนไลน์. <https://aclib.admincourt.go.th/article/675fd1d8c416d>.
- หยุด แสงอุทัย. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 21). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชาติ คุณวัฒน์บัณฑิต. (2561). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติของประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:165890
- อานนท์ มาเฝ้า. (2558). *ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ*. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Andrew Ashworth and Lucia Zedner. (2014). *Preventive Justice* (Oxford: Oxford University Press.
- Rousseau, J.-J. (2018). *Rousseau: The Social Contract and other later political writings*. Cambridge University Press.
- United Nation (2009, April 27). *Universal Declaration of Human Rights*. UN. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.

Muslims in South Korea: Development and Existence

Bandit Aroman

มุสลิมในเกาหลีใต้: พัฒนาการและการดำรงอยู่

Muslims in South Korea: Development and Existence

บัณฑิต อารอมัน¹

Bandit Aroman

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ 10220 ประเทศไทย

Liberal Arts, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand e-mail: banditalya@gmail.com

Received : May 6, 2025 Revised : September 11, 2025 Accepted : September 16 , 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการของชาวมุสลิมในเกาหลีใต้ 2) วิเคราะห์รูปแบบการดำรงชีวิตในบริบทสังคมที่แตกต่าง และ 3) ประเมินความท้าทายพร้อมแนวทางการปรับตัวของชุมชนมุสลิมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า ชาวมุสลิมในเกาหลีใต้มีความหลากหลายทั้งด้านเชื้อชาติ ความเป็นมา สถานภาพทางสังคม และแรงจูงใจในการพำนัก รูปแบบการดำรงชีวิตสะท้อนถึงความพยายามรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนา ควบคู่กับการผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การเรียนรู้ภาษาเกาหลีมีแนวโน้มการปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตในสังคมเมือง และการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ากระบวนการปรับตัวของชาวมุสลิมในเกาหลีใต้สอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนผ่านทางจิตวิทยาและสังคมในแต่ละระยะของการปรับตัว แนวคิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม และแนวคิดพหุวัฒนธรรม รัฐบาลเกาหลีใต้เริ่มมีนโยบายเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายมากขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป

คำสำคัญ: มุสลิมในเกาหลีใต้; พหุวัฒนธรรม; การปรับตัวทางวัฒนธรรม; การอยู่ร่วมกันในความหลากหลาย;

Abstract

This research aims to: 1) study the development of Muslims in South Korea; 2) analyze patterns of living in a different social context; and 3) assess the challenges and adaptation strategies of Muslim communities

in coexisting with others. The study was conducted using qualitative research methodology, with data collected through in-depth interviews and document analysis.

The research findings reveal that Muslims in South Korea are diverse in terms of ethnicity, background, social status, and motivations for residence. Their patterns of living reflect efforts to preserve religious identity while simultaneously integrating local culture, such as learning the Korean language. There is a tendency toward adapting to urban lifestyles and building internal community networks to support one another.

These findings indicate that the adaptation process of Muslims in South Korea corresponds with psychological and sociocultural transition theories in various stages of adjustment, as well as concepts of cultural assimilation and multiculturalism. The South Korean government has gradually begun to adopt policies that allow more space for diversity.

Keywords : Muslims in South Korea; Multiculturalism; Cultural adaptation; Coexistence in Diversity

บทนำ

ประเทศเกาหลีใต้มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า สาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea) ตั้งอยู่บนคาบสมุทรเกาหลีทางตะวันออกของทวีปเอเชีย มีพรมแดนทางเหนือติดกับประเทศเกาหลีเหนือ และล้อมรอบด้วยทะเลทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตก เมืองหลวงของประเทศคือกรุงโซล (Seoul) ซึ่งเป็นหนึ่งในมหานครที่มีความทันสมัยและมีประชากรหนาแน่นแห่งหนึ่งในโลก ที่ผ่านมามีเกาหลีใต้มีการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ประเทศเกาหลีใต้สามารถเปลี่ยนจากประเทศที่เคยประสบปัญหาสงครามระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ จนกลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วในปัจจุบัน เกาหลีใต้มีจำนวนประชากร 51.66 คน (Worldometers, 2025) นับถือศรัทธาหลากหลายศาสนา ทั้งศาสนาพุทธ (นิกายมหายาน) ศาสนาคริสต์ นับถือขงจื้อและศาสนา

พื้นบ้านอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ยังพบว่ามีผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามประมาณ 200,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.4 โดยเป็นคนเชื้อชาติเกาหลีเพียงแค่ 35,000 คน ส่วนใหญ่เป็นแรงงาน และชาวต่างชาติที่มาอยู่อย่างถาวรและชั่วคราว (Ahmad Cho MinHaeng, 2568)

รัฐธรรมนูญของประเทศเกาหลีใต้ไม่มีการประกาศว่ามีศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ ส่งผลให้ประชาชนมีอิสระในการนับถือศาสนา โดยในปี 2005 ประชากรเกาหลีใต้เกือบครึ่งหนึ่งไม่นับถือศาสนา และส่วนส่วนใหญ่เป็นชาวคริสต์และพุทธ ต่อมาในปี 2007 ได้มีการสำรวจสำมะโนประชากร พบว่า ร้อยละ 29.2 นับถือศาสนาคริสต์ (ในจำนวนนี้เป็นโปรเตสแตนต์ร้อยละ 18.3 และคาทอลิก ร้อยละ 10.9) รองลงมาคือ ร้อยละ 22.8 นับถือศาสนาพุทธ (พิเชษฐ แสงทอง, 2553) และส่วนใหญ่มิใช่ไม่นับถือศาสนาใดๆ

คำถามวิจัย

1. ศาสนาอิสลามในประเทศเกาหลีใต้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อย่างไรบ้าง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ชาวมุสลิมในเกาหลีใต้มีรูปแบบการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจอย่างไร ในบริบทของสังคมเกาหลีใต้ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนา
3. ชุมชนมุสลิมในเกาหลีใต้เผชิญกับความท้าทายใดบ้าง และมีการปรับตัวในการดำรงอยู่ร่วมกับต่างศาสนิกชนอื่น ๆ ในสังคมเกาหลีอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการของมุสลิมในประเทศเกาหลีใต้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการดำรงชีวิตของชาวมุสลิมในเกาหลีใต้ในบริบทของสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนา
3. เพื่อประเมินความท้าทายและแนวทางการปรับตัวของชาวมุสลิมในการอยู่ร่วมกับชุมชนอื่น ๆ ในเกาหลีใต้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 1) ทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Cultural Adaptation Theory) เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาโดยนักวิชาการหลายคน แต่บุคคลที่ได้รับการยอมรับอย่าง

กว้างขวางว่าเป็นผู้บุกเบิกแนวคิดนี้คือ Young Yun Kim ศาสตราจารย์ด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication) แห่งมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมา (University of Oklahoma) สหรัฐอเมริกา ทฤษฎีนี้มีพัฒนาการตั้งแต่ในช่วงทศวรรษ 1980s – จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในงานเขียนเรื่อง “Communication and Cross-Cultural Adaptation: An Integrative Theory” ของ Kim ได้อธิบายถึงแนวคิดและหลักการปรับตัวทางวัฒนธรรมของบุคคลเมื่อเข้าสู่สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมใหม่ (เช่น ผู้อพยพ นักเรียนต่างชาติ ฯลฯ) ผ่านกระบวนการสื่อสารและการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (Kim, 1988)

2) แนวคิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Acculturation) มีรากฐานมาจากศาสตร์ทางมานุษยวิทยาและจิตวิทยาสังคม โดยมีนักวิชาการหลายคนที่เสนอแนวคิดนี้ในบริบทที่แตกต่างกัน บุคคลสำคัญที่ถือเป็นผู้วางรากฐานและมีอิทธิพลสูง คือ John W. Berry (2003) ซึ่งได้พัฒนาแนวคิด Acculturation Strategies ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในวงการวิชาการ โดยเขาได้แบ่งกระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของบุคคลออกเป็น 4 แบบ ได้แก่

2.1) การผสมกลมกลืน (Integration) กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มคนยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเดิมของตนไว้ ขณะเดียวกันก็มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับวัฒนธรรมของสังคมหลัก (mainstream society) เป็นการอยู่ร่วมกันที่เคารพความหลากหลาย โดยเกิดการแลกเปลี่ยนและปรับตัวทั้งสองฝ่าย

2.2) การกลืนกลาย (Assimilation) การที่บุคคลละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตนและยอมรับหรือปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของสังคมหลักอย่างเต็มที่ มักเกิดจากแรงกดดันหรือความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากสังคมส่วนใหญ่

2.3) การแยกตัว (Separation) การที่บุคคลหรือกลุ่มคนเลือกที่จะรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนอย่างเหนียวแน่น และไม่ประสงค์จะมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมของสังคมหลัก หรือแยกตัวออกจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมนั้น และ

2.4) การไร้ที่ยืนทางวัฒนธรรม (Marginalization) ภาวะที่บุคคลไม่สามารถรักษาวัฒนธรรมเดิมของตนไว้ได้ และในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถเข้าร่วมกับวัฒนธรรมของสังคมหลักได้เช่นกัน ทำให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก ไร้ตัวตน และไม่มีที่ยืนทางสังคมหรือรักษาวัฒนธรรมเอาไว้ได้

3) แนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) เป็นแนวคิดที่มาจากข้อเสนอของ Will Kymlicka ในเรื่อง Multicultural Citizenship ซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย (minority rights) ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม และเสนอว่ารัฐควรยอมรับและคุ้มครองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ผ่านนโยบายสาธารณะ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานหลายชิ้นได้พยายามสำรวจและอธิบายปรากฏการณ์ของชาวมุสลิมในประเทศเกาหลีใต้ในหลากหลายมิติ ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยภาพรวม วรรณกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้นับถือศาสนาอิสลามและชุมชนมุสลิมในเกาหลีใต้ แม้จะค่อย ๆ เป็นที่รับรู้ถึงการมีอยู่และการขยายตัวที่เพิ่มขึ้น แต่ยังคงเป็นกลุ่มที่ต้องเผชิญกับความท้าทายในการดำรงอยู่ในบริบทที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนาอย่างสูง ดังเช่นที่ Park (2015) ได้เสนอภาพรวมเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้นับถืออิสลามในเกาหลีใต้ในฐานะ “ชนกลุ่มน้อยที่ไม่เป็นที่รู้จัก” แม้ประเทศจะมีความหลากหลายทางศาสนา แต่ศาสนาอิสลามกลับไม่ได้รับการทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ โดย Park ได้เน้นย้ำถึงอุปสรรคสำคัญสามประการ ได้แก่ การขาดแคลนผู้นำศาสนาที่สามารถสื่อสารศาสนาอิสลามเป็นภาษาเกาหลีได้เป็นอย่างดี การขาดแคลนสื่อความรู้ทางศาสนาอิสลามในรูปแบบที่เหมาะสมกับสังคมเกาหลี และข้อจำกัดทางภาษาที่ทำให้การเรียนรู้ศาสนาอิสลามยังคงถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ

ในมุมมองทางประวัติศาสตร์ Han (2016) ได้ชี้ให้เห็นถึงการมีอยู่ของชาวมุสลิมในคาบสมุทรเกาหลีมาตั้งแต่ยุคกลาง โดยได้อธิบายว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมอิสลามได้เข้าสู่เกาหลีผ่านเขตวัฒนธรรมเตอร์ก-อิหร่าน นอกจากนี้เขายังเน้นให้เห็นความสำคัญของวัตถุและศิลปะในการสะท้อนร่องรอยของอิสลาม เช่น รูปแบบสถาปัตยกรรมมัสยิดในจีนที่มีอิทธิพลจากเปอร์เซีย ซึ่งอาจสะท้อนถึงเส้นทางการเผยแผ่อิสลามในภูมิภาคเอเชียตะวันออก รวมทั้งประเทศเกาหลีได้ด้วย

ด้านการพัฒนาเชิงโครงสร้าง พิเชฐ แสงทอง (2553) ได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญอย่างการก่อตั้งมัสยิดกลางกรุงโซล ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของประวัติศาสตร์มุสลิมในเกาหลี โดยพิธีเปิดมีตัวแทนจากประเทศมุสลิมทั่วโลกเข้าร่วม แสดงให้เห็นถึงความเป็นสากลของชุมชนมุสลิมในเกาหลี อีกทั้งการเดินทางไปแสวงบุญ (ฮัจญ์) ที่มีจำนวน

ผู้แสวงบุญเพิ่มขึ้นเริ่มตั้งแต่ในช่วงปี 1970 อันสะท้อนถึงความเข้มแข็งทางศรัทธาและความผูกพันกับโลกมุสลิมที่ขยายตัวมากขึ้นในหมู่ชาวเกาหลีใต้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่อัปดูเราะห์มาน มูเก็ม (2566) ได้วิเคราะห์การเติบโตของตลาดฮาลาลในเกาหลีใต้ โดยระบุว่าปัจจัยสำคัญ เช่น การเพิ่มขึ้นของประชากรมุสลิม การให้ความสำคัญต่อสุขภาพ และการรับรองมาตรฐานฮาลาลที่สอดคล้องกับแนวโน้มผู้บริโภคในสังคมเกาหลีใต้

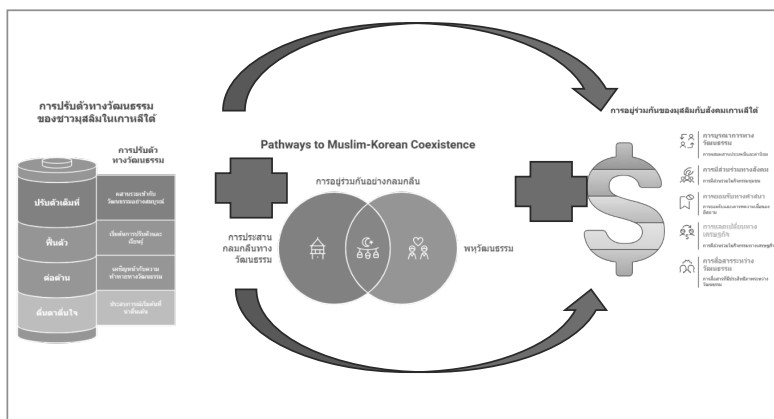
งานศึกษาของ Jordan (2018) เสนอภาพสะท้อนจากประสบการณ์ตรงของชาวมุสลิมในเกาหลีใต้ โดยมุ่งเน้นการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์สองวัฒนธรรม ได้แก่ ความเป็นมุสลิมและความเป็นเกาหลี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมเกาหลีในบางแง่มุม เช่น การแต่งกายแบบฮันบก (hanbok) มีความสอดคล้องกับคุณค่าทางศาสนาอิสลาม เช่น ความสุภาพและความอ่อนน้อม ทำให้เกิดสะพานทางวัฒนธรรมที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างศาสนาและสังคม ในทางตรงกันข้าม งานศึกษาของ Sheikh (2019) นำเสนอประสบการณ์ของชาวมุสลิมเกาหลีในมุมมองเชิงมานุษยวิทยา โดยชี้ให้เห็นถึงความตึงเครียดระหว่างอัตลักษณ์ทางศาสนาและวัฒนธรรมเกาหลีซึ่งอาจส่งผลต่อการถูกตีตราหรือถูกมองเป็น “คนนอก” ในสังคม ส่วนศึกษาของ Park (2015) ได้วิเคราะห์กรณีโครงการ Iksan Halal Complex ที่ถูกต่อต้านจากกลุ่มคริสเตียนอนุรักษ์นิยมและประชาชนในท้องถิ่น แม้รัฐบาลจะส่งเสริมอุตสาหกรรมฮาลาลเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดโลกก็ตาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและผลประโยชน์ในสังคมที่ยังไม่เข้าใจอิสลามอย่างแท้จริง

ในขณะที่การศึกษาของณภัทร เรืองนภากุล (2563) ได้ให้ความสนใจต่อการพัฒนาการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวมุสลิมในเกาหลี โดยเสนอการให้ข้อมูลที่เหมาะสม ทั้งเรื่องอาหารฮาลาล สถานที่ละหมาด และการกำหนดทิศการละหมาด เพื่อให้การบริการการท่องเที่ยวเป็นมิตรกับชาวมุสลิม (Muslim Friendly Tourism) มากขึ้น ส่วน Mahsuri et al. (2017) ทำการศึกษาวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในเกาหลีใต้ผ่านการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม และพบว่าแม้จะมีการเผชิญกับอคติหรือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับอิสลามในบางพื้นที่ แต่โดยรวมแล้ว ผู้ให้ข้อมูลสามารถปรับตัวได้ดี และมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นในลักษณะที่เป็นมิตร และจากการศึกษาของ Jang and Choi (2020) ได้ตั้งข้อสังเกตว่านโยบายพหุวัฒนธรรมของเกาหลียังเน้นการกลมกลืนมากกว่าการยอมรับความแตกต่าง การเปิดพื้นที่สำหรับความหลากหลายที่แท้จริงจึงน่าจะช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชาวมุสลิมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากวรรณกรรมที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความพยายามในการศึกษาเรื่องราวของชาวมุสลิมในเกาหลีใต้จากหลายมุมมอง ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ความเชื่อ การดำรงชีวิต การบริโภค และความสัมพันธ์กับรัฐและสังคม อย่างไรก็ตาม งานศึกษาส่วนใหญ่ยังคงแยกกันศึกษาเป็นกรณีเฉพาะ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับวิวัฒนาการของชุมชนมุสลิมในเกาหลีใต้ภายใต้บริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนาให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ที่มา: ผู้วิจัย

แนวคิดการศึกษาดังกล่าว เริ่มต้นจากการทบทวนพฤติกรรมของชาวมุสลิมในประเทศเกาหลีใต้ผ่านมุมมองของกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมตามแนวคิดของ Kim ซึ่งมุ่งอธิบายการปรับตัวของบุคคลเมื่อเข้าสู่บริบททางวัฒนธรรมใหม่ ทั้งในแง่ของภาษา การสื่อสาร และความสัมพันธ์กับสังคมโดยรอบ ควบคู่กับการประยุกต์ใช้แนวคิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของ John W. Berry ซึ่งแบ่งรูปแบบการปรับตัวไว้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ การผสมกลมกลืน (Integration) การกลืนกลาย (Assimilation) การแยกตัว (Separation) และการไร้ที่ยืนทางวัฒนธรรม (Marginalization) การวิเคราะห์พฤติกรรมและรูปแบบการปรับตัวดังกล่าวจะช่วยสะท้อนให้เห็นกระบวนการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวมุสลิมในสังคมเกาหลีใต้

โดยเน้นการเชื่อมโยงบริบทของ “ความต่าง” เข้ากับการสร้าง “คุณค่า” ที่มีต่อผลประโยชน์ของชาติ ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และวัฒนธรรม ตลอดจนการได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่อง “มุสลิมในเกาหลีใต้: พัฒนาการและการดำรงอยู่” มีเป้าหมายในการทำความเข้าใจและสำรวจประสบการณ์ส่วนบุคคล ความคิดเห็น และการแสดงออกเชิงอัตลักษณ์ ตลอดจนการปรับตัวของมุสลิมในเกาหลีใต้ ภายใต้บริบทของการเป็นพหุสังคม การวิจัยนี้เน้นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากปฐมภูมิ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างครอบคลุม การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยเน้นการเก็บข้อมูลที่ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Study) ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการเลือกกลุ่มการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) กับบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมุสลิมในเกาหลีใต้ และวิธี Snowball Sampling สำหรับบางกลุ่มเฉพาะรวมจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ตัวแทนผู้ขึ้นบัญชีศาสนาอิสลามในเกาหลีใต้ นักวิชาการที่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และกลุ่มนักศึกษาในเกาหลีใต้ ในบริบทของเกาหลีใต้ ส่วนข้อมูลทุติยภูมิได้จากการค้นคว้าหนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมในเกาหลีใต้ รวมถึงแหล่งข้อมูลออนไลน์ที่มีการตีพิมพ์บทความ งานเขียนที่เชื่อถือได้ เพื่อให้มุมมองเชิงวิชาการด้านพัฒนาการ การอยู่ร่วมกัน และภาพลักษณ์ของอิสลามในสังคมเกาหลี ซึ่งผลการเก็บวิเคราะห์ข้อมูลได้ข้อมูลที่อิ่มตัว (Data Saturation) แล้ว

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การสัมภาษณ์เชิงลึกจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างบางส่วน (Semi-Structured Interview) เพื่อให้สามารถซักถามเพิ่มเติมและสร้างความยืดหยุ่นในการถามคำถามได้ ผู้วิจัยเตรียมคำถามที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์และคำถามวิจัยที่กำหนดไว้

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจะได้รับการสัมภาษณ์และเอกสารจะถูกวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการอ่านความเข้าใจกับการบันทึก

การสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด จำแนกเป็นประเด็นแล้วทำการจัดกลุ่มข้อมูลเป็นหัวข้อหลักที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และคำถามวิจัย ทำการพรรณนาอธิบายแต่ละประเด็นและหัวข้ออย่างละเอียด พร้อมนำคำพูดหรือข้อความสำคัญ ๆ มาประกอบ หลักจากนั้นพยายามพิจารณาหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นและหัวข้อต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงความเป็นนามากยิ่งขึ้นตามบริบทที่เป็นอยู่

3) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยการพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลต่างกัน (Member Check) และใช้ข้อมูลที่ได้จากหลายแหล่ง คือ จากการสัมภาษณ์ และจากเอกสาร แล้วนำมาสังเคราะห์ให้ชัดเจน เพื่อให้แน่ใจว่าได้ข้อมูลที่ต้องการและเชื่อถือได้

เครื่องมือการวิจัย

1) แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview guide) เป็นแนวคำถามที่กำหนดไว้กว้าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สัมภาษณ์ได้เริ่มการสัมภาษณ์และเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ และมีการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง

2) แบบบันทึกการสังเกต (Observation Form) ใช้ในการบันทึกการสังเกตเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมในเกาหลีใต้

จริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด โดยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอความยินยอมก่อนเข้าร่วมการสัมภาษณ์หรือสังเกตการณ์ นอกจากนี้ยังมีการใช้ข้อมูลในลักษณะที่ไม่ระบุตัวตน และเก็บรักษาข้อมูลทั้งหมดอย่างปลอดภัย โดยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2567

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ประวัติศาสตร์มุสลิมในเกาหลีใต้ ย้อนไปที่การเข้ามาของศาสนาอิสลามในภูมิภาคเอเชียตะวันออก รวมถึงคาบสมุทรเกาหลีตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 โดยผ่านทางเส้นทางการค้าทางทะเลของพ่อค้าชาวอาหรับที่เดินทางมาติดต่อค้าขายกับชุมชนชายฝั่งทะเลทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออก แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าศาสนา

อิสลามได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในเกาหลีในช่วงเวลานั้น แต่การติดต่อทางวัฒนธรรมและศาสนาผ่านการค้าและการเดินทางไกลถือเป็นจุดเริ่มต้นของการรับรู้ถึงศาสนาอิสลามในภูมิภาคนี้ (Korean Muslim Federation, 2023) ในขณะเดียวกัน การเผยแพร่ของศาสนาอิสลามในเกาหลีใต้เริ่มปรากฏเด่นชัดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงปี 1970 และ 1980 เมื่อรัฐบาลเกาหลีได้ส่งเสริมให้แรงงานเกาหลีเดินทางไปทำงานในประเทศแถบตะวันออกกลาง โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมก่อสร้างในประเทศอย่าง ซาอุดีอาระเบีย คูเวต และลิเบีย การใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่วัฒนธรรมอิสลามมีอิทธิพลอย่างเข้มข้น ทำให้แรงงานชาวเกาหลีหลายคนเริ่มสนใจและเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม เนื่องจากพวกเขารู้สึกว่าการมีศาสนาเดียวกันกับเพื่อนร่วมงานในต่างประเทศนั้น ทำให้ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นขึ้น เกิดความรู้สึกเป็นพี่น้องกัน และสามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างสอดคล้องกับชุมชนมุสลิมที่ตนอยู่ร่วมด้วย (Lee, 2010)

เมื่อแรงงานเหล่านี้เดินทางกลับมายังเกาหลีใต้ พวกเขาได้นำความเชื่อและวิถีชีวิตแบบอิสลามกลับมาด้วย ส่งผลให้มีการจัดตั้งชุมชนมุสลิม และสถานที่ประกอบศาสนกิจในเวลาต่อมา ที่สำคัญ คือ การก่อสร้างมัสยิดกลางกรุงโซล (Seoul Central Mosque) ซึ่งเป็นมัสยิดแห่งแรกของประเทศและกลายเป็นศูนย์กลางของชาวมุสลิมในเกาหลีใต้ เมื่อปี 1976 ในปัจจุบันแม้ประชากรมุสลิมในประเทศเกาหลีใต้จะมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับศาสนาอื่น ๆ แต่ก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการเปลี่ยนศาสนาของชาวเกาหลีใต้โดยสมัครใจ และจากการเพิ่มขึ้นของชาวต่างชาติที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งเดินทางเข้ามาศึกษาและทำงานในประเทศ (Park, 2016) อย่างไรก็ตาม การรวมตัวกันเป็นชุมชนมุสลิมและจัดหาสถานที่ เพื่อการประกอบศาสนกิจที่จำเป็น มักจะทำเป็นกลุ่ม ๆ โดยอิงอยู่กับเชื้อชาติ ซึ่งต่างกลุ่มต่างจัดตั้งกันเองเพื่อให้ง่ายต่อการสื่อสารและเข้าถึงวัฒนธรรมการเป็นอยู่ อาหาร และการใช้ชีวิตของกลุ่มที่มีเชื้อชาติเดียวกันเป็นหมู่คณะ

การเพิ่มจำนวนของชุมชนมุสลิมในเมืองต่าง ๆ ยังไม่ได้มีนัยที่จะสะท้อนให้เห็นว่าชาวมุสลิมในเกาหลีใต้ได้มีจำนวนเพิ่มอย่างก้าวกระโดด แต่ยังคงเป็นศาสนิกชนชนกลุ่มน้อยที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามน้อยกว่าร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่ศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุด คือ คริสเตียนนิกายโปรเตสแตนต์ อย่างไรก็ตาม จากกระแสการเข้ามาท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นของชาวมุสลิมต่างชาติ และการเพิ่มแรงงานมุสลิมที่จะเข้ามาพำนักอยู่ในเกาหลีใต้ ทำให้เห็นการเปิดร้านอาหารฮาลาลเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในอินชอน

จึงอาจกล่าวได้ว่า มีสัญญาณของการเพิ่มจำนวนประชากรมุสลิมอยู่บ้าง กอรปกับความจำเป็นในการรับรองมาตรฐานฮาลาลเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ รัฐบาลเกาหลีใต้สนับสนุนให้มีระบบนี้ขึ้นเพื่อกระตุ้นภาคการท่องเที่ยว โดยมีชาวมุสลิมเกาหลีใต้ผ่านคณะกรรมการสหพันธ์มุสลิมเป็นผู้กำกับดูแลเกี่ยวกับอาหารฮาลาลตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงการจัดจำหน่าย ในนามของคณะกรรมการฮาลาลแห่งเกาหลี (Korean Muslim Federation, KMF Halal Committee) การสถาปนาระบบนี้ขึ้นมาช่วยให้ร้านอาหารสามารถขอการรับรองฮาลาลได้ง่ายขึ้น และทำให้นักท่องเที่ยวมุสลิมสามารถหาอาหารที่ถูกต้องตามหลักศาสนาได้อย่างสะดวก

เมื่อวิเคราะห์การปรับตัวของชาวมุสลิมในประเทศเกาหลีใต้สามารถอธิบายได้ผ่านกรอบของทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรม มีข้อค้นพบต่อแนวทางในการปฏิบัติทั้ง 4 ระยะดังต่อไปนี้

1) **ระยะตื่นตาตื่นใจ** จะเห็นได้ว่าชาวมุสลิมจากต่างประเทศที่เริ่มเดินทางเข้ามาอาศัยในเกาหลีใต้ มักรู้สึกตื่นเต้นและสนใจในวัฒนธรรมใหม่ เช่น อาหารเกาหลี ภาษาเกาหลี เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่พัฒนาขึ้นมาโดยเกาหลี และความเป็นระเบียบของสังคม สิ่งเหล่านี้กระตุ้นให้พวกเขาพยายามเปิดใจและปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

2) **ระยะต่อต้าน** เมื่อเขาเผชิญกับอุปสรรค เช่น การสื่อสารที่ไม่เข้าใจ การไม่สามารถเข้าถึงอาหารฮาลาล สถานที่ละหมาด กลับเริ่มเจตคติเชิงลบจากสังคมเจ้าบ้าน รวมถึงความรู้สึกแปลกแยกจากวัฒนธรรมที่มีลักษณะเน้นความเป็นเนื้อเดียว ซึ่งอาจส่งผลต่อภาวะทางจิตใจและการแยกตัวออกจากสังคม

3) **ระยะปรับตัว** ชาวมุสลิมมีความพยายามเรียนรู้ภาษาเกาหลี เข้าใจค่านิยมของสังคมเกาหลี และมองหาโอกาสในการมีส่วนร่วมในชุมชน เช่น การเป็นอาสาสมัคร การเปิดร้านอาหารฮาลาล การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดโดยองค์กรท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้พวกเขาสามารถสร้างความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีกับผู้คนรอบข้าง และฟื้นฟูความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างเป็นธรรมชาติ

4) **ระยะปรับตัวเต็มที่** ชาวมุสลิมหลายคนสามารถดำรงชีวิตร่วมกับชุมชนเกาหลีได้อย่างสมดุล โดยไม่ละทิ้งศาสนาและอัตลักษณ์ของตนเอง เช่น การปฏิบัติศาสนกิจอย่างต่อเนื่อง การแต่งกายตามหลักศาสนา การประกอบอาชีพในระบบเกาหลี และการมีบทบาทในสังคมในฐานะพลเมืองผู้มีคุณค่า

ในการศึกษานี้ยังเน้นแนวคิดการประสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Acculturation) สามารถอธิบายถึงความสำคัญของการเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมอย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นที่การใช้การสื่อสารและความเข้าใจเป็นเครื่องมือหลัก ชุมชนมุสลิมจำนวนหนึ่งจึงพยายามสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” สำหรับการแสดงออกทางวัฒนธรรม เช่น การตั้งศูนย์วัฒนธรรมอิสลาม กลุ่มศึกษาศาสนา ชุมชนออนไลน์ เพื่อให้สมาชิกสามารถรักษาและถ่ายทอดอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างมั่นใจ พร้อมกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน เช่น เทศกาลอาหารนานาชาติ งานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การนำเสนออัตลักษณ์ในเวทีเสวนาสาธารณะ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้นอกจากจะช่วยลดอคติและสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกต่อศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมแล้ว ยังทำหน้าที่เป็น “สะพานเชื่อม” ที่นำพวกเขาไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความหมายในสังคมเกาหลีที่กำลังเคลื่อนไปสู่ความเป็นพหุวัฒนธรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่อธิบายว่าผู้ที่เข้าสู่สังคมใหม่จะเผชิญกับกระบวนการทางจิตวิทยาและสังคมในการเรียนรู้ ปรับตัว และยอมรับวัฒนธรรมใหม่ โดยชาวมุสลิมในเกาหลีใต้แสดงพยายามดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับระยะต่าง ๆ ที่อธิบายโดยทฤษฎีนี้ ตั้งแต่ความรู้สึกตื่นเต้นในช่วงแรก การเผชิญกับแรงกดดันและอุปสรรคต่าง ๆ ไปจนถึงการฟื้นฟูและปรับตัวอย่างเต็มที่ในที่สุด

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมปรากฏเด่นชัดในกลุ่มมุสลิมที่อยู่ในเกาหลีใต้มานาน กลุ่มที่เปลี่ยนมานับถืออิสลาม (reverts) ซึ่งสามารถรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาไปพร้อมกับการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การพูดภาษาเกาหลี การทำงานร่วมกับชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมระดับท้องถิ่น ในขณะที่การเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นในทิศทางการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลเกาหลีใต้ โดยเฉพาะในระดับนโยบายและการจัดบริการสาธารณะ แม้ว่าสังคมเกาหลีใต้จะยังคงมีลักษณะเนื้อเดียวในระดับโครงสร้าง แต่เริ่มมีการปรับตัวเพื่อรองรับความหลากหลาย โดยการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม การเปิดพื้นที่ให้แก่ความเชื่อที่หลากหลาย และการส่งเสริมความเข้าใจผ่านสื่อต่าง ๆ

สรุปผลการวิจัย

การเข้ามาของศาสนาอิสลามในเกาหลีใต้เริ่มต้นจากบริบททางการเมืองในช่วงสงครามเย็น โดยเฉพาะในช่วงสงครามเกาหลี (1950–1953) ที่ทหารตุรกีใน

กองกำลังสหประชาชาติเข้ามาประจำการและมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการสร้างความสัมพันธ์กับชาวเกาหลี การมีอยู่ของทหารมุสลิมเหล่านี้ไปสู่การวางรากฐานของสถาบันทางศาสนา เช่น การก่อตั้ง Korea Muslim Federation (KMF) และการก่อสร้างมัสยิดกลางกรุงโซล

หลังสงคราม ชุมชนมุสลิมในเกาหลีได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจากหลายปัจจัย ทั้งจากแรงงานต่างชาติ นักเรียนทุน และผู้เปลี่ยนศาสนา โดยเฉพาะนักเรียนเกาหลีที่ได้รับทุนไปศึกษาต่อในประเทศมุสลิม เช่น ซาอุดีอาระเบีย ปากีสถาน และอียิปต์ ซึ่งกลับมาพร้อมองค์ความรู้ทางศาสนาและมีบทบาทในการเผยแผ่อิสลามในประเทศ (Park, 2013)

แม้อิสลามจะไม่ใช่ศาสนาหลักของเกาหลีใต้ แต่ชุมชนมุสลิมขนาดเล็กได้ก่อตั้งขึ้นในเมืองสำคัญ เช่น โซล แทจ็อน และปูซาน พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง การสร้างมัสยิดเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางในการประกอบศาสนกิจและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่สาธารณชนเป็นที่ดึงดูดในมุสลิมและชาวต่างชาติสนใจมาเที่ยวและเยี่ยมชมวิถีชีวิตมากยิ่งขึ้น

จากการสัมภาษณ์ Ahmad Cho MinHaeng (2568) พบว่า ชุมชนมุสลิมมีความพยายามในการอยู่ร่วมกับสังคมเกาหลีอย่างสันติ ผ่านกิจกรรมสร้างความเข้าใจ เช่น การเปิดบ้านมัสยิดให้บุคคลทั่วไปเข้าชม และการจัดสัมมนาทางศาสนาและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม อิสลามยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในแง่การยอมรับจากสังคมส่วนใหญ่ เนื่องจากเกาหลีใต้มีประชากรที่ไม่นับถือศาสนาเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มยึดถือวัฒนธรรมฆราวาส ส่งผลให้ศาสนิกอิสลามถูกมองว่าเป็นกลุ่มอนุรักษนิยมที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์และโลกสมัยใหม่ (Ahmad Cho MinHaeng, 2568)

อย่างไรก็ตาม อิทธิพลจากสงครามเกาหลีได้ การแลกเปลี่ยนทางการศึกษา และความพยายามของชุมชนมุสลิมท้องถิ่น ได้วางรากฐานให้อิสลามขยายตัวภายใต้บริบทพหุวัฒนธรรมของสังคมเกาหลีใต้ ในขณะเดียวกัน การเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างชาติ นักเรียนต่างประเทศ และผู้อพยพจากประเทศมุสลิม ได้ก่อให้เกิดความหลากหลายภายในชุมชนมุสลิม ทั้งในเชิงอัตลักษณ์และรูปแบบการจัดการตนเอง ทำให้ศาสนาอิสลามยังคงดำรงอยู่ในสังคมเกาหลีใต้ได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

การดำรงชีวิตของชาวมุสลิมในเกาหลีใต้สะท้อนถึงความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์ทางศาสนาในบริบทสังคมที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับในประเทศที่มี

ประชากรชาวมุสลิมเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในด้านอาหาร การแต่งกาย การปฏิบัติศาสนกิจ และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม กลุ่มชาวมุสลิมในเกาหลีได้มีการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น แหล่งอาหารฮาลาล กลุ่มศึกษาอัลกุรอาน และศูนย์วัฒนธรรมอิสลาม อย่างไรก็ตาม ชาวมุสลิมโดยเฉพาะสตรีที่คลุมฮิญาบ ยังต้องเผชิญกับแรงกดดันทั้งทางร่างกายและจิตใจจากทัศนคติของสังคมที่ยังมีอคติหรือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

นอกจากนี้ ชาวมุสลิมในเกาหลีใต้ต้องเผชิญกับความท้าทายหลากหลาย อาทิ การขาดความเข้าใจที่ถูกต้องจากสังคมส่วนใหญ่เกี่ยวกับอิสลาม การขาดแคลนบริการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะ เช่น อาหารฮาลาล สถานที่ละหมาดและประกอบศาสนกิจที่สำคัญ ตลอดจนแรงกดดันจากวัฒนธรรมที่เน้นความเป็นเนื้อเดียว (ethno-national homogeneity) ซึ่งอาจทำให้ชาวมุสลิมรู้สึกเป็น “คนนอก” ในสังคม

แม้กระนั้น ชาวมุสลิมในเกาหลีใต้ได้พยายามปรับตัวผ่านกระบวนการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยมีการเรียนรู้ภาษาเกาหลี การปรับตัวพฤติกรรมทางสังคม และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้พวกเขาสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ในขณะเดียวกันก็สามารถสื่อสารและอยู่ร่วมกับสังคมเจ้าบ้านอย่างสมดุล นอกจากนี้ในระดับนโยบายและสังคมโดยรวม เกาหลีใต้เริ่มแสดงสัญญาณของการเคลื่อนสู่สังคมพหุวัฒนธรรม การมีบริการอาหารที่หลากหลายรวมทั้งอาหารฮาลาล และการเปิดพื้นที่สาธารณะให้แก่กลุ่มศาสนิกชนและวัฒนธรรมที่หลากหลายขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) รัฐบาลเกาหลีใต้ควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยเชิงลึกในระดับกลุ่มย่อยของชุมชนมุสลิม เพื่อทำความเข้าใจบริบทการปรับตัวอย่างละเอียด โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีกฎหมายห้าม เช่น เยาวชนหญิงมุสลิมที่เรียนในโรงเรียนเกาหลี มุสลิมเกาหลีที่เปลี่ยนศาสนาจากศาสนาเดิม งานวิจัยเหล่านี้จะช่วยให้เกิดฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชากรมุสลิมได้

2) ควรมีการส่งเสริมการวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับประเทศในเอเชียตะวันออกอื่น ๆ ที่มีลักษณะวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับเกาหลีใต้ เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน ไทย ซึ่งเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมส่วนน้อยเช่นเดียวกัน แต่สามารถจัดการความหลากหลายทาง

ศาสนาได้ในระดับหนึ่ง การเปรียบเทียบดังกล่าวจะช่วยให้สามารถสังเคราะห์เปรียบเทียบและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของเกาหลีใต้ โดยเฉพาะในด้านกฎหมาย สิทธิศาสนา การศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการนโยบาย

3) ภาครัฐควรมีบทบาทในการสนับสนุนกลไกความร่วมมือกับองค์กรศาสนา เช่น สมาพันธ์มุสลิมเกาหลี เพื่อวางแผนและออกแบบนโยบายที่ส่งเสริมสิทธิวัฒนธรรมและเสรีภาพทางศาสนาให้กับชาวมุสลิมในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษา สถานที่ทำงาน พื้นที่สาธารณะ รวมถึงการพัฒนากิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมระหว่างศาสนา เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดความเข้าใจระหว่างกลุ่มศาสนาและชุมชนโดยรอบ

เอกสารอ้างอิง

ณภัทร เรืองนากุล. (2563). แนวทางการพัฒนาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวของประเทศเกาหลีใต้เพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวมุสลิม. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย*, 15(28), 41-54.

พิเชฐ แสงทอง. (2553). พัฒนาการและการดำรงอยู่ของมุสลิมในประเทศเกาหลีใต้. *รัฐมิแล*, 31(2), 27-32.

อัศดุเราะห์มาน มูเก็ม. (2566), *ตลาดฮาลาลในเกาหลี: ปัจจัยในการเติบโต*. In *Proceedings of the International Conference on Halal Market and Trade*. (หน้า 243-264.) Thailand.

Ahmad Cho Min Haeng. ประธานสมาพันธ์มุสลิมเกาหลี. (12 มีนาคม 2568). สัมภาษณ์.

Berry, J. W. (2003). *Conceptual approaches to acculturation*. American Psychological Association.

Han, In-Sung Kim. (2016). *Islamic Material Culture in Medieval Korea and Its Legacy* (Unpublished doctoral thesis). School of Oriental and African Studies, University of London.

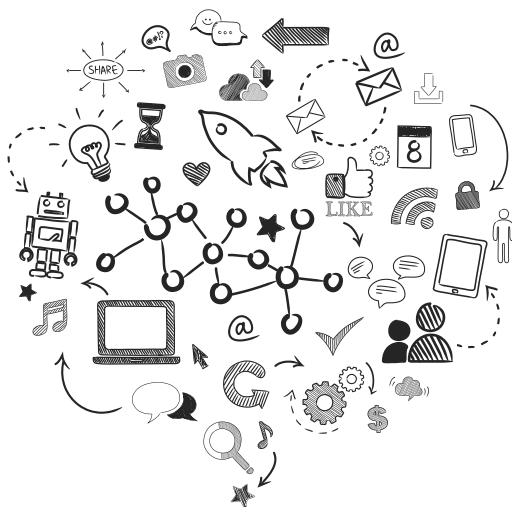
Jang, D.-J., & Choi, W. J. (2020). Multicultural policy in Korea and the integration of Muslim communities. *Korean Journal of Policy Studies*, 35(2), 45-67.

Jordan, K. (2018, October 23). *Being Muslim and Korean – A combination that surprises many*. About Islam. <https://aboutislam.net/family-life/culture/muslim-korean-combination-surprises-many>.

- Kim, Y. Y. (1988). *Communication and cross-cultural adaptation: An integrative theory*. Multilingual Matters.
- Korea Muslim Federation. (2023). *Annual report on international halal cooperation*. KMF Publications
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Oxford University Press.
- Lee, H. (2010). Korean Muslims and the expansion of Islam in South Korea. *Korea Journal*, 50(2), 132–153.
- Mahsuri, K., Ashirah Fatimah, M., Nurauni Aqilah, M. K., Nur Nabila, M., Nur Farhanah, M. H., & Noraini, J. (2017). *Muslims in South Korea: The way of life*. In Proceedings of the 2nd International Islamic Heritage Conference (ISHEC 2017) (pp. 943–962). Melaka, Malaysia.
- Park Hyondo. (2015). *Globalization and the ties that bind: Korea and the Gulf*. Asan Institute for Policy Studies.
- Park, J. H. (2016). *Islam and multiculturalism in South Korea*. Korea Research Institute.
- Park, K. H. (2013). Muslims in Korea: A study of the adaptation and identity of immigrant Muslims. *Korean Journal of Sociology*, 47(1), 35–63.
- Sheikh, F. (2019). Exploring “Korean Islam” in a Climate of Exclusion and Islamophobia. *International Journal of Diaspora&Cultural Criticism*, 9(2), 196-215.
- Worldometer. (2025, July 29). *South Korea population*. Worldometer. <https://www.worldometers.info/world-population/south-korea-population>.

The Role of School Administrators in Developing the Quality of Learning Resources in Sarasas Affiliated School

บุญนาค วาดอุดม และ สุวิทย์ สลามเต๊ะ
Punnada Vad-udom and Suwit Salamteh

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ

The Role of School Administrators in Developing
the Quality of Learning Resources in Sarasas Affiliated School

ปณณดา แวดอุดม¹ และ สุวิทย์ สลามเต๊ะ²

Punnada Vad-udom and Suwit Salamteh

¹คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ สมุทรปราการ 10540 ประเทศไทย

Faculty of Educational and Liberal Arts, Suvarnabhumi Institute of Technology,

Samut Prakan 10540, Thailand e-mail: Punnada@gmail.com

²คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ สมุทรปราการ 10540 ประเทศไทย

Faculty of Educational and Liberal Arts, Suvarnabhumi Institute of Technology,

Samut Prakan 10540, Thailand e-mail: suwit.sal242506@gmail.com

Received : September 27, 2025 Revised : October 31, 2025 Accepted : November 3, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศในภาพรวมและแยกตามเขตการปกครอง 11 เขต 2) ศึกษาแนวทางของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศในภาพรวมและแยกตามเขตการปกครอง 11 เขต และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับบทบาทของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศกับระดับแนวทางของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้านเรียงอันดับค่าเฉลี่ยด้านการปฏิบัติตามแผนอยู่ในระดับมากกว่าด้านอื่น ๆ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับบทบาทของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศทั้ง 11 เขตการปกครองโดยรวมอยู่ในระดับ

มาก เมื่อพิจารณาระดับบทบาทของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้โดยรวม (ทั้ง 4 ด้าน/PDCA) เขตการปกครองที่ 1 ระดับบทบาทของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุดกว่าเขตการปกครองอื่น ๆ

ระดับแนวทางของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ และด้านการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับมากตามลำดับ

ระดับแนวทางของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย ในภาพรวมทั้ง 11 เขตการปกครอง มีแนวทางของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายเขตการปกครอง เขตการปกครองที่ 6 มีแนวทางของผู้บริหารอยู่ในระดับมากที่สุดมากกว่าเขตการปกครองอื่น ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับบทบาทของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้กับระดับ แนวทางของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย โดยรวม พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
คำสำคัญ: บทบาทของผู้บริหาร ; การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ ; วงจรคุณภาพ เดมมิ่ง (PDCA)

Abstract

The objectives of this study were: (1) to examine the roles of school administrators in developing the quality of learning resources in Sarasas-affiliated schools, both in overall terms and across 11 administrative areas; (2) to investigate the approaches of school administrators in developing the quality of learning resources in Sarasas-affiliated schools, both overall and by area; and (3) to analyze the relationship between administrators' roles and their approaches to developing the quality of learning resources in Sarasas-affiliated schools. The research instruments consisted of a five-point Likert scale questionnaire and a structured interview. The statistical

methods employed included mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The research findings revealed that:

The overall level of administrators' roles in developing the quality of learning resources in Sarasas-affiliated schools was rated at a high level. When considering individual aspects, the implementation of plans was found to be higher than other dimensions.

Across the 11 administrative areas, the overall level of administrators' roles was also high. When considering all four dimensions (PDCA cycle), Area 1 demonstrated the highest level of administrators' roles compared to other areas.

The overall level of administrators' approaches to developing learning resource quality was high. Ranking the mean scores from highest to lowest, the top aspect was policy formulation and planning for the use of learning resources, followed by supervision, monitoring, and evaluation of learning resource utilization, and the promotion of personnel participation in presenting outcomes derived from learning resources. Across the 11 administrative areas, administrators' approaches to learning resource development were rated at a high level, with Area 6 recording the highest scores compared to other areas.

There was a statistically significant positive correlation at the .01 level between administrators' roles and their approaches to developing the quality of learning resources in Sarasas-affiliated schools.

Keywords: Administrators' Roles ; Learning Resource Quality Development ; Deming's PDCA Cycle

บทนำ

ยุคโลกาภิวัตน์ที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม
รัฐบาลไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาโดยประกาศนโยบาย “การศึกษายุค

Thailand 4.0” มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพสอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างนวัตกรรมและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “คนไทยทุกคนควรได้รับการศึกษามีคุณภาพและเรียนรู้ตลอดชีวิต ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21” กำหนดวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) พัฒนาระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ 2) พัฒนาคอนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีทักษะและสมรรถนะตามรัฐธรรมนูญและยุทธศาสตร์ชาติ 3) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และ 4) ลดความเหลื่อมล้ำและนำประเทศพ้นกับดักรายได้ปานกลาง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) มาตรา 25 ระบุให้รัฐส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และแหล่งการเรียนรู้อื่น ได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก มีทักษะพื้นฐานและเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา ต่อการทำงาน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายช่วยเสริมการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และการปรับตัวในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย จัดสรรทรัพยากร พัฒนาแหล่งเรียนรู้ และประเมินผล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ขณะที่ครูต้องส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การจัดแหล่งเรียนรู้ควรวางแผนอย่างเป็นระบบ มีบุคลากรรับผิดชอบ ติดตามและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง และสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนใฝ่รู้ (วันชัย ไชยชนะ และคณะ, 2564)

ตฤณ กิตติการอำพล อาจารย์ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา กล่าวในฐานะที่เคยรับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาว่า ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีและข้อมูล ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาท

สำคัญในการกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ขององค์กรการศึกษาให้มีความชัดเจน ทันสมัย และตอบสนองต่อความท้าทายของศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “นวัตกร” ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในหลากหลายมิติ มีการส่งเสริมให้นักเรียนทุกระดับชั้นมีทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างนวัตกรรม โดยเน้นทั้งด้าน เทคโนโลยี การประดิษฐ์หุ่นยนต์และการเขียนโปรแกรม (Robot & Coding) และด้าน ศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ซึ่งช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนมีสมดุลระหว่างความคิดเชิง ตรรกะและความคิดสร้างสรรค์ เป็นผู้เรียนที่มีความสามารถรอบด้าน พร้อมก้าวสู่โลก อนาคตอย่างมั่นใจ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งสะท้อนว่า “ครูคือหัวใจของการขับเคลื่อนการศึกษา” ด้วยบทบาทผู้นำเชิงรุก วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ระบบการศึกษาที่ไม่เพียง ตอบสนองความต้องการของยุคสมัย แต่ยังสร้าง “นวัตกรแห่งอนาคต” ที่เปี่ยมด้วยพลัง สร้างสรรค์และคุณค่าต่อสังคมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่ง เรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศในภาพรวมและแยกตามเขตการปกครอง 11 เขต
2. เพื่อศึกษาแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่ง เรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศในภาพรวมและแยกตามเขตการปกครอง 11 เขต
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการ พัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศกับระดับแนวทางของ ผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการเขต ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการ คณะผู้บริหาร และ คณะกรรมการบริหาร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรพัย พิมพิไส (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาใน การส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียน รู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาภาคอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 282คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางและการทดสอบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนชั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคอุบลราชธานี เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียน ด้านการนิเทศภายในด้านการสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล 2. การเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนชั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคอุบลราชธานี เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กมีบทบาทมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลางและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลางมีบทบาทมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่ นอกจากนี้การนิเทศภายในที่ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กมีบทบาทมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาขนาดใหญ่

โชคชัย แสนวิชา (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเมืองใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเมืองใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 2) เพื่อการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเมืองใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์ทำงาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนกลุ่มเมืองใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 จำนวน 165 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จากผลการศึกษา พบว่า 1) การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเมืองใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย

เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยการบริหารด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลัก การมีส่วนร่วม รองลงมา คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมด้านการปฏิบัติเป็น มาตรฐาน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ 2) จากผลการเปรียบเทียบการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเมืองได้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ประกอบด้วย การบริหารแหล่งเรียนรู้ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านการตรวจสอบและติดตามการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านสรุปและรายงาน ผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านการปฏิบัติเป็นมาตรฐาน และด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมโดยจำแนกตามขนาดสถานศึกษาและ ประสบการณ์การทำงานพบว่า ทั้งภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกัน

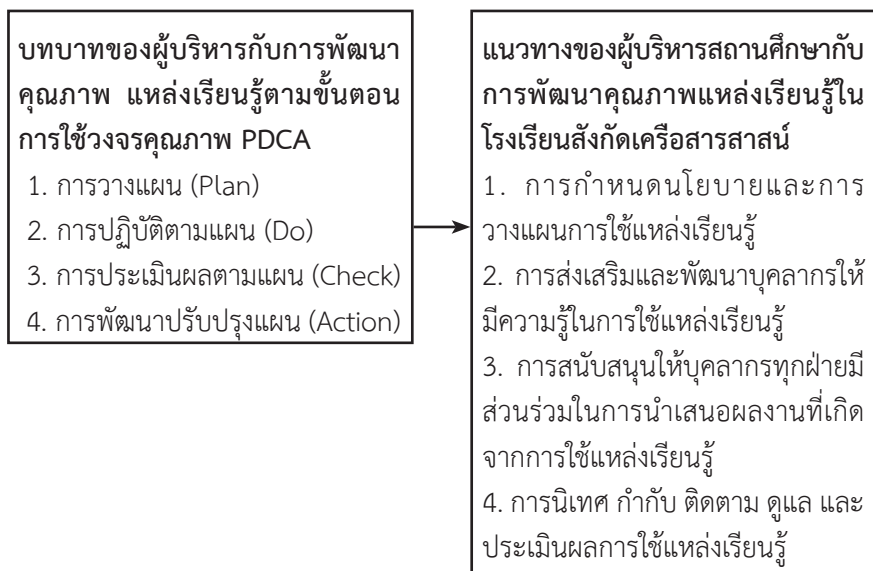
Burks (1994) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพการเสริมสร้างห้องสมุดโรงเรียน ชั้นมัธยมศึกษา 3 แห่งของรัฐเท็กซัสตอนเหนือ (North Texas) พบว่า ครูมีบทบาท ต่อนักเรียนในการใช้ห้องสมุดซึ่งครูจำนวนมากยังไม่ตระหนักถึงคุณค่าของหนังสือและ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทำให้ขาดการทำงานที่สัมพันธ์กับบรรณารักษ์ ควรมีการประสานงาน กันจะทำให้เป็นการส่งเสริมความพร้อมให้สอดคล้องในการนำพานักเรียนไปใช้ห้องสมุด ในการเรียนการสอนและเป็นศูนย์การค้นคว้าที่มีประสิทธิภาพ

Hord (1997) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ : ชุมชนของ การสอบถามและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Professional learning communities : Communities of continuous inquiry and improvement) ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพส่งผลกระทบบังคับ 2 มิติ คือ 1) มิติด้านครู กล่าว คือ ครูสามารถปรับปรุงพัฒนางานวิชาชีพของตนอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างขวัญกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน ลดอัตราการลาหยุดงาน มีความก้าวหน้าในการปรับเปลี่ยนวิธีสอน ให้สอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนได้อย่างเด่นชัดและรวดเร็วกว่าที่พบในโรงเรียนแบบเก่า และ 2) มิติด้านผู้เรียน กล่าวคือ ผู้เรียนส่วนใหญ่ลดอัตราการตกซ้ำชั้น อัตราการขาด เรียนลดลง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นอย่างเด่นชัดเมื่อเทียบกับโรงเรียนแบบเก่า ลดความเหลื่อมล้ำด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มผู้เรียนที่มีภูมิหลังแตกต่าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่ง เรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสาสน์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดแนวทางการบริหาร

ตามวงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การดำเนินงานตามแผน (Do) 3) การประเมินผล (Check) และ 4) การปรับปรุงพัฒนา (Act) ส่วนแนวทางของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย ผู้วิจัยได้นำบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้ และด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้จากแนวคิดและเอกสารอ้างอิงดังกล่าวแล้วนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยมุ่งศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ

ครูในสังกัดโรงเรียนในเครือสารสาสน์มีจำนวน 4,633 คน (กองอำนวยการ ณ วันที่ 10 พฤศจิกายน 2567) โดยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาเป็นจำนวน 368 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างมากน้อยตามสัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละเขตการปกครองแล้วทำการสุ่มตัวอย่างในแต่ละเขตการปกครองจนครบจำนวนตามที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามของบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือสารสาสน์ ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรทางการศึกษามีลักษณะเป็นตรวจสอบรายการ (Check List) โดยสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษาเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้โรงเรียนในโรงเรียนสังกัดเครือสารสาสน์ และแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือสารสาสน์ โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือสารสาสน์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยประสานงานกับสำนักงานบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ สถาบันสารสาสน์เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำวิจัย

2. ทำการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างคือครูโรงเรียนในสังกัดเครือสารสาสน์ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ 2 ส่วน คือ

- 2.1 จากแบบสอบถามปลายเปิด

- 2.2 จากแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเครือสารสาสน์ 3 ท่าน โดยการเลือกแบบเจาะจง

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์แล้วนำมาลงรหัสและนำไปวิเคราะห์ทางสถิติตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 1

4. นำผลจากการตอบคำถามปลายเปิดและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลการวิเคราะห์เป็นความเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 2

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลโดยใช้วิธีในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามเขตการปกครองโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายตามเกณฑ์ของเบสต์และคาน์น (Best and Kahn, 1998: 247) โดยกำหนดไว้เป็นเกณฑ์ประมาณค่า 5 ระดับ

3. การวิเคราะห์ระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายตามเกณฑ์ของเบสต์และคาน์น (Best and Kahn, 1998: 247) โดยกำหนดไว้เป็นเกณฑ์ประมาณค่า 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศกับระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) โดยใช้การหาค่าสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) (บุญใจ ศรีสถิตนรากร, 2553 : 377)

5. การวิเคราะห์แบบสอบถามแบบปลายเปิดและการสัมภาษณ์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 : แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกรายเขตการปกครอง

(n=368)		
ผู้ตอบแบบสอบถามเขตปกครองที่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	20	5.43
2	50	13.59
3	57	15.49
4	45	12.23
5	41	11.14
6	38	10.33
7	43	11.68
8	25	6.79
9	15	4.08
10	10	2.72
12	24	6.52
รวม	368	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 368 คนขึ้นไปสามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์เชิงปริมาณได้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้โรงเรียนในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ ทั้งในภาพรวมและแยกตามเขตการปกครอง 11 เขต โดยรวมและรายด้าน

ตารางที่ 2 : แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ

(n=368)				
บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้การบริหารคุณภาพ 4 ด้าน	ระดับบทบาทของผู้บริหาร		การแปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการวางแผน	4.15	0.49	มาก	3
2. ด้านการปฏิบัติตามแผน	4.20	0.50	มาก	1
3. ด้านการประเมินผลตามแผน	4.17	0.54	มาก	2
4. ด้านการพัฒนาปรับปรุงแผน	4.15	0.56	มาก	4
โดยรวม (X_{tot})	4.17	0.46	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการปฏิบัติตามแผนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.50) รองลงมาด้านการประเมินผลตามแผนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = 0.54) ด้านการวางแผนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.49) และการพัฒนาปรับปรุงแผนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.56) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 : แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลและระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย แยกตามเขตการปกครอง 11 เขต

(n=368)

เขตการปกครอง	ระดับบทบาทของผู้บริหาร		การแปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
เขตการปกครองที่ 1	4.44	0.09	มาก	1
เขตการปกครองที่ 2	4.22	0.05	มาก	5
เขตการปกครองที่ 3	4.26	0.09	มาก	3
เขตการปกครองที่ 4	3.93	0.06	มาก	11
เขตการปกครองที่ 5	4.11	0.09	มาก	9
เขตการปกครองที่ 6	4.30	0.05	มาก	2
เขตการปกครองที่ 7	4.10	0.07	มาก	10
เขตการปกครองที่ 8	4.12	0.21	มาก	8
เขตการปกครองที่ 9	4.23	0.12	มาก	4
เขตการปกครองที่ 10	4.14	0.11	มาก	7
เขตการปกครองที่ 12	4.19	0.11	มาก	6
รวม	3.84	0.05	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายแยกตามเขตการปกครอง 11 เขตอยู่ในระดับมาก (3.84, S.D.= 0.05) เมื่อพิจารณาระดับบทบาทของผู้บริหารต่อการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้โดยรวม (ทั้ง 4 ด้าน) เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย เขตการปกครองที่ 1 ระดับบทบาทอยู่ในระดับมาก (4.44, S.D.= 0.09) รองลงมา คือ เขตการปกครองที่ 6 ระดับบทบาทอยู่ในระดับมาก (4.30, S.D.= 0.05) และเขตการ

ปกครองที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดอันดับสุดท้าย คือ เขตการปกครองที่ 4 ระดับบทบาทอยู่ในระดับมาก (3.93, S.D.= 0.06) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ ทั้งในภาพรวมและแยกตามเขตการปกครอง 11 เขต

ตารางที่ 4 : แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ

(n=368)

แนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนา คุณภาพแหล่งเรียนรู้โดยรวม (Y_{tot})	ระดับแนวทาง ของผู้บริหาร สถานศึกษา	$\bar{X}$	การแปลผล	อันดับ
		S.D.		
ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผนการใช้แหล่ง เรียนรู้	4.20	0.48	มาก	1
ด้านการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการ ใช้แหล่งเรียนรู้	4.16	0.51	มาก	4
ด้านการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมใน การนำเสนอผลงานที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้	4.16	0.50	มาก	3
ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผล การใช้แหล่งเรียนรู้	4.17	0.51	มาก	2
โดยรวม (Y_{tot})	4.17	0.43	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ย 3 อันดับแรก คือ ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.48) รองลงมาด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = 0.51) ด้านการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่าย

มีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.50) และด้านการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.51) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 : แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลและระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย แยกตามเขตการปกครอง 11 เขต ดังนี้

(n=368)

เขตการปกครอง	ระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษา		การแปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
เขตการปกครองที่ 1				
เขตการปกครองที่ 2	3.41	0.03	มาก	9
เขตการปกครองที่ 3	3.07	0.01	มาก	11
เขตการปกครองที่ 4	4.12	0.02	มาก	7
เขตการปกครองที่ 5	3.18	0.02	มาก	10
เขตการปกครองที่ 6	4.22	0.06	มาก	4
เขตการปกครองที่ 7	4.43	0.04	มาก	1
เขตการปกครองที่ 8	4.25	0.06	มาก	2
เขตการปกครองที่ 9	4.10	0.08	มาก	8
เขตการปกครองที่ 10	4.23	0.07	มาก	3
เขตการปกครองที่ 12	4.16	0.12	มาก	6
	4.22	0.09	มาก	5
ค่าเฉลี่ยรวม	3.62	0.03	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่า ระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย โดยรวมทั้ง 11 เขตการปกครอง มีระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.62, S.D.=0.03) เมื่อพิจารณารายเขตการปกครอง เขตการปกครองที่ 6 มีระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.43, S.D.=0.04) รองลงมาคือเขตการปกครอง

ที่ 7 มีระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.06) และเขตการปกครองที่ 2 มีระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.07$, S.D.=0.01)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้กับระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ

ตารางที่ 6 : ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศแยกตามเขตการปกครอง 11 เขต

(n=368)

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	Y_{tot}	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_{tot}
X_1	1	.722**	.648**	.612**	.831**	.457**	.446**	.462**	.464**	.599**
X_2		1	.813**	.765**	.927**	.564**	.551**	.586**	.572**	.721**
X_3			1	.750**	.907**	.566**	.531**	.569**	.561**	.706**
X_4				1	.887**	.583**	.538**	.592**	.546**	.709**
X_{tot}					1	.613**	.583**	.623**	.604**	.771**

จากตารางที่ 6 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ (X_{tot}) กับระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ (Y_{tot}) ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศโดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($r_{X_{tot} Y_{tot}} = .771$) ส่วนระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน และระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ ทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านการวางแผนโดยรวม ($r_{X_1 Y_{tot}} = .599$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสารสนเทศ โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้านการปฏิบัติตามแผน ($r X_2 Y_{tot} = .721$) ความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับแนวทาง
ของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือ
สารสาสน์โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้านการประเมินผลตามแผน ($r X_3 Y_{tot} = .706$) ความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับ
แนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัด
เครือสารสาสน์โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้านการพัฒนาปรับปรุงแผน ($r X_4 Y_{tot} = .709$) ความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับ
แนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัด
เครือสารสาสน์โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์แนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพ
แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือสารสาสน์

ตารางที่ 7 แสดงสรุปผลการสัมภาษณ์การศึกษาแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษา
กับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือสารสาสน์

1. การวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนต้องสอดคล้องกับนโยบายและ
บริบทของแต่ละระดับชั้น โดยมีเป้าหมายเฉพาะ เช่น ระดับอนุบาลเน้นพัฒนาการด้าน
ร่างกายผ่านฐาน Montessori 12 ฐาน ส่วนระดับประถมเน้นเทคโนโลยีผ่าน
Innovation Lab ที่มีอุปกรณ์สมัยใหม่ การพัฒนาเชื่อมโยงกับนโยบายโรงเรียนและ
ชุมชน เน้น Active Learning และนวัตกรรม โดยมีทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนต้องเริ่มจากการวางแผนที่ดี ซึ่งช่วยให้
บุคลากรปฏิบัติได้ง่ายขึ้น โดยมีเงื่อนไขสำคัญ คือ ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้
แหล่งเรียนรู้อย่างถูกต้อง ผ่านการอบรม Workshop และการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน
เข้าใจวัตถุประสงค์และผลลัพธ์ของการใช้แหล่งเรียนรู้

3. การติดตามและประเมินผลแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนใช้หลายวิธีร่วมกันเพื่อให้
ครอบคลุมทั้งนักเรียน ครู และผู้ปกครอง โดยรวมถึงการสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการ
ของนักเรียน การสะท้อนผลของครูผ่าน Lesson Log และ PLC การเปิดโอกาสให้
นักเรียนแสดงความคิดเห็นผ่าน Student Voice/Student Council และการสอบถาม
ความพึงพอใจจากผู้ปกครอง

4. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต้องเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
ของผู้เรียนโดยอาศัยความร่วมมือของครู นักเรียน และผู้บริหาร นักเรียนใช้และสะท้อน

ประสิทธิภาพของแหล่งเรียนรู้ ครูปรับการใช้งานให้ตรงตามโจทย์ ความรู้ และทักษะ ในยุคปัจจุบัน ผู้บริหารประเมินและสนับสนุนการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (สามารถใช้ วงจร PDCA)

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสาสน์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายสาสน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเชิงบวก ให้กับบุคลากร เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปฏิบัติตามแผนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด บ่งชี้ถึงผู้บริหารสร้างความตระหนักให้ครูเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนพร้อมส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลงานด้านการจัดการ และ ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงาน วิจัยของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.,2560) ที่พบว่าการดำเนินงานตามวงจร PDCA โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติตาม แผน ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้เกิดผลสำเร็จ เนื่องจากผู้บริหารมีการ ติดตามและสนับสนุนอย่างใกล้ชิด อีกทั้งยังสอดคล้องกับรายงานการประเมินตนเอง ของโรงเรียนจิตรลดา (2562) และโรงเรียนประชานิเวศน์ (2563) ที่ชี้ว่าผู้บริหารต้องมี วิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดเป้าหมายร่วมไปยังบุคลากร เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและ การปฏิบัติงานที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดของ Hallinger และ Murphy (1985) ที่กล่าวถึง Instructional Leadership ซึ่งเน้นบทบาท ของผู้บริหารในการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอน และการสนับสนุนการพัฒนา วิชาชีพครู รวมทั้งตรงกับงานวิจัยของ Leithwood, Day, Sammons, Harris, และ Hopkins (2004) ที่ยืนยันว่าภาวะผู้นำทางการศึกษามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนเมื่อผู้บริหารสามารถกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและติดตามผลอย่าง เป็นระบบ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Edmonds (1979) และ Lezotte (1991) ที่ระบุว่าปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล คือ บทบาทของผู้บริหารในการ นิเทศ กำกับ ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่าง ต่อเนื่อง

2. ระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายมีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันโดยที่เขตการปกครองที่ 6 อยู่ในระดับสูงสุด เขตการปกครองที่ 2 อยู่ในระดับต่ำสุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะด้านกรนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ อาจแตกต่างกันตามบริบทของโรงเรียนที่อยู่ในเขตการปกครองนั้น ๆ หรือการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้มีความแตกต่างกันในด้านแนวทางของผู้บริหาร

3. ผลการศึกษาระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับสูงสุด และด้านการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับต่ำสุด ระดับแนวทางของผู้บริหารกับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนออกแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม มีแผนพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารมีการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์และสรุปเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ต่อไป สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพ (Total Quality Management in Education: TQM) ซึ่งเน้นการวางแผน การประเมินผล และการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Deming, 1986; Oakland, 2003) รวมถึงแนวคิดการบริหารโดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ (Data-Driven Decision Making) ที่ระบุว่า การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนากิจกรรมและแหล่งเรียนรู้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (Marsh, Pane, & Hamilton, 2006) ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพ (Total Quality Management: TQM) ของ Deming (1986) และ Oakland (2003) ที่เน้นการวางแผน การประเมินผล และการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การที่โรงเรียนออกแบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมอย่างเหมาะสม และมีการนำผลการประเมินมาพัฒนาต่อยอดสอดคล้องกับหลักการ TQM ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

4. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่ายกับระดับแนวทางของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย

พบว่า ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับความสัมพันธ์สูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการกำหนดทิศทางและบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนควบคู่ไปกับการวางแผน ส่งเสริม และติดตามการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้บุคลากรในโรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญและมี แนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้บริหาร นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาและเทคโนโลยี ตลอดจนสร้างแรงจูงใจให้ครูพัฒนาและเผยแพร่ผลงานด้านการจัดการเรียนการสอนส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนมีความเข้มแข็งและเป็นระบบที่ยั่งยืน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ., 2560) ที่ระบุว่า การดำเนินงานตามวงจร PDCA โดยเฉพาะด้าน “การปฏิบัติตามแผน” เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาคุณภาพบรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากผู้บริหารมีบทบาทในการติดตามและส่งเสริมอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของโรงเรียนจิตรลดา (2562) และ โรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม (2563) ที่ย้ำว่าผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ถ่ายทอดเป้าหมาย และสร้างความผูกพันร่วมกันในองค์กร เพื่อให้บุคลากรมีแรงจูงใจและดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันสอดคล้องกับแนวคิดของ Hallinger และ Murphy (1985) และผลการวิจัยนี้ช่วยยืนยันความสำคัญของภาวะผู้นำทางการสอน Instructional Leadership ที่เน้นว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู อีกทั้งยังตรงกับผลการศึกษาของ Leithwood, Day, Sammons, Harris, และ Hopkins (2004) ที่ชี้ว่าภาวะผู้นำทางการศึกษามีอิทธิพลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยเฉพาะเมื่อมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ Edmonds (1979) และ Lezotte (1991) เกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ซึ่งย้ำว่าบทบาทผู้บริหารในการนิเทศ กำกับ และจัดสรรทรัพยากรเป็นปัจจัยหลักในการยกระดับคุณภาพแหล่งเรียนรู้

5. ผลการสัมภาษณ์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเครือข่าย ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนในเครือข่ายจำนวน 3 ท่าน ผู้วิจัยได้สรุปจากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามข้อคำถาม ดังนี้

5.1 ด้านการวางแผน ควรมีการวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนต้องสอดคล้องกับนโยบายและบริบทของแต่ละระดับชั้น โดยมีเป้าหมายเฉพาะส่วนระดับประถมเน้นเทคโนโลยีผ่าน Innovation Lab ที่มีอุปกรณ์สมัยใหม่ การพัฒนามุ่งเชื่อม

โยงกับนโยบายโรงเรียนและชุมชน เพื่อนำมากำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาและสมรรถนะผู้เรียน

5.2 ด้านการปฏิบัติตามแผน ควรมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนต้องเริ่มจากการวางแผนที่ดี ซึ่งช่วยให้บุคลากรปฏิบัติได้ง่ายขึ้นโดยมีเงื่อนไขสำคัญคือครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างถูกต้องผ่านการอบรม Workshop และการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์และผลลัพธ์ของการใช้แหล่งเรียนรู้

5.3 ด้านการประเมินผลตามแผน ควรมีการติดตามและประเมินผลแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนใช้หลายวิธีร่วมกันเพื่อให้ครอบคลุมทั้งนักเรียน ครู และผู้ปกครอง โดยรวมถึงการสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการของนักเรียน การสะท้อนผลของครูผ่าน Lesson Log และ PLC

5.4 ด้านการพัฒนาปรับปรุงแผน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต้องเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้เรียน โดยอาศัยความร่วมมือของครู นักเรียน และผู้บริหาร รวมถึงการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ให้ทันสมัยด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้การใช้แหล่งเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์โรงเรียน เพื่อผลลัพธ์ที่มั่นคงและยั่งยืนต่อผู้เรียนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้เป็นลักษณะการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ที่ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องของโรงเรียนในสังกัดเครือข่ายจึงไม่ควรเป็นโครงการใหม่แต่ให้เป็นงานต่อเนื่องโดยดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการวางแผน

ผู้บริหารศึกษาต้องพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายมาตรฐานการศึกษาและสมรรถนะผู้เรียน โดยมีทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว เริ่มจากการวิเคราะห์บริบทจุดแข็ง จุดอ่อน และความต้องการของผู้เรียน ครู และผู้ปกครอง

ด้านการปฏิบัติตามแผน

ผู้บริหารสถานศึกษาควรชี้แจงขั้นตอนและมอบหมายครูให้มีการดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยมีส่วนร่วมจากคณะกรรมการสถานศึกษา พร้อมกับส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนจากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้หลากหลาย

ด้านการประเมินผลตามแผน

กำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนใช้หลายวิธีร่วมกันเพื่อให้ครอบคลุมทั้งนักเรียน ครู และผู้ปกครอง โดยรวมถึงการสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการของนักเรียนการสะท้อนผลของครูผ่าน Lesson Log และ PLC การเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นผ่าน Student Voice/Student Council และการสอบถามความพึงพอใจจากผู้ปกครอง

ด้านการพัฒนาปรับปรุงแผน

ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางและวางแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในปีถัดไปและต่อยอดแหล่งเรียนรู้ให้ก้าวหน้าเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้กับโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศและภายนอก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศทุกระดับชั้นและทุกภูมิภาค เพื่อให้ผลการวิจัยมีความหลากหลายและเชื่อถือได้มากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างเขตการปกครองหรือระหว่างระดับชั้นของโรงเรียน เช่น อนุบาล ประถม มัธยม
3. ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกบทบาทของผู้บริหาร เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยใดของบทบาทผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพแหล่งเรียนรู้อย่างมากที่สุด
4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและการใช้แหล่งเรียนรู้ของครู

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กลุ่มโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ. (2563). *สายสัมพันธ์โรงเรียนสารสนเทศบางบอน*. วารสารสายสัมพันธ์ โรงเรียนสารสนเทศบางบอน, 4(3), 12-13.
- กลุ่มโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ. (2557). *อนุสรณ์ 50 ปี โรงเรียนสารสนเทศพิทยา พ.ศ. 2507-2557*. วารสารอนุสรณ์ 50 ปี โรงเรียนสารสนเทศพิทยา พ.ศ. 2507-2557, 8(12), 21-22.

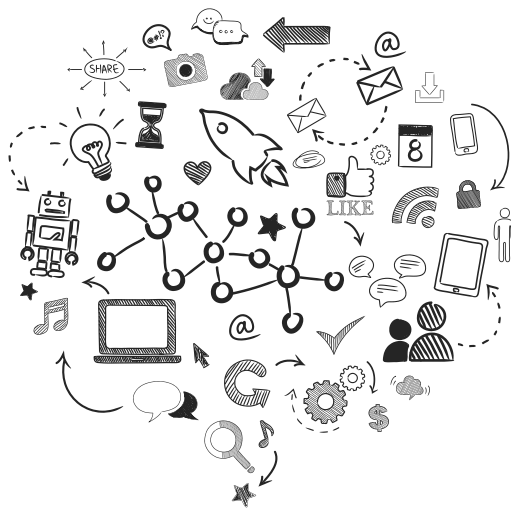
- กองอำนวยการโรงเรียนในเครือข่าย. (2565). *สรุปจำนวนบุคลากรและนักเรียน ปีการศึกษา 2565*. ม.ป.ท.
- โชคชัย แสนวิชา. (2565). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเมืองได้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา). UPDC. <https://updc.up.ac.th/handle/123456789/315>.
- บุญใจ ศรีสฤติย่นรากร. (2553). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). ยูแอนด์ไอ อินเตอร์ มีเดีย.
- โรงเรียนจิตรลดา. (2562). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ปีการศึกษา 2562*. โรงเรียนจิตรลดา.
- โรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม. (2563). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ปีการศึกษา 2563*. โรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม.
- วันชัย ไชยชนะ หยกแก้ว กมลวรรณ และมานี แสงศิริ. (2564). *การพัฒนาคู่มือการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบัว 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2*. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(10), 108-123.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579* (พิมพ์ครั้งที่ 1). พรักหวานกราฟฟิค-กู.
- อรทัย พิมพ์ใจใส. (2559). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- Burks, F. A. (1994). *Nature and extent of school library use in selected high school in The greater Dallas-fort worth*. Eric.
- Best, J.W.& Khan, J.V. (1998). *Research in education* (5th ed.). Prentice Hall.
- Deming, W.E. (1986). *Out of the crisis*. Massachusetts Institute of Technology.
- Edmonds, R. (1979). *Effective schools for the urban poor*. *Educational Leadership*, 37(1), 15-24.

- Hallinger, P., & Murphy, J. (1985). *Assessing the instructional management behavior of principals*. *Elementary School Journal*, 86(2), 217–247.
- Hord. (1997). *S. M. Professional learning communities : Communities of Continuous inquiry and improvement*. Southwest Educational Development Laboratory.
- Leithwood, K., Day, C., Sammons, P., Harris, A., & Hopkins, D. (2004). *Successful school leadership : What it is and how it influences pupil learning*. DfES Publications.
- Lezotte, L. W. (1991). *Correlates of effective schools : The first and second generation*. Okemos. Effective Schools Products.
- Marsh, J. A., Pane, J. F., & Hamilton, L. S. (2006, November 7). *Making sense of data-driven decision making In education*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP170.html.
- Oakland, J. S. (2003). *Total quality management : Text with cases* (3rd ed.). Butterworth-Heinemann.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (2nd Edition). Harper and Row.

Factors Affecting the Success of Community Development: A Case Study of communities alongside Prem Prachakorn Canal, Bangkok Thailand

Chalerm Gerdmoli Usanee Mongkolpitaksuk Kittisak Rathpraser
Sukulya Parinyokul and Phairoj Yattiakravong

Factors Affecting the Success of Community Development: A Case Study of communities alongside Prem Prachakorn Canal, Bangkok Thailand*

Chalerm Gerdmoli¹ Usanee Mongkolpitaksuk² Kittisak Rathpraser³
Sukulya Parinyokul⁴ and Phairoj Yattiakravong⁵

¹Faculty of Liberal Arts, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand
e-mail : chalermgg@gmail.com

²Faculty of Liberal Arts, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand
e-mail : usanee.mon@krirk.ac.th

³Faculty of Liberal Arts, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand
e-mail : r.kittisak3@gmail.com

⁴Faculty of Liberal Arts, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand
e-mail : sukulyaa@hotmail.com

⁵Faculty of Liberal Arts, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand
e-mail : priode_123@hotmail.com

Received : July 7, 2025 Revised : October 31, 2025 Accepted : November 5, 2025

Abstract

Urban community development is considered essential because, in the future, the population will reside more in urban communities than in rural areas. However, there is limited knowledge of this subject. Therefore, this study aimed to examine the factors that influence the success of community development. Data were collected using a questionnaire from 704 families, with a sample size of 124 households on accidental sampling technique. The hypotheses were tested using a stepwise multiple regression.

The results of the study indicate that the development of the community in all ten areas achieved a moderate level of success, while the four influencing factors had average values at a moderate level. The factors that significantly influence the success of community development at a 0.05 level, it was found that to depend on 1) the role of the community

committee in development, which has a high level of influence (Beta=0.506), and 2) support from external agencies, which has a moderate level of influence (Beta=0.275). Together, these two factors explain 35.90% of the development success.

Keywords: Success in Community Development; Khlong Prem Prachakorn Community; The Role of Community Committee; Factors of Success.

Significance of the problem

Urban development is becoming increasingly essential to society as a whole. This is because, shortly, more people live in cities than in rural areas. Since 2007, the world population has lived in urban areas more than in rural areas. Over a decade later, the United Nations (2018) reported that more than 55 percent of the world's population lives in urban areas. When broken down by region, Europe, Asia, and Africa had urban populations of 74.5, 49.9, and 42.5 percent, respectively. For Thailand, the average urban population is 49.9 % the same as Asia.

However, it is difficult to develop urban communities. This is because communities in big cities such as Bangkok do not differ from those in large cities worldwide. There are four main issues that make it difficult to develop: first, people who live in the same community have social differentiation; second, people in cities are very different from one another; third, most cities are weak communities with little unity and harmony; and fourth, the goal of urban community development is at a high level, meaning that there are needs that go beyond infrastructure.

Given the complexity of the problems and obstacles mentioned above, community committees are crucial because they must collect resolutions, opinions, and demands, as well as the problems and needs of community members. They must be mediators between the state and community members. Occasionally, they represent the state, whereas

others represent the community in state demands.

Another problem with urban community development, in the past, there was very little knowledge about the roles and duties of the committee in urban community development and the factors of success in urban community development, especially in urban communities in Bangkok. There was only a study by Supatra Yodsurang et al. (2016), Supatra Yodsurang et al. (2019), and Rinthanan Sitthakulpong (2020). Besides, studies of the role of the countryside community include Silapachai Janmeesri et al. (2019), and Sukit Pilwas. (2017) and studies of the municipal committee include Narong Ananlertsakul (2011), and Wilawan Nachaidee (2014). Furthermore, it is crucial to note that no study has been conducted on the role of development under the Royal Gazette. (2021). which serve as guidelines for community development in Bangkok's district offices.

Therefore, this study will examine the role performance of community committees in the Bangkok Metropolitan Region and the factors leading to the success of urban community development, with the expectation that the knowledge gained from this study will assist and community committees in achieving the nine mission objectives outlined in the 2025 action plan (Strategic and Evaluation Office, 2025)

Objectives

1. To study the success of community development.
2. To study the factors that affect the success of community development.

Variables Studied

The dependent variable was community development success, which refers to the satisfaction of the householder in 10 areas: 1) occupation, income, and expenses 2) education and knowledge 3) community environment 4) infrastructure 5) public health 6) welfare 7) government services 8) community society 9) culture and traditions and 10) community politics. The independent variables are 1) the development role of the

community committee, which has three indicators 1. the role of cultural, social, and economic growth 2. the role of getting people to participate 3. the role of working with outside groups 2) the leadership of the community committee; 3) support from people in the community; and 4) support from outside groups.

Methods of Study

Data were collected using a questionnaire with a reliability (Cronbach's alpha) of 0.962 and validity of 0.92, using data sources from four communities located by Khlong Prem Prachakon canal: 1. Pracha Ruam Jai 1 Community, Chatuchak District (310 households); 2. Lang Flat Ruam Phatthana Community, Lak Si District (240 households); 3. Lak Si Phatthana 99 Community, Lak Si District (99 households), and 4. Yu Dee Mee Suk Ruam Jai Community, Lak Si District (55 households), totaling 704 families. The G*Power program version 3.1.9.4 was used to obtain a sample of 124 households on accidental sampling technique. The data were analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression analysis.

Study Results

This study discusses the following points: I) the social background of the sample group, II) the success of community development, III) factors of success in community development, and IV) Hypothesis testing V) Conclusion and Discussion and VI) Suggestion.

I) The social background of the sample group.

The majority of the sample was women aged 51–60 years and over, mostly from Pracha Ruam Jai 1 and Lang Flat Ruam Phatthana communities, who completed primary school level 6 and above, worked as general laborers, and were employees of private companies. Approximately 80 percent had an income of 18,000 baht.

II) The success of community development

We discuss the success of development in three areas: 1) success of community development classified by area, 2) success of community development in order of importance, and 3) success of community development as a whole. Each area had the following details:

1) Success of community development classified by area

The success of community development is indicated by the level of satisfaction of household heads towards development in 10 areas. The results of the study in all ten areas were moderate.

Table 1 : Success of community development

Community development in various areas	$\bar{X}$	SD	Level
1. Occupation, income, and expenses	3.07	.582	8
2. Education and knowledge	3.15	.426	4
3. Community environment	2.93	.501	9
4. Infrastructure	3.08	.551	7
5. Public health	3.11	.547	6
6. Welfare	3.29	.548	3
7. Government services	3.37	.641	1
8. Community society	3.14	.454	5
9. Culture and traditions	3.35	.536	2
10. Community politics	2.86	.418	10
Total	3.15	.423	

From Table 1, household heads were most satisfied with the development of government services, followed by cultural and traditional activities in the community, while the various welfare programs provided by the government were ranked third. The last three ranks were occupation, income, and expenses (eighth); community environment (ninth); and community politics (tenth). The details of each aspect are as follows:

1) Success of community development in order of importance

If satisfaction in various aspects of community development is divided into three groups, namely, the leading group, which is the group that receives satisfaction in the 1st–3rd order; the middle group, which receives satisfaction in the 4th–7th order; and the last group, which receives satisfaction in the 8th–10th order, each group has the following details:

(1) Head group: Household heads are most satisfied with government services. The results of this study are satisfactory for government agencies because it is often found that many government policies, despite being things like providing assistance and support, are not only not accepted by the community but are also opposed. Cultural and traditional activities rank second in terms of satisfaction, a trend that aligns with the current situation, as district offices and community committees actively promote these events throughout the year. The state's welfare provision ranked third in terms of satisfaction. The result is a tangible form of assistance that community members receive such as state welfare cards. Various welfare programs provided by the state greatly help vulnerable community members, such as the elderly and disabled.

(2) Middle group: Satisfaction with development in the middle group includes education and knowledge, community society, public health, and infrastructure. The government provides basic services in all four areas. Regarding education and knowledge, Thailand aims to provide equal educational opportunities, but disparities still exist. Children from well-off families often receive higher quality education. Posing a quality problem, the O-NET and PISA scores clearly demonstrated this. In the context of a community society, the focus is on the relationships that exist among individuals within the community. In a society with high individuality, such as a sample group's urban slums, members are satisfied with relationships in the community at a moderate level, which is not a cause for concern.

In terms of public health, by 2023, almost all of the Thai population (99.56 percent) will have the right to access basic public health. However, there is a difference in quality because doctors and modern equipment are usually concentrated in large cities. In terms of infrastructure, Thailand has a very high level of equality, especially in terms of electricity and mobile phones. That is, the lowest income group still had 99.52% access to electricity. There are some problems with tap water and the internet. The low-income group will have less access than the high-income group (National Economic and Social Development Council, 2024). However, all four areas above, although they are basic and important services, had a moderate level of satisfaction. From another perspective, this may not be as good as desired.

(3) Last group: The final group comprises the lowest three ranks, ranking eighth in terms of occupation, income, and expenditure. This is a major problem for communities. Government agencies do not organize many occupational and income-producing activities such as vocational training, perhaps because it is difficult to organize the project and there are insufficient administrative resources to support at the community level; most importantly, it is often not sustainable and does not allow the community to take up the occupation as a real source of income. In the case of this economic activity, when checking the operational plan of Lak Si District Office for 2024 (Lak Si District Office, 2024), it appears that the data is consistent with the facts from the area, namely, the plan specifies the plan in the section of “Community Development and Social Services” that sets the budget for vocational training to generate additional income of only 100,000 baht, compared to the expenses supporting the operation of the committee in general administration in the community of 5.37 million baht, the expenses for promoting sports and sports fields of 1.8 million baht, or even the expenses for organizing important events

to preserve and continue cultural traditions, which are still more than 500,000 baht. In reality, if each district is to operate by itself, there may be limitations in terms of location, training specialists, and budget. The district may set a budget to support the expenses for those interested in each community to receive training in the occupation that they are interested in at the free vocational training center of Bangkok, which has nine centers.

The environmental aspect with which the community is satisfied is almost the last. This is a limitation of each area, which is difficult to improve in terms of the landscape and environment. As long as houses cannot be organized, this aspect will become a problem for a long time. The final ranking is the political aspect of the community. It is often found that politics at the national level, such as the election of Senators, Members of Parliament, and the Bangkok governor, have opened up a space for competition in the community, causing the community to divide into factions. The election concluded, yet people's struggles continue. Another political activity that is a problem for the community is the election of the community committee, which often causes conflict and division because it is often found that the losing team will not join community activities with the team that wins the election. Every three years, the community recreates conflicts through election activities. Therefore, the community may be satisfied with these aspects of the last rank.

In summary, community members expressed the highest level of satisfaction with government services, traditional cultural activities organized within the community, and various welfare programs provided by the government. Meanwhile, they were moderately satisfied with education, social relations within the community, public health, and infrastructure. The factors that were least satisfied were economic and career development activities, the environment, and political problems in the community.

2) Success of community development as a whole

The success of the overall community development in all ten areas was at a moderate level, meaning that the heads of households in all four communities doubted that each area was a problem, but it was not to the point of being highly satisfied. In fact, the development in each area did not have a problem in terms of quantity, because it was almost complete, sufficient, and widespread. Children had a place to study, and when they were sick, there was a hospital to visit. The only drawback is that the quality might not be as excellent as expected.

However, if we are to evaluate the success of the development in accordance with the Sustainable Development Goals as specified in the four development plans, namely, 1) Sustainable Development by the United Nations 2) The 20-Year National Strategy (2018-2037) 3) The 13th National Economic and Social Development Plan (2023-2027) 4) The 20-Year Development Plan of Bangkok (2018–2037) and the annual action plans of the NE must refer to these plans. For this reason, the 17 Sustainable Development Goals (17 SDGs) are community goals. Purvis et al. (2019) define sustainable development as development built on a balance between economic progress, social progress, and environmental sustainability, or the so-called three pillars of sustainability. Barbier and Burgess (2017) showed how the three pillars are linked to 17 Sustainable Development Goals. Ghimire (2023) states that the three pillars of sustainability can be judged by how well they reduce poverty, promote social justice, and protect the environment.

The results of this study suggest that successful development is not sustainable because of an imbalance between the three main pillars. The social aspect, which includes education, health, welfare, and government services, is satisfactory. However, environmental and economic aspects,

such as career, income, and expenditure, are problematic, even at the family level.

III) Factors of success in community development

Four factors influenced the success of community development, with an average value at a moderate level. We ranked all four factors from high to low based on their average values. 1) Role in the development of community committees. 2) Leadership of the community committee; 3) Support from members within the community; 4) Support from agencies outside the community (demonstrated in Table 3). The details of all four factors are as follows:

1) Role in the development of the community committee

The committee's role is measured by three indicators, ranked from high to low: 1. role in mobilizing public participation, which is the committee inviting community members to participate in community development; 2. role in economic, social, and cultural development; and 3. Role in coordinating with external agencies.

Table 2 : Development roles of community committees

The development role of community committees	$\bar{X}$	SD	Level
1. Role in economic, social, and cultural development	3.33	.643	2
2. Role in mobilizing public participation	3.37	.676	1
3. Role in coordinating with external agencies	3.33	.676	3
Total	3.33	.706	

From Table 2, it was found that the role of public mobilization was ranked first, followed by economic, social, and cultural development, whereas coordination with external agencies was ranked last.

Summary of the overall development role of the community committee: The results of the study indicate that community committees

played a moderate role in overall development. The main aspect was inviting or mobilizing community members to participate in development activities, followed by economic, social, and cultural development, and finally coordinating with external agencies.

These developmental roles of the committee are in accordance with the “Bangkok Regulations on Communities and Community Committees B.E. 2564 (Lak Si District Office, 2024)”. The findings of this study match those of Supatra Yodsurang et al. (2016), who examined the slum community committee in Din Daeng District and found that the committee did its usual job well, leading to positive community development. Similarly, Rinthanant Sitthakulpong (2020) study in Bang Sue District showed that the community committee followed Bangkok’s rules and worked to involve more people involved. Meanwhile, the study of Narong Ananlertsakul (2011), which looked at the role of the Hat Yai Municipality Community Committee in development, it was found that the committee followed the community administration rules from B.E. 2552, but their involvement in development was only average.

2) Leadership of the community committee

The leadership of the community committee pertains to its ability to lead effectively, as perceived by the household head. When considering each aspect in order, the household head sees that the committee has appropriate knowledge and ability, shows an appropriate leadership role, is selfless, honest, and is a good representative. Honesty and being a good representative come last. It can be said that the household head sees that the community committee has abilities, selflessness, and honesty until it is accepted and is a good representative of the community. It can be said that the household head sees that his community committee has the appropriate abilities first, while honesty is ranked last.

3) Support from members within the community

Support from community members means that the household head sees community members support various development activities in these areas. Community members primarily supported cultural and traditional activities. The environment comes in the second place. The committee's proposals come in third place. Listening to news ranked fourth. Support for a secure housing(Ban Mankong) project and economic activities come in last place. Community members support cultural and traditional activities the most, while participating in economic activities the least.

4) Support from agencies outside the community

Support from external agencies: Communities received the most support from the district office, other government agencies, nearby communities, the private business sector, civil society, state enterprises, and public organizations respectively.

Table 3 : Factors affecting the success of community development

Factors affecting the success	$\bar{X}$	SD	Level
1. The developmental role of community committees	3.33	.706	1
2. Community committee leadership	3.30	.777	2
3. Support from community members	3.04	.616	3
4. Support from external agencies	2.91	.503	4

IV) Hypothesis testing

The research hypothesis is as follows: “Factors in terms of community committee development roles, community committee leadership, support from community members, and support from external community agencies, at least one factor influences the success of community development.”

Table 4 : Shows the multiple regression analysis and correlation coefficients

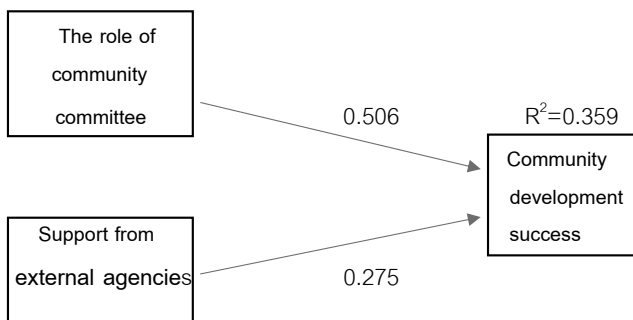
Variable ¹	B	Std. Err	Beta	t	Sig
Constant	1.465	.222	-	6.594	.000
Development Role of Community Committee (CCR)	.304	.044	.506	6.922	.000
Support from External Agencies (EXT)	.231	.062	.275	3.757	.000

R = .559, R Square = .359, Adj. R Square = .349, F = 14.117, Sig = .000

1. Dependent Variable: Community development success

From table 3, the analysis indicated that the success of community development was mainly affected by the community committee's role and help from outside organizations, with a significant impact of 0.05, whereas community committee leadership and support from community members are not significance. The variable of the community committee's developmental role had a high level of influence (Beta=0.506), while the variable of support from external agencies had a moderate level of influence (Beta=0.275). Both factors explained 35.90 percent of the community development success. The test outcomes supported the stated hypothesis.

Figure 1 Shows the diagram of regression equation from standardized scores.

From the diagram of Figure 1, it is found that the success of community development depends on the developmental role of the community committee and support from external agencies, with both factors together explaining 35.9% of the success of the development.

V) Conclusion and Discussion

This section will discuss the factors that have an impact and those that do not on the success of community development.

1. The role of community development committees and support from external agencies influences the success of community development.

The study found that the community committee's strong developmental role and external agency support led to the community's success. This means that the stronger the committee's role in development, the higher is the success rate. Similarly, the success of development increases with the level of support from external agencies such as the district office. When considering the comparison, it was found that the committee's role had a greater influence than the support from external agencies.

The results of this study are consistent with Gittell & Wilder's (1999) finding that there were four factors leading to the success of development, one of which was having a capable team and committee. Similarly, Wisit Yimyam & Usanakorn Tawarom (2018), who examined the Sufficiency Economy Village Community model in Ko Chan District, Chonburi Province, found that community leaders and help from government and private organizations were important for strengthening the community. Supatra Yodsurang et al. (2019) also noted that committees' strong roles in all six communities helped resolve drug issues.

For the study of the Community Development Department (2019), the factors affecting the success of driving community occupations found that the influence of leadership roles, including the team of trainers for community occupations, and support from all sectors, including the

community occupation driving support team, community development officers, and those involved, influenced the success of driving community occupations. Similarly, Anantawoot Boonnuang et al. (2023) found that one of the success factors in building a strong community is support from the government and various organizations, which provides communities with resources and knowledge for development. Of course, these agencies help develop skills and knowledge. Providing education and training helps community members acquire the skills and knowledge required to develop their communities.

Choe (2005) examined the success of the Korean Saemaul Undong development project and discovered that a key reason for its success was the help of government agencies, as the central government provided guidance, budget support, and assistance in different areas. At the same time, the study by Zaipa & Matemba (2023) found that besides having bad social structures and weak community relationships, another reason for failure was leaders not doing their jobs properly.

2. The leadership of the community committee and support from community members do not influence the success of community development.

This study found that the leadership or ability of the community committee had no effect on the success of community development. Support for development by community members had no effect on the success of development. In other words, even if the committee has no leadership and community members do not support development projects within the community, development will still succeed.

The results of this study contradict those of many scholars, including Silapachai Janmeesri et al. (2019), Ananyaporn Imjongjairak et al. (2019) Pongsatean Luengalongkot (2023), Kaewcharaya Kongnun and Somboon Sirisornhiran. (2019), as well as Sittichai Thummakun et al. (2022). As for

the reasons why leadership from the community committee and support from community members do not affect the success of community development, they are third cause, second cause and first cause as follows:

The Third Cause

1) The community committee's leadership had no effect on the success of the community development. The development work in the studied community was driven by the government agency, the Community Development and Social Welfare Department of the District Office (although the project in the annual action plan claimed to have come from the community process). Therefore, we can assert that civil servants have leadership power. As a mediator, the community committee has a duty to push development activities according to the guidance of the responsible agency and civil servants. This type of power, which extends beyond the committee, is a typical phenomenon. In some cases, government agencies must rely on committees. Chalerm Gerdmoli et al. (20210) found that committee leadership and member participation significantly affected project success. The community committee has more power than civil servants (of the Community Development Department) in many aspects, such as helping to ensure which families are eligible to receive two houses in the Secure Housing Project because they are extended families.

2) Support from community members does not affect the success of community development. Support for or participation in development by community members does not affect success. Because some of development projects can achieve their goals, even if community members do not support the project. This is because most projects have output-level goals, which are considered initial goals. For example, the Aedes mosquito eradication project uses fogging to determine the completion at specific checkpoints. This project does not necessarily aim to eradicate

Aedes mosquitoes. The goal of a Secure Housing project is to provide community members with houses. The project does not need to assess whether quality of life has improved after receiving the houses. Measuring the success of a development project with low-level goals does not necessarily require public participation or support. If officials follow the specified steps and community members do not obstruct their work, they can achieve their goals. For example, the installation of solar lights along a walkway by officials does not require support from community members for the work to be successful.

The Second Cause

Public support and participation were devalued. Public participation is undervalued, leading to their involvement in trivial matters or low-level participation, such as just listening to news. Undoubtedly, a community-level public hearing process is lacking. We used the following strategies to comply with government regulations: 1) Occasionally, the project was scheduled in advance. 2) Meetings may occur urgently, without sufficient time for the community to express their opinions. 3) In some cases, public hearings invite only leaders or influential people in the community. 4) Communication from government agencies is insufficient or uses overly complex language, making it challenging for the community to grasp the project's goals or content fully. This was due to a lack of genuine intention to listen to the community. Hidden reality is the lack of belief in the knowledge, abilities, or intriguing ideas of community members. When the public hearing process is similar, the resulting development projects are often improvements from previous years or are created by the community development and social welfare officers of the district and community committee.

The lack of a serious community process has resulted in the problem of “not getting good projects and not getting good ones” with two major

development projects that the Bangkok Metropolitan Administration (BMA) is pushing into communities. A project that does not perform well is the “Bangkok Health Insurance Fund.” There is money available, but it is unclear how it is allocated. This fund has been in place since the year 2018. Historically, the fund has utilized only 13-20 percent of its budget. By 2023, it received a budget of 340 million baht, with billions of baht in the accumulated budget. However, the community submitted a health promotion project, which received approval for just 56.8 million baht, a mere 16 percent of the total budget. In 2024, the fund and BMA will review some of the regulations’ obstacles so that communities can use this budget more. They hope that 80 percent of the projects will be approved.

The project that did not meet expectations was the Strong Community Project, which was developed in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy of Bangkok. This project will support 200,000 baht per community starting in 2023. At that time, there were 2,000 communities. Only a few communities could disburse according to the regulations, as it was in the first year of the program. However, in 2024, issues were studied to solve them and adjust the new rules to make it easier to buy materials and equipment. Consequently, 1,806 communities participated in 2024, accounting for 90.25% of the total. In 2025, we endeavored to modify the procurement regulations and broaden the range of possible actions. I believe that this year, more communities that have not yet joined will join.

The relevance of the project to the community’s real issues and needs is interesting. The people involved know the problems and limitations well, but because the project must be done quickly and money is used so as not to lose the rights, it leads to simple projects that mostly require purchasing materials and equipment, even though they know that it may not be in line with the problems.

The concrete truth indicates this well; that is, from the study of Thai Publica (2024), it was found that Bangkok purchased materials and equipment during the time of Bangkok Governor Chadchart Suthiphan over a period of one year and seven months (fiscal year 2023 continuing to April 2024), totaling 4,298 projects, totaling over 2 billion baht, using a specific method of 94%. Regardless of the governor, there would not be much difference in development by purchasing materials and equipment.

However, in the case of the two large projects, some people suspect that the problem may not lie solely with the community process, but also with the rules and regulations for using the funds. This is because when proposing a project, it must be executed according to the Ministry of Finance's regulations on government procurement and material management (B.E. 2560) and the specific regulations of Bangkok, which have many conditions and limitations. Of course, all detailed and strict regulations have prevented corruption. Working on a project while fearing corruption from the other side creates limitations in responding to the community's problems and needs.

Even if there is still no suitable project, whether due to obstacles in the procedures or for any reason, if we insist on doing the community process in detail and seriously, making the voices of the few people in the community worthy of being heard, I believe that one day we will get a project that meets the problems and needs, a project that is the consensus of the community, and the community will feel the ownership of the development activities.

The First Cause

This phenomenon indicates a major problem: government agencies still use old-fashioned public administration, which focuses on agencies and the government as the center of everything. Decision-making power resides in the central government or government agencies. Operators do

not have sufficient patience and determination to create public assets and value in the community, especially for the poor. Although times and society have changed, the rules and guidelines of Bangkok's administration have developed a new way of providing public services, as shown by the introduction of the Royal Decree on Principles and Methods of Good Governance B.E. 2546 and the need for a public assembly process. These changes reflect the principles of administration, with democratic values at their core. All important activities must involve the public. Two additional projects, the Community Health Promotion Project and the 200,000-baht Community Development Support Project, also require the organization of public assemblies. However, in practice, the implementation remains unchanged and does not align with written principles.

There are two groups of people who can help solve this situation: the affected community members who come together to demand change, and government personnel who need to change their mindset and working methods. In this article, we will talk about government personnel because they have been given authority and use public resources. Therefore, they must be responsible for all the development results. To make development administration more successful and create projects that do not just buy materials and equipment, public administrators need to rethink their scope of authority and the principles of new public services.

Scope of authority, Alozie (2020) studied the roles and responsibilities of civil servants in community development, focusing on seven principles.¹⁾ Civil servants are required to participate in budget allocation, distribution, and operations, including resource allocation, distribution, and management. 2) Perform management duties focusing on sustainability (Sustainability Management). 3) Creating reconciliation and peace (consensus and peacebuilding). 4) Plan strategies and economic development (strategic planning and economic development). 5) Create

justice and equality (Justice and Equity). 6) Administer according to the principles of beneficial governance (governance). 7) Safety assurance and crisis-management skills are essential.

Principles of new public service, according to the concept of Denhardt & Denhardt (2000: 553-557) New Public Service adheres to seven principles: 1) Provide services rather than steers. 2) Make public interest in the goal, not the by-product. 3) Think strategically and act democratically. 4) Serve citizens, not customers. 5) Awareness of responsibility is not straightforward. 6) Value people, not just productivity. 7) Value citizenship more than entrepreneurship.

Both the above-mentioned principles and approaches to development management are not problematic for Thai agencies and civil servants because this knowledge is transferred through training for government personnel every year. The government has consistently issued strict laws, regulations, and practices. However, the problem lies in its implementation. In Thailand, there is always a gap between principles and actual operations.

This can be verified by the Bangkok Metropolitan Administration's 2025 Action Plan (Strategy and Evaluation Office, 2025), which incorporates guidelines and goals from development plans at various levels, such as the 20-Year National Strategy, the 13th National Economic and Social Development Plan, the 20-Year Bangkok Development Plan, and the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs). The Bangkok Governor's 238 policies are integrated into an action plan covering nine areas and 28 development issues, with a system for objective monitoring and tracking of results. This is to drive Bangkok towards a livable city for all.

This action plan is considered a complete and beautiful plan, but its success depends on whether agencies and civil servants truly embrace the new public administration style, how serious civil servants are, and

how much opportunity community committees have to play their part. The success of community development in Bangkok depends solely on the role of these two groups.

VI) Suggestions

If these principles guide government service agencies, they need to change at least three things: 1. They must adjust their attitudes toward the community. 2. They must use new management methods to serve people. 3. They must adjust their thinking in order to develop the community.

1. We must adjust our attitudes toward community members. The government and civil service must accept that this group of people is entitled to live in the city because they also bear the burden of being a city. They should not be seen as poor, worthless squatters who must be forced out, so that the land can be used for more profitable purposes.

2. New management must be used to serve people. The essence of this is to use democratic values and public participation as the main management principles. Community processes are important initial mechanisms for new public services. Therefore, we must take this practice seriously.

3. The development principles must be adjusted. There are two principles that should guide development approaches: (1) Thailand's development must still adhere to Basic Needs Theory (Schutte, 2018), which means that all sectors of society must be managed to have a quality of life that meets the criteria for basic needs. This category includes marginalized people and urban slums. (2) For all sectors to participate in development, starting with existing community capital, the asset-based community development (ABCD) principle (Ma et al., 2024) must be used as a guideline. This principle begins by examining the positive aspects of the community and prioritizing them for use as a foundation for community development, based on the community's potential and inherent strengths. This concept is the starting point and a guideline for mobilizing participation within and outside the community.

References

- Alozie, O. E. (2020). Roles of public administrators in local community development. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 10(9), 559–566.
- Anantawoot Boonnuang, Thanongsak Mueantoie, and DenNarong Thamma. (2023). Success factors strengthen strong community livelihood: A case study of Ban Krok Luek, Nam Rob Sub-district, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Mahachulalongkornrajavidyalaya University Journal*. 10(2), 342-356.
- Ananyaporn Imjongjairak. Surasit Vajirakachorn & Duchduen Bhunthumnavin. (2019). Factors affecting the success of healthy space community development model: A case of Phasi Charoen district, Bangkok metropolitan administration. *Walailak Journal of Social Sciences*, 12(2), 348-364.
- Barbier, E. B., & Burgess, J. C. (2017). The sustainable development goals and the systems approach to sustainability. *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, 11(2017-28), 1–22.
- Chalerm Gerdmoli Prakrong Sukonthajit Supharada Chaiyabob Rattana Tianmuangpak and Wichian Chantanet. (2021). Citizen participation in Baan ManKong project: A case study of Klong Premprachakorn community Laksi Bangkok. *Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences*, 39(1), 37-60.
- Choe, C. S. (2005). *Key Factors to Successful Community Development: The Korean Experience*. Institute of Developing Economies.
- Community Development Department. (2019). *A study of key drivers of successful community livelihood*. Community Development Institute, Community Development Department, Ministry of Interior.
- Denhardt, R. B., and Denhardt, J. V. (2000). The new public service: Serving rather than steering. *Public Administration Review*, 60(6), 549–559.

- Ghimire, B. J. (2023). Three pillars of sustainable development: Challenges versus achievements. *Journey for Sustainable Development and Peace Journal*, 1(2), 132-146. <https://doi.org/10.3126/jsdpj.v1i02.58266>
- Gittell, R., and Wilder, M. (1999). Community development corporations: Critical factors that influence success. *Journal of Urban Affairs*, 21(3), 341-362.
- Kaewcharaya Kongnun and Somboon Sirisornhiran. (2019). Factor influencing achievement of Khlong Sam Phraek sufficiency economy village, Naiklongbangplakot subdistrict, Phrasamutchedi district, Samutprakan province. *Journal for Social Sciences Research*, 10(1), 24-37.
- Lak Si District Office (2024). Operational Plan of Lak Si District Office for the Fiscal Year 2024. <https://webportal.bangkok.go.th/laksi/page/sub/15567>
- Ma, Q., Roslan Rosnon, M., Amin, S. M., and Burhan, N. A. S. (2024). Research on asset-based community development. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 13(2), 195-209.
- Narong Ananlertsakul. (2011). *The role of community committees in community development in Hat Yai Municipality, Hat Yai District, Songkhla Province*. (Unpublished master's thesis). Prince of Songkla University.
- National Economic and Social Development Council. (2024). *Report on the Analysis of Poverty and Inequality Situation in Thailand 2023*. National Economic and Social Development Office.
- Pongsatean Luengalongkot. (2023). The community development operation model of Ban Nam Sai community, Thung Benja sub-district, Tha Mai district, Chanthaburi province. *Rajabhat Chiang Mai Research Journal*, 24(3), 125-139.

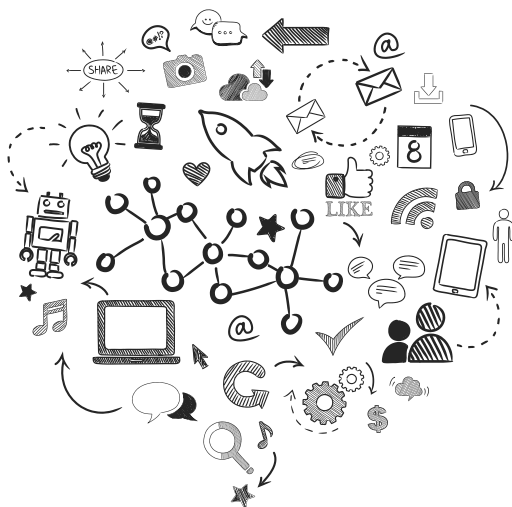
- Purvis, B., Mao, Y., & Robinson, D. (2019). Three pillars of sustainability: In search of conceptual origins. *Sustainability Science*, 14(3), 681–695.
- Rinthananon Sitthakulphong. (2020). *The community development process of community committees in the Bang Sue district, Bangkok*. (Unpublished master's thesis). Ramkhamhaeng University.
- Royal Gazette. (2021, May 27). Bangkok Metropolitan Regulation on Communities and Community Committees B.E. 2564. Royal Gazette, 138 (Special Issue 114 Ng), 9–33.
- Sittichai Thamkhan, Somkid Kaewthip, Chalermchai Panyadee and Pratana Yotsuk. (2022). Factors Affecting Strengthening Cooperation in Community Resource Management by Community Councils. *Journal of Humanities and Social Sciences, Nakhon Phanom University*, 12(3), 29-43.
- Silpachai Janmeesri, Usanee Mongkolpitaksuk, and Sukanya Parinyokul. (2019). The effectiveness of village committee operations. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 4(2), 133-154.
- Sukit Pilwas. (2017). The participation of village committees in community development in Khao Han sub-district, Khao Phanom district, Krabi province. *Journal of Buddhist Social Sciences and Anthropology*, 2(2), 15-21.
- Supatra Yodsuranang Pathan Suwannamongkol and Jumphon Nimpanich. (2016). The role of community committees in the development of slum communities: A case study of the Somboon Phatthana 2 community in Din Daeng District, Bangkok. *Journal of Social Science Doctoral Studies*, 6(2), 91-101.
- Supatra Yodsuranang Amnuay Boonratnamitri Pathan Suwannamongkol and Khwan Chupean. (2019). A model of a strong community committee for the development of slum communities in Bangkok. *Journal of Social Science Doctoral Studies*, 9(3), 675-691.

- Schutte, D. W. (2018, December). *The basic needs theory for community development*. ResearchGate. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.11882.98243>
- Strategic and Evaluation Office. (2025). *Bangkok Metropolitan Administration Action Plan B.E. 2568 (2025)*. Bangkok Metropolitan Administration.
- United Nations. (2018). *World urbanization prospects: The 2018 revision*. Department of Economic and Social Affairs, Population Division. <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210043144>.
- Wilawan Nachaidee Paricha Marie Kane and Jindarat Somkhaney. (2014). The participation of community committees in the development of Kamala Sai municipality, Kamala Sai district, Kalasin province. *Graduate Journal*, 11(53), 115-124.
- Wisit Yimyaem and Usanakorn Tawarom. (2018). Factors affecting the strength of the model sufficiency economy community in Koh Chan district, Chonburi province. *Journal of Applied Arts*, 11(2), 39-50.
- Zaipa, C. M., & Matemba, D. D. (2023, August 28). Exploring the role of social, economic, and cultural factors in community development: A social work perspective in T/A Chimwala, Mangochi. *Qeios*, <https://doi.org/10.32388/ES35QX>

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาษาอังกฤษในยุคปัญญาประดิษฐ์

The Changing Role of the English Language in the Age of Artificial Intelligence

พงษ์วิทย์ นามทะจันทร์ และ ไพศาล อรุณโชคนาลาภ
Pongwit Namthachan and Paisarn Arunchoknumlap

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาษาอังกฤษในยุคปัญญาประดิษฐ์

The Changing Role of the English Language
in the Age of Artificial Intelligence

พงษ์วิทย์ นามทะจันทร์¹ และ ไพศาล อรุณโชคนาลม^{2*}

Pongwit Namthachan and Paisarn Arunchoknumlap

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ 10220, ประเทศไทย

Faculty of Liberal Art, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand

e-mail: pongwitongz@gmail.com

^{2*}คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ 10220, ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand

Corresponding author e-mail: paisarn.aru@krirk.ac.th

Received : September 23, 2025 Revised : November 14, 2025 Accepted : November 17, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาษาอังกฤษในยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการใช้ภาษาอังกฤษในระดับโลก เดิมทีภาษาอังกฤษทำหน้าที่เป็นภาษากลาง (lingua franca) และภาษาสากลในการสื่อสารทางธุรกิจ วิชาการ และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาของเทคโนโลยีด้านภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) การแปลภาษาแบบเรียลไทม์ และเครื่องมือเขียนเชิงวิชาการ เช่น Grammarly Quillbot และ ChatGPT ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างต่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และการทำงานในวิชาชีพ บทความวิชานี้จึงอภิปรายถึงข้อดี ข้อจำกัด และความท้าทายที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านจริยธรรม ความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี ความน่าเชื่อถือของ AI และการปรับหลักสูตรเพื่อบูรณาการ AI Literacy กับ English Literacy ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า ภาษาอังกฤษไม่ได้สูญเสียความสำคัญลง แต่เปลี่ยนสถานะจาก “ภาษาที่จำเป็นต้องใช้” ไปสู่ “ภาษาที่ควรใช้ควบคู่กับ AI” เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อถือ และการเข้าถึงองค์ความรู้ระดับโลก

คำสำคัญ : ภาษาอังกฤษ; ปัญญาประดิษฐ์ (AI); การเรียนการสอนภาษา; การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

Abstract

This academic article aims to analyze the evolving role of English in the era of Artificial Intelligence (AI), where advanced technologies significantly influence the learning and use of English worldwide. Traditionally, English has served as a lingua franca and global language in business, academia, and intercultural communication. However, the emergence of Natural Language Processing (NLP), real-time translation, and academic writing tools such as Grammarly, Quillbot, and ChatGPT has reshaped the landscape of English language education, intercultural communication, and professional practices. This academic article discusses both the opportunities and challenges arising from these changes, including ethical concerns, technological inequalities, reliability and bias in AI-generated content, and the need for curriculum reforms that integrate AI literacy with English literacy. Findings suggest that English remains highly significant, yet its role is shifting from being “a mandatory global language” to “a complementary language used alongside AI” to enhance efficiency, credibility, and access to global knowledge.

Keywords : English language; Artificial Intelligence (AI); Language Learning and Teaching; Intercultural Communication

บทนำ

ปัจจุบันภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษากลาง (lingua franca) ที่สำคัญที่สุดของโลกในยุคโลกาภิวัตน์และมีสถานะเป็นเครื่องมือสื่อสารหลักในหลายด้าน เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การทูต และธุรกิจระหว่างประเทศ (Crystal, 2003: 86-122) ความแพร่หลายของภาษาอังกฤษไม่ใช่เพียงผลจากการล่าอาณานิคมทางประวัติศาสตร์เท่านั้น หากแต่ยังเป็นผลจากพลวัตทางเศรษฐกิจและการสื่อสารที่ทำให้ภาษาอังกฤษดำรงความเป็น “ทุนทางภาษา” (linguistic capital) ซึ่งผู้ที่มีความสามารถย่อมมีโอกาสทางวิชาชีพและการเข้าถึงองค์ความรู้มากกว่าผู้ที่ไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ (Abrar-ul-Hassan, 2021) ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้ภาษาอังกฤษจึงถูกมองว่าเป็นทั้ง

ความจำเป็นและการลงทุนเพื่ออนาคต ทว่าการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะ การเกิดขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้ทำให้ภาษาอังกฤษ กลายเป็น “ภาษาที่ทุกคนต้องเรียน” อย่างที่เคยเป็นมา ซึ่งระบบ AI ที่ขับเคลื่อนด้วย การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) และโมเดล ภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Models: LLMs) อย่าง ChatGPT หรือ Gemini สามารถสร้างข้อความ แปลภาษา ตรวจไวยากรณ์และแม้กระทั่งสอนภาษาอังกฤษแบบ โต้ตอบได้ในระดับที่ใกล้เคียงกับมนุษย์ (Wei, 2023; Al-khresheh, 2024)

หลักฐานเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่า AI ไม่เพียงช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาษาอังกฤษ แต่ยังเสริมสร้างแรงจูงใจและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของ ผู้เรียน สิ่งเหล่านี้ทำให้ภาษาอังกฤษถูก “อำนวยความสะดวก” จนผู้เรียนจำนวนมาก ไม่ต้องเผชิญอุปสรรคเช่นในอดีต แต่ในขณะเดียวกัน ก็เกิดการตั้งคำถามขึ้นว่า การที่ AI สามารถแปลภาษาได้ทันทีและอำนวยความสะดวกในการสื่อสารได้ อาจจะทำให้ บทบาทของภาษาอังกฤษในฐานะ “ภาษากลาง” มีความท้าทายหรือไม่ ตัวอย่างเช่น การประชุมระหว่างผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาอังกฤษสามารถเกิดขึ้นได้โดยใช้การแปลผ่าน AI โดยที่คู่สนทนาไม่ต้องเรียนภาษาอังกฤษอีกด้วย

นอกจากนี้ ในงานวิจัยเชิงภาษาศาสตร์ยังสะท้อนว่า การใช้เครื่องมือ AI อย่างต่อเนื่องกำลังสร้าง “แนวคิดและรูปแบบภาษาใหม่” ที่ปรับเปลี่ยนการใช้ภาษา อังกฤษของมนุษย์ให้เข้าใกล้รูปแบบที่ AI สร้างขึ้น (Anderson, et al., 2025; Yakura, et al., 2024) จากข้อมูลดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นสัญญาณว่า ภาษาอังกฤษในอนาคต อาจไม่ได้ถูกขับเคลื่อนโดยเจ้าของภาษา หากแต่ถูกกำหนดกรอบแนวคิดโดย AI

ปฐมบทการศึกษาภาษาอังกฤษในยุค AI ผ่านการทบทวนวรรณกรรม

1. ความเปลี่ยนแปลงของภาษาอังกฤษในยุค AI

การเปลี่ยนแปลงของภาษาอังกฤษในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI) จำเป็นต้องพิจารณา ผ่านทั้งกรอบแนวคิดทางด้านภาษาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ภาษา อังกฤษในฐานะภาษากลางของโลก จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้เขียนพบว่ามีการ ศึกษาอย่างต่อเนื่องในประเด็น “ภาษาอังกฤษโลก” (Global Englishes) และ “ภาษา อังกฤษในฐานะภาษากลาง” (English as a Lingua Franca: ELF) โดย Crystal (2003 :123-191) เสนอว่า ภาษาอังกฤษได้กลายเป็นภาษาที่ผู้คนจากหลากหลายประเทศใช้ เพื่อสื่อสารร่วมกันมากกว่าการเป็นเพียงภาษาแม่ของเจ้าของภาษา ขณะที่ Jenkins

(2015 :181-240) ได้ขยายแนวคิดนี้โดยเน้นว่า ภาษาอังกฤษได้ปรับตัวตามผู้ใช้จากหลากหลายพันธุกรรม จนเกิดเป็น “รูปแบบภาษาอังกฤษพหุลักษณะ” (Global Englishes)

2. คำถามหลักของการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทใหม่ของภาษาอังกฤษ

จากบริบทดังกล่าว ผู้เขียนจึงเกิดคำถามในการค้นคว้าบทความที่สำคัญนี้ คือภาษาอังกฤษยังจำเป็นเหมือนเดิมในโลกที่ AI สามารถทำให้ทุกภาษาสื่อสารถึงกันได้หรือไม่? และ AI กำลังเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาษาอังกฤษอย่างไร ทั้งในด้านการเรียนการสอน การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และการเขียนเชิงวิชาการหากภาษาอังกฤษเคยเป็นสะพานสู่โลกสากล บทบาทนั้นกำลังจะถูกทดแทน หรือเพียงแค่ถูก “เสริม” ด้วยเทคโนโลยี?

ดังนั้น ผู้เขียนบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาษาอังกฤษในยุค AI พร้อมเปรียบเทียบบทบาทภาษาอังกฤษในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงการชี้โอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้น ตลอดจนเสนอข้อคิดเชิงเปรียบเทียบและแนวทางการศึกษาต่อยอดเกี่ยวกับการเรียนภาษาอังกฤษในโลกที่ AI ไม่เพียงเป็นเครื่องมือแต่เป็น “ผู้มีส่วนร่วม” ในการเรียนรู้จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของภาษา

กรอบแนวคิดภาษาอังกฤษในยุค AI (วิธีการค้นหาข้อมูล)

1. แนวคิดภาษาอังกฤษโลก (Global Englishes) และภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลาง (ELF)

การทบทวนวรรณกรรมในประเด็นภาษาอังกฤษโลก (Global Englishes) และภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลาง (English as a Lingua Franca: ELF) แสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษมิได้จำกัดอยู่เพียงการใช้ของเจ้าของภาษาอีกต่อไป แต่กลายเป็นภาษาที่ผู้คนทั่วโลกใช้เพื่อการสื่อสารร่วมกัน Crystal (2003 :123-191) กล่าวว่าภาษาอังกฤษได้กลายเป็น “เครื่องมือกลางของโลกสมัยใหม่” ส่วน Jenkins (2015: 181-240) เน้นว่าภาษาอังกฤษในยุคใหม่มีหลายสำเนียง หลายรูปแบบ และปรับตัวตามผู้ใช้ จนเกิดเป็นแนวคิด “Global Englishes” ซึ่งสะท้อนว่าพลังของภาษาไม่ได้อยู่ที่เจ้าของภาษา แต่อยู่ที่การใช้ของผู้เรียนและผู้ใช้ทั่วโลกแนวคิดนี้ทำให้ภาษาอังกฤษไม่ใช่เพียงภาษาของชาวอังกฤษหรืออเมริกันแต่เป็นเครื่องมือทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจระดับโลกที่ทุกคนสามารถปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของตนเองได้

2. บทบาทของ AI ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ

ในอีกมุมมองหนึ่ง ความก้าวหน้าของปัญญาประดิษฐ์ได้สร้างการปฏิวัติการเรียนรู้ภาษาอย่างชัดเจน งานของ Lee and Warschauer (2022) แสดงให้เห็นว่า AI ทำหน้าที่เป็น “ผู้ช่วยครู” ในการเรียนภาษาอังกฤษ โดยสามารถตรวจไวยากรณ์ ให้คำแนะนำทันที และจำลองสถานการณ์สนทนา ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะได้ตอบโต้มากกว่าวิธีการสอนแบบดั้งเดิม ผลลัพธ์คือบทบาทของครูผู้สอนเปลี่ยนไปจาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้โดยตรง” สู่ “ผู้อำนวยความสะดวก” (facilitator) ที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ AI ไม่เพียงช่วยประเมินผลและให้ feedback แบบเรียลไทม์ แต่ยังปรับรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของแต่ละคน (personalized learning)

3. เทคโนโลยี NLP และ Machine Translation กับ การเปลี่ยนแปลงภาษา

หัวใจสำคัญที่ทำให้ AI ทำงานร่วมกับภาษาอังกฤษได้อย่างแม่นยำคือ เทคโนโลยีการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) Jurafsky and Martin (2023) อธิบายว่า NLP ช่วยให้ระบบ AI เข้าใจภาษาในเชิงบริบทสามารถวิเคราะห์ความหมาย สร้างประโยค และเรียนรู้รูปแบบภาษามนุษย์ได้ใกล้เคียงกับธรรมชาติจริงในอีกด้านหนึ่ง เทคโนโลยีการแปลภาษาอัตโนมัติ (Machine Translation: MT) เช่น Google Neural Machine Translation (NMT) ของ Wu et al. (2016) ได้เปลี่ยนโฉมการสื่อสารระดับโลก เพราะสามารถแปลภาษาอังกฤษกับภาษาอื่นได้อย่างแม่นยำและเป็นธรรมชาติ ระบบแปลใหม่ ๆ อย่าง DeepL หรือผู้ช่วยแปลด้วย AI ยังให้ผลลัพธ์ที่ถูกต้องและสมจริงยิ่งกว่าเดิม (Garcia & Pena, 2021) อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญเตือนว่าการพึ่งพาเครื่องแปลเพียงอย่างเดียวอาจทำให้ผู้เรียนขาด “ทักษะทางวัฒนธรรม” (intercultural competence) ซึ่งยังเป็นสิ่งที่เทคโนโลยีไม่สามารถแทนที่ได้

4. ทักษะทางดิจิทัลและ AI Literacy ในบริบทการเรียนรู้ภาษา

อีกแนวคิดที่สำคัญคือ “ทักษะทางดิจิทัล” (Digital Literacy) และ “ความฉลาดรู้ทางเอไอ” (AI Literacy) Ng (2021) อธิบายว่า ทักษะทางดิจิทัลไม่ได้หมายถึงแค่การใช้เทคโนโลยี แต่รวมถึงความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ ขณะที่ Long & Magerko (2020) ชี้ว่า AI Literacy ควรถูกพัฒนาเป็น “ทักษะใหม่” ควบคู่กับการเรียนภาษาอังกฤษ เพราะการสื่อสารในยุค AI ต้องอาศัยทั้งความรู้ทางภาษาและความเข้าใจการทำงานของ

เทคโนโลยี ผู้เขียนจึงสังเคราะห์ได้ว่า ภาษาอังกฤษยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะภาษากลางแต่สถานะนี้กำลังถูก “ท้าทายและเสริม” ด้วยเทคโนโลยี AI ซึ่งไม่เพียงเปลี่ยนวิธีเรียนรู้ แต่ยังเปลี่ยน “โครงสร้างของภาษา” เอง

4. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาษาอังกฤษในยุคปัญญาประดิษฐ์

4.1 การเปรียบเทียบบทบาทภาษาอังกฤษในอดีตและปัจจุบัน

การศึกษาบทบาทของภาษาอังกฤษก่อนการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ต้องย้อนกลับไปพิจารณาการสร้างความเป็น “โลกาภิวัตน์” ในเชิงภาษา ซึ่งภาษาอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทในฐานะทั้งภาษากลาง (lingua franca) และภาษาสากล (global language) ตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ความแพร่หลายนี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ หากแต่เป็นผลจากประวัติศาสตร์การล่าอาณานิคม การครอบงำทางเศรษฐกิจ การเผยแพร่วัฒนธรรมสื่อ และการจัดระเบียบความรู้ในระดับโลก (Phillipson, 1992)

ภาษาอังกฤษกับโลกาภิวัตน์

ในแวดวงวิชาการ ร้อยละกว่า 90 ของงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์และบทความวิชาการระดับนานาชาติถูกตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ (Montgomery, 2013) ทำให้ภาษาอังกฤษทำหน้าที่เป็น “ประตูสู่ความรู้” และผู้ที่สามารถเข้าถึงย่อมมีโอกาสสูงกว่าในตลาดแรงงานและการศึกษาต่อระดับสูง นอกจากนี้ ภาษาอังกฤษยังถูกใช้เป็นภาษามาตรฐานของการบิน (Moder & Halleck, 2009) การเดินเรือ และการประชุมระหว่างประเทศ ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษจึงไม่ใช่เพียงทักษะส่วนบุคคลแต่เป็นทุนทางภาษา (linguistic capital) ที่หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ (Bourdieu, 1991; Coleman, 2010)

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษแบบดั้งเดิม

ในยุคก่อน AI จะเกิดขึ้น การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศที่ไม่ใช่เจ้าของภาษามักดำเนินการผ่านวิธีการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นทักษะ 4 ด้าน คือ การฟัง พูด อ่าน และเขียน (Richards & Rodgers, 2014) การสอนถูกครอบงำโดยแนวทางเป็นวิธีการสอนภาษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการเรียนรู้กฎไวยากรณ์ คำศัพท์ และการแปลข้อความระหว่างภาษาเป้าหมายกับภาษาแม่ หรือ Grammar-Translation Method และวิธีการสอนแบบฟัง-พูด เป็นวิธีการสอนภาษาที่เน้นทักษะการฟังและการพูดเป็นหลัก (Audio-Lingual Method) ก่อนที่จะพัฒนามาสู่แนวทางการสอนภาษาที่มุ่งเน้นการ

พัฒนาทักษะการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในสถานการณ์จริง โดยเน้นการโต้ตอบ ปฏิสัมพันธ์ และการใช้งานภาษาอย่างมีความหมาย (Communicative Language Teaching: CLT) ในทศวรรษ 1970–1980 การเรียนการสอนภาษาอังกฤษจะมุ่งให้ผู้เรียนใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารจริง (Canale & Swain, 1980) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายาม ปฏิรูปวิธีสอน ภาษาอังกฤษในหลายประเทศยังคงถูกมองว่าเป็น “ภาระการเรียนรู้” มากกว่าจะเป็น “เครื่องมือสื่อสาร” (Hu, 2002) นอกจากนี้ การเรียนการสอนภาษาอังกฤษยังถูกขับเคลื่อนโดยอุตสาหกรรมการสอบวัดระดับ เช่น TOEFL, IELTS และ Cambridge English ซึ่งกลายเป็นกลไกการคัดกรอง (gatekeeping mechanism) สำหรับการเข้ามหาวิทยาลัยและการทำงานในองค์กรระดับโลก (Chalhoub-Deville & Turner, 2000) การทดสอบเหล่านี้ทำให้ภาษาอังกฤษกลายเป็นเส้นแบ่งระหว่างผู้ที่เข้าถึงโอกาสสากลกับผู้ที่ถูกกั้นออกไป

ข้อจำกัดและความเหลื่อมล้ำในอดีต

ถึงแม้ภาษาอังกฤษจะเป็นภาษาที่เปิดประตูสู่โอกาส แต่ในยุคก่อน AI เกิดขึ้น มีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงการเรียนรู้ภาษาอังกฤษยังคงสูง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ปัญหาสำคัญได้แก่ การขาดแคลนครูผู้สอนที่มีคุณภาพ สื่อการเรียนรู้ที่ไม่เพียงพอ และความไม่เสมอภาคด้านเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียน (Coleman, 2010) อีกทั้งการเรียนการสอนมักมุ่งเน้นรูปแบบภาษาอังกฤษมาตรฐานแบบเจ้าของภาษา (native-speakerism) จนเกิดการกีดกันสำเนียงและรูปแบบการใช้ภาษาของผู้เรียนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา (Holliday, 2006) ซึ่งความเหลื่อมล้ำนี้ยังขยายไปสู่การแบ่งแยกเชิงสังคม เช่น ความแตกต่างระหว่างคนเมืองกับคนชนบท หรือผู้ที่มีฐานะดีกับผู้ที่มีรายได้น้อยซึ่งสามารถลงทุนในการเรียนพิเศษหรือไปศึกษาต่อต่างประเทศได้ แต่ในขณะที่ผู้ขาดโอกาสมักถูกจำกัดให้อยู่กับการสอนแบบท่องจำในห้องเรียนขนาดใหญ่

ผู้เขียนสรุปได้ว่า บทบาทของภาษาอังกฤษก่อนการเกิดขึ้นของ AI เป็นทั้งพลังบวกที่ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันเชิงสังคมที่ตอกย้ำความไม่เท่าเทียมทางโอกาสการศึกษาและเศรษฐกิจ

4.2 การวิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม

การเกิดขึ้นและการพัฒนาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เปลี่ยนภูมิทัศน์และกรอบแนวคิดของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างสิ้นเชิง ผู้เรียนสามารถเข้าถึง “ผู้ช่วย/ครูส่วนตัว” (AI Tutor) ที่ทำงานได้ตลอดเวลา เช่น ChatGPT หรือ Claude ซึ่งตอบคำถาม ตรวจสอบไวยากรณ์ แนะนำคำศัพท์ใหม่ และจำลองบทสนทนาได้เหมือนจริง (Lee & Warschauer, 2022) ตัวอย่างเช่น แพลตฟอร์ม Duolingo Max ใช้ GPT-4 เพื่อสร้างบทสนทนาเสมือนจริง ผู้เรียนสามารถโต้ตอบกับ AI ได้แบบมนุษย์ โดย AI จะปรับระดับภาษาตามความสามารถของผู้เรียน (Duolingo, 2023) ส่งผลให้เกิด “การเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล” (personalized learning) และทำให้ภาษาอังกฤษเข้าถึงง่ายขึ้นทั่วโลก

อย่างไรก็ตาม บทบาทของครูไม่ได้หายไป แต่เปลี่ยนจาก “ผู้สอน” เป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (facilitator) ที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพและวิจารณ์ญาณ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของภาษาอังกฤษในยุค AI ผู้เขียนสรุปในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงบทบาทของภาษาอังกฤษจากอดีตสู่ยุค AI

มิติ	ก่อนยุค AI	หลังการเกิดขึ้นของ AI
การเรียนการสอน	เน้นการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Grammar Translation, CLT)	ผู้เรียนใช้ AI Tutor เช่น ChatGPT เพื่อฝึกภาษาเฉพาะบุคคล
การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม	ต้องมีทักษะภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารข้ามชาติ	ใช้ AI แปลภาษาแบบเรียลไทม์ เช่น DeepL โดยไม่ต้องเรียนภาษาอังกฤษลึกซึ้ง
การเขียนวิชาการ	ต้องมีทักษะเขียนภาษาอังกฤษระดับสูง	ใช้ AI เช่น Grammarly และ Quillbot ช่วยปรับภาษาให้น่าเชื่อถือ
ความจำเป็นของภาษา	ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ต้องเรียนเพื่อโอกาสทางวิชาชีพ	ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ “ควรรู้” ร่วมกับ AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
บทบาทของครู	ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้หลัก	ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้และฝึก AI Literacy ให้ผู้เรียน

ที่มา: ผู้เขียนบทความ (2568)

5. พลวัตของภาษาอังกฤษในยุคปัญญาประดิษฐ์: บทบาท โอกาส และการเปลี่ยนแปลง

5.1 บทบาทของภาษาอังกฤษในโลกที่ AI มีอิทธิพล

AI ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางภาษาอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในด้านการเขียนและการสื่อสาร เช่น Grammarly, Quillbot และ ChatGPT ถูกนำมาใช้ในวงการวิชาการและธุรกิจเพื่อยกระดับคุณภาพภาษา ลดความผิดพลาด และทำให้ผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาสามารถสื่อสารได้เทียบเท่าเจ้าของภาษา ในระดับสังคม ภาษาอังกฤษยังคงเป็น “ฐานข้อมูลหลัก” ของเทคโนโลยี AI เพราะโมเดลภาษา (LLMs) ส่วนใหญ่ถูกฝึกจากข้อความภาษาอังกฤษ (Jurafsky & Martin, 2023) ดังนั้น แม้เครื่องมือแปลภาษาจะช่วยให้การสื่อสารหลายภาษาง่ายขึ้น แต่ภาษาอังกฤษยังเป็น “ภาษาของเทคโนโลยี” ที่อยู่เบื้องหลัง AI ทุกระบบ

5.2 โอกาสและความท้าทายของการเรียนภาษาอังกฤษในยุค AI

AI เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทั่วโลกเข้าถึงภาษาอังกฤษได้ง่ายขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างความท้าทาย เช่น

1) ปัญหาด้าน จริยธรรม (เช่น การใช้ AI เขียนแทนตนเอง — Cotton et al., 2024) 2) ความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี (Van Dijk, 2020; UNESCO, 2023) 3) อคติของ AI และความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Bender et al., 2021) และ 4) ความจำเป็นของการบูรณาการ AI Literacy กับ English Literacy (Long & Magerko, 2020; Ng, 2021) กล่าวโดยสรุป แม้ AI จะเป็น “ตัวเร่ง” ให้การเรียนภาษาอังกฤษง่ายขึ้น แต่ก็ต้องบริหารจัดการอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อไม่ให้ภาษาอังกฤษกลายเป็นเพียง “ภาษาของเครื่องจักร”

5.3 การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและสไตล์ของภาษาอังกฤษ

นอกจากบทบาทแล้ว โครงสร้างของภาษาอังกฤษเองก็เปลี่ยนไป AI ช่วยย่อประโยคให้กระชับ ใช้คำศัพท์ตรงประเด็น และลดความซับซ้อนของไวยากรณ์

ตารางที่ 2 : ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประโยคภาษาอังกฤษจากการใช้โดยมนุษย์สู่การใช้โดย AI

บริบท	ตัวอย่างในอดีต (มนุษย์ใช้)	ตัวอย่างในปัจจุบัน (AI ช่วยสร้าง)	ความแตกต่าง
การเขียนอีเมลธุรกิจ	I am writing this email to inform you that the meeting has been postponed due to unexpected circumstances.	The meeting is postponed due to unforeseen circumstances.	AI มักย่อให้กระชับขึ้น ลดโครงสร้างซับซ้อน
การเขียนเรียงความ	Nowadays, more and more people are using technology in their daily lives, which has led to many changes in the way we communicate.	Technology reshapes communication in daily life.	AI ชอบใช้ประโยคสั้น กระชับ ชัดเจน
การเขียนบทความวิชาการ	It is important to take into consideration the various factors that affect language learning in the age of AI.	Multiple factors influence language learning in the AI era.	AI ตัดคำฟุ่มเฟือยและเลือกใช้คำทางวิชาการ
การใช้ภาษาแบบ non-native	I very like English because it helps me talk with other people.	I enjoy learning English because it enables me to communicate globally.	AI ปรับไวยากรณ์และระดับความเป็นทางการให้ถูกต้อง

ที่มา: ผู้เขียนบทความ (2568)

6. การปรับแนวทางการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและการพัฒนาทักษะ AI Literacy ในยุคเทคโนโลยี

6.1 แนวทางการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับเทคโนโลยี

การบูรณาการเทคโนโลยี AI เข้ากับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษจำเป็นต้องพิจารณาเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ การศึกษาของ Chiu et al. (2023) ชี้ว่า ครูควรมีบทบาทสำคัญในการสร้าง “สภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างมนุษย์และ AI” (Human–AI Collaboration Learning Environment) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจการทำงานของ AI ไปพร้อมกับการฝึกภาษา ตัวอย่างเช่น การใช้ ChatGPT เพื่อช่วยฝึกเขียนเชิงวิชาการ พร้อมให้ครูตรวจสอบและสะท้อนกลับในมุมมองเชิงวิเคราะห์ ไม่ใช่เพียงตรวจคำผิด แนวทางหลักที่ควรเน้น ได้แก่

- 1) การสอนภาษาอังกฤษแบบบูรณาการ AI (AI-Integrated Language Learning)
 - ใช้ Chatbot เป็นผู้ช่วยฝึกบทสนทนา สร้างสถานการณ์จำลองทางธุรกิจ หรือวิชาชีพ
- 2) การออกแบบหลักสูตรที่มุ่งเน้น “AI Ethics” และ “Critical Thinking”
 - ให้ผู้เรียนรู้จักตั้งคำถามต่อคำตอบที่ AI สร้าง และรู้จักจำกัดการพึ่งพา
- 3) การใช้เครื่องมือ AI เพื่อการประเมินแบบ Real-time Assessment
 - เช่น ระบบตรวจการเขียนอัตโนมัติ (Automated Writing Evaluation) เพื่อช่วยวิเคราะห์จุดอ่อนของผู้เรียน

งานของ Wei et al. (2023) ระบุว่าผู้เรียนภาษาอังกฤษที่ใช้ AI ร่วมกับการสอนแบบ Feedback-based Learning มีแนวโน้มพัฒนาทักษะการเขียนเร็วกว่าแบบดั้งเดิมถึง 34% ซึ่งชี้ให้เห็นว่า AI เป็น “ผู้ร่วมสอน” (co-teacher) ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้

6.2 การพัฒนาทักษะ AI Literacy ควบคู่กับภาษาอังกฤษ

การพัฒนาทักษะ AI Literacy ไม่ได้หมายถึงการสอนการเขียนโค้ดหรือสร้างโมเดลเท่านั้น แต่คือการปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจว่า “AI ทำงานอย่างไร” “AI คิดแทนคนได้แค่ไหน” และ “AI มีอคติหรือไม่” (Long & Magerko, 2020; Ng, 2021) แนวคิดนี้เน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อ “สื่อสารกับ AI” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเขียน Prompt ที่ชัดเจน การตีความผลลัพธ์ของ AI อย่างมีเหตุผล และการประยุกต์ใช้ในบริบทจริง

องค์ประกอบสำคัญของ AI Literacy ในการเรียนภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย

- 1) Understanding — เข้าใจพื้นฐานการทำงานของ AI และขอบเขตของมัน
- 2) Interaction — ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารกับระบบ AI
- 3) Critical Use — ประเมินความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และอคติของผลลัพธ์
- 4) Ethical Awareness — ใช้ AI อย่างมีจริยธรรม เคารพลิขสิทธิ์ และไม่ละเมิด

ข้อมูลส่วนบุคคล

ทั้งนี้ การผสมผสาน AI Literacy เข้ากับ English Literacy จะทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมต่อโลกอนาคตที่การสื่อสารระหว่างมนุษย์-AI กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและการทำงาน

7. การสังเคราะห์บทบาทใหม่ของภาษาอังกฤษและแนวทางการวิจัยในบริบทเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

7.1 สรุปการเปลี่ยนแปลงและบทบาทใหม่ของภาษาอังกฤษ

จากการวิเคราะห์ในบทความนี้สามารถสรุปได้ว่า ภาษาอังกฤษในยุคปัญญาประดิษฐ์มีได้กลดทอนความสำคัญลง แต่กลับขยายบทบาทไปในหลายมิติ ทั้งด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร และการสร้างสรรค์ความรู้ โดยภาษาอังกฤษเปลี่ยนจาก “ภาษาที่ต้องเรียนรู้เพื่อสื่อสารกับมนุษย์” ไปสู่ “ภาษาที่ต้องใช้เพื่อสื่อสารกับเทคโนโลยี” AI ทำให้การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเข้าถึงง่ายขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ขาดทรัพยากรเข้าถึงความรู้ระดับโลกได้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง AI ก็ท้าทายโครงสร้างเดิมของภาษา ทั้งในแง่ของความคิด การเขียน และรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนจากมนุษย์-มนุษย์ ไปเป็นมนุษย์-AI

ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า “ภาษาอังกฤษจะยังคงเป็นภาษากลางของโลกต่อไป แต่สถานะของมันจะไม่เหมือนเดิม” เพราะจากนี้ไป ภาษาอังกฤษจะกลายเป็น “ภาษาของมนุษย์และเครื่องจักรร่วมกัน” (A Shared Human-Machine Language) ที่ต้องอาศัยทักษะใหม่ในการใช้งานอย่างมีจริยธรรมและมีวิจารณญาณ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานในอนาคต

1) เชิงนโยบาย (Policy Level)

ควรกำหนดนโยบายการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่บูรณาการ AI Literacy และจริยธรรมดิจิทัลในหลักสูตรทุกระดับ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้เข้าใจบทบาทของ AI ในการสื่อสารและการสร้างองค์ความรู้

2) เชิงปฏิบัติ (Pedagogical Level)

สถาบันการศึกษาควรฝึกอบรมครูให้มีความเข้าใจการใช้ AI เพื่อการสอนภาษา และสามารถประเมินผลอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างความช่วยเหลือกับการทดแทน

3) เชิงวิจัย (Research Level)

ควรมีการศึกษาต่อเนื่องเกี่ยวกับ “การเปลี่ยนแปลงทางภาษาศาสตร์จากผลของ AI” เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประโยค สำนวน และรูปแบบการใช้ภาษาในบริบทข้ามวัฒนธรรม รวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบของ AI ต่ออัตลักษณ์ทางภาษา (Language Identity) ของผู้เรียนในแต่ละภูมิภาค

4) เชิงสังคม (Social Level)

สังคมควรส่งเสริมการเรียนรู้แบบเท่าเทียม ลดช่องว่างทางเทคโนโลยี และสร้างวัฒนธรรมการใช้ AI อย่างรับผิดชอบ เพื่อให้ภาษาอังกฤษยังคงเป็นเครื่องมือสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษย์ มากกว่าการแบ่งแยก

เอกสารอ้างอิง

- Abrar-ul-Hassan, S. (2021). Linguistic capital in the university and the hegemony of English: Medieval origins and future directions. *SAGE Open Journal*, 11(2). 1-11
- Al-khresheh, M. H. (2024). The future of artificial intelligence in English language teaching: Pros and cons of ChatGPT implementation through a systematic review. *Language Teaching Research Quarterly*, 43(1), 54–80.
- Anderson, J., Galpin, A., and Juzek, T. (2025). AI-mediated communication and the redefinition of linguistic norms. *Journal of Language and Technology Studies*, 18(2), 55–71.
- Bender, E. M., Gebru, T., McMillan-Major, A., and Shmitchell, S. (2021). On the dangers of stochastic parrots: Can language models be too big? In *Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* (pp. 610–623). Association for Computing Machinery.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.
- Canale, M., and Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1–47.
- Chalhoub-Deville, M., and Turner, C. E. (2000). What to look for in ESL assessment. *TESOL Journal*, 9(4), 4–9.
- Chiu, T. K. F., Lim, C. P., and Hung, D. (2025). Encouraging human–AI collaboration in interactive learning environments: Teacher transitions from content deliverer to facilitator. *Interactive Learning Environments*, 33(2), 921–924.

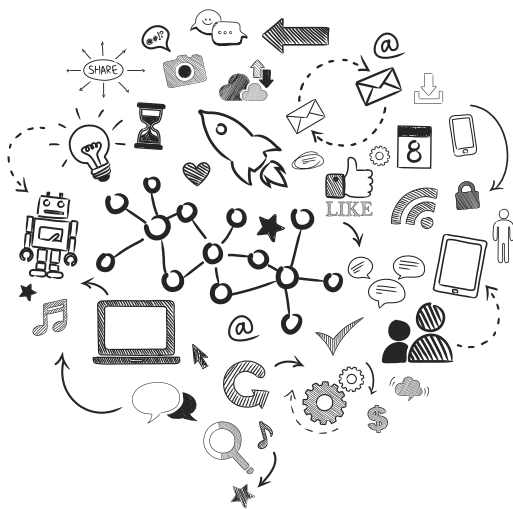
- Coleman, J. A. (2010). English in the other European communities. *TESOL Quarterly*, 44(3), 507–531.
- Cotton, D.R., Cotton, P.A. and Shipway, J.R. (2024) Chatting and Cheating: Ensuring Academic Integrity in the Era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International*, 61(2), 228–239.
- Crystal, D. (2003). *English as a global language* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Duolingo. (2023, October 16). *Duolingo Max powered by GPT-4: A new way to learn*. <https://blog.duolingo.com>.
- Garcia, I., and Pena, M. I. (2021). Neural machine translation and post-editing practices: Efficiency and ethics. *Translation and Interpreting Studies*, 16(2), 245–262.
- Holliday, A. (2006). Native-speakerism. *ELT Journal*, 60(4), 385–387.
- Hu, G. (2002). Potential cultural resistance to pedagogical imports: The case of communicative language teaching in China. *Language, Culture and Curriculum*, 15(2), 93–105.
- Jenkins, J. (2015). *Global Englishes: A resource book for students* (3rd ed.). Routledge.
- Jurafsky, D., and Martin, J. H. (2023). *Speech and language processing* (3rd ed.). Draft version. Stanford University.
- Lee, J., and Warschauer, M. (2022). The role of artificial intelligence in second language learning and teaching. *Language Teaching Research*, 26(4), 643–662.
- Long, D., and Magerko, B. (2020). What is AI literacy? Competencies and design considerations. In Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems (pp. 1–16). Association for Computing Machinery.
- Moder, C. L., and Halleck, G. B. (2009). English in aviation: The role of language in a global industry. *World Englishes*, 28(3), 305–324.

- Montgomery, S. L. (2013). *Does science need a global language? English and the future of research*. University of Chicago Press.
- Ng, W. (2021). *Conceptualising digital literacy in the context of educational technology*. Springer.
- Phillipson, R. (1992). *Linguistic imperialism*. Oxford University Press.
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed). Cambridge University Press.
- UNESCO. (2023). *AI and education: Guidance for policy-makers*. UNESCO Publishing.
- Van Dijk, J. (2020). *The digital divide*. Polity Press.
- Wei, L. (2023). Artificial intelligence in language instruction: Impact on English learning achievement, L2 motivation, and self-regulated learning. *Frontiers in Psychology*, 6(14), 1261955.
- Wu, Y., Schuster, M., Chen, Z., et al. (2016, September 26). *Google's neural machine translation system: Bridging the gap between human and machine translation*. *arXiv preprint arXiv:1609.08144*.
- Yakura, H., Sato, S., and Shibata, T. (2024). Human-AI co-writing and linguistic style transformation. *Computers and Composition*, 67(2024), 102786.

A Study on the Strategies for Adapting Classical Chinese Poetry into Songs from 1990 to 2010

Naruchol Sathirawatkul and Siriwan Likhidcharoentham

การศึกษากลวิธีการดัดแปลงบทกวีจีนโบราณผ่านบทเพลง ในช่วงปี ค.ศ. 1990 ถึง ค.ศ. 2010

A Study on the Strategies for Adapting Classical Chinese Poetry
into Songs from 1990 to 2010

นฤชล สติรวัฒน์กุล¹ และ ศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม²

Naruchol Sathirawatkul and Siriwan Likhidcharoentham

¹คณะวิเทศธุรกิจ มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต กรุงเทพฯ 10240 ประเทศไทย

College of International Business, Rattana Bundit University, Bangkok 10240, Thailand

e-mail: naruchol_s@rbac.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900 ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand e-mail: siriwan.l@ku.th

Received : July 17, 2025 Revised : September 9, 2025 Accepted : September 11, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการดัดแปลงบทกวีจีนโบราณเป็นบทเพลง ในช่วงปี ค.ศ.1990 ถึง ค.ศ. 2010 จำนวน 14 บทเพลง โดยการเก็บรวบรวมเนื้อหาของบทกวีและบทเพลงพร้อมทั้งสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการดัดแปลงเพลงจากบทกวีจีนโบราณ ผลการวิจัยพบว่ามีกลวิธีการดัดแปลงเพลงอยู่ 5 กลวิธี ได้แก่ 1) กลวิธีการคงของเดิม 2) กลวิธีการนำวรรคทองของบทกวีมาใช้ในบทเพลง 3) กลวิธีการตัดเนื้อหาของบทกวี 4) กลวิธีการเปลี่ยนโครงสร้างประโยคหรือสลับ ปรับเปลี่ยน 5) กลวิธีการแต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่ อนึ่งผู้วิจัยพบว่า กลวิธีการดัดแปลงเพลงคำนึงถึงดุลยภาพระหว่างความถูกต้องของต้นฉบับและความเข้าใจของผู้ฟัง หลีกเลี่ยงการดัดแปลงที่ทำให้สูญเสียความหมายดั้งเดิมของบทกวี นอกจากนี้ยังปรากฏความหมายเชิงสัญลักษณ์ วรรณศิลป์ และบริบททางประวัติศาสตร์ของบทกวีอีกด้วย

คำสำคัญ: กลวิธีการดัดแปลงเพลง; บทกวีจีนโบราณ; แปลงเพลง; กวีจีน

Abstract

This research aims to study the strategies for adapting classical Chinese poetry into songs from 1990 to 2010, analyzing a total of 14 songs. The study involves collecting and examining the content of both

the original poems and the adapted songs, as well as reviewing related documents and research. The analysis focuses on identifying the patterns of poetic adaptation into song lyrics. The findings reveal five adaptation strategies: (1) retaining the original content, (2) incorporating key poetic lines into the lyrics, (3) omitting certain parts of the poem, (4) restructuring or modifying sentence structures, and (5) composing entirely new lyrics. The study concludes that adaptation strategies must balance fidelity to the original text with accessibility for listeners, avoiding alterations that distort the poem's original meaning. Additionally, understanding the symbolic meanings, literary artistry, and historical context of the poetry is essential to preserving its literary value.

Keywords: Adaptation Strategies For Songs; Classical Chinese Poetry; Song Adaptation; Chinese poetry

บทนำ

กวีนิพนธ์เป็นรูปแบบงานศิลปะที่มนุษย์ใช้ภาษาเพื่อสร้างคุณค่าทางสุนทรียะ ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ที่สะท้อนความจริงของชีวิต ส่วนบทเพลงเป็นงานสร้างสรรค์ทางวรรณศิลป์ที่ผสมผสานเนื้อร้อง ทำนอง จังหวะเข้าด้วยกันเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนการเล่าเรื่องราวต่างๆ ทั้งบทกวีและบทเพลงเป็นศิลปะสองแขนงที่มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งในหลายวัฒนธรรม บทกวียังสามารถนำมาประยุกต์เป็นบทเพลงที่เข้าถึงผู้ฟังได้กว้างขึ้น ในประวัติศาสตร์จีนบทกวีของกวีเอก หลี่ไป๋(李白) หรือหวังเหว่ย (王维) ถูกนำไปใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์บทเพลงมากมาย ในขณะที่ในโลกตะวันตกปรากฏผลงานของกวีเอก William Blake หรือ Shakespeare ที่ได้รับการดัดแปลงเป็นเพลงเช่นกัน การเปลี่ยนบทกวีให้กลายเป็นเพลงนั้นมีความท้าทาย ไม่ว่าจะเป็นการปรับโครงสร้างฉันทลักษณ์ให้เข้ากับทำนอง การคงไว้ซึ่งอารมณ์ และสุนทรียภาพของกวี หรือการตีความเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ฟังในยุคสมัยใหม่

ในคัมภีร์หลี่จี้ (礼记lǐ jì) บทที่ 9 ว่าด้วยดนตรี (乐记yuè jì) มีข้อความหนึ่งกล่าวไว้ว่า“诗，言其志也；歌，咏其声也；舞，动其容也；三者本于心，然后乐器从之”หมายถึงบทกวี เป็นการกล่าวถึงเจตจำนง เพลงเป็นการขับร้อง

ถ่ายทอดเสียงจากใจ การร่ายรำเป็นการเคลื่อนไหวของรูปลักษณ์จากใจ ทั้งสามสิ่งนี้มีรากฐานมาจากจิตใจ โดยมีเครื่องดนตรีบรรเลงเพลงประกอบ ดังนั้นเมื่อเพลงเป็นผลงานทางศิลปะเกิดจากการสร้างของมนุษย์โดยการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการแสดงออก ซึ่งเนื้อหาจะแตกต่างจากวรรณกรรมทั่วไป เนื่องจากเสียงเพลงเป็นส่วนประกอบสำคัญทำให้เกิดความไพเราะซาบซึ้ง ให้อารมณ์สะท้อนใจ ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้และประทับใจง่ายกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นๆ (สุขุมล จันทวี, 2536) ซึ่งสอดคล้องกับสธน โรจนตระกูล (2547) ที่ว่า วรรณกรรมเพลงเป็นบันเทิงคดีที่มีสาระประเภทหนึ่งในวงวรรณกรรมไทยเพราะเพลงจะเข้าถึงประชาชนได้ดีกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น โดยมีต้องไปพะวงอ่าน เพียงผ่านไต่ตบประสาทหูก็เกิดสุนทรียะ มีรสชาติและเกิดความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ได้ บทเพลงมีบทบาทมากขึ้นในสังคมปัจจุบันเพราะผู้แต่งได้พยายามหยิบยกปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของคนทุกระดับสังคม สะท้อนภาพทางเศรษฐกิจการเมือง การประกอบอาชีพ ตลอดจนในวงการธุรกิจต่างๆ ออกมาตีแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสอดคล้องกับพงษ์ชัย ไทยวรรณศรี (2529) ที่กล่าวไว้ว่า เพลงเป็นงานทางศิลปะที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนอารมณ์ต่างๆ ให้ผู้อื่นได้ทราบ เพลงจึงสามารถบันดาลให้มนุษย์เกิดความรู้สึกต่างๆ กัน เช่น ความรู้สึกอ่อนโยน เศร้าสร้อย ร่าเริงแจ่มใส หรือคึกคะนองไปกับเสียงเพลง นอกจากนี้เพลงยังช่วยให้มนุษย์เกิดพลังในทางสร้างสรรค์และช่วยผลักดันให้มีมานะที่จะสู้กับอุปสรรคหรือปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาแผ้วพานในชีวิตได้

ในช่วงค.ศ.1990 -2010 นิยมนำบทกวีในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618 – 907) และสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ.960 – 1279) มาประยุกต์เป็นเพลง เช่น เพลง 新鸳鸯蝴蝶梦 (xīn yuān yāng hú dié mèng) ที่ได้แรงบันดาลใจจากบทกวีของกวีเอกหลี่ไป ที่ชื่อว่า 宣州谢朓楼饯别叔云 (xuān zhōu xiè tiǎo lóu jiàn bié shū yún) นำมาประกอบละครโทรทัศน์เรื่อง “เปาบุ้นจิ้น” เช่นเดียวกับเพลง滚滚长江东逝水 (gǔn gǔn cháng jiāng dōng shì shuǐ) ที่นำมาประกอบละครโทรทัศน์เรื่อง “สามก๊ก” ก็ได้แรงบันดาลใจมาจากบทกวี临江仙 (lín jiāng xiān) ที่ประพันธ์โดย杨慎 (Yáng Shèn) ในปี ค.ศ.1542 หรือเพลง但愿人长久 (dàn yuàn rén cháng jiǔ) ที่ได้ประยุกต์จากบทกวี水调歌头 (shuǐ tiào gē tóu) ที่ประพันธ์โดย苏轼 (Sū Shì) ในปี ค.ศ.1076 และเพลง 几多愁 (jǐ duō chóu) แปลงจากบทกวี虞美人 (yú měi rén) ซึ่งประพันธ์โดย李煜 (Lǐ Yù) ในปี ค.ศ.978 เป็นต้น

กวีนิพนธ์ของกวีแต่ละท่านมีการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกอันลึกซึ้ง และความปรารถนาในสิ่งต่างๆ เนื้อหาของบทกวีได้ใช้ภาษาที่ชัดเจน เรียบง่าย มีทั้งอารมณ์เศร้าจากความผิดหวัง การชื่นชมความงดงามในธรรมชาติ เมื่อนำมาดัดแปลงเป็นบทเพลงใส่ทำนองดนตรี หรือใช้เครื่องดนตรีจีนโบราณที่มีเสียงไพเราะประกอบเข้าไปในเพลงทำให้กลายเป็นเพลงยอดนิยม ส่วนเนื้อร้องมีการดัดแปลงเนื้อหาให้มีความหมายลึกซึ้ง ก็นใจ มีการใช้สำนวนโวหาร เปรียบเทียบ เท้าความ ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการ บางบทกวีเช่น 江仙 เนื้อหาของบทกวีเป็นการสะท้อนถึงสัจธรรมของประวัติศาสตร์ และชีวิตของมนุษย์ วีรบุรุษที่ยิ่งใหญ่ก็ต้องดับสูญไปตามกาลเวลา แต่แม่น้ำ ภูเขา ยังคงอยู่มีเพียงแต่ผู้คนที่แปรเปลี่ยนไป เพลงต่างๆ เหล่านี้มีความไพเราะของทำนองเพลง เนื้อร้องที่มีความหมายลึกซึ้งสะท้อนอารมณ์ผู้ฟังเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบทกวีที่ดัดแปลงมาเป็นบทเพลงว่ามีแนวคิด ความหมายที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของเพลงว่าผู้ประพันธ์เพลงต้องการสื่อสารอะไรให้ผู้ฟังตลอดจนมีวิธีการดัดแปลง การปรับสำนวนจากบทกวีต้นฉบับมาเป็นเนื้อเพลงได้อย่างไรจึงทำให้เพลงต่างๆ เหล่านี้เป็นที่นิยมของผู้ฟังจวบจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากลวิธีการดัดแปลงบทกวีจีนโบราณมาเป็นบทเพลง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาวิเคราะห์ความหมายของบทกวีที่ถ่ายทอดมาเป็นบทเพลงและกลวิธีการดัดแปลงเนื้อหาของบทกวีมาเป็นบทเพลง

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่ได้แก่นเนื้อหาของบทกวี จำนวน 14 บท และเนื้อเพลงจำนวน 14 เพลง โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกบทเพลงที่มีพื้นฐานมาจากบทกวีและได้รับความนิยมในสังคมร่วมสมัย ที่มียอดผู้เข้าชมบนเว็บไซต์ยูทูบที่มากกว่า 100,000 ครั้ง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2567 โดยการคัดเลือกบทเพลงในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1990 ถึง ค.ศ. 2010 ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ยิ่งเรืองของเพลงจีน ดังนี้

ตารางที่ 1 : รายชื่อเพลง ผู้ขับร้อง ชื่อบทกวี ผู้ประพันธ์

ลำดับ	ชื่อเพลง ¹	ผู้ขับร้อง	ชื่อบทกวี ²	ผู้ประพันธ์
1	但愿人长久 dàn yuàn rén cháng jiǔ ขอเพียงผู้คนได้มีชีวิตยืนยาว	邓丽君 Dèng Lì jūn เติ่งลี่จวิน	水调歌头-明月几时有 shuǐ tiào gē tóu - míng yuè jǐ shí yǒu ท่วงทำนองส่วยเตี่ยว-จันทร์มาเมื่อไหร่ไค	苏轼 Sū Shì ซูชี
2	清平调 qīng píng tiào ท่วงทำนองชิงผิง	邓丽君 Dèng Lì jūn เติ่งลี่จวิน	清平调-清平调三首 qīng píng tiào qīng píng tiào sān shǒu ท่วงทำนองชิงผิง	李白 Lǐ Bái หลี่ไป่
3	独上西楼 dú shàng xī lóu เดียวดายบนหอทางทิศตะวันตก	邓丽君 Dèng Lì jūn เติ่งลี่จวิน	相见欢 xiāng jiàn huān ความสุขเมื่อได้พบ	李煜 Lǐ Yù หลี่อวี้
4	几多愁 jǐ duō chóu ทุกข์หมากเพียงไร	邓丽君 Dèng Lì jūn เติ่งลี่จวิน	虞美人-春花秋月何时了 yú mèi rén - chūn huā qiū yuè hé shí liǎo สาวงามสกุหลาบ- ดอกไม้ในฤดูใบไม้ผลิ แสงจันทร์ในฤดูใบไม้ร่วง เมื่อใดจะสิ้นสุด	李煜 Lǐ Yù หลี่อวี้
5	胭脂泪 yān zhǐ lèi น้ำตาของหญิงงาม	邓丽君 Dèng Lì jūn เติ่งลี่จวิน	相见欢 林花谢了春红 xiāng jiàn huān. lín huā xiè le chūn hóng ความสุขเมื่อได้พบ: ดอกไม้ในป่าร่วงโรยไปพร้อมกับสีแดงแห่งสันติ	李煜 Lǐ Yù หลี่อวี้
6	相看泪眼 xiāng kàn lèi yǎn สบตากันทั้งน้ำตา	邓丽君 Dèng Lì jūn เติ่งลี่จวิน	雨霖铃 寒蝉凄切 yǔ lín líng. hán chán qī qiè สายฝนครวญ: เสียงจักจั่นอันเศร้าสร้อยในฤดูหนาว	柳永 Liǔ Yǒng หลิวหย่ง
7	人约黄昏后 rén yuē huáng hūn hòu นัดพบยามพลบค่ำ	邓丽君 Dèng Lì jūn เติ่งลี่จวิน	月上柳梢头 yuè shàng liǔ shāo tóu พระจันทร์ลอยเหนือยอดคหิว	朱淑真 Zhū Shū zhēn จูซูเจิน
8	滚滚长江东逝水 gǔn gǔn cháng jiāng dòng shì shuǐ กระแสน้ำแยงซีเกียงไหลเชี่ยวไปทางตะวันออก	杨洪基 Yáng Hóng jī หยางหงจี	临江仙 lín jiāng xiān เขียนแห่งสายน้ำ	杨慎 Yáng Shèn หยางเสิน
9	别亦难 bié yì nán การจากลานั้นยากลำบาก	徐小凤 Xú Xiǎo fēng สวีเสี่ยวเฟิง	无题 wú tí ไร้ชื่อ	李商隐 Lǐ Shāng yīn หลี่ซังอิน

¹ ชื่อเพลงแปลโดยผู้วิจัย

² ชื่อบทกวีแปลโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 1 : รายชื่อเพลง ผู้ขับร้อง ชื่อบทกวี ผู้ประพันธ์ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเพลง ¹	ผู้ขับร้อง	ชื่อบทกวี ²	ผู้ประพันธ์
10	床前明月光 chuáng qián míng yuè guāng แสงจันทร์สาดส่องต้องหน้าต่างเพียง	梅艳芳 Méi Yàn fāng เหมยเยี่ยน ฟาง	静月思 jìng yuè sī ความคิดถึงในคืนที่สงบ	李白 Lǐ Bái หลี่ไป๋
11	人面桃花 rén miàn táo huā โคมงามกับดอกท้อที่เบ่งบาน	邓丽君 Dèng Lì jūn เติ่งลิจวิน	题城南庄 tí dū chéng nán zhuāng เขียนถึงหมู่บ้านทางใต้ของเมืองหลวง	崔护 Cuī Hù ชุยหู
12	相思 xiāng sī ความคิดถึง	毛阿敏 Máo' A mǐn เหมอา หมิ่น	相思 xiāng sī ความคิดถึง	王维 Wáng Wéi หวังเว่ย
13	涛声依旧 tāo shēng yī jiù เสียงคลื่นยังคงเหมือนเดิม	费玉清 Fèi Yù qīng เฟียยวี่จิง	枫桥夜泊 fēng qiáo yè pō จอดเรือพักแรมยามราตรีที่สะพานเมเปิ้ล	张继 Zhāng Jì จางจี
14	新鸳鸯蝴蝶梦 xīn yuān yǒng hú dié mèng ความฝันครั้งใหม่ของคู่รัก	黄安 Huāng Ān หวางอัน	宣州谢朓楼饯别叔云 xuān zhōu xiè tiào lóu jiàn bié shū yún อำลาท่านยาผู้ตรึงจักษุที่หอเสี้ยเถียว เมืองเซี่ยจวินโจว	李白 Lǐ Bái หลี่ไป๋

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงกลวิธีการดัดแปลงบทกวีให้เป็นบทเพลง
2. ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการดัดแปลงบทกวีให้เป็นบทเพลงสำหรับผู้สนใจ

ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาทวิวิธีการดัดแปลงบทกวีจีนโบราณให้เป็นบทเพลง ในช่วงปี ค.ศ.1990 ถึง ค.ศ.2010 ได้ใช้เกณฑ์การถ่ายถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักขระวิธีไทยโดยอ้างอิงจากฉบับที่จัดทำโดยสำนัก เลขาธิการนายกรัฐมนตรี (คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน: 2543)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 สืบรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 รวบรวมเนื้อหาของบทกวีและบทเพลง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการดัดแปลงบทกวีมาเป็นบทเพลง

2.2 อธิบายถึงสาเหตุในการดัดแปลงเพลง

2.3 สรุปและอภิปรายผล

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการดัดแปลงเพลง

บทเพลง คือ ถ้อยคำที่นักประพันธ์สร้างสรรค์ เรียบเรียงขึ้นเป็นบทประพันธ์เพื่อใช้ขับร้องหรือบรรเลงโดยประกอบไปด้วยคำร้อง เนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ ทำให้เกิดความไพเราะช่วยสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง ในแต่ละบทเพลงจะมีการเลือกใช้คำและภาษาในการประพันธ์เพื่อถ่ายทอดเนื้อหา อารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนการเล่าเรื่องราวต่างๆ นักประพันธ์เพลงแต่ละท่านจะมีกลวิธี เทคนิค แนวคิด จินตนาการในการสร้างสรรค์บทเพลง โดยอาจจะนำมาจากประสบการณ์ส่วนตัว สภาพแวดล้อม สภาพสังคม หรือแรงบันดาลใจจากวรรณคดี วรรณกรรมต่างๆ (ขวัญใจ บุญคุ้ม, 2559 : 1)

กวีนิพนธ์ คือ รูปแบบทางศิลปะที่มนุษย์ใช้ภาษาเพื่อคุณประโยชน์ด้านสุนทรียะเพิ่มเติมจากเนื้อหาทางความหมาย กวีนิพนธ์นับเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมโดยเป็นคำประพันธ์ที่กวีแต่งขึ้น เป็นงานเขียนที่มีวรรณศิลป์เร้าให้สะท้อนอารมณ์ได้เช่นเดียวกับร้อยกรองที่มีการเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นไปตามกฎระเบียบที่บังคับคำประพันธ์ให้เป็นไปตามฉันทลักษณ์ กวีนิพนธ์ที่เขียนขึ้นเหล่านี้เรียกว่า บทกวี ซึ่งก็คือ ภาษาของอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด คือเครื่องมือที่จะนำสิ่งที่เรารู้สึกว่าเป็นข่าวสารหรือเรื่องที่ต้องการถ่ายทอดแสดงออกมาให้ประจักษ์ ตระหนัก สะท้อน ถึงความจริงของชีวิตในด้านต่างๆ (รพีพรธณ เพชรอนันต์กุล, 2563 : 5)

วรรณกรรมถือเป็นศิลปะในการใช้ภาษาเขียนเพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้เกิดความงดงามและสามารถสื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้ง สามารถสร้างอารมณ์ความรู้สึกให้แก่ผู้อ่านจนเกิดภาพพจน์ในลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ การเก็บรักษาคุณค่าของวรรณศิลป์เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการปรับแปรไปสู่ศิลปะแขนงอื่น ๆ

โชชิตา มณีใส (2013 : 4-12) ได้อธิบายการปรับแปรวรรณกรรมไปสู่คีตศิลป์ไว้ดังนี้

1. การนำโวหารจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมไปใช้โดยหยิบยืมความคิดที่มีความคมคาย โดดเด่น ไปขยายความในกรอบความคิดเดิมโดยบรรจุฉันทลักษณ์ใหม่ให้มีความสอดคล้องกับท่วงทำนองที่กำหนดขึ้นใหม่

2. การนำข้อความตัวบทวรรณคดีหรือวรรณกรรมไปใช้ ซึ่งแบ่งเป็น

2.1 นำไปใช้ทั้งหมด คือการยกข้อความตัวบทวรรณคดีหรือวรรณกรรมมาเป็นคำร้องโดยไม่เปลี่ยนแปลง

2.2 นำไปใช้เฉพาะบางบท เป็นการสร้างสรรค์คำร้องโดยหยิบยืมคำประพันธ์บางวรรคไปใช้ในตัวบทใหม่แม้ว่าประเด็นเนื้อหาในตัวบทใหม่อาจไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับคำประพันธ์นั้นก็ตาม

2.3 นำไปใช้ประกอบ คำประพันธ์ที่หยิบยกไปประกอบคำร้องมักเป็นวรรคทองหรือคำประพันธ์ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันอย่างดีในวรรณคดีหรือวรรณกรรมนั้น

3. การนำตัวละคร เหตุการณ์ในวรรณคดีหรือวรรณกรรมไปใช้ กรณีนี้อาจเป็นการสร้างสรรค์บทเพลงตามวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่นำมาใช้ หรือเป็นการสร้างสรรค์อย่างอิสระจากความประทับใจในเรื่องราว ในตัวละคร บางครั้งเป็นการจินตนาการความคิด ความรู้สึกของตัวละครในวรรณคดีหรือวรรณกรรมนั้น

ณัฐณิษฐา ไชยรัตน์ (2020 ; 81) ศึกษาสัมพันธ์บทและการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่อง “จุฬาทรีคุณ” ได้กล่าวถึงการดัดแปลงไว้ว่าเป็นการแปลงงานวรรณกรรมประเภทหนึ่งให้เป็นอีกประเภทหนึ่ง คำว่า “การดัดแปลง” อาจเรียกในชื่ออื่นๆ เช่น การปรับเปลี่ยน การแปรรูป สหบท สัมพันธ์บท ซึ่งล้วนหมายถึงกระบวนการถ่ายโยงเนื้อหาหรือเชื่อมโยงเนื้อหาจากตัวบทหนึ่งไปยังอีกตัวบทหนึ่ง โดยยังคงมีความสัมพันธ์กันระหว่างตัวบททั้งสองและยังเก็บรักษาหัวใจสำคัญของเรื่องไว้โดยพบว่ามีรูปแบบและวิธีการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยาย อยู่ 4 วิธี ดังนี้

1. การคงเดิม
2. การตัดทิ้งหรือการลดทอน
3. การเพิ่มเติมหรือการขยาย
4. การสลับหรือการปรับเปลี่ยน

นพพร ประชากุล (2552 : 336) กล่าวถึงแนวคิดเรื่องสัมพันธ์บทไว้ว่าวรรณกรรมนั้นมักสนทนากับวรรณกรรมด้วยกันเองมากกว่าที่จะสนทนากับโลกของความเป็นจริง โดยเสนอแบบแผนวิธีการเอาไว้ว่า ตัวบทแรกหรือตัวบทต้นฉบับคือ “ตัวบทต้นทาง” ส่วนตัวบทอันเป็นผลงานที่ถูกสร้างต่อยอดมา จากตัวบทแรกคือ “ตัวบทปลายทาง” โดยศึกษาเปรียบเทียบตัวบททั้งสองว่าจากตัวบทต้นทางไปสู่ตัวบทปลายทางนั้นมีความแตกต่างโดยใช้วิธีการดังนี้

1. การขยายความ (Extension) เป็นการเพิ่มเนื้อหาหรือองค์ประกอบใหม่ที่ไม่มีในตัวบทต้นทางไว้ในตัวบทปลายทาง การขยายความนี้มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างบริบทให้ชัดเจนขึ้น

2. การตัดทอน (Reduction) เป็นการลดทอนหรือขจัดเนื้อหาบางส่วนของตัวบทต้นทางออก เพื่อให้ตัวบทปลายทางมีเนื้อหาน้อยลง เช่น การตัดฉาก ตัวละคร หรือบทสนทนาที่ไม่จำเป็น การตัดทอนนี้อาจมีจุดประสงค์เพื่อให้เนื้อเรื่องกระชับขึ้น หรือเพื่อปรับให้เหมาะสมกับรูปแบบใหม่ อย่างไรก็ตาม การตัดทอนอาจส่งผลกระทบต่อความเข้าใจหรือการตีความของผู้ชมได้ ตัวอย่างเช่น การตัดแปลงนวนิยายเป็นภาพยนตร์ที่มีระยะเวลาจำกัด อาจต้องตัดฉากบางส่วนออก ซึ่งอาจทำให้ความลึกซึ้งของเรื่องลดลง.

3. การดัดแปลง (Modification) เป็นการเปลี่ยนแปลงเนื้อหา โครงสร้าง หรือรูปแบบจากตัวบทต้นทางไปยังตัวบทปลายทาง เช่น การเปลี่ยนมุมมองการเล่าเรื่อง การปรับเปลี่ยนตัวละคร หรือการเปลี่ยนแปลงฉากหลัง การดัดแปลงนี้อาจมีจุดประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมหรือเพื่อเสนอการตีความใหม่ของเรื่องราว ตัวอย่างเช่น การดัดแปลงนวนิยาย “จุฬาทริศูณ” เป็นบทเพลง มีการปรับเปลี่ยนบทสนทนาและการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับสื่อเพลง .

เนตรน้ำทิพย์ บุตรดวงศ์ (2021 ; 113) ศึกษากลวิธีการดัดแปลงเพลงภาษาจีนเป็นเพลงภาษาไทยได้สรุปผลกลวิธีการแปลเพลงแบบดัดแปลง มี 4 กลวิธี

1. กลวิธีการเติมข้อมูลในบทแปล เป็นการเติมข้อความเข้าไปเพื่อขยายความจากเนื้อหาเดิมโดยไม่ทำให้ความหมายเดิมเปลี่ยนแปลงไปแต่ทำให้เพลงมีความกระชับยิ่งขึ้น

2. กลวิธีการใช้คำเทียบเท่า เป็นการแปลเพลงแบบตรงตัว เนื่องจากต้องคำนึงถึงความไพเราะและทำนอง ซึ่งสามารถหาคำที่มีความหมายเทียบเท่ามาแทนได้

3. กลวิธีการเปลี่ยนโครงสร้างประโยค การเปลี่ยนแปลงรูปประโยคบางประโยคไม่ได้ทำให้ความหมายคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับแต่กลับทำให้ความหมายมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

4. กลวิธีการแต่งเนื้อหาใหม่ บางประโยคในเพลงอาจมีภาษาที่แปลกยาก จึงใช้วิธีแต่งเนื้อหาขึ้นใหม่ โดยสามารถคงบางคำไว้เพื่อให้มีความหมายใกล้เคียงกับต้นฉบับมากที่สุด

Wang Yang (201 : 100-101) กล่าวไว้ว่า ภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ของจีนไม่ว่าจะเป็นละครอิงประวัติศาสตร์ ละครแนวกำลังภายใน หรือละครที่เกี่ยวข้องกับ

ความรักได้ให้ความสำคัญในการฟื้นฟูคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมและละครพวกนี้มักใช้บทเพลงที่ดัดแปลงมาจากบทกวีโบราณซึ่งทำให้รูปแบบโดยรวมเข้ากันได้ดีกับเนื้อหาของเรื่องและเป็นการรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของเรื่องได้เป็นอย่างดีในการนำบทกวีมาเป็นเนื้อร้องประกอบภาพยนตร์มี 2 วิธีคือ

1. การอ้างอิงบทกวีต้นฉบับ บทกวีจีนโบราณเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมจีนอย่างถึงแก่น เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและความหมายที่ลึกซึ้ง อย่างไรก็ตาม การนำบทกวีต้นฉบับมาใช้ร่วมกับองค์ประกอบดนตรีสมัยใหม่โดยไม่เปลี่ยนแปลงเลยนั้นเป็นเรื่องที่ทำหาย ทั้งในแง่ของเทคนิคการแต่งเพลง วิธีการขับร้อง การเรียบเรียงดนตรี ตลอดจนจังหวะของเพลงที่ต้องสอดคล้องกับเนื้อหาของภาพยนตร์หรือละคร ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมาก

2. การตัดทอน ดัดแปลง การนำบทกวีจีนโบราณมาใช้เป็นเนื้อร้องของบทเพลงประกอบภาพยนตร์นั้นเป็นเรื่องที่ทำหายอย่างยิ่ง แม้ว่าจะมีข้อดีมากมาย แต่ก็ยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ความหมายของบทกวีอาจลึกซึ้งเกินไป ทำให้ผู้ชมยากที่จะยอมรับได้ เนื่องจากภาพยนตร์และโทรทัศน์ถูกออกแบบมาในรูปแบบของความบันเทิง อาจส่งผลกระทบต่อฐานของผู้ชมได้ บทกวีจีนโบราณยังเหมาะกับละครย้อนยุคมากกว่าละครสมัยใหม่ อีกทั้งกระบวนการแต่งทำนองให้สอดคล้องกับบทกวีอาจเป็นอุปสรรคสำหรับนักประพันธ์เพลง ส่งผลให้การสร้างสรรค์บทเพลงที่มีคุณภาพเป็นเรื่องยากด้วยเหตุนี้ จึงนิยมใช้วิธีตัดทอนหรือดัดแปลงบทกวีจีนโบราณ โดยผสมผสานกับภาษาสมัยใหม่เพื่อสร้างเนื้อเพลงก่อนจะนำไปแต่งทำนอง อีกทั้งยังสามารถรักษา ความหมายอันลึกซึ้งของบทกวีจีนโบราณและความงดงามในแบบยุคโบราณไว้ได้

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิธีการดัดแปลงบทกวีและการสื่อความหมายจากบทกวีสู่บทเพลง ผู้วิจัยพบว่ามีการดัดแปลงบทกวีสู่บทเพลง 5 วิธี ดังต่อไปนี้

1. กลวิธีการดัดแปลงบทกวีมาสู่บทเพลง

กลวิธีการดัดแปลงบทกวีมาสู่บทเพลงเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนอารมณ์ต่างๆ ของกวีให้เป็นคำร้องของเพลงโดยดึงความหมายเดิมมาใช้ในเนื้อร้องของเพลงทั้งยังมีการปรับแต่งให้สอดคล้องกับทำนองเพลง ดังนี้

1.1 กลวิธีการคงของเดิมไว้ในบทเพลงหรือนำของเดิมไปใช้

จากบทเพลงที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 14 เพลง พบว่า มีเพลงที่นำบทกวีมาใช้โดยไม่ปรากฏการปรับเปลี่ยนทั้งสิ้น 9 เพลง ซึ่งเป็นเพลงที่ขับร้องโดยเติ้งลี่จวิน (邓丽君) จำนวน 7 เพลง ดังนี้ 1. เพลง 但愿人长久 2. เพลง 清平调 3. เพลง 独上西楼 4. เพลง 几多愁 5. เพลง 胭脂泪 6. เพลง 人约黄昏后 ..7. เพลง 相看泪眼 สำหรับอีก 2 บทเพลงคือเพลงที่ขับร้องโดย หยางหงจี (杨洪基) จำนวน 1 เพลง ได้แก่ เพลง 滚滚长江东逝水 และเพลงที่ขับร้องโดย ลีวเสี่ยวเฟิง (徐小凤) จำนวน 1 เพลง ได้แก่ เพลง 别亦难

บทกวีนิพนธ์จีนโบราณมีรูปแบบสัมผัสและโครงสร้างฉันทลักษณ์ที่แน่นอนไม่ว่าจะเป็นกลอน 4 วรรคที่เรียกว่าเจี่ยจิว (绝句jué jù) ซึ่งในแต่ละวรรคจะมี 5 พยางค์ หรือ 7 พยางค์ หรือกลอน 8 วรรค ที่เรียกว่าลี้วซือ (律诗lǜ shī) ที่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัดในเรื่องเสียงและสัมผัส ซึ่งแต่ละวรรคจะมี 5 พยางค์ หรือ 7 พยางค์เช่นกัน ผังกลอนของจีนมีโครงสร้างฉันทลักษณ์อยู่หลายรูปแบบ ผู้ประพันธ์เพลงสามารถดัดแปลงบทกวีมาเป็นบทเพลงโดยนำทำนองดนตรีในวัฒนธรรมจีนแทรกเข้าไปในบทกวีเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ของกวีให้เป็นบทเพลงอันไพเราะ การใส่ทำนองเพลงต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกันกับเนื้อหาของบทกวีและน้ำเสียงของผู้ขับร้อง ดังสมัยโบราณที่มีบทกวีสรรเสริญเทพเจ้าหรือบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้นำเสนอในรูปแบบของดนตรีและบทเพลง

1.2 กลวิธีการนำวรรคทองของบทกวีมาใช้ในบทเพลง

จากการวิเคราะห์พบว่ามียู่ 3 บทเพลงที่นำวรรคทองของบทกวีมาใช้ในบทเพลงดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 : เพลง 新鸳鸯蝴蝶梦 จากบทกวี 《宣州谢朓楼饯别叔云》 ขับร้องโดย หวงอัน 黄安

เนื้อเพลง	บทกวี
昨日像那东流水 离我远去不可留 今日乱我心 多烦忧 1:抽刀断水水更流 2:举杯消愁愁更愁 明朝清风四飘流 由来只有新人笑 有谁听到旧人哭 爱情两个字 好辛苦 是要问一个明白 还是要装作糊涂 知多知少难知足 看似个鸳鸯蝴蝶 不应该的年代 可是谁又能摆脱人世间的悲哀 花花世界 鸳鸯蝴蝶 在人间已是癫 何苦要上青天 不如温柔同眠	弃我去者，昨日之日不可留； 乱我心者，今日之日多烦忧。 长风万里送秋雁，对此可以酣高楼。 蓬莱文章建安骨，中间小谢又清发。 俱怀逸兴壮思飞，欲上青天览明月。 1:抽刀断水水更流，2:举杯消愁愁更愁。 人生在世不称意，明朝散发弄扁舟

เพลง新鸳鸯蝴蝶梦 ได้นำวรรคทองของบทกวี《宣州谢朓楼饯别叔云》ที่แต่งโดยกวีเอกหลี่ไปมีประโยคซึ่งเป็นคำประพันธ์ที่โดดเด่นมีความหมายลึกซึ้งเป็นคำพูดที่โด่งดังซึ่งใช้บรรยายความเศร้าโศกมาเป็นเวลานานนับพันปี และได้รับการยกย่องจากทุกคนทั้งยังเป็นประโยคที่รู้จักกันเป็นอย่างดีด้วยกัน 2 วรรคคือ วรรคที่ 1 ที่ว่า 抽刀断水水更流(chōu dāo duàn shuǐ shuǐ gèng liú) แปลความได้ว่า ชักดาบมาตัดสายน้ำแต่สายน้ำยิ่งไหลมากขึ้น และวรรคที่ 2 ที่ว่า举杯消愁愁更愁(jǔ bēi xiāo chóu chóu gèng chóu) แปลความได้ว่า ยกจอกเหล้าขึ้นดื่มเพื่อลดความกลัดกลุ้มกลับทำให้กลัดกลุ้มมากยิ่งขึ้น ซึ่งทั้ง 2 วรรคนี้แสดงถึงอารมณ์ของกวีในขณะนั้นว่ากำลังประสบกับความทุกข์โศกในชีวิต โดยผู้ประพันธ์เพลงได้นำข้อความดังกล่าวมาขยายความในบทกวีให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นเห็นภาพพจน์ว่ากวีรู้สึกโศกเศร้า ขุ่นเคือง สิ้นหวังกับการทุจริตในยุคสมัยนั้น ทำให้ทุกขใจอย่างรุนแรงผนวกกับความผิดหวังในเรื่องอื่นทำให้ผู้อ่านบทกวีนี้เข้าใจถึงอารมณ์ความรู้สึกของกวีได้ถึงแก่นและผู้ประพันธ์เพลงยังสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการขยายความเพิ่มเนื้อหาของเพลงให้ความหมายของเพลงลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 2 : เพลง 床前明月光จากบทกวี《静月思》 ขับร้องโดย เหมยเยียนฟาง 梅艳芳

เนื้อเพลง	บทกวี
是你吧 高高挂苍千年啊 看尽了人世离与散 多少功名似尘埃 是我傻 总是在寂寞夜里望 你时圆时缺时迷惘 仿佛告诉我生命本无常 来吟一首老诗 喝一杯老酒 明月啊 别笑我痴 别笑我狂 1)床前明月光 2)疑是地上霜 3)举头望明月 4)低头思故乡 是我傻 总是在寂寞夜里望 你时圆时缺时迷惘 仿佛告诉我生命本无常 来吟一首老诗 喝一杯老酒 明月 让我拥抱 带我翱翔 1)床前明月光 2)疑是地上霜 3)举头望明月 4)低头思故乡	1)床前明月光, 2)疑是地上霜。 3)举头望明月, 4)低头思故乡

เพลง 床前明月光 ได้นำวรรคทองของบทกวี《静月思》ที่แต่งโดยกวีเอกหลี่ไปมาประกอบในเนื้อเพลงทั้ง 4 วรรคดังนี้床前明月光 (chuáng qián míng yuè guāng) แปลว่า แสงจันทร์ส่องลงตรงหน้าเตียง疑是地上霜(yí shì dì shàng shuāng) แปลว่า คล้ายดั่งน้ำค้างปกคลุมพื้น举头望明月(jǔ tóu wàng míng yuè) แปลว่า

แหงนหน้ามองแสงจันทร์低头思故乡(dī tóu sī gù xiāng)แปลว่า ก้มหน้าคิดถึงบ้านเกิด บทกวีนี้สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกเหงา อ้างว้างของคนไกลบ้าน ผู้ประพันธ์เพลงได้นำบทกวีทั้ง 4 บรรทัด เข้าไปในบทเพลงซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระจันทร์ในยามค่ำคืน ความคิดถึง ความเหงา ความอ้างว้าง ซึ่งเนื้อหาของบทเพลงยังคงความหมายเดิมของบทกวี

ตัวอย่างที่ 3 : เพลง相思จากบทกวี《相思》ขับร้องโดย เหมอาหมิน 毛阿敏

เนื้อเพลง	บทกวี
红豆生南国，是很遥远的事情。 相思算什么，早无人再意。 醉卧不夜城，处处霓虹。 酒杯中好一片滥滥风情。 最肯忘却古人诗，最不屑一顾是相思。 守着爱怕人笑，还怕人看清。 春又来看红豆开，竟不见有情人去采， 烟花拥着风流真情不在。 红豆生南国，是很遥远的事情。 相思算什么，早无人再意。 醉卧不夜城，处处霓虹。 酒杯中好一片滥滥风情。 最肯忘却古人诗，最不屑一顾是相思。 守着爱怕人笑，还怕人看清。 春又来看红豆开，竟不见有情人去采， 烟花拥着风流真情不在。	红豆生南国，春来发几枝。 愿君多采撷，此物最相思。

เพลง相思ได้นำวรรคทองของบทกวี《相思》ที่แต่งโดยหวังเหว่ย ไปประกอบในเนื้อเพลงเป็นวรรคแรกคือ红豆生南国(hóng dòu shēng nán guó) แปลความได้ว่า เมล็ดมะกากล้างอกงามในแดนใต้ ซึ่งเมล็ดมะกอล้ำเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงถึงความรักและคิดถึงของคนจีนสมัยโบราณ ผู้ประพันธ์เพลงได้นำสัญลักษณ์นี้ไปขยายความและนำไปเปรียบเทียบกับความรักของคนยุคใหม่ว่าฉาบฉวยไม่มั่นคงดังความรักของคนจีนในสมัยโบราณ

1.3 กลวิธีการตัดเนื้อหาของบทกวี

จากการวิเคราะห์บทกวีจีนโบราณพบกลวิธีการตัดเนื้อหาบทกวีมีอยู่ 2 บทเพลง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1 : เพลง新鸳鸯蝴蝶梦จากบทกวี《宣州谢朓楼饯别叔云》ขับร้อง โดย หวงอัน黄安

เนื้อเพลง	บทกวี
昨日像那东流水 离我远去不可留 今日乱我心 多烦忧 抽刀断水水更流 举杯消愁愁更愁 明朝清风四飘流 由来只有新人笑 有谁听到旧人哭 爱情两个字 好辛苦 是要问一个明白 还是要装作糊涂 知多知少难知足 看似个鸳鸯蝴蝶 不应该的年代 可是谁又能摆脱人世间的悲哀 花花世界 鸳鸯蝴蝶 在人间已是癫 何苦要上青天 不如温柔同眠	弃我去者，昨日之日不可留； 乱我心者，今日之日多烦忧。 1) 长风万里送秋雁，2) 对此可以酣高楼。 3) 蓬莱文章建安骨，4) 中间小谢又清发。 5) 俱怀逸兴壮思飞，欲上青天览明月。 抽刀断水水更流，举杯消愁愁更愁。 人生在世不称意，明朝散发弄扁舟

ในเนื้อหาของบทกวี《宣州谢朓楼饯别叔云》มีความหมายโดยรวมสื่อถึง ความพลัดพราก ความไม่สมหวังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งในบทเพลง新鸳鸯蝴蝶梦 ได้คงความหมายของบทกวีไว้ในเนื้อหาของเพลงโดยรวมสื่อถึงความไม่สมหวังในความรัก ทำให้จิตใจกลัดกลุ้มสับสนวุ่นวาย ทำให้รำลึกถึงวันวานที่ไม่มีทางวนกลับคืนมา ซึ่งในบทกวีมีข้อความบางตอนที่อ่านแล้วต้องตีความ ทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึถึงความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาของเพลงทำให้ผู้ประพันธ์เพลงต้องตัดบางประโยคของบทกวีออกไป เพราะการแต่งเพลงปกติมักใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่าย ไม่ต้องตีความ ฟังแล้วเข้าใจความหมายได้ทันที ซึ่งเนื้อหาที่ถูกตัดออกไปมีด้วยกัน 5 ประโยคคือ 1) 长风万里送秋雁 (cháng fēng wàn lǐ sòng qiū yàn) หมายความว่า สายลมยาวไกลฉบับหมื่นลีพัดพา ห่านป่าจากไปในฤดูใบไม้ร่วง 2) 对此可以酣高(duì cǐ kě yǐ hān gāo) หมายความว่า เห็นภาพนี้ก็ชวนให้ดื่มด่ำลึกลึกซึ้ง 3) 蓬莱文章建安骨(péng lái wénz hāng jiàn'ān gǔ) หมายความว่า บทกวีแห่งผิงไห่สะท้อนความแข็งแกร่งของงานวรรณศิลป์ในยุคเจียนอัน 4) 中间小谢又清发(zhōng jiān xiǎo xiè yòu qīng fā) หมายความว่า ระหว่างนั้นยังมีเสน่ห์บริสุทธิ์เฉกเช่นเซี่ยเซวียนในวัยเยาว์ 5) 俱怀逸兴壮思飞 (jù huái yì xìng zhuàng sī fēi) หมายความว่า ต่างมีความปรารถนาอันสูงส่งและความคิดอันยิ่งใหญ่พุ่งทะยานไป ซึ่งประโยคเหล่านี้มีความหมายลึกซึ้งถ้าผู้ฟังที่ไม่มีความรู้ทางวรรณคดีจีนหรือประวัติศาสตร์จีนจะไม่เข้าใจคำว่า “บทความของผิงไห่蓬莱文章” หรือ “เจียนอันกู่建安骨” ว่ามีความหมายอย่างไร การนำบทกลอนนี้มาแต่งเป็นบทเพลงที่เกี่ยวกับความรักจึงต้องตัดเนื้อหาที่เชิงกระด้างเกินไป ไม่เข้ากันกับเนื้อหาของเพลงที่จะปรับแต่งเพิ่มเติมเข้าไปให้เหมาะสมกับยุคสมัย.

ตัวอย่างที่ 2 : เพลง相思จากบทกวี《相思》ขับร้องโดย เหมอาหมิน 毛阿敏

เนื้อเพลง	บทกวี
红豆生南国，是很远的事情。 相思算什么，早无人再意。 醉卧不夜城，处处霓虹。 酒杯中好一片滥滥风情。 最肯忘却古人诗，最不屑一顾是相思。 守着爱怕人笑，还怕人看清。 春又来看红豆开，竟不见有情人去采， 烟花拥着风流真情不在。 红豆生南国，是很远的事情。 相思算什么，早无人再意。 醉卧不夜城，处处霓虹。 酒杯中好一片滥滥风情。 最肯忘却古人诗，最不屑一顾是相思。 守着爱怕人笑，还怕人看清。 春又来看红豆开，竟不见有情人去采， 烟花拥着风流真情不在。 红豆生南国，是很远的事情。 相思算什么，早无人再意。 醉卧不夜城，处处霓虹。 酒杯中好一片滥滥风情。 最肯忘却古人诗，最不屑一顾是相思。 守着爱怕人笑，还怕人看清。 春又来看红豆开，竟不见有情人去采， 烟花拥着风流真情不在。	红豆生南国，^๑春来发几枝。 ^๒愿君多采撷，^๓此物最相思。

บทกวี《相思》(xiāng sī)มีเนื้อหาล้วนๆ เพียง 4 บรรทัด ซึ่งแต่ละบรรทัดมีความหมายดังนี้ 红豆生南国(hóng dòu shēng nán guó)เมล็ดมะกล่ำงอกงาม ณ แดนใต้ 春来发几枝(chūn lái fā jǐ zhī)เมื่อถึงวันต้นแตกกิ่งผลิบาน 愿君多采撷(yuàn jūn duō cǎi xié)หวังให้เธอเก็บเกี่ยวไว้มากมาย 此物最相思(cǐ wù zuì xiāng sī)เพราะสิ่งนี้แทนความคิดถึงอย่างลึกซึ้ง ความหมายโดยรวม กวีได้ใช้ต้นมะกล่ำเป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงความรักและความคิดถึง เมื่อนำมาดัดแปลงเป็นบทเพลง ผู้ประพันธ์เพลงนำวรรคแรกที่กำลังถึงมะกล่ำ นำมาเป็นสัญลักษณ์ในเนื้อหาของเพลง โดยเปรียบเทียบกับปัจจุบันว่า มะกล่ำไม่ได้มีคุณค่าทางด้านความรักและความคิดถึงเหมือนในอดีตอีกแล้ว ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ความรักที่เคยเป็นเรื่องจริงจังในอดีตกลับกลายเป็นเรื่องฉาบฉวยในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยแสงสี ผู้ประพันธ์ได้ตัด 3 บรรทัดสุดท้ายที่มีความหมายค่อนข้างโบราณออกไปเพื่อลดช่องว่างทางความเข้าใจระหว่างอดีตและปัจจุบันให้แคบลง ทว่าได้เพิ่มความร่วมสมัยมากขึ้นในเนื้อหาของเพลงที่ต้องการสื่อสารความเป็นจริงในปัจจุบันเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยมาแทนที่แต่ยังคงความหมายเดิมของบทกวี

1.4 กลวิธีการเปลี่ยนโครงสร้างประโยคหรือสลับ ปรับเปลี่ยน กลวิธีการเปลี่ยนโครงสร้างประโยค คือการปรับเปลี่ยนรูปแบบของประโยคให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการสื่อสาร โดยการนำบทกวีเดิมมาปรับเปลี่ยนถ้อยคำ ทำให้เข้าใจง่าย สละสลวย ได้

เนื้อเพลงใหม่โดยมิได้กระทบต่อเนื้อความของบทกวีเดิม ในภาพรวมเป็นการหยิบยืมความคิด ถ้อยคำ ที่มีความคมคายโดดเด่นไปใช้แต่ยังคงร่องรอยความสัมพันธ์ที่ยังเชื่อมโยงกันอยู่ หรือเน้นความหมายบางอย่างเป็นพิเศษ ซึ่งมีอยู่ 2 บทเพลงดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 เพลง新鸳鸯蝴蝶梦จากบทกวี《宣州谢朓楼饯别叔云》 ขับร้องโดย หวงอัน黄安

บทเพลงนี้มีอยู่ 4 ประโยค ดังนี้ 1) 弃我去者(qì wǒ qù zhě)มีความหมายว่า ผู้ที่/สิ่งที่ทอดทิ้งฉันไป 2) 昨日之日不可留(zuó rì zhī rì bù kě liú)มีความหมายว่า ไม่สามารถรักษาวนเวลาของเมื่อวานไว้ได้ 3) 乱我心者 (luàn wǒ xīn zhě) มีความหมายว่า ผู้ที่/สิ่งที่ทำให้หัวใจของฉันวุ่นวาย 4) 今日之日多烦忧(jīn rì zhī rì duō fán yōu)มีความหมายว่า วันนี้มีแต่ความกังวลมากมาย ในคำร้องของบทเพลงได้นำกลอนสี่ประโยคนี้ไปปรับเปลี่ยนโครงสร้างประโยคทำให้เป็นคำร้องใหม่มีความสละสลวย เกิดเนื้อเพลงใหม่แต่ยังคงความหมายเดิมโดยเติมคำให้มีความหมายชัดเจนยิ่งขึ้นโดยปรับคำร้องของเพลงจากประโยคที่ 1 ที่ว่า ผู้ที่/สิ่งที่ทอดทิ้งฉันไป(弃我去者) และประโยคที่ 2 ที่ว่า ไม่สามารถรักษาวนเวลาของเมื่อวานไว้ได้(昨日之日不可留) หลังจากปรับโครงสร้างของประโยค ทำให้เห็นภาพและมีความหมายชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้ วันวานเหมือนกับสายน้ำที่ไหลไปทางทิศตะวันออก 昨日像那东流水(zuó rì xiàng nà dōng liú shuǐ) ไหลห่างออกจากเราไปไม่สามารถเก็บรักษาไว้ได้ 离我远去不可留(lí wǒ yuǎn qù bù kě liú) ส่วนประโยคที่ 3 ที่ว่า ผู้ที่/สิ่งที่ทำให้หัวใจของฉันวุ่นวาย(乱我心者) และประโยคที่ 4 ที่ว่า วันนี้มีแต่ความกังวลมากมาย(今日之日多烦忧) เมื่อได้นำสองประโยคนี้รวมกันและปรับเปลี่ยนโครงสร้างเป็น 今日乱我心多烦忧(jīn rì luàn wǒ xīn duō fán yōu) มีความหมายว่า วันนี้ทำให้จิตใจฉันวุ่นวายเป็นกังวลอย่างมาก ซึ่งเมื่อปรับโครงสร้างของประโยคแล้วทำให้ความหมายชัดเจนมากขึ้นโดยรวมเรื่องที่ทำให้จิตใจวุ่นวายเป็นกังวลเข้าไว้ด้วยกัน

ตัวอย่างที่ 2 เพลง人面桃花จากบทกวี《题城南庄》 ขับร้องโดย เต็งลี่จวิน邓丽君

บทเพลงนี้มีการปรับโครงสร้างอยู่ 2 ประโยค ดังนี้ 1) 人面不知何处去(rén miàn bù zhī hé chù qù) มีความหมายว่า ใบหน้าของเธอไม่รู้หายไปไหน ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างเป็น人面是对人常带三分笑(rén miàn shì duì rén cháng dài sān fēn xiào) ซึ่งมีความหมายว่า ยามพบผู้คนใบหน้ากลับเผยรอยยิ้มอยู่เสมอ ส่วนประโยคที่ 2) 桃花依旧笑春风(táo huā yī jiù xiào chūn fēng)

มีความหมายว่า ดอกท้อยังคงยิ้มรับสายลมแห่งฤดูใบไม้ผลิต โดยปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้เป็น 桃花也盈盈含笑舞春风 (táo huā yě yíng yíng hán xiào wǔ chūn fēng) ซึ่งมีความหมายว่า ดอกท้อยังพลั้วไหว แยมพรายเรีงระบำไปกับสายลมแห่งสันต์ฤดู เนื้อหาใหม่มีความหมายชัดเจน ลึกซึ้ง ภาษาสละสลวย สั้นไหล เมื่อประกอบกับทำนองเพลง ฟังแล้วรื่นหูแต่ยังคงความหมายใกล้เคียงกับเนื้อหาเดิมของบทกวี

1.5 กลวิธีการแต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่

กลวิธีการแต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่สามารถทำได้ใน 2 ลักษณะคือ การขยายความความคิดหลักหรือประเด็นสำคัญของเรื่องให้ชัดเจน อาจเป็นการให้ข้อมูลเพิ่มเติม ให้เหตุผลยกตัวอย่างประกอบ หรือมีการอ้างอิงเปรียบเทียบให้ได้เนื้อความ กว้างขวางออกไปจนเป็นที่เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น และการดัดแปลงที่ทำให้ตัวบทปลายทางแตกต่างไปจากตัวบทต้นทาง จากการศึกษาพบว่า มี 5 บทเพลงที่เข้าลักษณะดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 เพลง新鸳鸯蝴蝶梦จากบทกวี《宣州谢朓楼饯别叔云》ขับร้องโดย หวงอัน黄安 ในบทกวีนี้ มีอยู่ 3 ประโยค ที่ผู้ประพันธ์เพลงได้นำเนื้อหาของบทกวีนี้ไปขยายความให้มีความหมายกว้างและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังประโยคที่ 1 ที่ว่า 欲上青天览明月 (yù shàng qīng tiān lǎn míng yuè) หมายความว่า อยากขึ้นสู่ฟากฟ้าเพื่อชมจันทร์กระจ่าง ประโยคที่ 2 ที่ว่า 人生在世不称意 (rén shēng zài shì bù chēng yì) หมายความว่า แต่ชีวิตในโลกนี้ไม่เป็นไปตามใจหวัง ประโยคที่ 3 ที่ว่า 明朝散发弄扁舟 (míng cháo sàn fà nòng piān zhōu) หมายความว่า พรุ่งนี้จะสยายผมแล้วลงเรือเล็กพายเรือท่องเที่ยวตามลำธาร เนื้อหาโดยรวมของบทกวีทั้ง 3 ประโยคนี้นับถึงความปรารถนาของตนเองแต่ความปรารถนานั้นไม่เป็นไปตามคาดหวัง ทำให้ไม่พอใจกับชีวิตมีความทุกข์ระทม ต้องหาทางออกหรือทำให้ปัญหานั้นคลี่คลายโดยการปล่อยวางปัญหานั้นไปทำในสิ่งอื่นในที่นี้คือการสยายผมแล้วไปพายเรือ ผู้ประพันธ์เพลงได้นำ 3 ประโยคนี้นมาปรับเปลี่ยนเป็นเนื้อเพลงขยายความให้มีความชัดเจนขึ้นและใส่คำพูดที่สอดคล้องกับยุคสมัย ประโยคมีความสละสลวย ฟังแล้วเข้าใจความหมายโดยไม่ต้องตีความอีกครั้ง ผู้ประพันธ์เพลงได้นำประโยคที่ 1 ที่ว่า 欲上青天览明月 และประโยคที่ 2 ที่ว่า 人生在世不称意 มาเชื่อมให้เป็นประโยคเดียวโดยปรับเปลี่ยนเนื้อเพลงให้มีความหมายใกล้เคียงกับบทกวี ฟังแล้วรื่นหู สละสลวย เนื้อความอ่านแล้วได้ใจความ ไม่แยกเนื้อหา เหมือนในบทกลอน ดังนี้ 在人间已是癡 何苦要上青天(zài rén jiān yǐ shì diān hé kǔ yào shàng

qīng tiān) ซึ่งมีความหมายว่าบนโลกนี้มีความวุ่นวายโยต้องการขึ้นสู่ฟากฟ้า ส่วนประโยคที่ 3 ที่ว่า 明朝散发弄扁舟 แปลความได้ว่า พรุ่งนี้จะสยายผมแล้วพายเรือท่องเที่ยวตามลำธาร นำมาปรับเปลี่ยนเนื้อเพลงเป็น 不如温柔同眠 (bù rú wēn róu tóng mián) ให้ความหมายสอดคล้องเนื้อเพลงของประโยคหน้า โดยในประโยคนี้มีความหมายว่า มีสุขหลับด้วยกันอย่างอบอุ่น ซึ่งก็เป็นการคลี่คลายปัญหาโดยหาทางออกว่าอยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่นดีกว่าจะดิ้นรนทำในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ให้เกิดความคับข้องใจไปทำ **ตัวอย่างที่ 2** เพลง床前明月光จากบทกวี《静月思》ขับร้องโดย เหมยเยียนฟาง 梅艳芳

เพลง床前明月光ได้นำบทกวี《静月思》ที่แต่งโดยกวีเอกหนีไปไปประกอบในบทเพลงทั้ง 4 วรรคซึ่งแต่ละวรรค มีความหมายดังนี้床前明月光 (chuáng qián míng yuè guāng) มีความหมายว่า แสงจันทร์ส่องลงตรงหน้าเตียง 疑是地上霜 (yí shì dì shàng shuāng) มีความหมายว่า คล้ายดั่งน้ำค้างปกคลุมพื้น 举头望明月 (jǔ tóu wàng míng yuè) มีความหมายว่า แหงนหน้ามองแสงจันทร์ 低头思故乡 (dī tóu sī gù xiāng) ที่ความหมายว่า ก้มหน้าคิดถึงบ้านเกิด ผู้ประพันธ์เพลงได้นำบทกวีนี้ไปขยายความให้เนื้อหาของเพลงคงมีกลิ่นอายของบทกวีที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกเหงา อ้างว้าง การพบกันและการลาจาก ความสุขกับการร่ำสุราพร้อมทั้งร่ายบทกวี ความไม่แน่นอนในชีวิตโดยนำมาเปรียบเทียบกับพระจันทร์ที่บางครั้งเต็มดวง บางครั้งแหว่งแหว่ บางครั้งเลื่อนรางราวกับบอกว่าชีวิตนั้นแปรเปลี่ยนไม่แน่นอน โดยนำบทกวีเดิมมาเป็นประเด็นสำคัญในการดัดแปลงเพิ่มเติมเนื้อหาใหม่เข้าไปประกอบให้เป็นบทเพลงที่น่าฟังแต่คงความหมายเดิมอยู่

ตัวอย่างที่ 3 เพลง 人面桃花 จากบทกวี《题都城南庄》ขับร้องโดย เต็งลี่จวิน 邓丽君

เพลง 人面桃花 ได้นำบทกวี《题都城南庄》มาขยายความเพิ่มเติม โดยผู้ประพันธ์เพลง ได้นำ 2 วรรคสุดท้ายที่ว่า 人面不知何处去 และ桃花依旧笑春风 มาขยายความให้แต่ละวรรคมีความชัดเจนขึ้นด้วยการดัดแปลงเนื้อหาใหม่ให้เป็นประโยคที่มีความหมายมากขึ้น โดยใช้ประโยคที่ว่า 一处一处问行踪 指望著劫后重相逢 มีความหมายว่า ถ้ามหาตามทีต่างๆ หวังว่าจะได้พบกันหลังผ่านพ้นเหตุร้าย และ 只有那桃花依旧笑春风มีความหมายว่า มีเพียงดอกท้อที่ยังคงยิ้มรับสายลมแห่งฤดูใบไม้ผลิต แสดงถึงความงดงามของธรรมชาติมาแทนที่บทกวีเดิมที่สื่อถึง

ความผิดหวังที่ไม่ได้เจอหญิงสาวพร้อมทั้งแต่งเนื้อร้องเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาเดิมเช่น 不见了卖酒人家旧芳容ที่มีความหมายว่าไม่เห็นหน้าเก่าๆ ของคนขายเหล้าอีกแล้ว เพื่อหลีกเลี่ยงความจำเจที่มีแต่ความโศกเศร้า แต่ผู้คนและเหตุการณ์ต่างๆ ได้เปลี่ยนไปโดยไปชื่นชมความงดงามของธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ 4 เพลง相思จากบทกวี《相思》ขับร้องโดย เหมอาอาหมิ่น 毛阿敏

เพลง相思ได้นำบทกวี《相思》ที่แต่งโดยหวังเหว่ย นำไปประกอบในเนื้อเพลงเป็นวรรคแรก คือ 红豆生南国(hóng dòu sheng nán guó)ที่แปลว่า เมล็ดมะกอล้างอกงามในแดนใต้ ซึ่งผู้ประพันธ์เพลงได้ใช้เมล็ดมะกอล้ำเป็นสัญลักษณ์ของความรักและความคิดถึง โดยใช้สัญลักษณ์นี้ไปขยายความต่อด้วยการนำไปเปรียบเทียบกับความรักของคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันที่ฉาบฉวย ไร้เสน่ห์ ไม่นั่นคง ดังความรักของคนสมัยโบราณ และนำมา ดัดแปลง เพิ่มเติม สร้างเนื้อหาใหม่เข้าไปโดยการตั้งคำถามถึงความรักและความเสียสละที่ให้ไปแต่ไม่เคย ได้รับความสมหวังที่แท้จริง สะท้อนถึงความเศร้า ความเหงาที่ซ่อนอยู่ในใจคน

ตัวอย่างที่ 5 เพลง涛声依旧 จากบทกวี《枫桥夜泊》ขับร้องโดย เฟย์อู่ชิง 费玉清

บทเพลง涛声依旧แปลว่า เสียงคลื่นยังคงเหมือนเดิม ได้หยิบยืมคำหรือวลีที่มีความหมายในบทกวี《枫桥夜泊》มาขยายความ มาดัดแปลงโดยแต่งคำร้องใหม่แต่ยังมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาเดิม เช่น วรรคที่ว่า月落乌啼霜满天(yuè luò wū tí shuāng mǎn tiān)ซึ่งหมายถึงพระจันทร์ลับขอบฟ้า เสียงอึกการ้องคร่ำครวญ น้ำค้างแข็งเต็มฟากฟ้า โดยนำวลีที่ว่า月落乌啼มาเป็นคำขึ้นต้นของวรรคที่ร้องซ้ำในบทเพลงเพื่อเป็นการเน้นใจความสำคัญของบทเพลงใหม่ว่า พระจันทร์ลับขอบฟ้า เสียงอึกการ้องคร่ำครวญ ก็เหมือนกับน้ำค้างแข็งที่มีมาเป็นพันปี(月落乌啼总是千年的风霜 yuè luò wū tí zǒng shì qiān nián de fēng shuāng)ส่วนคำว่า江枫(jiāng fēng) ต้นเมเปิ้ลริมน้ำ ดัดแปลงเป็น让它停泊在枫桥边(ràng tā tíng bó zài fēng qiáo biān) ให้มันจอดอยู่ข้างสะพานเมเปิ้ล, 渔火(yú huǒ)แสงไฟจากเรือประมง ดัดแปลงเป็น带走一盏渔火(dài zǒu yī zhǎn yú huǒ)พัดพาแสงไฟของเรือประมงลำหนึ่งไป, 愁眠(chóu mián)นอนด้วยความเศร้า ดัดแปลงเป็น还在敲打我的无眠(hái zài qiāo dǎ wǒ de wú mián) ยังดังกังวานทำให้หลับไม่ลง, 钟声(zhōng shēng)เสียงระฆัง ดัดแปลงเป็น留连的钟声(liú lián de zhōng shēng) เสียงระฆังที่ก้องกังวาน, 客船(kè chuán)เรือของผู้มาเยือน ดัดแปลงเป็น

能否登上你的客船 (néng fǒu dēng shàng nǐ de kè chuán)จะขึ้นเรือของเธอดีไหม ซึ่งในเนื้อหาประโยคใหม่ยังคงมีความหมายสัมพันธ์กับเนื้อหาเดิมแต่ให้ความหมายที่ ลึกซึ้ง ชัดเจน กว้างกว่าเดิม

จากการวิเคราะห์กลวิธีการดัดแปลงบทกวีเป็นบทเพลงทั้ง 14 บทเพลงสามารถคำนวณเป็นสัดส่วนของแต่ละกลวิธีดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 : การวิเคราะห์เชิงสถิติกลวิธีการดัดแปลงบทกวีเป็นบทเพลง

ชื่อเพลง \ กลวิธี	การคงของเดิม	การนำวรรคทองไปใช้	การตัดเนื้อหา	การเปลี่ยนโครงสร้าง	การแต่งเนื้อร้องใหม่
1.但愿人长久	✓				
2.清平调	✓				
3.独上西楼	✓				
4.几多愁 jǐ	✓				
5.胭脂泪	✓				
6.相看泪眼	✓				
7.人约黄昏后	✓				
8.滚滚长江东逝水	✓				
9.别亦难	✓				
10.床前明月光		✓			✓
11.人面桃花				✓	✓
12.相思		✓	✓		✓
13.涛声依旧					✓
14.新鸳鸯蝴蝶梦		✓	✓	✓	✓
จำนวน	9	3	2	2	5
คิดเป็นร้อยละ	42.86	14.29	9.52	9.52	23.81

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เพลง 新鸳鸯蝴蝶梦 ขับร้องโดยหวงอัน ใช้กลวิธีการดัดแปลงถึง 4 กลวิธีคือ การนำวรรคทองไปใช้ การตัดเนื้อหาของบทกวี การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการแต่งเนื้อร้องใหม่ เนื่องจากบทกวี 《宣州谢朓楼饯别叔云》 เป็นภาษาโบราณแต่งขึ้นเพื่ออำลาญาติซึ่งเป็นข้าราชการในเมืองเสฉวนโจว เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกไม่สมหวังในชีวิตราชการ ความทุกข์ในใจ และอยากไปใช้ชีวิตอย่างอิสระ ซึ่งสะท้อนถึงความเศร้าโศก ความทุกข์ และความผูกพันในมิตรภาพที่มีต่อกัน จึงได้นำบทกวีมาปรับแต่งเพิ่มเติมเนื้อร้องใหม่ โดยให้เนื้อเพลงเป็นการถ่ายทอดความรักที่งดงามแต่ไม่สมหวัง ความฝันที่ไม่เป็นจริง ความผูกพันที่กลายเป็นอดีต ทั้งบทกวีและบทเพลงมีความเศร้า ความผิดหวัง ความไม่ยุติธรรม ต้องการความเป็นอิสระเพื่อให้สอดคล้องกับแก่นของละครในเรื่องของความทุกข์ ความยุติธรรม

ส่วนเพลง相思ขับร้องโดยเหมยอาหมิ่น ใช้กลวิธีการดัดแปลง 3 กลวิธี คือการนำวรรคทองไปใช้ การตัดเนื้อหาของบทกวี และการแต่งเนื้อร้องใหม่ โดยเนื้อเพลงได้นำวรรคทองของบทกวี 《相思》 ที่กล่าวถึงเมล็ดถั่วแดงอันเป็นสัญลักษณ์ของความรัก ความคิดถึงของผู้คนในสมัยโบราณมาเป็นแกนหลักในการแต่งเนื้อร้องใหม่โดยตัดเนื้อหาของบทกวีออกไปเพื่อให้เนื้อหาใหม่ของเพลงเข้ากับยุคสมัยที่ต้องการสื่อสารอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย

เพลง床前明月光ขับร้องโดยเหมยเยียนฟาง ใช้ 2 กลวิธี คือการนำวรรคทองไปใช้ และการแต่งเนื้อร้องใหม่ ซึ่งเนื้อร้องที่แต่งขึ้นมาใหม่ได้เชื่อมเนื้อหาจากวรรคทองของบทกวี 《静月思》 ให้มีความโดดเด่นยิ่งขึ้นโดยเน้นไปที่ ความเหงา ความอ้างว้าง ความอ่อนไหว ความไม่แน่นอนของชีวิต ภาษาที่ใช้มีความทันสมัยเพื่อให้เนื้อหาเข้ากับวิถีชีวิตของคนในยุคใหม่

เพลง人面桃花ขับร้องโดยเต็งลีจวิน ก็ใช้ 2 กลวิธีเช่นกันแต่เป็นกลวิธีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการแต่งเนื้อร้องใหม่โดยนำบทกวี 《题都城南庄》 ที่กล่าวถึงความรักและความทรงจำอันงดงามกับหญิงสาวที่จากไปเหลือเพียงดอกท้อที่ยังคงเบ่งบานยั้มรับสายลมในฤดูใบไม้ผลิ โดยนำใบหน้าของหญิงสาวและดอกท้ออันเป็นสาระสำคัญของบทกวีมาปรับโครงสร้างและแต่งเนื้อร้องใหม่ให้เกี่ยวข้องกับความรักที่สูญหายไป ในสงคราม การพลัดพรากจากหญิงที่รักไม่รู้ว่ไปอยู่ไหนมีเพียงดอกท้อที่เบ่งบานยั้มรับสายลมในฤดูใบไม้ผลิเช่นเดิมเพื่อเป็นการตอกย้ำว่าธรรมชาติไม่เปลี่ยนแปลงมีแต่มนุษย์เท่านั้นที่เปลี่ยนไป

มีเพียงเพลง涛声依旧ขับร้องโดยเพย์อู๋ซิง ใช้การแต่งเนื้อร้องใหม่เพียงกลวิธีเดียว โดยนำเนื้อหาของบทกวี 《枫桥夜泊》 ที่กล่าวถึงการทอดสมเรือพักค้างแรมที่สะพานเฟิงเฉียวใต้ต้นเมเปิ้ลในบรรยากาศที่หม่นหมองสะท้อนถึงความเหงาโดดเดี่ยวในการเดินทาง เนื้อร้องที่แต่งขึ้นใหม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความทรงจำในอดีตถึงคนรักที่แม้ปัจจุบันจะจากกันไปแล้วแต่ยังอาลัยในความรักที่มีต่อกัน เคยเดินด้วยกัน เคยฟังเสียงคลื่นด้วยกัน เธอจากไปแต่หัวใจฉันก็ยังอยู่ที่ฝั่งนี้เพื่อฟังเสียงคลื่นที่เคยได้ยินร่วมกัน เสียงคลื่นยังคงเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลงแต่เธอเปลี่ยนไป เป็นการเน้นให้เกิดอารมณ์ความเศร้าสะเทือนใจยิ่งขึ้น ส่วนที่เหลืออีก 9 เพลงใช้กลวิธีการคงของเดิมไว้ซึ่งมีถึง 7 เพลงที่ขับร้องโดยเต็งลีจวิน มีเพลงดังต่อไปนี้ 1. 但愿人长久 2. 清平调 3. 独上西楼 4. 几多愁 5. 胭脂泪 6. 相看泪眼 7. 人约黄昏后 ส่วนเพลง

滚滚长江东逝水 ขับร้องโดยหยางหงฉี และเพลง 别亦难 ขับร้องโดยสือเสี่ยวเฟิง การใช้กลวิธีคงเดิมอาจเนื่องมาจากเนื้อหาของบทกวีมีความไพเราะ ลึกซึ้งกินใจผู้ฟัง ทำให้ไม่ต้องปรับเปลี่ยน

สรุปและอภิปรายผล

กลวิธีการดัดแปลงบทเพลงจากบทกวีเป็นการนำบทกวีโบราณมาประยุกต์ใช้เป็นเนื้อเพลงโดยมีการใส่ทำนองให้สอดคล้องกับอารมณ์และภาพลักษณ์ของบทกวี เป็นการสืบสานบทกวีผ่านบทเพลงทำให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างสรรค์บทกวีของกวีจีน บทกวีเหล่านี้มีความโดดเด่นทางด้านเนื้อหาที่ลึกซึ้งสื่อถึงอารมณ์หรือความคิดที่ละเอียดอ่อนในเรื่องราวของธรรมชาติ ความรัก การหวงคิดถึงบ้านเกิด การใช้ทำนองหรือจังหวะดนตรีในการถ่ายทอดอารมณ์ของกวี โดยใช้เครื่องดนตรีโบราณมาเน้นให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น พร้อมด้วยเสียงขับร้องอันเหมาะสมของนักร้องทำให้เกิดความไพเราะอันเป็นองค์ประกอบของการร้องเพลง ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. กลวิธีการคงของเดิมไว้ในบทเพลงหรือนำของเดิมไปใช้ทั้งหมด จากบทเพลงที่นำมาศึกษาจำนวน 14 เพลง พบว่ามีเพลงที่นำบทกวีมาใช้โดยไม่ได้ปรับเปลี่ยนเลยมีทั้งสิ้น 9 เพลง คิดเป็น 42.86 เปอร์เซ็นต์ อาจเป็นไปได้ว่าบทกวีมีโครงสร้างตามฉันทลักษณ์ของบทกวีที่แน่นอนตายตัวซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความงดงามทางภาษา จังหวะสัมผัสของบทกวีที่ยังช่วยให้ดนตรีมีมิติทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง (Ma Xiao ming, 2016 : 50-71) ซึ่งตามความเป็นจริงเป็นเรื่องยากที่เดียวที่จะนำบทกวีดั้งเดิมมาใช้เป็นเนื้อร้องของบทเพลงทั้งหมดแต่เพื่อรักษากลิ่นอายดั้งเดิมไว้จึงมีการปรับเปลี่ยนเพียงเล็กน้อยเช่นการร้องซ้ำหรือตัดออกเล็กน้อยซึ่งก็ถือว่ายังอยู่ในขอบเขตของกลวิธีการคงเดิมของบทกวีอยู่ แต่ด้วยความสามารถของผู้แต่งทำนองเพลง สามารถประยุกต์ใช้บทกวีมาผสมผสานกับทำนองเพลงทำให้เกิดเป็นเนื้อร้องที่จำง่ายพร้อมทั้งความสามารถและศิลปะของผู้ขับร้องในการถ่ายทอดบทเพลงทำให้ผู้ฟังสามารถร้องคลอตามได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีประโยชน์อย่างมากในการเผยแพร่บทกวีผ่านบทเพลงไปยังอุตสาหกรรมภาพยนตร์และโทรทัศน์ มีเอกสารบันทึกทางประวัติศาสตร์รวมทั้งบทกวีโบราณได้ถูกถ่ายทอดเข้ามาในวงการดนตรีซึ่งอธิบายได้ว่าบทกวีเหล่านี้มีความเหมาะสมอย่างมากในการนำมาถ่ายทอดในรูปแบบของเพลง ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงกลิ่นอายและรากฐานทางประวัติศาสตร์ ไม่เพียงแต่ยกระดับความเป็นวรรณกรรมและศิลปะเท่านั้นแต่ยังมี

บทบาทในการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมจีนโบราณและวัฒนธรรมด้านบทกวีอีกด้วย (Wang Yang, 2018)

2. กลวิธีการนำวรรณคดีของบทกวีมาใช้ในการสอนบทเพลง จากการศึกษาพบว่ามีทั้งสิ้น 3 บทเพลง คิดเป็น 14.29 เปอร์เซ็นต์ โดยพบว่าเนื้อเพลง新鸳鸯蝴蝶梦 ได้นำวรรณคดีของบทกวี 《宣州谢朓楼饯别叔云》 ไปใช้มีประโยคที่เป็นคำประพันธ์ที่โดดเด่นมีความหมายลึกซึ้งเป็นคำพูดที่โด่งดังเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีได้รับการยกย่องจากคนส่วนใหญ่ว่าใช้บรรยายความเศร้าโศกมาเป็นเวลานานนับพันปี ซึ่งมีอยู่ 2 ประโยคคือประโยคที่ว่า 抽刀断水水更流 และประโยคที่ว่า 举杯消愁愁更愁 มาเป็นส่วนประกอบของเนื้อเพลงเพื่อสะท้อนสภาวะจิตใจของมนุษย์ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งภายในทั้งความพยายามที่จะตัดขาดจากความทุกข์และความล้มเหลวในการหลีกเลี่ยงจากความเศร้าซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักของบทเพลงที่กล่าวถึงความรักและการพลัดพราก ส่วนเพลง 床前明月光 ได้นำวรรณคดีของบทกวี 《静月思》 ไปประกอบในเนื้อเพลงทั้ง 4 วรรคดังนี้ 床前明月光，疑是地上霜，举头望明月，低头思故乡 ในบทกวีนี้สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกเหงา อ้างว้างของคนไกลบ้าน และเพลง相思 ได้นำวรรณคดีของบทกวี 《相思》 ไปประกอบในเนื้อเพลงเป็นวรรคแรกคือ 红豆生南国 ผู้ประพันธ์เพลงได้ใช้สัญลักษณ์ของเมล็ดมะกอกมาเป็นแกนหลักในการแสดงถึงความรักและความคิดถึงของผู้คนในสมัยโบราณ โดยนำสัญลักษณ์นี้ไปขยายความและนำไปเปรียบเทียบกับความรักของคนยุคใหม่ว่าฉาบฉวย ไร้เสน่ห์ ไม่นั่นคงดังความรักของคนในสมัยโบราณ สะท้อนให้เห็นถึงความเศร้าในจิตใจของคนรุ่นใหม่ซึ่งโดยภาพรวมสามารถแยกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

2.1 เพื่อเสริมความหมายและอารมณ์ของเพลงเนื่องจากประโยคเต็มไปด้วยภาพพจน์และการเปรียบเทียบที่เด่นชัดเมื่อนำมาเป็นเนื้อร้องของบทเพลงยิ่งช่วยขับเน้นอารมณ์ความเศร้าและความสิ้นหวังของเนื้อเพลง

2.2 เพื่อเชื่อมโยงกวีนิพนธ์โบราณกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ การนำวรรณคดีในกวีนิพนธ์โบราณมาใช้ในบทเพลงสมัยใหม่แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมโบราณและวัฒนธรรมร่วมสมัยซึ่งช่วยให้ผู้ฟังได้รับกลิ่นอายดั้งเดิมผ่านบทเพลงสมัยใหม่ที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น บทเพลงจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ช่วยให้คนรุ่นใหม่ได้สัมผัสกับงานที่ทรงคุณค่าและน่าจดจำ

2.3 เพื่อยกระดับคุณค่าทางศิลปะของบทเพลง การใช้วรรณคดีจากบทกวีที่มีชื่อเสียงยังช่วยเพิ่มคุณค่าทางศิลปะให้กับบทเพลงเนื่องจากนารวรรณกรรมที่มีชื่อเสียง

ในอดีตมาเป็นองค์ประกอบของงานดนตรีทำให้เพลงแต่ละเพลงไม่ใช่แค่บทเพลงธรรมดาแต่เป็นงานศิลปะที่มีรากฐานมาจากประวัติศาสตร์วรรณกรรมจีน

3. กลวิธีการดัดเนื้อหาของบทกวี จากการศึกษาพบว่ามีเพียง 2 บทเพลง คิดเป็น 9.52 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งตามความเป็นจริงยากที่จะนำบทกวีดั้งเดิมมาใช้เป็นเนื้อร้องของบทเพลงทั้งหมด การปรับเปลี่ยนเนื้อหาจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เข้ากับรูปแบบของเพลงที่ต้องการสื่อสารอย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น เนื้อหาของบทกวีต้นฉบับสะท้อนถึงความพลัดพราก ความผิดหวัง ความไม่สมหวังและการไม่ได้รับการยอมรับในสังคม ส่วนบทเพลงใหม่นั้นเน้นไปที่ความรักไม่สมหวัง ความเจ็บปวดทรมาน และความคิดถึงอดีตที่ทวนคืนไม่ได้ เนื้อหาที่ตัดออกไปนั้นมีความหมายเชิงวรรณศิลป์และอ้างอิงถึงบุคคลหรือแนวคิดทางวรรณกรรมจีนโบราณ เช่น “บทความของผิงไห่” (蓬萊文章), “เจียนอันกุ” (建安骨), “เมื่อถึงวันต้นกิ่งก้านใบ” (春來發幾枝), “หวังให้เธอเก็บเกี่ยวไว้มากมาย” (願君多採擷), “เพราะสิ่งนี้แทนความคิดถึงอย่างลึกซึ้ง” (此物最相思) เป็นต้น ซึ่งบทกวีเหล่านี้อาจทำให้ผู้ฟังที่ไม่มีพื้นฐานด้านวรรณคดีหรือประวัติศาสตร์จีนเข้าใจได้ยาก นอกจากนี้ โครงสร้างของบทเพลงมักต้องการถ้อยคำที่กระชับ ตรงไปตรงมา และมีอารมณ์สื่อสารที่ชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อเนื้อเพลงมีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกที่ไม่สมหวัง ดังนั้น การตัดทอนส่วนที่มีลักษณะซับซ้อนออกไปจึงช่วยให้เนื้อเพลงมีความสั่นไหวและสอดคล้องกับอารมณ์ของเพลงมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงแนวทางการปรับเปลี่ยนเนื้อหาของบทกวีโบราณให้เหมาะสมกับบริบทของสื่อสมัยใหม่ โดยเฉพาะเพลงที่ต้องการเข้าถึงผู้ฟังทั่วไปที่ไม่ได้มีพื้นฐานทางวรรณคดีจีน แต่คงไว้ซึ่งแก่นของอารมณ์ตามบทกวีต้นฉบับ โดยปรับเปลี่ยนการใช้คำให้เรียบง่ายขึ้น ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้เพลงสามารถเข้าถึงผู้ฟังในวงกว้างได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การตัดเนื้อหาที่มีความหมายลึกซึ้งออกไปอาจทำให้ความงดงามทางวรรณศิลป์ของบทกวีต้นฉบับลดลง และอาจทำให้ผู้อ่านที่เข้าใจบริบททางวรรณกรรมจีนรู้สึกท้อแท้เสียสเน่ห์บางส่วนไป ดังนั้น การดัดแปลงบทกวีเป็นเพลงจำเป็นต้องมีความสมดุลระหว่างการรักษาความหมายดั้งเดิมและการปรับให้เข้ากับรูปแบบของสื่อที่ต้องการนำเสนอ การตัดทอนเนื้อหาของบทกวีเพื่อดัดแปลงเป็นเพลงเป็นกระบวนการที่ต้องพิจารณาทั้งด้านความหมาย อารมณ์ และกลุ่มเป้าหมาย โดยการคงแก่นสำคัญของบทกวีไว้ในขณะเดียวกันก็ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น ถือเป็นแนวทางที่ช่วยให้บทกวีสามารถถ่ายทอดอารมณ์และความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของดนตรีสมัยใหม่

4. กลวิธีการเปลี่ยนโครงสร้างประโยค จากการศึกษาพบว่ากลวิธีการเปลี่ยนโครงสร้างประโยคมีเพียง 2 เพลงคิดเป็น 9.52 เปอร์เซ็นต์ คือการดัดแปลงบทกวี《宣州谢朓楼饯别叔云》มาเป็นเนื้อเพลง 新鸳鸯蝴蝶梦 และบทกวี《题都城南庄》มาเป็นเนื้อเพลง人面桃花ซึ่งการใช้กลวิธีการเปลี่ยนโครงสร้างให้เหมาะสมกับรูปแบบของเนื้อเพลงให้มากขึ้นโดยใช้วิธีดังนี้

4.1 การขยายความและเปรียบเทียบเชิงภาพพจน์ ในเพลง新鸳鸯蝴蝶梦 ใช้คำว่า “วันวาน” เปรียบเทียบกับสายน้ำที่ไหลไปทางทิศตะวันออก (昨日像那东流水) ส่วนเพลงเพลง人面桃花ได้ใช้ดวงหน้าของหญิงสาวและดอกท้อเปรียบเทียบกับรอยยิ้ม เช่น 人面试对人常带三分笑 (ใบหน้าที่เผยรอยยิ้มอยู่เสมอ) และ 桃花也盈盈含笑舞春风 (ดอกท้อยังพลิ้วไหวแย้มพรายไปกับสายลมในวสันต์ฤดู) ซึ่งจะช่วยให้ผู้ฟังสามารถมองเห็นภาพและเข้าใจความหมายได้ชัดเจนขึ้น

4.2 การรวมและย่อความ เพื่อให้เกิดความกระชับโดยรวมสองประโยคที่เกี่ยวข้องกับความวุ่นใจและความกังวลใจในวันนี้ให้เป็นประโยคเดียวว่า 今日乱我心多烦忧 ซึ่งช่วยสะท้อนอารมณ์ของบทเพลงได้ดีขึ้น ทำให้เกิดความสอดคล้องกันของบทกวีและบทเพลงทั้งยังสามารถรักษาเนื้อหาเดิมไว้

การเปลี่ยนโครงสร้างช่วยเสริมความหมายให้ชัดเจนผู้ฟังสามารถเข้าใจและเข้าถึงอารมณ์ของเพลงได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนบทกวีให้เป็นบทเพลง เพราะเพลงต้องสามารถสื่อสารความรู้สึกได้อย่างรวดเร็ว

5. กลวิธีการแต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่ จากการศึกษาพบว่ามีอยู่ด้วยกัน 5 เพลง คิดเป็น 23.81 เปอร์เซ็นต์ ได้แก่เพลง 新鸳鸯蝴蝶梦, 床前明月光, 人面桃花, 相思 และ 涛声依旧ได้มีการแต่งเนื้อร้องเพิ่มเติมขึ้นใหม่โดยนำประโยคสำคัญจากบทกวีมาอธิบายความให้ละเอียดเพื่อเสริมความคิดเดิมให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและเชื่อมเนื้อหาให้ต่อเนื่องกันมากขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจสาระสำคัญของบทกวีได้ง่ายขึ้นโดยไม่ต้องตีความซับซ้อน ในการปรับเนื้อหาหรือการดัดแปลงบทกวีให้เป็นบทเพลงแสดงให้เห็นว่าการขยายความโดยการแต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่เป็นกลวิธีสำคัญในการปรับบทกวีให้เข้ากับบริบทของบทเพลง การเพิ่มเติมหรือขยายความในส่วนที่ต้องการเน้นให้เกิดอารมณ์ร่วมและเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นความสำคัญของเหตุการณ์นั้นมากขึ้นรวมทั้งการปรับเปลี่ยนถ้อยคำบางถ้อยคำให้เหมาะสมหรือฟังแล้วเกิดจินตภาพ เกิดอารมณ์ ความรู้สึก รวมไปถึง

บทเพลงเกิดจากการรักษาหัวใจสำคัญของเรื่องเอาไว้เหมือนเดิม (ณัฐณิษฐา ไชยรัตน์, 2020) ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการทำให้สาระสำคัญของบทกวีเข้าถึงผู้ฟังได้ง่ายขึ้น รวมถึงการให้แนวทางในการเผชิญกับความทุกข์ที่แตกต่างออกไปโดยเสนอทางเลือกที่พบกับความสงบสุขแทน

จากบทเพลงทั้ง 14 เพลง พบว่า มีเพียงเพลง 《相思》 เท่านั้นที่ยังคงใช้ชื่อเดียวกันกับบทกวี ต้นฉบับ ส่วนบทเพลงอีก 13 เพลงที่เหลือนั้นมีการปรับเปลี่ยนชื่อจากชื่อบทกวีเดิมไปเป็นชื่อใหม่ อาจเป็นไปได้ว่าต้องการให้ชื่อเพลงใหม่สื่อสารกับผู้ฟังได้ง่ายขึ้นทั้งยังสอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงที่นำเสนอในรูปแบบสมัยใหม่ บางบทเพลงได้ถูกนำไปใช้เป็นเพลงประกอบละครโทรทัศน์ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับสาระสำคัญของบทกวีเดิมโดยไม่ยึดติดกับชื่อบทกวีเดิมที่อาจมีความคลุมเครือหรือมีลักษณะเฉพาะของภาษาวรรณกรรมโบราณ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะที่อาจนำไปใช้ประโยชน์หรือนำไปใช้ในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การดัดแปลงต้องทำให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมโดยรักษามูลระหว่างความถูกต้องของต้นฉบับกับความเข้าใจของผู้ฟัง

1.2 หลีกเลี่ยงการดัดแปลงที่ทำให้ความหมายดั้งเดิมเสียไป ผู้ดัดแปลงควรมีความเข้าใจในปรัชญาและค่านิยมที่ปรากฏในบทกวี

1.3 ควรศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ วรรณศิลป์และบริบททางประวัติศาสตร์ของบทกวีเพื่อรักษาคุณค่าทางวรรณศิลป์และสามารถสื่อสารสาระสำคัญของบทกวีได้ครบถ้วน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษามลกระทบทางด้านวัฒนธรรมจากการนำบทกวีจีนโบราณมาดัดแปลงเป็นบทเพลงในด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมจีน

2.2 ควรมีการศึกษาในรูปแบบการเปรียบเทียบการดัดแปลงบทกวีจีนโบราณกับการดัดแปลงบทกวีของชาติอื่นว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

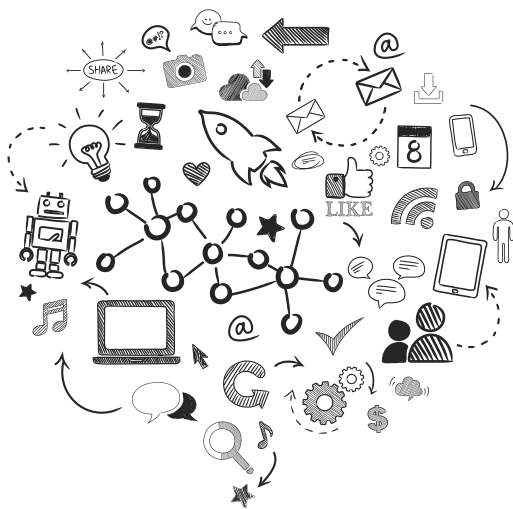
- ขวัญใจ บุญคุ้ม.(2559). *วัจนลีลาและบทบาทหน้าที่ของเพลงลูกทุ่ง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่). CMRUIR. <http://cmruir.cmr.ac.th/handle/123456789/1646>.
- คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน. (2543). *เกณฑ์การถ่ายถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิไทย*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- โชษิตา มณีใส. (2013). *เพลงไทยสากลจากวรรณคดีสู่คีตศิลป์*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐณิษฐา ไชยรัตน์. (2020). *สัมพันธบทและการดัดแปลงบทเพลงจากนวนิยายเรื่อง “จุฬาทรีคุณ”*. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). Chula-ETD. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/7414/>.
- นพพร ประชากุล. (2552). *ยกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 1 ว่าด้วยวรรณกรรม*. สำนักพิมพ์อ่านและวิภาษา.
- เนตรน้ำทิพย์ บุตรดาวงศ์. (2021). กลวิธีการดัดแปลงเพลงภาษาจีนเป็นเพลงภาษาไทย กรณีศึกษาอัลบั้มเพลงรัก 2 ภาษาจีน-ไทย ชุดที่ 4 ของ สุวรรณา ชนกานต์. *วารสารวรรณคดี*, 3(2), 95-116.
- พงษ์ชัย ไทยวรรณศรี. (2529). *วรรณกรรมจากเพลงไทยสุนทราภรณ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ). UC-TAL. <https://uctal.thailis.or.th/bibitem?bibid=b00357528>.
- รพีพรรณ เพชรอนันต์กุล.(2563). *วิเคราะห์หนังสือบทกวีนิพนธ์ของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิตที่ได้รับรางวัลการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ*. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สธน โรจนตระกูล. (2547). *การวิเคราะห์ที่มาของคำร้องเพลงไทย*. (รายงานการวิจัย, สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม). PSRU IR. <http://etheses.psu.ac.th/lib-irpsru/en/node/656>.
- สุขุมล จันทวี. (2536). *การวิเคราะห์เพลงไทยสากลแนวใหม่ช่วงปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ.2534*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ). SWU. http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Tha/Sukhumarn_C.pdf
- Ma Xiao ming. (2016). *浅析中国古典歌曲改编的艺术歌曲—《枫桥夜泊》*. 音乐时空.
- Wang Yang. (2012). *中国古诗词在影视歌曲中的运用*. 女学教育期刊.

การศึกษานโยบายของศาลเจ้าพ่อตนสูงต่อชุมชน ตำบลตนสูง
อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

A Study of Roles of Dong Khui Shrine Related to Community of Dong Khui Sub-District, Chon Daen District, Phetchabun Province

ตรีศูล เกษร จักรพันธ์ อินผา น้ำเพชร ทองมาก ณัฐสิริกมล อมรรัฐธรรมรงค์ พัชรภา ยิมบุญ
ศกร ทาพิมพ์ และเพชรรัตน์ อ้วนโฮม

Threesoon Kesorn Chakkaphan Inpha Namphet Thongmak
Natsikamol Amonratthasan Patcharapra Yimboon Suphakorn Tapim
and Petcharat Uanhome

การศึกษาบทบาทของศาลเจ้าพ่อคงขุยต่อชุมชน ตำบลคงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

A Study of Roles of Dong Khui Shrine Related to Community of
Dong Khui Sub-District, Chon Daen District, Phetchabun Province

ตรีศุล เกษร¹ จักรพันธุ์ อินผา² น้ำเพชร ทองมาก³ ณัฐสิมมล อมรรัฐธรรมศรี⁴
พัชรภา ยิมบุญ⁵ ศุภกร ทาพิมพ์⁶ และเพชรรัตน์ อ้วนโฮม^{7*}

Threesoon Kesorn Chakkaphan Inpha Namphet Thongmak
Natsikamol Amonratthasan Patcharapra Yimboon Suphakorn Tapim
and Petcharat Uanhome

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University,
Phetchabun 67000, Thailand e-mail: threesoon.kes@pcru.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University,
Phetchabun 67000, Thailand e-mail: jakkapan2546@gmail.com

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University,
Phetchabun 67000, Thailand e-mail: nam.namphet.995@gmail.com

⁴คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University,
Phetchabun 67000, Thailand e-mail: pugun.na12121@gmail.com

⁵คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University,
Phetchabun 67000, Thailand e-mail: phatcharapa45@gmail.com

⁶คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University,
Phetchabun 67000, Thailand e-mail: suphakorn.tap@pcru.ac.th

^{7*}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University,
Phetchabun 67000, Thailand Corresponding author e-mail: petcharat.uan@pcru.ac.th

Received : May 26, 2025 Revised : August 19, 2025 Accepted : August 22, 2025

16 บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของศาลเจ้าพ่อคงขุยต่อชุมชน ตำบลคงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูล

ภาคสนามด้วยโดยการสังเกต (Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อดงขุย ตำบลดงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ประธานมูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุย คณะกรรมการมูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุย นายกเทศมนตรีตำบลดงขุย รองผู้อำนวยการโรงเรียนดงขุยวิทยาคม และชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนร่วมการสนทนากลุ่มและให้ข้อมูล 6 คน และนำเสนอข้อมูลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า บทบาทของศาลเจ้าพ่อดงขุยที่มีต่อชุมชน ตำบลดงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ แบ่งออกเป็น 6 บทบาท ได้แก่ 1) บทบาทในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนชุมชน 2) บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมและสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมจีน 3) บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมด้านการศึกษา 4) บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมและช่วยเหลือผู้คนในสังคม 5) บทบาทในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้สถาปัตยกรรมและศิลปะจีน 6) บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ศาลเจ้าพ่อดงขุย มิได้เป็นเพียงสถานที่ที่ประดิษฐานรูปเคารพบูชาเทพเจ้าตามวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเล หากแต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่หลอมรวมจิตวิญญาณของผู้คน ทำหน้าที่เป็นองค์ฐานศรัทธาที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม เป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นสื่อกลางในการสร้างระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน ตลอดจนเป็นผู้เกื้อหนุนและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ผู้คนและสังคมตำบลดงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

คำสำคัญ: บทบาท; ศาลเจ้าพ่อดงขุย; อำเภอชนแดน; จังหวัดเพชรบูรณ์

Abstract

This research aims to study the roles of Dong Khui shrine which related to the community of Dong Khui Sub-District, Chon Daen District, Phetchabun. This is qualitative research which data were collected by using the observation and focus group discussion from people who related to Dong Khui Shrine: Chairman of Chao Pho Dong Khui shrine foundation, Committee of Chao Pho Dong Khui shrine, Mayor of Dong Khui Sub-District, Deputy Director of Dong Khui Witthayakhom School and half Thai-Chinese people, total 6 people. And then using descriptive analysis for describing the collecting data. The study can categorize the roles of the Dong Khui

Shrine in the community of Dong Khui Sub-District into 6 important roles: 1) The role as spiritual anchor for people. 2) The role as a source of promoting and inheriting the Chinese tradition. 3) The role as a center of educational promotion. 4) The role as a center of supporting and assisting the people in society. 5) The role as learning center of Chinese arts and architectures. 6) The role as a center of promoting economy and tourism. The Dong Khui Shrine is not only a sacred site that enshrines deities in accordance with the traditions of overseas Chinese culture, but it also functions as a vital social space that fosters communal spirit and unity. Moreover, it serves as a faith-based institution that contributes to social development, acting as a center for learning and a medium for cultivating relationships that promote peaceful coexistence. In addition, the shrine plays a crucial role in supporting and fostering unity among the people of Dong Khui Subdistrict, Chon Daen District, Phetchabun Province.

Keywords: Role; Dong Khui Shrine; Chon Daen District; Phetchabun Province

บทนำ

ชาวจีนในประเทศไทยอพยพมาจากตอนใต้ของประเทศจีน โดยส่วนมากมาจาก มณฑลกว่างตุงไหหลำ และฮกเกี้ยน แบ่งออกเป็นชาวจีนกว่างตุง ชาวจีนแคะ (ฮากกา) ชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนฮกเกี้ยน และชาวจีนไหหลำ รวมกันเป็น 5 กลุ่มภาษาใหญ่ ซึ่งสาเหตุของการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเกิดขึ้นจากความขัดแย้งหรือปัญหาทางการเมืองภายในประเทศ ปัญหาความอดอยากขาดแคลนทรัพยากรในการอุปโภค และบริโภค (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2568) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชาวจีนที่มาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยได้กระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยรวมถึงจังหวัด เพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย มีหลักฐานปรากฏอยู่ในชุมชนแถบกลุ่มแม่น้ำป่าสักตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย และในสมัยรัชกาลที่ 6 มีหลักฐานเอกสารแสดงให้เห็นว่า ทุกอำเภอมีคนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่คลุกกันไป ทั้งชาวลาว ชาวมอญ และชาวจีน เป็นต้น (วัชรชัย, ม.ป.ป.) และจาก

การศึกษาด้านภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่ามีกลุ่มภาษาของชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากถึง 10 กลุ่มภาษา และหนึ่งในกลุ่มภาษาที่ปรากฏการใช้ในเขตพื้นที่ย่านการค้าของจังหวัดเพชรบูรณ์และอำเภอต่าง ๆ คือภาษาจีน โดยส่วนใหญ่เป็นภาษาจีนแต้จิ๋วและภาษาจีนไหหลำ (สำราญ ท้าวเงิน, 2565 : 215) ทั้งนี้ภาษาจีนเหล่านี้เป็นภาษาของกลุ่มคนจีนในเขตพื้นที่มณฑลกว่างตุง และมณฑลไหหลำชาวจีนเมื่ออพยพเข้ามาในจังหวัดก็ได้นำความรู้ วิถีชีวิต แนวคิด และภูมิปัญญาต่าง ๆ เข้ามา ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมและมีการส่งต่อวิทยาการความรู้ให้แก่ผู้คนในพื้นที่ ทั้งนี้ หนึ่งในหลักฐานที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจังหวัดเพชรบูรณ์มีชาวจีนอาศัยอยู่นั้นก็คือการมีอยู่ของศาลเจ้าเงินที่ปรากฏอยู่ในแหล่งชุมชนย่านการค้าของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มสัก อำเภอชนแดน หรือเขตพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดพิจิตร

ตำบลดงขุย อำเภอชนแดน เป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่ โดยมากประกอบอาชีพธุรกิจการค้า ชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้ยังคงยึดถือประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมจากบรรพบุรุษของตน ภายหลังจึงร่วมกันก่อสร้างศาลเจ้าเพื่อใช้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจให้กับลูกหลานชาวจีนในชุมชน รวมถึงการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางวัฒนธรรมและประเพณีจีน ตลอดจนการสร้างคุณูปการให้แก่ชุมชนและสังคม ศาลเจ้าพ่อดงขุยในภาษาจีนกลางอ่านว่า “เป็นโถงกู๋เมี่ยว”(本頭古廟) ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลดงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งอยู่ในความดูแลของมูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุย โดยในเทศกาลต่าง ๆ ทางศาลเจ้าพ่อดงขุยจะมีการจัดงานฉลองวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันรับเจ้ากลับจากสวรรค์ (ซึ้งเหลาะที) ประเพณีทิ้งกระจาด (ซีโกว) งานเทศกาลสารทง่วนเซียว เทศกาลตรุษจีน งานจั่วเป็น เป็นต้น

ในอดีตมีการศึกษาเกี่ยวกับศาลเจ้าเงินในประเทศไทยมากมาย เช่น ตัวน ลี เซิง และบุญยัง ไร่สุขสิริ (2543) ได้ศึกษาวัดจีนและศาลเจ้าเงินในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของศาลเจ้า นักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่แวดวงวิชาการจีนในประเทศไทยให้การยอมรับกันอย่างกว้างขวางคือสุรสิทธิ์ อมรวนิชศักดิ์ (2556) ที่มุ่งศึกษาศาลเจ้าและเทพเจ้าเงินในสังคมไทย หรืองานวิจัยของอรรณณ สวัสดิ์ (2559) ที่ศึกษาเรื่องศาลเจ้ากับชุมชน: บทบาทของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนบ้านปากน้ำท่าทอง ตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานวิจัยของนุกูล ธรรมจง (2559) เรื่องศาลเจ้าเงินในเขตเทศบาลอำเภอ โพธาราม : บทบาทความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

งานวิจัยของเจษฎา นิลสงวนเดชะ (2561) ศาลเจ้าจีน : ศรัทธาสถานในสังคมไทย งานวิจัยของ Zhong (2562) ได้ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าแม่ทับทิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช และงานวิจัยของนริศรา วรคำ และคณะ (2563) การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้า ศาลผีในจังหวัดจันทบุรี อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยเรื่องศาลเจ้ามีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละศาลเจ้าในจังหวัดต่าง ๆ แต่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ไม่น้อย กลับไม่พบการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในเขตพื้นที่ชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตพื้นที่ตำบลงาช้างที่ผู้คนยังให้ความสำคัญและเลื่อมใสศรัทธาในศาลเจ้าจนก่อเกิดเป็นประเพณีต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนตำบลงาช้างทั้งทางตรงและทางอ้อมตามที่คุณวิจัยได้กล่าวไปข้างต้น

ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทของศาลเจ้าพ่อดงขุยที่มีต่อผู้คนในชุมชนตำบลงาช้าง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผู้วิจัยมีความมุ่งหมายว่าผลการศึกษาดังกล่าวจะช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้ในด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์และจีนศึกษาให้แก่จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยในอนาคต รวมถึงสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ของการมีอยู่ของศาลเจ้าพ่อดงขุย อันจะช่วยก่อให้เกิดการพัฒนาและอนุรักษ์ให้ศาลเจ้าพ่อดงขุ้ยยังคงอยู่คู่ชุมชนตำบลงาช้างและจังหวัดเพชรบูรณ์สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทของศาลเจ้าพ่อดงขุยต่อชุมชน ตำบลงาช้าง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์

ประโยชน์ของการวิจัย

เพื่อทราบถึงบทบาทของศาลเจ้าพ่อดงขุยที่มีต่อชุมชน ตำบลงาช้าง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งยังเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ในด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์และจีนศึกษาให้แก่จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมถึงสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ในการมีอยู่ของศาลเจ้าพ่อดงขุย อันจะช่วยก่อให้เกิดการพัฒนาและอนุรักษ์ให้ศาลเจ้าพ่อดงขุยยังคงอยู่คู่ชุมชนสืบไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษามหาบทของศาลเจ้าพ่อดงขุยต่อชุมชน ตำบลดงขุย อำเภอนาดูน จังหวัดเพชรบูรณ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนสี่ประการของ William Bascom (1965) รวมไปถึงกรอบแนวคิดในงานวิจัยเรื่องศาลเจ้าจิ้น: ศรัทธาสถานในสังคมไทยของเจษฎา นิลสงวนเดชะ (2561) นำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ทั้งนี้กรอบแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการทั้งสองท่านถือเป็นกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับจากแวดวงวิชาการ คติชนวิทยาในระดับนานาชาติ และจีนศึกษาโดยเฉพาะการศึกษามหาบทและคุณค่าของศาลเจ้าในประเทศไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากการสังเกต (Observation) และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อดงขุย ตำบลดงขุย อำเภอนาดูน จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ประธานมูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุย คณะกรรมการมูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุย นายกเทศมนตรีตำบลดงขุย รองผู้อำนวยการโรงเรียนดงขุยวิทยาคม และชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชน ร่วมการสนทนากลุ่มและให้ข้อมูล 6 คน และศึกษาจากเอกสารบทความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะดำเนินการศึกษา และนำเสนอข้อมูลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 การศึกษาเอกสาร ประกอบด้วย

1.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย

1.1.2 ข้อมูลจากวารสารวิชาการ บทความวิชาการ หนังสือ หรือสิ่งพิมพ์ทางวิชาการประเภท ต่าง ๆ

1.2 การศึกษาภาคสนาม

1.2.1 การสังเกต เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เช่น การเข้าไปร่วมสังเกตพิธีกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อในศาลเจ้าพ่อดงขุย การสังเกตสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้าง ศิลปะ หรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง อักษรจีน เป็นต้น

1.2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมุ่งเน้นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อดงขุย ตำบลดงขุย อำเภอนาดูน จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การจัดระเบียบข้อมูล

2.1.1 รวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสนทนากลุ่ม ได้แก่ ภาพถ่าย การจดบันทึกข้อมูลไฟล์เสียงที่บันทึก ไฟล์วิดีโอที่บันทึก

2.1.2 เรียบเรียงข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาของการสังเกตและการสนทนากลุ่ม

2.1.3 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการเข้าไปสังเกตการณ์และสนทนากลุ่ม

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลด้านบทบาทของศาลเจ้าพ่อดงขุยที่มีอิทธิพลต่อคนในชุมชนตำบลดงขุย อำเภอนาดูน จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 สรุปและอภิปรายผลการศึกษาวิจัย

3.1 สรุปผลการศึกษาวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลหาความเชื่อมโยง

3.2 นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทของศาลเจ้าพ่อดงขุยต่อชุมชน ตำบลดงขุย อำเภอนาดูน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการเก็บข้อมูลจากการสังเกตและสนทนากลุ่ม จากผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาลเจ้าพ่อดงขุย คณะผู้วิจัยพบบทบาทของศาลเจ้าพ่อดงขุยต่อชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 6 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บทบาทในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน

ศาลเจ้าพ่อดงขุยเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ไม่เพียงเป็นแค่สถานที่ในการกราบไหว้สักการะบูชาเทพเจ้า แต่ยังเป็นเสาหลักแห่งความศรัทธาที่คนในชุมชนใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจในยามที่ต้องการความสงบและกำลังใจ ผู้คนในชุมชนเชื่อว่าการมากราบไหว้เทพเจ้าที่ศาลเจ้าพ่อดงขุย สามารถเปิดประตูแห่งความสำเร็จและความโชคดีได้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การทำงาน สุขภาพ ความเจริญรุ่งเรือง ด้านการเงิน ด้านตำแหน่งหน้าที่การงานหรือแม้แต่การขอพรให้ครอบครัวมีความสุข ความปรารถนาที่หลากหลายนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหวังของคนในชุมชนที่ต้องการให้ชีวิตของพวกเขาและครอบครัวมีความสุขเจริญก้าวหน้าและสงบสุข ตัวอย่างเหตุการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึง

ความเชื่อของผู้คนต่อความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อดงขุย ย้อนกลับไปในวันเปิดศาลเจ้าเมื่อ 22 ปีก่อน ในคืนนั้นได้มีการแสดงงิ้วและมีการจัดประมูลสิ่งของมีค่า ขณะนั้นพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ตำบลตะกุดไร ตำบลดงขุย อำเภอหนองไผ่ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ และอำเภอทับคล้อ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ทุกพื้นที่ที่กล่าวมานี้ล้วนมีฝนตกหนัก แยกที่ทางศาลเจ้าเชิญมาต่างคิดว่าฝนตกหนักขนาดนี้ งานที่ทางศาลเจ้าพ่อดงขุยจัดขึ้นจะต้องทำการยกเลิกอย่างแน่นอน แต่เมื่อเดินทางมาถึงสถานที่จัดงานกลับปรากฏว่าไม่มีฝนตก และในคืนนั้นเพียงคืนเดียว ศาลเจ้าพ่อดงขุยมีผู้ที่มีจิตศรัทธาเพิ่มมากขึ้น และมียอดบริจาคเข้ามาเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ การที่ฝนไม่ตกลงมา ผู้คนต่างก็เชื่อว่าเป็นปาฏิหาริย์ของศาลเจ้าพ่อดงขุย ด้วยเหตุนี้ การจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ทุกครั้ง ทางผู้จัดจะมีการจัดรูปบอกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลเจ้า เพื่อให้การจัดงานสำเร็จและเป็นไปอย่างราบรื่น ส่วนเรื่องของสุขภาพและอาชีพหน้าที่การงานของคนในชุมชน เมื่อบุคคลในครอบครัวได้รับความเจ็บไข้ได้ป่วยหรือต้องการความสำเร็จในอาชีพหน้าที่การงาน ผู้ที่เชื่อถือศรัทธาก็มักเดินทางเข้ามาอธิษฐานขอพรให้คนในครอบครัวหายเจ็บป่วยจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือประสบความสำเร็จในอาชีพหน้าที่การงานตามต้องการ นอกจากนี้ ศาลเจ้าพ่อดงขุยยังเป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งของคนในชุมชนที่มีความเชื่อมั่นในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เดียวกัน เมื่อผู้คนมารวมตัวกันในพิธีกราบไหว้ไม่ว่าจะเป็นช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญต่าง ๆ ศาลเจ้าแห่งนี้จะกลายเป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงทุกคนให้เป็นหนึ่งเดียวด้วยสายสัมพันธ์แห่งศรัทธาและความรักใคร่ที่ยั่งยืนต่อไป

2. บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมและสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมจีน

ศาลเจ้าพ่อดงขุยถือเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสืบสานและส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมจีนให้กับคน รุ่นหลัง ซึ่งศาลเจ้าพ่อดงขุยได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นสะพานเชื่อมโยงวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทยเข้าด้วยกัน ผ่านการจัดกิจกรรมและการสนับสนุนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมแก่เยาวชนและคนในชุมชน หนึ่งในกิจกรรมที่โดดเด่นที่สุดคือการสนับสนุนและส่งเสริมการละเล่น “เอ็งกอ” (英歌) ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นมาเมื่อ 30 กว่าปีก่อน เอ็งกอเป็นการแสดงที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งและกล้าหาญของเหล่าผู้กล้าแห่งเขาเหลียงซานจากวรรณกรรมจีนเรื่อง “108 ผู้กล้าแห่งเขาเหลียงซาน” (水浒传) และได้มีการว่าจ้างครูสอนจากที่อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มาฝึกซ้อมและถ่ายทอดความรู้ แรกเริ่มได้มีการฝึกซ้อมให้กับโรงเรียนประถม แต่เมื่อเวลาผ่านไป การละเล่นเอ็งกอเริ่มมีชื่อเสียงมากขึ้น จึงได้รับการว่าจ้างให้ไปแสดงมากขึ้น จากเหตุผล

ข้างต้นทำให้ศาลเจ้าได้ส่งต่อการละเล่นเอ็งกอให้กับโรงเรียนมัธยมที่มีความพร้อมในเรื่องของจำนวนครูและนักเรียนที่มากกว่า และได้มีการสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมของศาลเจ้าและส่งเสริมองค์ความรู้แก่ชุมชนให้ช่วยกันสืบทอดวัฒนธรรมและส่งต่อการละเล่นเอ็งกอให้คงอยู่ในอนาคตต่อไป และในทุก ๆ ปี ทางศาลเจ้าได้ร่วมมือกับสถานศึกษาและคนในชุมชนเพื่อมาช่วยกันร่วมเดินขบวนแห่เปย ซึ่งเป็นขบวนแห่ที่มีหญิงสาวถือธงที่เขียนคำขวัญหรือคำอวยพรต่าง ๆ โดยให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษามีส่วนร่วมในการถือธง ซึ่งธง 1 อัน จะใช้คนถือ 2 คน ซึ่งตำบลดงขุยจะมีการจัดงานประจำปี ทางศาลเจ้าพ่อดงขุยจำเป็นจะต้องจ้างการละเล่นต่าง ๆ มาจากที่อื่น โดยทางคณะกรรมการศาลเจ้าลงความเห็นกันว่าควรที่จะริเริ่มส่งเสริมให้เด็ก ๆ ในชุมชน เข้ามาร่วมฝึกซ้อมทำการแสดง

นอกจากนี้ศาลเจ้ายังมีประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง และได้มีการจัดงานเฉลิมฉลองในวันสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ วันที่ 4 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เป็นวันรับเจ้ากลับจากสวรรค์หรือเรียกว่า “ซิ่งเหลาเที” (神下天) คือ วันที่เทพเจ้าต่าง ๆ ที่ไปเข้าเฝ้าเจ้าเง็กเซียนฮ่องเต้ ได้เดินทางกลับมายังโลกมนุษย์ พร้อมนำพรมงคลและโชคลาภจากสวรรค์ลงมาให้กับมนุษย์ที่ทำความดี ซึ่งเทศกาลนี้ตรงกับวันที่ 4 ของเทศกาลตรุษจีน ตามปฏิทินจันทรคติของจีน หรือเรียกว่า “วันขิวสี่” วันที่ 29 เดือน 3 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เป็นวันคล้ายวันเกิดของเทพเจ้าก่าเทียนไต่เต่ (感天大帝) วันที่ 9 เดือน 4 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เป็นวันทำบุญตลาดดงขุย คนในตลาดจะมาร่วมทำบุญด้วยกัน เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของคนในชุมชน วันที่ 9 เดือน 7 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เป็นประเพณีทิ้งกระจาดหรือเรียกว่า “ซีโกว” (施孤) ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นในวันสารทจีน เพื่อเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และมีการแจกจ่ายอาหารให้ทานแก่ผู้ที่ยากไร้ ผู้ที่ขาดแคลนอาหาร เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว วันที่ 15 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เป็นงานเทศกาลสารทง่วนเซียวหรือเทศกาลง่วนเซียว (元宵) คือวันที่พระจันทร์เต็มดวงครั้งแรกหลังจากเทศกาลตรุษจีน อีกทั้งยังเป็นวันคล้ายวันเกิดของเทพเจ้าปุงเถ่ากงมา วันที่ 1-9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีนเป็นเทศกาลถือศีลกินเจ และละเว้นการฆ่าสัตว์ และวันที่ 23-26 เดือนพฤศจิกายนของทุกปีจะมีการจัดงานประจำปีขึ้นและได้มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ทั้งนี้ศาลเจ้ายังมีบทบาทในการสนับสนุนให้นักเรียนและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามประเพณีจีนที่จัดขึ้นในแต่ละปี กิจกรรมเหล่านี้เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนทุกเพศทุกวัยได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงความศรัทธาและความเคารพต่อศาลเจ้าพ่อดงขุย การที่ศาลเจ้าให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนสู่คนรุ่นใหม่ นับเป็นการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้กับชุมชนในการรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้คงอยู่ต่อไป ศาลเจ้าพ่อดงขุยไม่ได้เพียงแค่ทำหน้าที่รักษาวัฒนธรรมจีน แต่ยังเป็นผู้สร้างความเข้าใจและความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีน ทำให้เกิดการผสมผสานทั้งดงามและเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความหลากหลายและความกลมกลืนของวัฒนธรรมทั้งสองในชุมชน

3. บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมด้านการศึกษา

ศาลเจ้าพ่อดงขุยยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการจัดการศึกษา เนื่องจากประธานมูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุย และคณะกรรมการมูลนิธิบางส่วน เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนดงขุยวิทยาคม ส่งผลให้มูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและผลักดันการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจีนและจีนโพ้นทะเล หนึ่งในนั้นคือการนำการแสดงศิลปะพื้นเมืองที่เรียกว่า “เอ็งกอ” (英歌) มาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ภายในโรงเรียน การผสมผสานวัฒนธรรมและศิลปะจีนเหล่านี้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น เป็นกลยุทธ์ที่ไม่เพียงแต่จะส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมจีนให้แก่นักเรียน แต่ยังช่วยให้เยาวชนในชุมชนตระหนักและเข้าใจถึงรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง การศึกษาเชิงบูรณาการที่ใช้ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสื่อกลางสามารถส่งเสริมความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและสร้างความเชื่อมโยงระหว่างนักเรียนกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพวกเขาโดยตรง นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของมูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุยในกระบวนการจัดการศึกษา ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าศาลเจ้าพ่อดงขุยให้ความสำคัญกับการศึกษาในชุมชน ซึ่งนับเป็นอีกหนึ่งกำลังสำคัญในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

3.2 ด้านการสนับสนุนการศึกษา สมาชิกของมูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุยมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนดงขุยวิทยาคม ทั้งในด้านทุนทรัพย์ ทุนการศึกษา และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ การให้ความช่วยเหลือดังกล่าว

เปิดโอกาสให้นักเรียนที่ขาดแคลนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ สมาชิกมูลนิธิยังช่วยประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อขอรับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนและสร้างความยั่งยืนให้กับระบบการเรียนรู้ในชุมชน

3.3 ด้านแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ประสบการณ์จริง ศาลเจ้าพ่อดงขุยถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับนักเรียนและบุคคลทั่วไปในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถเข้ามาหาความรู้และขอพรตามความเชื่อท้องถิ่น นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงจากการเข้าร่วมพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในศาลเจ้า เช่น เทศกาลและวันสำคัญทางศาสนาและทางวัฒนธรรมจีน หรือพิธีกรรมที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมจริง เข้าใจถึงกระบวนการและความสำคัญของประเพณีที่สืบทอดกันมา การได้สัมผัสประสบการณ์จากพิธีกรรมทางวัฒนธรรมโดยตรงยังช่วยให้นักเรียนเกิดความเชื่อมโยงกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและยั่งยืนกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

4. บทบาทในฐานะแหล่งส่งเสริมและช่วยเหลือผู้คนในสังคม

ศาลเจ้าพ่อดงขุยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่เป็นศูนย์รวมความศรัทธา แต่ยังเป็นหัวใจของการทำงาน เพื่อชุมชน ศาลเจ้าได้จัดตั้ง “มูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุย” ซึ่งถือเป็นมูลนิธิแห่งแรกในอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ การจดทะเบียนอย่างเป็นทางการของมูลนิธินี้เป็นเครื่องยืนยันถึงความตั้งใจจริงใน การช่วยเหลือและแบ่งปัน หนึ่งในบทบาทสำคัญของมูลนิธิศาลเจ้าพ่อดงขุยคือการเป็นที่พึ่งพาให้กับผู้ที่มีรายได้น้อย โดยการบริจาคข้าวสาร อาหารแห้ง และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ เช่น ประเพณีที่ทรงเจดเจดของปี พ.ศ. 2567 ซึ่งความพิเศษในปีนี้ตรงกับวันที่ 12 สิงหาคม จึงได้จัดทำพิธีถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง โดยการให้ทานกับผู้ที่มีรายได้น้อยจำนวน 600 ชุด แก่ครอบครัวที่ประสบปัญหาด้านการดำรงชีวิต รวมไปถึงช่วงเวลาที่ยากลำบากอย่างการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ศาลเจ้าได้แสดงบทบาทที่สำคัญยิ่งในการช่วยเหลือชุมชน ด้วยการบริจาคงบประมาณที่ได้รับจากผู้มีจิตศรัทธาในชุมชน เพื่อสนับสนุนการทำงานของโรงพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์ในการต่อสู้กับโรคระบาด ศาลเจ้าพ่อดงขุยยังมีบทบาท

สำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาให้กับเยาวชน โดยการมอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนที่มีผลการเรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ นอกจากนี้ ศาลเจ้ายังสนับสนุนด้านงบประมาณให้แก่สถานศึกษาในพื้นที่ โดยการนำเงินที่ได้รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธามอบให้กับทางโรงเรียนเพื่อสร้างและต่อเติมอาคารสถานศึกษา และอีกบทบาทสำคัญของศาลเจ้าคือการส่งเสริมให้คนในชุมชนและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ศาลเจ้าได้ร่วมมือกับสถานศึกษาและชุมชนในการจัดกิจกรรมประจำปีต่าง ๆ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนและคนในชุมชน การจัดกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่การสร้างความสุขสนุกสนาน แต่ยังเป็นการสร้างสามัคคี ความผูกพัน และเป็นเวทีในการเรียนรู้วัฒนธรรมจีนให้กับเยาวชนและคนในชุมชน

5. บทบาทในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ทางสถาปัตยกรรมและศิลปะจีน

ศาลเจ้าพ่อดงขุยเป็นศาลเจ้าที่มีองค์ประกอบอาคารครบสมบูรณ์ มีอาคารที่ชนาบนกับตัวอาคารหลักทั้ง 2 ข้าง ซึ่งภาษาจีนจะเรียกว่า “ซู่เปา” เปรียบเสมือนแขน 2 ข้างโอบอุ้มผู้มีจิตศรัทธาให้อยู่เย็นและเป็นสุข ซึ่งตัวอาคารประกอบด้านข้างจะแบ่งออกเป็นห้องรับรองแขกและห้องที่ใช้ในการเก็บสิ่งของ รูปแบบของการสร้างศาลเจ้าในแต่ละที่จะมีความคล้ายคลึงกัน แตกต่างกันเพียงแค่ช่างฝีมือที่มีความละเอียดกว่ากันเล็กน้อยเพียงใด ซึ่งทางศาลเจ้าพ่อดงขุยได้มีการว่าจ้างช่างฝีมือที่มีความชำนาญจากจังหวัดชลบุรีในการก่อสร้างศาลเจ้าพ่อดงขุย นอกจากมีอาคารหลักและอาคารประกอบข้างแล้ว ภายในศาลเจ้ายังมีเสาค้ำฟ้าดินและซุ้มประตูหน้าศาลเจ้า ซึ่งในอนาคตอาจจะมีการเสริมส่วนอื่น ๆ และตกแต่งเพิ่มเติมให้มีความสวยงามยิ่งขึ้นไป ศาลเจ้าพ่อดงขุยไม่ได้เป็นเพียงแค่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนมารวมตัวเพื่อบูชาและแสดงความศรัทธา แต่ยังเป็นทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางสถาปัตยกรรมและศิลปะจีนที่สำคัญในชุมชน นอกจากงานสถาปัตยกรรมแล้ว ศิลปะการวาดภาพ การเขียนอักษร และประติมากรรมที่ประดับอยู่ภายในศาลเจ้าก็สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ภาพวาดเทพเจ้า และเรื่องราวตำนานต่าง ๆ ของจีนที่ปรากฏบนผนังของศาลเจ้าไม่เพียงแค่บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวรรณกรรมจีน แต่ยังเป็นตัวแทนของความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานศิลปะ ผู้คนในชุมชนสามารถใช้สถานที่นี้ในการเรียนรู้และสำรวจวัฒนธรรมจีนที่มีความลึกซึ้งและหลากหลาย นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาเยี่ยมชมและศึกษาเกี่ยวกับลวดลายสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปะการเขียนอักษร และศิลปะการวาดภาพฝาผนัง

6. บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

ศาลเจ้าพ่อคงขุยยังมีบทบาทสำคัญอีกหนึ่งด้านที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน ให้ความเจริญรุ่งเรืองและยั่งยืน ศาลเจ้าไม่เพียงแต่เป็นศูนย์กลางทางศรัทธาและวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเป็นแรงผลักดันที่ส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดงานประจำปีและเทศกาลต่าง ๆ ที่ดึงดูดผู้คนจากทั้งในและนอกชุมชนให้เข้ามาร่วมงาน เมื่อศาลเจ้าจัดงานเทศกาลหรือกิจกรรมประจำปีต่าง ๆ พ่อค้าแม่ค้าในท้องถิ่นก็จะมีโอกาสนำสินค้าของตนเองมาจำหน่ายภายในงาน สินค้าที่หลากหลายตั้งแต่อาหาร เครื่องดื่ม ของฝาก ของที่ระลึก ไปจนถึงสินค้าแฟชั่นและของใช้ในชีวิตประจำวัน ต่างเป็นสิ่งที่สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการในชุมชน การจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ของศาลเจ้า ยังเป็นโอกาสสำคัญในการประชาสัมพันธ์และดึงดูดนักท่องเที่ยวจากพื้นที่ใกล้เคียงและจากที่อื่น ๆ ให้เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนของตน ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนได้รับการกระตุ้นอย่างมาก เนื่องจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวส่งผลให้มีการใช้จ่ายในพื้นที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการจับจ่ายซื้อสินค้าภายในงาน การเข้าพักในที่พักท้องถิ่น การรับประทานอาหารในร้านอาหารชุมชน เป็นการสร้างโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการรายเล็ก ๆ ในท้องถิ่น

ในปัจจุบันศาลเจ้าพ่อคงขุยได้ร่วมมือกับเทศบาลตำบลคงขุย วางแผนดำเนินการใช้ที่ดินเปล่าบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อคงขุยและจัดสรรงบประมาณจากกรมโยธาธิการและผังเมือง ในโครงการพัฒนาเมืองเพื่อสร้างเป็นสวนสาธารณะและส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนในอนาคต

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาบทบาทของศาลเจ้าพ่อคงขุยที่มีต่อชุมชน ตำบลคงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถแบ่งบทบาทของศาลเจ้าพ่อคงขุยออกเป็น 6 ด้าน คือ บทบาทในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมและสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมจัน บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมด้านการศึกษา บทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมและช่วยเหลือผู้คนในสังคม บทบาทในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้สถาปัตยกรรมและศิลปะจีน และบทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ทั้งนี้ บทบาทด้านต่าง ๆ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์และ

คุณค่าของการมีอยู่ของศาลเจ้าพ่อดงขุย ทำให้เห็นว่าชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนยังคงให้ความเคารพบูชาและมองว่าศาลเจ้าเป็นดังศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชน เช่นเดียวกับการศึกษาของ Qiu (2565 : 90) ที่พบว่าศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของหลาย ๆ ศาสนา ทั้งศาสนาเต๋า ศาสนาพุทธมหายาน เนื่องจากภายในศาลเจ้ามีการประดิษฐานเทพเจ้าและพระพุทธรูปเจ้าหลายองค์ ทำให้มีผู้ศรัทธาหลายกลุ่มมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในศาลเจ้าว่าสามารถปกป้องคุ้มครองชีวิตและสามารถประทานพรให้สำเร็จตามที่ปรารถนา นอกจากนี้ ทางศาลเจ้าพ่อดงขุຍยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นสะพานเชื่อมโยงและสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีจีนให้แก่คนรุ่นหลัง ผ่านการจัดกิจกรรมในวันสำคัญและเทศกาลต่าง ๆ ดังเช่นงานวิจัยของเจษฎา นิลสงวนเดชะ (2561: 63) ที่กล่าวว่าศาลเจ้ามีบทบาทสำคัญในการสืบทอดธรรมเนียมปฏิบัติและพิธีกรรมดั้งเดิมให้อยู่คู่สังคมไทยอย่างยั่งยืน เห็นได้จากประเพณีกินเจเดือน 9 ของชาวจีนฮกเกี้ยนและแต้จิ๋ว ทั้งนี้ อีกหนึ่งบทบาทที่โดดเด่นของศาลเจ้าพ่อดงขุยคือบทบาททางด้านการศึกษา โดยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและผลักดันการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจีน การจัดกิจกรรมทางด้านภาษาและวัฒนธรรมจีนให้กับครูและนักเรียนในชุมชน รวมไปถึงการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน อีกหนึ่งบทบาทคือการส่งเสริมและช่วยเหลือผู้คนในสังคม เช่น การบริจาคข้าวสาร อาหารแห้ง และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ การจัดพิธีทิ้งกระจาดให้แก่ผู้ยากไร้ การบริจาคงบประมาณที่ได้รับจากผู้มีจิตศรัทธาในชุมชน เพื่อสนับสนุนการทำงานของโรงพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นต้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของอรรธรณ สวัสดิ์ (2559 : 101) กล่าวไว้ว่าการเข้าช่วยเหลือชุมชนและสังคมเมื่อยามเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ นั้น นับเป็นบทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งของศาลเจ้า โดยจะมีคณะกรรมการศาลเจ้าคอยจัดการและบริหารงบประมาณในการช่วยเหลือผู้คน นอกเหนือจากบทบาทที่กล่าวมาข้างต้น ศาลเจ้าพ่อดงขุยยังถือเป็นสถาปัตยกรรมที่สะท้อนแนวคิด ศิลปะ และเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มชาวจีนที่อพยพมา ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางสถาปัตยกรรมและศิลปะจีนของผู้คนในชุมชน สอดคล้องกับ อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช (2561) ที่กล่าวว่าศาลเจ้าจีนหลายแห่งสะท้อนรูปแบบศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มภาษา บางแห่งสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างงานศิลปกรรมของตนและศิลปกรรมแบบอื่น ๆ หรืองานวิจัยของภูริวรรณ วรานุสาสน์ (2559 : 24) ที่กล่าวว่าภาพจิตรกรรม

ฝาผนังในศาลเจ้ามีลักษณะเป็นภาพเขียนตามประเพณีนิยมของชาวจีนและเป็นเรื่องราวที่ชาวจีนคุ้นเคยเป็นอย่างดี โดยสัญลักษณ์มุ่งเน้นความเป็นสิริมงคล ได้แก่ ภาพสัตว์ ภาพพืช ภาพบุคคล วรรณคดีโบราณหรือนิทาน รวมไปถึงความเชื่อทางศาสนาและประวัติศาสตร์ และอีกหนึ่งบทบาทของศาลเจ้าพ่อดงขุยคือบทบาทในฐานะเป็นแหล่งส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในทุก ๆ ปีศาลเจ้าพ่อดงขุยจะจัดงานประจำปีและเทศกาลต่าง ๆ ดึงดูดให้ผู้คนที่ทั้งภายในและภายนอกเข้ามาร่วมงาน ก่อให้เกิดแรงผลักดันที่ส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น ดังเช่นงานวิจัยของนุกุล ธรรมจง และณัฏมิตร สอดสุข (2556 : 90) กล่าวว่างานที่ศาลเจ้าจัดงานประจำปีทำให้เกิดการกระตุ้นกลไกทางเศรษฐกิจของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม สร้างรายได้ให้กับผู้คนทั้งในและนอกชุมชน

การศึกษาบทบาทของศาลเจ้าพ่อดงขุยต่อชุมชน ตำบลดงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญในหลากหลายมิติ ตั้งแต่เป็นศูนย์รวมความศรัทธาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ไปจนถึงการสนับสนุนการศึกษา ส่งเสริมเศรษฐกิจและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีจีน ทั้งยังทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางสถาปัตยกรรมและศิลปะจีนที่ทรงคุณค่า เป็นพื้นที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนได้อย่างกลมกลืน ศาลเจ้าพ่อดงขุย มิได้เป็นเพียงสถานที่ที่ประดิษฐานรูปเคารพบูชาเทพเจ้าตามวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเล หากแต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่หลอมรวมจิตวิญญาณของผู้คน ทำหน้าที่เป็นองค์กรฐานศรัทธาที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม เป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นสื่อกลางในการสร้างระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน ตลอดจนเป็นผู้เกื้อหนุนและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ผู้คนและสังคมตำบลดงขุย อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อมองถึงบทบาทที่หลากหลายและความสำคัญของศาลเจ้าพ่อดงขุยในยุคสมัยที่สังคมและวัฒนธรรมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ศาลเจ้าพ่อดงขุยจะสามารถปรับตัวและดำรงรักษาบทบาทที่มีต่อชุมชนต่อไปได้อย่างไร จึงเป็นอีกประเด็นที่ควรจะศึกษาในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อชุมชนและการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย สามารถนำไปประกอบเป็นข้อมูลเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการวางแผนพัฒนากิจกรรมของศาลเจ้าจีนในชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์ อันจะส่งผลให้เกิด

คุณค่าหรือบทบาทในมิติด้านอื่น ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อันสูงสุดต่อสังคมและชุมชนภายในจังหวัด นอกจากนี้รูปแบบและวิธีการศึกษาดังกล่าวยังสามารถนำไปปรับประยุกต์เป็นแนวทางในการศึกษาบทบาทศาลเจ้าจีนในเขตพื้นที่อื่น ๆ ของจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมุ่งเน้นศึกษาบทบาทของศาลเจ้าจีนในแหล่งชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณริมแม่น้ำป่าสัก เช่น ศาลเจ้าจีนในอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ศาลเจ้าจีนในอำเภอหล่มสัก เป็นต้น ซึ่งทั้งสองแห่งนี้เป็นเขตชุมชนที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่มาก รวมถึงศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินกิจกรรมของศาลเจ้าภายในจังหวัดเพชรบูรณ์ หรือการศึกษาความเชื่อและทัศนคติของผู้คนในชุมชนที่มีต่อศาลเจ้าจีนในจังหวัด ตลอดจนการสำรวจศาสนสถานจีน การศึกษาตระกูลแซ่ต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำเป็นคลังข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัยด้านคติชนจีนและจีนศึกษาในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา นิลสวณเดชะ. (2561). ศาลเจ้าจีน: ศรัทธาสถานในสังคมไทย. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 37(1), 63-64.
- ด้วน ลีเซิง และบุญยิ่ง ไธสุขสิริ. (2543). *ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย*. คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา.
- ธวัชชัย ชื่นไพศาลศิลป์. (ม.ป.ป.). *ประวัติเมืองเพชรบูรณ์*. จังหวัดเพชรบูรณ์. https://www.phetchabun.go.th/fileupload/data/1291115464_6bnj67jk.pdf.
- นริศรา วรคำ ประภาวี อรัญวงศ์ และ วุฒินันท์ สุพร. (2563). การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของศาลเจ้า ศาลผี ในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์รำไพพรรณี*, 1(2), 21-31.
- นุกุล ธรรมจง. (2559). *ศาลเจ้าจีนในเขตเทศบาลอำเภอโพธาราม-บทบาทความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์*. การประชุมวิชาการระดับชาติราชภัฏเพชรบุรีวิจัยเพื่อแผ่นดินไทยที่ยั่งยืน ครั้งที่ 6 (หน้า 1-7). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- นุกุล ธรรมจง และณณมิตร สอดสุข. (2556). บทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของศาลเจ้าจีนในเขตเทศบาลเมืองโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วารสารการตลาดและการสื่อสาร*, 1(3), 79-97.

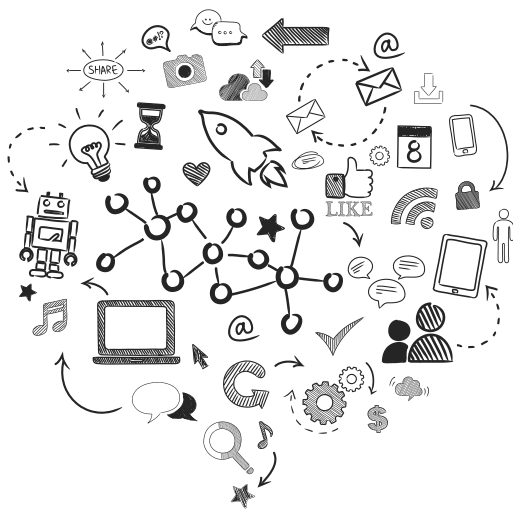
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2568, 2 มีนาคม). *ชาวจีนในไทยมาจากไหน เปิดประวัติการอพยพยุคแรกเริ่มถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/history/article_26173.
- ภูริวรรณ วรานุสาสน์. (2559). สัญลักษณ์และเรื่องเล่าจากจิตรกรรมศาลเจ้าจีน: กรณีศึกษาจากศาลเจ้าบึงพระ ต.บึงพระ อ.เมือง จ.พิษณุโลก. *วารสารจีนวิทยา*, 10(1), 24-47.
- สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์. (2556). *ปูนเถ่ากง : เทพ “เจ้าที่” จีนในสังคมไทย*. สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำราญ ท้าวเงิน. (2565). การจัดการความรู้ด้านไวยากรณ์ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของจังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารพิบูล*, 20(1), 207-226.
- อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช. (2561). *ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ*. มติชน.
- อรรธรณ สวัสดิ์. (2559). *ศาลเจ้ากับชุมชน: บทบาทของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนบ้านปากน้ำท่าทองตำบลท่าทอง อำเภอกาญจนาดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. (สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร). SURE. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/15118>.
- Qiu Haifeng. (2565). *ความเชื่อ พิธีกรรม และบทบาทศาลเจ้าลี้ตี้เมี่ยวของชาวจีนฮากกา เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ). HAS. <https://has.hcu.ac.th/jspui/handle/123456789/766>.
- Zhong Yulu. (2562). *ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าแม่ทับทิมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราช*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ). HAS. <https://has.hcu.ac.th/jspui/handle/123456789/509>.
- William R. Bascom. (1965). *Four Function of Folklore. The Study of Folklore*. ed. Alan Dundes, Englewood Cliffs. Prentice Hall.

การเปลี่ยนผ่านบทบาทของเทพเจ้าทู่เอ๋อร์เสิน (兔儿神)
ภายใต้พลวัตของอำนาจและวาทกรรมในสังคมจีน

The Transformation of the Rabbit God (兔儿神) under the Dynamics of Power and Discourse in Chinese Society

ชนิชา คิตประเสริฐ

Chanicha Kidprasert

การเปลี่ยนผ่านบทบาทของเทพเจ้าทู่เอ๋อร์เสิน (兔儿神) ภายใต้พลวัตของอำนาจและวาทกรรมในสังคมจีน

The Transformation of the Rabbit God (兔儿神)

under the Dynamics of Power and Discourse in Chinese Society

ชนิชา คิตประเสริฐ¹

Chanicha Kidprasert

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ 10300 ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University,
Bangkok 10300, Thailand e-mail: chanicha.ki@ssru.ac.th

Received : June 17, 2025 Revised : September 8, 2025 Accepted : September 11, 2025

บทคัดย่อ

เทพเจ้าทู่เอ๋อร์เสิน (兔儿神) เป็นเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับความรักระหว่างเพศเดียวกัน แม้จะไม่ใช่ที่รู้จักในวงกว้าง แต่มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ อำนาจ และวาทกรรมเพศวิถีในสังคมจีน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าทู่เอ๋อร์เสินในบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมร่วมสมัย และ (2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ วาทกรรม และการฟื้นคืนของความรู้ชายขอบ โดยใช้เทพเจ้าทู่เอ๋อร์เสินเป็นกรณีศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ว่าด้วยวาทกรรม อำนาจ และความรู้ชายขอบ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ โดยอาศัยข้อมูลจากตำนานพื้นบ้าน เอกสารประวัติศาสตร์ วรรณกรรม สื่อร่วมสมัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผลการศึกษาเห็นว่า วาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าทู่เอ๋อร์เสินดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย โดยการกดทับผ่านศีลธรรมขงจื้อ ประมวลกฎหมายราชวงศ์ซิง ซึ่งใช้ควบคุมพฤติกรรมเพศสภาพในยุคจักรวรรดิ แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ และจิตวิทยา ซึ่งเคยนิยามรักร่วมเพศว่าเป็นความเบี่ยงเบนและนโยบายของรัฐ ส่งผลให้เทพเจ้าองค์นี้กลายเป็นความรู้ชายขอบที่อยู่นอกเหนือจากบรรทัดฐานหลักของสังคม อย่างไรก็ตาม ในบริบทสมัยใหม่โดยเฉพาะในไต้หวัน วาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าทู่เอ๋อร์เสินได้ถูกฟื้นคืนและแปรเปลี่ยนเป็นสัญลักษณ์ของความหลากหลายทางเพศ ผ่านการตีความของศาลเจ้า สื่อศิลปะ และวัฒนธรรมร่วมสมัย

สะท้อนให้เห็นช่องทางการต่อต้านและการสร้างอัตลักษณ์ทางเลือกในสังคมที่เปิดกว้างยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: เทพเจ้าหูเอ๋อร์เสิน; วาทกรรม; อำนาจ; ความรู้ชายขอบ; ความหลากหลายทางเพศ

Abstract

The Rabbit God is a deity associated with same-sex love. Although not widely known, it is significant for understanding the relationship between belief, power, and discourse on sexuality in Chinese society. This research aims to (1) study the transformation of discourses surrounding the Rabbit God in historical and contemporary social contexts, and (2) analyze the relationship between power, discourse, and the revival of subjugated knowledge, using the Rabbit God as a case study. The study is grounded in Michel Foucault's theoretical framework on discourse, power, and subjugated knowledge. It employs documentary research and qualitative content analysis, drawing on folklore, historical documents, literature, contemporary media, and relevant academic studies.

The findings reveal that discourses surrounding the Rabbit God have been embedded within shifting power structures over time, including suppression through Confucian moral codes, the Qing Dynasty's legal codes that regulated sexual behavior in the imperial era, medical and psychological paradigms that once pathologized same-sex love as a form of deviance, and state policies. These mechanisms rendered the Rabbit God a form of "subjugated knowledge" marginalized from mainstream norms. However, in the modern context—particularly in Taiwan—discourses about the Rabbit God have been revived and reinterpreted as a symbol of sexual diversity, through temple practices, artistic media, and contemporary culture. This reflects avenues of resistance and the construction of alternative identities in a more inclusive society.

Keywords: Rabbit God; Power; Discourse; Subjugated Knowledge; Sexual Diversity

บทนำ

ในปัจจุบัน วาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศได้รับการยอมรับมากขึ้น ความสนใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของผู้มีความหลากหลายทางเพศจึงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย สำหรับวัฒนธรรมจีน แม้จะมีรากฐานของความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศปรากฏอยู่ในวรรณกรรมและประเพณีมาตั้งแต่อดีต (Hinsch, 1990; Kang, 2009; Chiang, 2010; Xu, 1999) แต่ระบบความรู้ที่ควบคุมเพศสภาพในสังคมจีนได้ทำให้เพศวิถีที่อยู่นอกเหนือจากกรอบ “ชาย-หญิง” ถูกทำให้เจ็บหรือกลายเป็น “ความรู้ชายขอบ” (subjugated knowledge)

กรณีของเทพเจ้าทุเออร์ลิน (兔儿神) หรือเทพกระต่าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรักระหว่างชายกับชายในตำนานพื้นบ้านจีน สะท้อนพลวัตของอำนาจและวาทกรรมได้อย่างชัดเจน เทพองค์นี้มีต้นกำเนิดจากชายชื่อ “หูเทียนเป่า” (胡天保) ผู้ถูกละทิ้งจนเสียชีวิตเพราะแอบรักขุนนางชาย และต่อมาวิญญาณของเขาได้รับการแต่งตั้งในยมโลกให้เป็นเทพผู้ดูแลความรักระหว่างชายกับชาย (Szonyi, 2003; Choi, 2015) แม้จะมีสถานะเป็นเทพในความเชื่อพื้นบ้าน แต่กลับไม่ปรากฏในวาทกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมกระแสหลักของจีนมาเป็นเวลานาน ซึ่งสะท้อนกระบวนการกดทับทางวาทกรรมที่เลือกนิยามว่า เทพเจ้าแบบใดควรได้รับการบูชา และแบบใดไม่ควรถูกกล่าวถึง (ธีรยุทธ บุญมี, 2557: 54-55)

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเคลื่อนไหวด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศ เทพเจ้าทุเออร์ลินกลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง โดยเฉพาะในไต้หวัน ซึ่งมีการก่อตั้งศาลเจ้าเวเหมิงถิง (威明堂) เพื่อบูชาเทพองค์นี้อย่างเป็นทางการ (Davidson & Lin, 2023) ศาลเจ้าแห่งนี้กลายเป็นพื้นที่จิตวิญญาณและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มเพศทางเลือก (Bao, 2025) การกลับมาของเทพเจ้าทุเออร์ลิน จึงไม่ได้เป็นเพียงการฟื้นฟูความเชื่อเท่านั้น หากยังเป็นการฟื้นคืน “ความรู้” และ “อัตลักษณ์” ของกลุ่มชายขอบ ภายใต้กรอบคิดของฟูโกต์ ซึ่งมองว่าอำนาจไม่ได้มีลักษณะกดทับจากบนลงล่างเพียงอย่างเดียว แต่ยังแทรกซึมอยู่ในวาทกรรม สถาบัน ภาษา และความรู้ที่สังคมผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง (ธีรยุทธ บุญมี, 2557: 177-187)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาบทบาทของเทพเจ้าทุเออร์ลินจึงไม่ใช่เพียงการศึกษาตำนานของเทพเจ้าพื้นบ้านองค์หนึ่ง หากแต่เป็นการสำรวจพลวัตของวาทกรรมเพศวิถีในบริบท

สังคมจีน ทั้งในแง่ของการผลิต การกดทับ และการฟื้นคืนของความรู้ชายขอบ งานวิจัยนี้ใช้เทพเจ้าทุเออร์เซ็นเป็นกรณีศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ ความรู้ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการจัดระเบียบวาทกรรม ตลอดจนวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตวาทกรรมในแต่ละยุค ที่นิยามว่าอะไรสามารถพูดได้ถึง และอะไรควรถูกทำให้เงียบหรือกลายเป็นความรู้ชายขอบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าทุเออร์เซ็นในบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมร่วมสมัย
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ วาทกรรม และการฟื้นคืนของความรู้ชายขอบ ผ่านกรณีของเทพเจ้าทุเออร์เซ็น

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย

กรอบแนวคิดหลักของงานวิจัยนี้ยึดตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ผ่านการอธิบายและตีความโดยธีรยุทธ บุญมี (2557) โดยให้ความสำคัญกับสามแนวคิด ได้แก่ วาทกรรม (discourse) อำนาจ (power) และความรู้ชายขอบ (subjugated knowledge)

วาทกรรมมิได้เป็นเพียงภาษาหรือถ้อยคำ แต่คือโครงสร้างของความคิด ระบบความรู้ และกฎเกณฑ์ที่ควบคุมความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในสังคม วาทกรรมทำหน้าที่กำหนดว่าเรื่องใดสามารถพูดได้ ใครพูด และพูดในบริบทใด โดยวาทกรรมทำหน้าที่ควบคุมความหมายและผลิตความจริงในแต่ละยุคสมัย

ฟูโกต์เชื่อว่าวาทกรรมดำรงอยู่ร่วมกับอำนาจ อำนาจในที่นี้ไม่ใช่แค่การควบคุมโดยรัฐ แต่แทรกซึมอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของสังคม อำนาจไม่ได้เพียงสั่งห้ามหรือปราบปราม แต่ยัง “ผลิต” ความรู้และกรอบความคิด อำนาจกำกับสิ่งที่ถูกมองว่า “ปกติ” และสิ่งที่ถือว่า “เบี่ยงเบน”

เมื่ออำนาจและวาทกรรมร่วมกันควบคุมการผลิตความรู้ ทำให้ความรู้บางประเภทถูกมองข้าม ลบเลือนหรือไม่ได้รับการยอมรับและกลายเป็นความรู้ชายขอบ ความรู้ประเภทนี้มักอยู่ในรูปของความเชื่อพื้นบ้าน เรื่องเล่าทางเลือน หรือประสบการณ์ของกลุ่มชายขอบ ซึ่งเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานหลักของสังคม

อย่างไรก็ตาม พูโกต์มิได้มองความรู้ชายขอบในฐานะเหยื่อของอำนาจเพียงฝ่ายเดียว เขาเห็นว่าในทุกโครงสร้างของอำนาจย่อมมีพื้นที่ของการต่อต้านและการสร้างวาทกรรมใหม่ ความรู้ชายขอบจึงสามารถฟื้นคืนและมีบทบาทใหม่ในสังคมได้ ผ่านการต่อรอง ความหมายและการสร้างอัตลักษณ์แบบทางเลือก การฟื้นคืนของความรู้ชายขอบจึงไม่ใช่เพียงการย้อนอดีต หากคือการสร้างความหมายใหม่ที่ท้าทายความจริงแบบเดิม

2.วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเทพเจ้าทุเออร์ลิน (兔儿神)

การศึกษาว่าด้วยวาทกรรมทางเพศในบริบทจีนได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะเมื่อพูดถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ชายรักชาย งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าทุเออร์ลินและวาทกรรมเพศในบริบทจีนเผยให้เห็นถึงพลวัตของอำนาจ ความรู้ และความหมายทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ความสัมพันธ์ระหว่างชายกับชายในประวัติศาสตร์จีนไม่ใช่สิ่งแปลกปลอม แต่มิราลิกในวัฒนธรรมดั้งเดิม งานของ Hinsch (1990) และ Kang (2009) ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างชายกับชายมีอยู่ในจีนมาอย่างยาวนาน ทั้งยังไม่ได้ถูกห้ามอย่างเด็ดขาด หากไม่ท้าทายต่อกรอบอำนาจหรือศีลธรรมหลักของสังคม Guo (2013: 213-238) ระบุว่าในช่วงปลายราชวงศ์หมิง ถึงต้นสาธารณรัฐความสัมพันธ์ระหว่างชายกับชายมิได้ถูกกีดกันออกจากพื้นที่สาธารณะโดยสิ้นเชิง หากยังสามารถปรากฏผ่านสื่อที่ผู้คนพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่น ตัวละครประเภท乾旦¹ โปสเตอร์ และภาพประกอบต่าง ๆ

หนึ่งในพื้นที่ที่ปรากฏความสัมพันธ์รูปแบบนี้อย่างชัดเจนคือมณฑลฝูเจี้ยน Xu (1999: 35-41) และChoi (2015: 69-77) วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นในช่วงปลายราชวงศ์หมิงถึงต้นสาธารณรัฐที่กล่าวถึงความรักระหว่างชายกับชาย (男风) อย่างเปิดเผย โดยเฉพาะในรูปแบบของพี่น้องสาบาน (契兄弟) และพิธีกรรมพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าทุเออร์ลิน ซึ่งมีต้นกำเนิดในมณฑลฝูเจี้ยน สะท้อนให้เห็นว่าในยุคสมัยดังกล่าวความสัมพันธ์ชายรักชายได้รับการยอมรับในสังคมท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม รัฐมีบทบาทสำคัญในการกำกับและควบคุมวาทกรรมเหล่านี้ งานของ Szonyi (2003: 67-82) ชี้ว่ารัฐจีนใช้อำนาจผ่านกฎหมายและกรอบศีลธรรมแบบขงจื๊อในการจำกัดความชอบธรรมของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าทุเออร์ลิน โดยจัดให้เป็นพิธีกรรมต้องห้าม (淫祀) และดำเนินมาตรการทั้งในเชิงกายภาพและ

¹乾旦 (qiándàn) เป็นคำที่ใช้เรียกนักแสดงชายซึ่งรับบทผู้หญิงในการแสดงจี้วจินโบราณ โดยคำว่า 乾 (qián) หมายถึงผู้ชาย และ 旦 (dàn) คือบทบาทผู้หญิง

สัญลักษณ์ เช่น การทำลายศาลเจ้า หรือการตีตราผู้ศรัทธาว่าเปี่ยงเบนทางศีลธรรม Lin (2009) ได้กล่าวว่ากฎหมายในสมัยราชวงศ์ชิงเริ่มมีการควบคุมปรากฏการณ์ชายรักชาย อย่างเป็นระบบมากขึ้น และมีการนำหลักศีลธรรมแบบขงจื๊อมาใช้ในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับเพศเดียวกัน

ในศตวรรษที่ 20 การนิยามเพศวิถีในจีนได้เปลี่ยนจากกรอบศีลธรรมดั้งเดิม มาสู่การควบคุมภายใต้กรอบวิทยาศาสตร์และการแพทย์สมัยใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลจาก ตะวันตก Chiang (2010) วิเคราะห์ว่าความรักเพศเดียวกันเริ่มถูกนิยามใหม่ จากการมองว่าเป็นเพียงพฤติกรรมไปสู่อัตลักษณ์เฉพาะบุคคล แต่ในขณะเดียวกันก็นำไปสู่การ “ทำให้เป็นพยาธิวิทยา” หรือมองว่าความหลากหลายทางเพศเป็นอาการของความเปี่ยงเบน หรือความผิดปกติทางจิต แม้ต่อมาความสัมพันธ์แบบเพศเดียวกันจะถูกยกเลิกจาก สถานะความผิดทางอาญา แต่ Guo (2007) ชี้ให้เห็นว่าการหายไปของความผิดอาญา ต่อเพศวิชานั้น มิได้หมายถึงการปลดปล่อยอย่างแท้จริง กลับเป็นการเปลี่ยนรูปแบบการ ควบคุม โดยใช้วาทกรรมทางสุขภาพ กฎหมาย และจิตเวชศาสตร์ในการจัดระเบียบ พฤติกรรมส่วนบุคคลแทน

อย่างไรก็ตาม ความรู้ชายขอบเกี่ยวกับเทพเจ้าทุเออร์ลินมิได้สูญสลายไป หากกลับถูกฟื้นคืนในยุคร่วมสมัย โดยเฉพาะในไต้หวัน ซึ่งหนึ่งในดินแดนแรก ๆ ของ เอเชียที่มีการเคลื่อนไหวด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศอย่างแข็งขัน Supawantanakul (2019, อ้างใน อติศร จันทรสขุ และคณะ, 2563: 49-50) ระบุว่า ไต้หวันมีภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างมากในเอเชีย เห็น ได้จากการจัดไพรด์พาเหรดและมีย่านสถานบันเทิงสำหรับชายรักชายในไทเป ขณะที่ รายงานของ UNDP (2018) และ Chen (2014) แสดงให้เห็นว่าความพยายามในจีน แผ่นดินใหญ่อยังเผชิญแรงต้านจากโครงสร้างรัฐและค่านิยมดั้งเดิม

จากการถูกกดทับโดยอำนาจรัฐสู่การกลับมามีเสียงในสังคมสมัยใหม่ของเทพเจ้า ทุเออร์ลิน เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนพลังของวาทกรรมในการกำหนดและเปลี่ยนแปลง ความรู้ พร้อมเผยให้เห็นช่องทางการต่อต้านและการฟื้นฟูความรู้ชายขอบในสังคม จีนร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม แม้มีงานวิจัยที่กล่าวถึงเทพองค์นี้ในฐานะสัญลักษณ์ของเพศ วิถีชายขอบ แต่ยังขาดการวิเคราะห์พลวัตของบทบาทและความหมายในแต่ละยุคสมัย อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะผ่านกรอบอำนาจและวาทกรรม งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็ม ช่องว่างดังกล่าว เพื่อขยายความเข้าใจต่อการผลิต การเปลี่ยนแปลง และการต่อรอง ของความรู้ชายขอบในวัฒนธรรมจีนร่วมสมัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ โดยสำรวจและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าทุเออร์เสิน ในบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมร่วมสมัย โดยใช้แหล่งข้อมูลในการศึกษา ได้แก่ ตำนานพื้นบ้าน บันทึกทางประวัติศาสตร์ เอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสื่อสมัยใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ เว็บไซต์ศาลเจ้า การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ (1) การสร้างและควบคุมวาทกรรมโดยผู้มีอำนาจ (2) กลไกอำนาจที่ทำให้วาทกรรมขยายขอบเขตถูกกดทับหรือลบเลือน (3) การฟื้นคืนและการต่อรองของวาทกรรมขยายขอบในบริบทสมัยใหม่

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์พลวัตของวาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าทุเออร์เสินจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยสำรวจบทบาทของผู้ผลิตวาทกรรม กลไกของอำนาจที่กดทับความรู้ ขยายขอบ และความพยายามในการฟื้นคืนวาทกรรมเหล่านี้ในบริบทสมัยใหม่ ตามกรอบแนวคิดของฟูโกต์ว่าด้วยอำนาจ วาทกรรม และความรู้ขยายขอบ เพื่อตีความการเปลี่ยนแปลงของความหมายและบทบาทของเทพเจ้าองค์นี้ในแต่ละยุคสมัย โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

1.การสร้างและควบคุมวาทกรรมโดยผู้มีอำนาจ

วาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าทุเออร์เสินไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นกลาง หากแต่เป็นผลจากการต่อสู้เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการกำหนดความหมายและกรอบการรับรู้ต่อเพศวิถีชาย-ชายในแต่ละยุคสมัย การวิเคราะห์นี้แบ่งกลุ่มผู้ผลิตวาทกรรมหลักออกเป็น 3 กลุ่มตามบทบาทและท่าทีต่อเทพเจ้าองค์นี้

1.1 ปัญญาชนและนักเขียน: การเปิดพื้นที่ให้เพศวิถีชายรักชายผ่านวรรณกรรม

ในส่วนนี้จะหยิบยกกรณีของหยวนเหมย (袁枚) กวีสมัยราชวงศ์ชิง มาเป็นตัวแทนในการวิเคราะห์ เขามีบทบาทสำคัญในการสร้างและเผยแพร่การรับรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ชายรักชายผ่านงานวรรณกรรมเรื่อง “สิ่งที่ขงจื้อไม่พูดถึง” 《子不语·卷十九·兔儿神》 หนังสือรวมเรื่องลึกลับที่บันทึกเรื่องของหูเทียนเป่า (胡天保) ซึ่งภายหลังได้กลายเป็นเทพเจ้าผู้ดูแลความรักระหว่างชายกับชาย

วาทกรรมของหยวนเหมยผสมผสานทั้งการประณามพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม และในขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้การยอมรับความรักแบบชายรักชาย :

“我以非礼之心干犯贵人，死固当，然毕竟是一片爱心，一时痴想，与寻常害人者不同。” (Wang, 1993: 362)

(เราล่วงเกินท่านผู้สูงศักดิ์ด้วยความคิดที่ไม่สมควร ถึงแม้จะต้องโทษถึงตายก็ไม่เกินเลย แต่ทั้งหมดที่ทำไปก็เพราะความรักอันแท้จริง เป็นเพียงความหลงใหลชั่วขณะ หาใช่การคิดร้ายเหมือนคนเลวทั่วไปไม่)

ข้อความนี้สะท้อนถึงความขัดแย้งระหว่างบรรทัดฐานศีลธรรมของรัฐ ที่มองว่าการกระทำเช่นนี้เป็นความผิดร้ายแรง กับความรู้สึกส่วนบุคคลที่เห็นว่าการกระทำเกิดจากความรักอันบริสุทธิ์ ความขัดแย้งดังกล่าวเป็นช่องว่างที่เปิดให้เกิดการตีความใหม่ต่อความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน

“冥间官吏俱笑我、揶揄我，无怒我者。” (Wang, 1993: 362)

(เจ้าหน้าที่ในยมโลกต่างหัวเราะเยาะ แหย่ซ้ำ แต่ไม่มีใครโกรธเกลียดซ้ำเลย)

ข้อความนี้แสดงถึงท่าทีแบบผ่อนปรน (态度宽容) ของอำนาจเหนือมนุษย์ ซึ่งต่างจากการลงโทษในโลกมนุษย์ “การเยาะแหย่” (揶揄) แม้จะเป็นการล้อเลียน แต่กลับบ่งบอกถึงการยอมรับโดยนัยว่าความรักระหว่างชายกับชายไม่ใช่สิ่งผิดบาป

“今阴官封我为兔儿神，专司人间男悦男之事，可为我立庙招香火。” (Wang, 1993: 362)

(ตอนนี้ข้าได้รับแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ในยมโลกให้เป็นเทพกระต่ายตูเออร์เสิน มีหน้าที่ดูแลเรื่องชายรักชายบนโลกมนุษย์ หากเป็นไปได้ขอให้ตั้งศาลบูชาแก่ข้าด้วย)

การที่หูเทียนเป่าได้รับแต่งตั้งให้เทพเจ้าตูเออร์เสินโดยเจ้าหน้าที่ในยมโลก เป็นการ “ทำให้อัศจรรย์” ของเทพเจ้า โดยมอบสถานะและหน้าที่อย่างเป็นทางการในโลกหลังความตาย สะท้อนการสร้างความชอบธรรมให้กับวาทกรรมชายรักชายผ่านกลวิธีทางวรรณกรรม

วาทกรรมข้างต้นตรงกับสำนวนจีนที่ว่า “เต้นรำภายใต้โซ่ตรวน” (戴着镣铐跳舞)² กล่าวคือ หยวนเหมยในฐานะกวีต้องรักษาสำนวนภาษาในการเขียนภายใต้บรรทัดฐานศีลธรรมแบบขงจื้อ ขณะเดียวกันก็ใช้กลวิธีทางวรรณกรรมเพื่อเปิดพื้นที่ให้

²戴着镣铐跳舞 (dàizhe liàokào tiàowǔ) เป็นสำนวนที่หมายถึง “การสร้างสรรค์หรือลงมือทำอะไรภายใต้ข้อจำกัดทางอำนาจหรือกฎเกณฑ์ที่เข้มงวด”

กับความรักระหว่างชายกับชายอย่างแยบยล วาทกรรมของเขาแสดงให้เห็นว่า ความรักระหว่างชายกับชายในยุคนั้นไม่ได้ถูกมองในทางลบแต่เพียงด้านเดียว หากแต่ปรากฏผ่านหลายมุมมอง ทั้งในฐานะความผิดที่เข้าใจได้ ความรักที่บริสุทธิ์ ไปจนถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับการยอมรับ โดยความหมายเหล่านี้ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้พูด และภายใต้โครงสร้างอำนาจแบบใดที่ควบคุมการตีความนั้น

1.2 ขุนนางและเจ้าหน้าที่รัฐ: การควบคุมและปราบปรามผ่านวาทกรรม “เทพเจ้าหรือพิธีกรรมนอกรีต” (淫祀)

วาทกรรมของขุนนางและเจ้าหน้าที่รัฐในสมัยราชวงศ์ชิงแสดงออกอย่างชัดเจนในเชิงกำกับและควบคุมทางศีลธรรม โดยจัดวางเทพเจ้าทุเออร์เลินให้อยู่ในกลุ่ม “เทพเจ้าหรือพิธีกรรมนอกรีต” (淫祀) ซึ่งถือว่าเบี่ยงเบนจากศาสนาอันชอบธรรม จากบันทึกเหตุการณ์ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของมณฑลฝูเจี้ยน เล่มที่ 55 《重纂福建通志·卷五十五》ได้บันทึกถึงบทบาทของขุนนางคนสำคัญอย่าง จู กุ้ย (朱珪) และ อู๋ หรงกวง (吴荣光) ในการพยายามกวาดล้างความเชื่อนี้ โดยบันทึกถึงการบูชาเทพเจ้าองค์นี้ไว้ว่า:

“本道访问省城，有淫祀二种，其一名胡田宝，塑为两人相抱，一面稍苍，一面嫩白，俗称小官庙。……随用猪大肠及鳙，涂泥像之口以为谢。” (Sun et al., 2011a: 347)

(ข้าพเจ้าได้ไปเยือนเมืองหลวงของมณฑล พบว่ามีพิธีกรรมบูชาที่ลามกอยู่สองประเภท หนึ่งในนั้นเรียกว่า “หูเถียนเป่า” ซึ่งเป็นรูปปั้นชายสองคนกอดกัน ใบหน้าหนึ่งแก อีกใบหน้าอ่อนเยาว์ ชาวบ้านเรียกกันว่า “ศาลเจ้าเสนาบดีน้อย”... พวกเขาฆ่าหมูและนำตาลมาทาที่ปากของรูปปั้นเป็นการเซ่นไหว้)

เห็นได้ว่าในเอกสารนี้มีการบรรยายลักษณะของเทพทุเออร์เลินและพิธีกรรมของชาวบ้านที่แสดงถึงลักษณะรสนิยมเพศที่ผิดจากบรรทัดฐานของสังคม ณ ขณะนั้น นอกจากนี้ยังมีการใช้คำที่มีความหมายรุนแรงมาทำให้พิธีกรรมดูกลายเป็นเรื่องน่ารังเกียจ เพื่อสร้างภาพจำว่าเทพเจ้าองค์นี้คือภัยต่อระเบียบสังคม และสร้างความชอบธรรมในการปราบปราม เช่น

“从未有淫污卑辱，诞妄凶邪，列诸像祀，公然祈报，如闽俗之甚者也。” (Sun et al., 2011a: 347)

(ไม่เคยมีการบูชาสิ่งใดที่ลามก ตำข้าววิปลาส และผิดศีลธรรม ถึงขั้นตั้งรูปเคารพบูชากันอย่างโจ่งแจ้งแก่คนประเพณีในผู้เจียนนี้เลย)

“凡无耻淫荡之徒，见少年子弟，欲图苟合，即向泥像祈求。于是设计勾诱，得遂所欲，谓是胡田宝之默佑。”(Sun et al., 2011a: 347)

(ผู้ไร้ยางอายที่ต้องการหลอมนอนกับเด็กหนุ่ม จะไปขอพรจากรูปปั้นหูเทียนเป่า แล้วจึงวางแผนหลอกล่อให้สำเร็จเชื่อว่าเทพจะช่วยให้สมปรารถนา)

วาทกรรมดังกล่าวใช้คำว่า“淫污”(ลามก สกปรก)“卑辱”(ต่ำต้อย)“诞妄”(เหลวไหล เพ้อเจ้อ)“凶邪”(ชั่วร้าย อัปมงคล)“无耻”(ไร้ยางอาย)“淫荡之徒”(ผู้มีพฤติกรรมสำส่อน)“苟合”(สมสู่ มั่วโลภก๊ย)และ“勾诱”(ล่อลวง)ซึ่งมีความหมายเชิงลบและรุนแรง มาสร้างกรอบทำให้พฤติกรรมชายรักชายกลายเป็นสิ่งผิดนัยไร้ยางอาย

1.3 ชุมชนท้องถิ่น: การสืบทอดวาทกรรมชายรักชายในมณฑลฝูเจี้ยน

แม้เสียงของชาวบ้านจะไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจนเหมือนกับกลุ่มปัญญาชนหรือเจ้าหน้าที่รัฐ แต่การดำรงอยู่ของความสัมพันธ์แบบชาย-ชายในรูปแบบ“พี่น้องสาบาน”(契兄弟) และพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าทุเออร์เสิน สะท้อนถึงการดำรงอยู่ของวาทกรรมอีกชุดหนึ่งซึ่งถูกผลิตและส่งต่อในระดับชุมชนเป็นวาทกรรมชายขอบที่ฝังตัวอยู่ในวัฒนธรรมท้องถิ่นภายใต้อำนาจรัฐ

บันทึกเกร็ดประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์หมิงรัชศกวานลี《万历野获编》ซึ่งเขียนโดยเสิ่น เต๋อฝู่ (沈德符) ได้บรรยายถึงธรรมเนียมของชาวฝูเจี้ยนไว้ว่า:

“闽人酷重男色，无论贵贱妍媸，各以其类相结，长者为契兄，少者为契弟。”(Shen, 1959: 902)

(ชาวฝูเจี้ยนให้ความสำคัญกับชายงามอย่างมาก ไม่ว่าจะชนชั้นสูงหรือต่ำ งามหรือชั่วล้วนจับคู่กันตามลักษณะของตน คนอายุมากเรียกว่า“พี่สาบาน” คนอายุน้อยเรียกว่า“น้องสาบาน”)

แม้รัฐจะมองว่าความสัมพันธ์แบบ“พี่น้องสาบาน” เบี่ยงเบนและผิดศีลธรรม แต่ในระดับชาวบ้านกลับถูกยอมรับและหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตซึ่งสะท้อนผ่านพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าทุเออร์เสินที่ปรากฏในบันทึกเรื่องราวเบ็ดเตล็ดแห่งฝูเจี้ยน《闽杂记》ของซือ หงเป่า (施鸿保) ขุนนางสมัยราชวงศ์ชิง ดังนี้:

“省中向有胡天保、胡天妹庙，男女淫祀也。胡天保亦曰蝴蝶宝。其像二人，一稍苍，一少晰，前后相偎而坐。凡有所悦姣童，祷

其像，取炉中香灰，暗撒所悦身上，则事可谐。谐后以猪肠油及糖涂像口外。俗呼其庙为小官庙。” (Lai, 1985: 105)

(ในมณฑลมีศาลของหู่เทียนเป่าและหู่เทียนเม่ย ถือเป็นพิธีกรรมนอกรีตระหว่างชายหญิง หู่เทียนเป่าก็เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าหู่เตี้ยเป่า รูปปั้นเป็นชายสองคนหนึ่งแก่เล็กน้อย อีกคนยังหนุ่ม นั่งแนบชิดกัน คนที่หลงรักชายหนุ่มรูปงามจะไปขอพรจากรูปนี้ แล้วนำซีไฉ่จากกระถางธูปโยนใส่คนที่ตนชอบ หากล้มฤทธิ์ผล ก็จะกลับมาเช่นให้ด้วยไฉ่หมู น้ำมัน และน้ำตาล โดยเรียกศาลนี้ว่า “ศาลเสนาบดีน้อย”)

ถึงแม้ว่าจะถูกบันทึกด้วยภาษาของขุนนางซึ่งมักตีตราว่าเป็นพิธีกรรมนอกรีต แต่ข้อความดังกล่าวกลับสะท้อนว่าวาทกรรมชายรักชายในระดับชุมชนก็ยังสามารถดำรงอยู่ผ่านพิธีกรรม ความเชื่อ และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แม้จะอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่พยายามควบคุมความหมายของเพศวิถีผ่านศีลธรรมและระเบียบแบบแผนจากรัฐก็ตาม

2. กลไกอำนาจที่ทำให้วาทกรรมชายชอบถูกกดทับหรือลบเลือน

การจัดการกับเทพเจ้าทุ๋เออร์เสินและความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันในประวัติศาสตร์จีน ไม่ได้อาศัยเพียงบทลงโทษทางกฎหมายหรือการประณามทางศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังอาศัยกลไกของอำนาจที่แทรกซึมอยู่ในระบบความคิด ความเชื่อ และความรู้อย่างลึกซึ้ง การควบคุมเหล่านี้ดำเนินไปผ่านการสร้าง “ความจริง” และตีกรอบว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

2.1 การหล่อหลอมบรรทัดฐานศีลธรรมผ่านปรัชญาขงจื๊อ

ปรัชญาขงจื๊อเน้นความสำคัญของความกตัญญู (孝) จารีต (礼) และมนุษยธรรม (仁) ซึ่งรวมกันเป็นกรอบจริยธรรมของครอบครัว โดยกำหนดว่าชายต้องแต่งงานกับหญิงเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูล (传宗接代) ไม่ใช่เพื่อความรักส่วนตัวเท่านั้น ดังคำกล่าวของเม้งจื๊อ (孟子) ที่ว่า: “不孝有三，无后为大” หมายถึง “ความไม่กตัญญูมีสามประการ แต่การไม่มีบุตรสืบสกุลถือเป็นสิ่งที่ร้ายแรงที่สุด”³ เม้งจื๊อยังวางรากฐานทางสังคมผ่านระบบความสัมพันธ์หลักห้าประการ (五伦) ได้แก่ พ่อ-ลูก กษัตริย์-ขุนนาง สามี-ภรรยา พี่-น้อง และเพื่อน โดยในความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา (夫妇有别) ซึ่งเน้นบทบาทที่แตกต่างกันของชายและหญิง อันเป็น

³ ตามคำอธิบายของเจ้าฉี (赵岐) ในคัมภีร์ 《孟子章句》 ในสมัยราชวงศ์ฮั่น คำว่า “无后” หมายถึงการไม่มีบุตรสืบตระกูล ถือเป็นการไม่กตัญญูรูปแบบหนึ่งตามค่านิยมของสังคมโบราณ

รากฐานที่หล่อหลอมให้เพศวิถีที่ไม่สอดคล้องกับกรอบครอบครัวแบบชาย-หญิงถูกมองว่าเปี่ยงเบน

ในสมัยราชวงศ์ชิงขุนนางจู่ กุ้ยได้ประณามการบูชาเทพเจ้าทู่เอ๋อร์ลินว่าเป็น “พิธีกรรมนอกรีต” (淫祀) และเปรียบเทียบเทพเจ้าทู่เอ๋อร์ลินกับสัตว์เดรัจฉาน (兽畜) มีการบันทึกไว้ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของมณฑลฝูเจี้ยน เล่มที่ 55 《重纂福建通志·卷五十五》：

“今既为男矣，乃甘为人所淫；幸为人矣，乃甘奉祀兽畜……”(Sun et al., 2011a: 347)

(เมื่อเป็นชายกลับยินยอมให้ผู้อื่นล่วงละเมิดอย่างเต็มใจ โชคดียที่เกิดขึ้นมาเป็นมนุษย์ กลับยอมก้มหัวบูชาสัตว์เดรัจฉาน...)

ถ้อยคำดังกล่าวเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีของผู้เปี่ยงเบนจากชนบดั้งเดิม ผ่านการดูหมิ่นและทำให้เกิดความอับอาย โดยใช้กรอบศีลธรรมขงจื้อเป็นเครื่องมือกดทับเพศวิถีที่แตกต่าง

แม้สังคมจีนปัจจุบันจะไม่ได้ยึดถือลัทธิขงจื้ออย่างเคร่งครัดเช่นในอดีต แต่อิทธิพลของจารีตเหล่านี้ยังคงแฝงตัวอยู่ในระบบการศึกษาและวาทกรรมของรัฐ ตัวอย่างเช่น หนังสือเรียนวิชาศีลธรรมและกฎหมาย 《思想道德与法治》 ระดับมหาวิทยาลัยในจีน ให้คำจำกัดความของ “ความรัก” (恋爱) ไว้ว่า:

“恋爱是男女基于一定的社会基础和共同的生活理想……渴望对方成为自己终身伴侣的一种强烈、纯真、专一的感情” (Textbook Compilation Group of Ideological and Moral Cultivation and Legal Basis, 2023: 117)

(ความรักคือความรู้สึกอันลึกซึ้ง บริสุทธิ์ และมั่นคงระหว่างชายหญิง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสังคมบางประการและอุดมคติในการใช้ชีวิตร่วมกัน โดยต่างปรารถนาให้เป็นคู่ชีวิตตลอดไป)

เห็นได้ว่าร่องรอยของปรัชญานี้ยังคงฝังแน่นอยู่ในวาทกรรมหลักของรัฐ เช่น แนวคิด “หน้าที่ของลูกชาย” ที่ต้องแต่งงานและมีบุตร การนิยาม “ความรัก” ว่าต้องจบลงที่ครอบครัวชายหญิง และการเน้น “คุณธรรมของครอบครัว” ในฐานะหลักจริยธรรมของสังคม เป็นการการควบคุมความรู้ผ่านวาทกรรม ซึ่งไม่ต้องการลงโทษแต่หล่อหลอมให้ผู้คนเชื่อโดยสมัครใจว่า ความรักเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์และไม่สอดคล้องกับชีวิตที่ดีงาม

2.2 การควบคุมความระบอบเชื่อผ่านศาสนา กฎหมายและนโยบายของรัฐ

ในโครงสร้างอำนาจของรัฐจีนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ศาสนา กฎหมาย ตลอดจนนโยบายของรัฐ ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ “ผลิตความจริง” ที่นิยามว่าอะไรควรยอมรับหรือปฏิเสธในสังคม รวมถึงกรณีของเทพเจ้าฟู่เอ๋อร์เสินซึ่งเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์แบบชายรักชาย

ในสมัยปลายราชวงศ์ซิง แนวคิดเรื่องศาสนาอันชอบธรรม (正祀) และศาสนา นอกกริต (淫祀) ได้กลายเป็นกรอบในการแบ่งแยกความเชื่อที่รัฐยอมรับและความเชื่อที่ต้องปราบปราม ศาลเจ้าที่บูชาเทพเจ้าฟู่เอ๋อร์เสินถูกจัดอยู่ในหมวดหลัง และกลายเป็นเป้าหมายของการกวาดล้าง

คำสั่งของขุนนางจู่ กุ้ย ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของมณฑลฝูเจี้ยน เล่มที่ 140 《重纂福建通志卷・卷百四十》 ระบุว่า:

“毁胡天宝、牛头愿两淫祠，投像于水，械庙祝于通衢。” (Sun et al., 2011b: 182)

(ทำลายศาลเจ้าหู่เทียนเป่าและหนิวโถวหยวนซึ่งถูกจัดเป็นศาลนาลามก โยนรูปปั้นลงแม่น้ำ และนำผู้ดูแลศาลมาใส่ตรวนประจานกลางถนน)

การกระทำเช่นนี้ไม่ใช่เพียงการจัดการกับวัตถุผิดจารีต แต่เป็นกลไกอำนาจของรัฐ ใช้เพื่อทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าต่อหน้าสาธารณชน พร้อมกับสร้างวาทกรรมใหม่ที่ชี้ว่าเทพเจ้าองค์นี้คือต้นเหตุแห่งความเสื่อมทางศีลธรรม นอกจากการทำลายเชิงสัญลักษณ์ รัฐยังดำเนินการทางกฎหมาย โดยถือว่าเทพองค์นี้มีบทบาทในการ “ยุยงให้กระทำความผิดศีลธรรม” ดังเช่นขุนนางอู๋ หรงกงได้ตรวจสอบกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางเพศ (奸) ตามประมวลกฎหมายราชวงศ์ซิง เพื่อนำมากำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบูชาเทพเจ้าองค์นี้ โดยในเอกสารทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของมณฑลฝูเจี้ยน เล่มที่ 55 《重纂福建通志卷・卷五十五》 ระบุว่า:

“强奸十二岁下幼童者拟斩，和奸者拟绞。即非十二岁以下，和同鸡奸者，亦杖一百枷号一个月。” (Sun et al., 2011a: 348)

(ผู้ที่ข่มขืนเด็กอายุต่ำกว่าสิบสองปี ให้ลงโทษประหารชีวิตโดยการตัดหัว หากเป็นการสมยอมให้ลงโทษประหารชีวิตโดยการแขวนคอ แม้ไม่ใช่เด็กที่อายุต่ำกว่า 12 ปี แต่เป็นการร่วมประเวณีระหว่างชายกับชาย ก็ให้เชี่ยน 100 ที และใส่โซ่ตรวนประจานเป็นเวลา 1 เดือน)

“胡田宝导淫受谢，即应律以教‘诱人犯法与人同罪’之条。”
(Sun et al., 2011a: 348)

(เหตุียนเป่าชักนำให้ผู้อื่นกระทำความผิดสมควรได้รับโทษตามมาตราที่ว่า “ผู้ยุยงให้กระทำความผิดต้องรับโทษเทียบเท่าผู้กระทำความผิดเอง”)

การตีความเช่นนี้เปิดทางให้รัฐดำเนินคดีกับทั้งผู้บูชา ผู้ดูแลศาลเจ้า และแม้แต่การทำลายศาลเจ้าและรูปปั้นเทพเจ้า โดยเปลี่ยนความเชื่อให้กลายเป็นความผิดทางกฎหมาย และผลักเทพเจ้าอู่อ๋องสินออกจากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เข้าสู่พื้นที่ของความผิดอย่างสมบูรณ์

นับตั้งแต่ยุคสาธารณรัฐเป็นต้นมา แม้จีนจะไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่ระบุความรักเพศเดียวกันว่าเป็นความผิดโดยตรง แต่ในช่วงปี 1979-1997 กฎหมาย “ความผิดฐานอันธพาล” (流氓罪) เคยถูกใช้เป็นเครื่องมือควบคุมและลงโทษพฤติกรรมชายรักชาย โดยอาศัยการตีความว่าเป็น “พฤติกรรมลามกอนาจาร” หรือ “ผิดศีลธรรมสาธารณะ” จนกระทั่งมีการยกเลิกกฎหมายดังกล่าวในปี 1997 ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญในการลดการเอาผิดทางอาญาต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (Guo, 2007: 51-61) อย่างไรก็ตาม กลไกการควบคุมได้เปลี่ยนรูปแบบเป็น “การควบคุมเชิงสัญลักษณ์” ผ่านการเซ็นเซอร์สื่อ การระงับกิจกรรมอย่าง Shanghai Pride (Jiang, 2020) และการปิดบัญชีสื่อสังคมของกลุ่ม LGBTQ+ บน WeChat (Pak, 2021) ขณะเดียวกัน รัฐบาลจีนได้เพิ่มความเข้มงวดในการควบคุมองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์ LGBT ปักกิ่ง ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์กรชั้นนำที่ให้การสนับสนุนกลุ่ม LGBTQ+ ได้ประกาศยุติการดำเนินงานในเดือนพฤษภาคม 2023 โดยให้เหตุผลว่าเป็น “สถานการณ์สุดวิสัยที่ไม่เอื้ออำนวย” (ไทยโพสต์, 2566) นอกจากนี้ รายงานจากคู่มือส่งเสริมสิทธิทางกฎหมายของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ 《同志法律权益倡导手册》 ชั่วว่องค์กร LGBTQ+ จำนวนมากในจีนไม่สามารถจดทะเบียนอย่างเปิดเผยได้ และถูกจัดว่าเป็นองค์กรผิดกฎหมาย (非法社会组织) ซึ่งหมายถึงการถูกตัดสิทธิในทางกฎหมายโดยปริยาย (Zhu, 2017)

มาตรการเหล่านี้ทำหน้าที่ควบคุมวาทกรรม ทำให้ความเชื่อและตัวตนของกลุ่มชายรักชาย หายไปจากพื้นที่ของความจริงที่รัฐยอมรับ กระบวนการนี้สะท้อนสิ่งที่ฟูโกด์เรียกว่า “ระบอบความจริง” (regime of truth) คือระบบการผลิตความจริงที่ไม่ได้จำกัดแค่ว่าอะไร “จริง” หรือ “เท็จ” แต่กำหนดด้วยว่า อะไรพูดได้ และอะไรที่ต้องถูกทำให้เงียบงัน

2.3 การนิยามเพศวิถีผ่านวาทกรรมทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ และจิตวิทยา

ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ และจิตวิทยา ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือในการอธิบายความเป็นจริงเท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของ “กลไกการผลิตวาทกรรมแห่งความปกติ” (normativity) ที่กำกับความคิดของสังคมต่อเพศวิถีที่เบี่ยงเบนจากกรอบบรรทัดฐาน

ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 ความรู้จากตะวันตกเกี่ยวกับ “ความผิดปกติทางเพศ” (sexual perversion) และ “ความวิปริตทางจิต” (sexual inversion) ได้ถูกนำเข้าสู่จีนผ่านการแพทย์สมัยใหม่และตำราจิตเวช ซึ่งสอดรับเข้ากับกรอบศีลธรรมขงจื้อ ทำให้ความรักเพศเดียวกันถูกนิยามว่าผิดปกติและควรได้รับการบำบัดรักษา (Dikötter, 1995; Chiang, 2010)

แม้ในปี 2001 สมาคมจิตเวชจีนจะประกาศถอดถอน “รักเพศเดียวกัน” (同性恋) ออกจากบัญชีโรคทางจิตเวชอย่างเป็นทางการ แต่ในขณะนั้นการรับรู้สาธารณะในสังคมจีนกลับยังไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก ดังปรากฏในรายงานการสำรวจตำราเรียนระดับมหาวิทยาลัยของจีนในปี 2014 จำนวน 90 เล่ม ที่ตีพิมพ์หลังปี 2001 ทั้งในสาขาจิตวิทยาผิดปกติ (变态心理学) และสุขภาพจิต(心理健康教育) พบว่า ตำราเกือบทั้งหมดยังคงนำเสนอการรักเพศเดียวกันว่าเป็นความผิดปกติทางจิตหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ควรได้รับการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไข (Chen, 2014) เห็นได้ว่าตำราเรียนยังคงสะท้อนมุมมองที่ล้าสมัยและการตีตรา ซึ่งบ่งชี้ว่าการรับรู้ในวงการศึกษาศาธารณยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก

ในอดีตแม้กฎหมายจีนจะไม่รับรองหรือห้ามการบำบัดเพื่อเปลี่ยนเพศวิถีอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าคลินิกเอกชนหลายแห่งโฆษณาว่าสามารถรักษาความหลากหลายทางเพศได้ ผู้เข้ารับการรักษามักเป็นกลุ่มเยาวชนที่เผชิญแรงกดดันจากครอบครัว ดังเช่นในคดี “Baidu” (百度案) ซึ่งกล่าวถึงคลินิกแห่งหนึ่งในเมืองฉงชิ่งที่โปรโมตบริการแก้ไขรสนิยมรักเพศเดียวกันอย่างมีอาชีพ ผู้เข้ารับการบำบัดบางรายรายงานว่าเคยถูกใช้วิธีรุนแรง เช่น การช็อตไฟฟ้า การสะกดจิต ซึ่งวิธีการเหล่านี้นำมาซึ่งบาดแผลทางจิตใจและร่างกายอย่างใหญ่หลวง (Zhu, 2017: 11-12; Human Rights Watch, 2017)

สำนักข่าว BBC NEWS 中文 (2024) ได้รายงานข่าวจากกรณีของหลิงเออร์ (灵儿 ชื่อสมมติ) หญิงข้ามเพศในจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการใช้วาทกรรมทางการแพทย์

ในการควบคุมเพศวิถีที่แตกต่างจากบรรทัดฐานของสังคมอย่างชัดเจน ในปี 2023 เธอถูกรอครัวส่งไปโรงพยาบาลจิตเวชแม้มีใบรับรองว่าเป็นบุคคลข้ามเพศ และถูกวินิจฉัยว่าเป็นโรควิตกกังวล (焦虑障碍) และมีอัตลักษณ์ทางเพศไม่สอดคล้องกับตนเอง (自我不和谐的性取向) ก่อนจะถูกบำบัดด้วยไฟฟ้าและยาโดยไม่ได้รับการยินยอม แม้เธอจะได้รับการชดเชยในภายหลัง แต่แพทย์ยังยืนยันว่าอัตลักษณ์ของเธอเป็น “โรคที่รักษาไม่หาย” วาทกรรมลักษณะนี้ไม่เพียงสร้างความเจ็บปวดแก่ผู้ถูกบำบัด แต่ยังตอกย้ำว่าความหลากหลายทางเพศคือสิ่งผิดปกติที่ต้องแก้ไข

ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ และจิตวิทยาในบริบทของจีนในอดีต ไม่ได้เปิดพื้นที่ให้แก่ความหลากหลายทางเพศ แต่กลับกลายเป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้างความจริงที่นิยามว่า เพศวิถีที่ถูกต้องต้องเป็นแบบที่รัฐยอมรับเท่านั้น ดังที่ฟูโกต์กล่าวไว้ว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้เป็นกลาง หากแต่เป็นเครื่องมือของอำนาจในการผลิต “ความจริง” ที่ยากจะโต้แย้ง และในกรณีของจีน “ความจริง” ดังกล่าวคือกรอบเพศวิถีที่รัฐยอมรับได้ มากกว่าการเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลายทางเพศดำรงอยู่โดยเสรีและเท่าเทียม

แม้ปัจจุบันทัศนคติของชาวจีนจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่กลไกอำนาจที่ควบคุมวาทกรรมเพศวิถีก็ยังคงดำรงอยู่ ทั้งในระดับกฎหมาย นโยบายของรัฐ ระบบการศึกษา และวัฒนธรรมสื่อ ซึ่งยังคงจำกัดสิทธิในการพูด การแสดงออก และการดำรงอยู่ของกลุ่มเพศทางเลือก รวมถึงการยอมรับต่อเทพเจ้าและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเพศวิถีชายรักชาย

3. การฟื้นคืนและการต่อรองของวาทกรรมชายขอบในบริบทสมัยใหม่

เทพเจ้าตูเออร์ลินซึ่งเคยถูกลบเลือนไปจากประวัติศาสตร์จีนหลังการปราบปรามในช่วงปลายราชวงศ์ชิง ได้กลับมาปรากฏตัวอีกครั้งในศตวรรษที่ 21 ในฐานะ “เทพแห่งความรักของชาว LGBTQ+” ผ่านการเล่าเรื่องและตีความใหม่ ท่ามกลางกระแสการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศ จากวาทกรรมเดิมที่เคยจำกัดบทบาทให้เป็นเพียงตำนานชายรักชาย ได้ถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นสัญลักษณ์ของความภาคภูมิใจและการยอมรับในอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลาย

3.1 เทพเจ้าตูเออร์ลิน (兔儿神) ในฐานะที่พึ่งทางใจของชาว LGBTQ+

การฟื้นคืนของเทพเจ้าตูเออร์ลินในศตวรรษที่ 21 เริ่มเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี 2006 เมื่อหลู เว่ยหมิง (卢威明) นักพรตลัทธิเต๋า ได้ก่อตั้งศาลเจ้าเว่ยหมิงถึง

(威明堂) ขึ้นที่ไทเป โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างพื้นที่ทางศาสนาที่โอบรับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ เขาได้กล่าวผ่านช่องทาง YouTube ของศาลเจ้าไว้ว่า:

“兔儿神庙的建立是为了给予同志族群寻求宗教慰藉……也借由兔儿神的祝福给予大家慈悲与爱。” (WeimingTang, 2011)

(ศาลเจ้าเทพเจ้าหูเออร์เลินก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้แก่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ... และส่งมอบความเมตตาและความรักมาแก่ทุกคนผ่านพรของเทพเจ้าหูเออร์เลิน)

ศาลเจ้าแห่งนี้จึงทำหน้าที่เสมือนพื้นที่ต่อต้านวาทกรรมดั้งเดิมที่เคยกีดกันความหลากหลายทางเพศ โดยเปิดรับผู้ศรัทธาทุกเพศทุกวัยอย่างชัดเจน ตามคำประกาศของศาลเจ้าว่า:

“威明堂为「正信道教」道场。供奉同志守护神—兔儿神胡天保大爷.....性向不分异同皆可参拜” (WeiMingShrine, n.d.)

(ศาลเจ้าแห่งนี้บูชาเทพเจ้าผู้พิทักษ์ของชาวรักร่วมเพศ - เทพเจ้าหูเออร์เลิน หูเทียนเป่า... ไม่ว่าจะมีรสนิยมเช่นไร ทุกคนสามารถมากราบไหว้ได้)

กระบวนการพื้นดินนี้ไม่ได้ทำทนายจารีตดั้งเดิมโดยตรง แต่เลือกแนวทางประนีประนอมเพื่อรักษาความชอบธรรม ภายใต้ข้อจำกัดทางวัฒนธรรมและศาสนา ศาลเจ้าเลือกใช้แผ่นป้ายไม้สีแดง ที่จารึกชื่อ“兔儿神胡天保大爷” แทนรูปเคารพดั้งเดิมตามบันทึกในเอกสารโบราณ ซึ่งมักสร้างภาพจำที่ผิดจารีต ผิดทำนองครองธรรม

นอกจากนี้ศาลเจ้าแห่งนี้บูชาเทพเจ้าหูเออร์เลิน (兔儿神) ในฐานะเทพเจ้าหลัก (主祀) ควบคู่กับ “ซานซานจิ่วโหว” (三山九侯) ซึ่งถือเป็นเทพปฐมบุชา (祖师) หรือเทพต้นสายประจำศาลเจ้าตามความเชื่อสายเต๋าของจีนตอนใต้ ทำให้ศาลเจ้าแห่งนี้ดูไม่แปลกแยกจากวัดเต๋าทั่วไป แต่เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อดั้งเดิม ลำดับการไหว้จะเริ่มจากศาลบรรพบุรุษซานซานจิ่วโหว (三山九侯祖师殿) แล้วจึงไปที่ศาลเจ้าเทพหูเออร์เลิน (兔儿神大爷殿) เพื่อแสดงความเคารพตามลำดับอาวุโส พิธีกรรมเช่นไหว้ก็ถูกปรับให้ร่วมสมัย โดยให้ผู้ศรัทธานำของที่ตนเองชื่นชอบมาถวาย เช่น ลูกอม ชา เหล้า ขนม ผลไม้ เครื่องสำอาง หรือผลิตภัณฑ์บำรุงผิว และสามารถนำกลับไปใช้เพื่อความเป็นสิริมงคลได้ ขณะสักการะ แนะนำให้ผู้ศรัทธาเรียกเทพเจ้าองค์นี้ว่า “ต้าเย่” (大爷 นายท่าน) แทนที่จะเรียกชื่อหูเออร์เลินตรงๆ

เนื่องจากชื่อนี้เคยถูกใช้ในเชิงล้อเลียนหรือลดทอนคุณค่าของเทพในอดีต⁴ การเลือกใช้ถ้อยคำที่ให้เกิดริตเช่นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามสร้างภาพลักษณ์ที่ศักดิ์สิทธิ์และนำเคารพให้แก่เทพเจ้าทุเออร์ลินในบริบททางศาสนา

3.2 เทพเจ้าทุเออร์ลิน (兔儿神) ในงานศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัย

วาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าทุเออร์ลิน (兔儿神) ได้รับการฟื้นคืนในรูปแบบของศิลปะและสื่อร่วมสมัยที่เชื่อมโยงตำนานเข้ากับประสบการณ์ชีวิตของชาวเคียวรีในปัจจุบัน ทั้งในไต้หวัน ฮองกง และในกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเล ศาสตราจารย์ Hongwei Bao (2025) กล่าวว่าเรื่องราวของทุเออร์ลิน (兔儿神) ยังไม่จบลงเพียงในอดีต แต่กำลังถูกชุบชีวิต ตีความใหม่ และทำให้มีความหมายต่อชีวิตของชาวเคียวรีในสังคมปัจจุบัน เขาเชื่อว่าเทพองค์นี้ได้กลายเป็นเครื่องมือของการต่อรองกับข้อห้าม และเป็นสัญลักษณ์ของความปรารถนาที่ต้องการได้รับการมองเห็น

ตัวอย่างหนึ่งคือผลงานภาพยนตร์สั้นของผู้กำกับชาวอเมริกันเชื้อสายจีน Andrew Thomas Huang เรื่อง Kiss of the Rabbit God ซึ่งได้เข้าร่วมจัดแสดงในนิทรรศการ “Myth Makers – Spectrosynthesis III” ณ Tai Kwun Contemporary ฮองกง (2022-2023) ภาพยนตร์สั้นเรื่องนี้นำเสนอเทพเจ้าทุเออร์ลินในฐานะเทพเจ้าผู้เปิดพื้นที่ให้กับความรักและอัตลักษณ์เพศที่หลากหลาย

วาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าองค์นี้ยังปรากฏในสื่อกระแสหลักของไต้หวัน เช่น ละครโทรทัศน์เรื่อง “ตำนานไต้หวัน” (戏说台湾) ตอน “เทพกระต่ายชักนำรัก” (兔儿神弄姻缘) ออกอากาศในปี 2010 ซึ่งเล่าเรื่องราวความรักโรแมนติกแฟนตาซี โดยมีตัวละครเทพเจ้าทุเออร์ลินเป็นผู้จับคู่ให้กับคู่รัก และในซีรีส์อเมริกันเรื่อง American Gods (ฤดูกาลที่ 3 ปี 2021) ปรากฏตัวละครทุเออร์ลินในฐานะเทพเจ้าจีนโบราณที่ยังมีชีวิตในโลกปัจจุบัน

การปรากฏตัวของเทพเจ้าทุเออร์ลินในสื่อร่วมสมัยแสดงถึงการเคลื่อนย้ายของวาทกรรมจากความเชื่อพื้นบ้านไปสู่ระดับสากล โดยมีผู้ผลิตวาทกรรมหลากหลายไม่ว่าจะเป็นนักศาสนา นักวิชาการ ศิลปิน หรือสื่อมวลชน เทพเจ้าผู้เคยถูกลืมหืมมาในฐานะสัญลักษณ์ของชาว LGBTQ+ เชื้อสายเอเชีย สิ่งนี้ไม่ใช่เพียงการรำลึกถึงอดีต แต่เป็นการเรียกคืนและตีความใหม่ เพื่อยืนยันการดำรงอยู่ของเพศวิถีที่เคยถูกทำให้เงียบ เทพองค์นี้จึงกลายเป็น “วาทกรรมต่อต้าน” (counter-discourse) ที่เสนอความจริง

⁴ 兔子 (tùzi) แปลว่ากระต่าย ในภาษาจีนเคยใช้เป็นคำแสลงไว้เรียกชายรักชาย

ชุดใหม่ที่รัฐไม่สามารถปฏิเสธได้ เป็นการต่อรองกับอำนาจที่เคยกดทับเพศวิถีชายรักชายทั้งในมิติศาสนา วิทยาศาสตร์ และนโยบายของรัฐ

สรุปและอภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าทุเออร์ลิน (兔儿神) ในแต่ละยุคสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างอำนาจ วาทกรรมและการผลิตความรู้ ตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ที่ว่าวาทกรรมมิได้เป็นเพียงชุดของถ้อยคำ หากเป็นกลไกที่กำหนดว่าอะไรสามารถถูกพูดถึงได้ และอะไรถูกทำให้เงียบ ในบริบทของจีนยุคจักรวรรดิเทพเจ้าทุเออร์ลินถูกทำให้กลายเป็นเรื่องต้องห้ามผ่านกรอบกฎหมายและศีลธรรมแบบขงจื้อ โดยมองว่าการบูชาเทพเจ้าองค์นี้เป็นพิธีกรรมนอกเริด (淫祠) อันเป็นตัวอย่างของความรู้ชายขอบ (subjugated knowledge) ที่ถูกผลักออกจากกระเปาะของความจริงกระแสหลัก

กระบวนการควบคุมยังคงปรากฏต่อเนื่องในยุคสมัยใหม่ แต่เปลี่ยนรูปแบบและกลไกเป็นควบคุมผ่านวาทกรรมวิทยาศาสตร์ การแพทย์ และจิตวิทยาที่นิยมความรักระหว่างเพศเดียวกันว่าเป็น “ความเปี่ยงเบน” ที่ควรได้รับการรักษา ความรู้ที่ดูเหมือนเป็นกลางเหล่านี้ กลับกลายเป็นเครื่องมือของอำนาจในการกำหนดนิยามของ “สุขภาพ” และ “ความผิดปกติ” ตามแนวคิดของฟูโกต์ เรื่อง “อำนาจเชิงชีวะ” (biopower) ซึ่งหมายถึงอำนาจในการจัดการชีวิตและร่างกายของทั้งปัจเจกบุคคลและประชากรโดยอาศัยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (ธีรยุทธ บุญมี, 2557: 159-172) กรณีของเทพเจ้าทุเออร์ลินจึงสะท้อนให้เห็นถึงการที่วาทกรรมเหล่านี้กลายเป็นกลไกในการกดทับความเชื่อและเพศวิถีชายขอบ แม้จะไม่มิข้อห้ามทางกฎหมายโดยตรง แต่การควบคุมในเชิงสัญลักษณ์กลับส่งผลให้เทพเจ้าองค์นี้เลือนหายไปจากความทรงจำสาธารณะเป็นเวลาหลายทศวรรษ

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 เมื่อวาทกรรมสิทธิมนุษยชนและความหลากหลายทางเพศเข้ามาเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับเทพเจ้าทุเออร์ลิน เปิดโอกาสให้เรื่องเล่านี้ถูกปรับและเล่าขานใหม่อย่างมีเกียรติ การฟื้นฟูความเชื่อในเทพเจ้าองค์นี้ที่ได้หวนสะท้อนให้เห็นถึงพลังของวาทกรรมชายขอบในการสร้างความหมายใหม่ ภายใต้บริบททางสังคมและการเมืองที่เอื้ออำนวย ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ได้พัฒนาไปสู่สังคมที่เปิดกว้างและยอมรับความหลากหลายทางเพศอย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งผ่านการจัดกิจกรรมอย่าง Taipei Pride ที่จัดต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2003 การผ่านกฎหมายสมรสเท่าเทียมในปี 2019 (Cynthia Hung et al., 2024: 28) ซึ่งทำให้ไต้หวันเป็นดินแดนแห่งแรกในเอเชียที่รับรองการแต่งงานของคู่รักเพศเดียวกัน รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐผ่านการจัดตั้งสำนักงานความเสมอภาคทางเพศ (Gender Equality Committee หรือ 性别平等会) ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและมาตรการที่สนับสนุนสิทธิของกลุ่ม LGBTQ+ ทำให้การฟื้นฟูความเชื่อและการบูชาเทพเจ้าทุเออร์เสินสามารถเกิดขึ้นได้อย่างอิสระ และได้รับการยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ไต้หวันจึงกลายเป็นพื้นที่ที่วาทกรรมใหม่สามารถเติบโตและแทรกซึมสู่สังคมได้โดยไม่ถูกปิดกั้น ในบริบทนี้ การตีความเทพเจ้าทุเออร์เสินใหม่ในฐานะ “เทพแห่งความรักของชาว LGBTQ+” จึงไม่ใช่เพียงการรื้อฟื้นตำนานที่เลือนหาย แต่คือการผลิต “ความจริงชุดใหม่” ที่ท้าทายระเบียบวาทกรรมดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม สถานะของเทพเจ้าทุเออร์เสินในจีนแผ่นดินใหญ่ ยังคงถูกกดทับและไม่ปรากฏพื้นที่บูชาสาธารณะหรือศาลเจ้าที่เป็นทางการ แต่ยังมีร่องรอยการบูชาในระดับส่วนบุคคลภายในกลุ่ม LGBTQ+ ที่เผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Rednote (小红书) ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้เทพองค์นี้ยังคงอยู่ในสถานะความรู้ชายขอบ แต่ก็ยังมีความพยายามในการฟื้นคืนและสร้างพื้นที่ศรัทธาในรูปแบบใหม่ภายใต้ข้อจำกัดของสังคม

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากงานวิจัยนี้เน้นการวิเคราะห์เอกสาร จึงยังขาดเสียงของผู้ศรัทธาและผู้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาในศาลเจ้า การลงพื้นที่สัมภาษณ์นักบวช ผู้ศรัทธาในศาลเจ้า หรือผู้ที่ตั้งโต๊ะบูชาส่วนตัวในจีนแผ่นดินใหญ่ จะช่วยให้เข้าใจความหมายของเทพเจ้าองค์นี้ในมุมมองของผู้ศรัทธาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกประเด็นที่น่าสนใจคือการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเทพเจ้าที่มีสัญลักษณ์ร่วมกัน เช่น ทุเออร์เสิน (兔儿神) กับทุเออร์เย่ (兔儿爷) ซึ่งแม้มีสัญลักษณ์ร่วมคือ “กระต่าย” (兔) แต่ต่างกันทั้งตำนาน บทบาท และสถานะทางวัฒนธรรม การเปรียบเทียบนี้จะช่วยให้เข้าใจกลไกของวาทกรรม อำนาจ และการประกอบสร้างความหมายของ “กระต่าย” ในวัฒนธรรมจีนได้ลึกซึ้ง นอกจากนี้ ยังสามารถขยายไปสู่การเปรียบเทียบกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศในไทยหรือประเทศอื่นในเอเชีย เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มร่วมและความแตกต่างในการสร้างอัตลักษณ์ผ่านความเชื่อและวัฒนธรรม

องค์ความรู้เหล่านี้สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในบริบทวัฒนธรรมจีน ช่วยลดอคติและเปิดพื้นที่ให้กับการยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่าง ผลงานวิจัยยังชี้ให้เห็นศักยภาพของวัฒนธรรมดั้งเดิมในการเป็นเครื่องมือเรียกร้องสิทธิมนุษยชนในสังคมร่วมสมัย ซึ่งยังคงเป็นประเด็นปะทะบางในบางประเทศ และในประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านสิทธิ LGBTQ+ อย่างประเทศไทย แนวคิดนี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานสื่อสารสาธารณะ เช่น นิทรรศการวรรณกรรม หรือโครงการรณรงค์เชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างพื้นที่พูดคุยเรื่องสิทธิอย่างสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- ไทยโพสต์. (2566, 16 พฤษภาคม). *กลุ่มทางสังคมที่สนับสนุน LGBT ในจีน ยุติการดำเนินไปแล้ว*. <https://www.thaipost.net/abroad-news/379568/>.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2557). *มิเชล ฟูก็อดต์ (Michel Foucault) (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. สำนักพิมพ์วิภาษา.
- อดิสร จันทรสุษ, Ojanen C. F., Tee. T., นรุตม์ ศุภวรรณะกุล รณภูมิ สามัคคีคารมย์ สกล โสภิตอาชาศักดิ์ และสุภมาส โตกทอง. (2563). *รายงานการศึกษารูปแบบการสนับสนุน LGBTI+ และ 4P (โครงการพัฒนาข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบและระบบการสนับสนุนสมาชิกครอบครัว เพื่อน คู่ชีวิต และผู้ให้บริการสุขภาพเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชากรกลุ่มความหลากหลายทางเพศ)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Bao, H. (2025, February 14). *Fabulating the Rabbit God Story: Reclaiming Queer Asian Heritage*. Sage Publishing. <https://www.sagepub.com/explore-our-content/blogs/posts/sage-perspectives/2025/02/14/fabulating-the-rabbit-god-story-reclaiming-queer-asian-heritage#:~:text=match%20at%20L172%20the%20Rabbit,society%2C%20culture%20and%20queer%20people%E2%80%99s>.
- BBC News Chinese. (2024, December 12). *Behind China's first lawsuit in which a transgender person won compensation: Controversy over electroshock conversion therapy, forced hospitalization, and excessive medication*. <https://www.bbc.com/zhongwen/articles/c745e3vqj05o/simp>.

- Chen, A.(2014). *Homosexuality contents in Chinese university textbooks: Errors, stigmatisation and impact*. Gay and Lesbian Campus Association of China.
- Chiang, H. (2010). Epistemic modernity and the emergence of homosexuality in China. *Gender & History*, 22(3), 629–657.
- Choi, Y. (2015). Homosexual Stories of Fujian Area and Literati’s Awareness in the Ming and Qing Dynasties. *Literature and Culture Studies*, 2015(4), 69-77.
- Cynthia Hung Torie Gervais Clare Lear and Jim Hwang. (2024). 2023–2024 ได้หัวในหนึ่งนาที. กระทรวงการต่างประเทศสาธารณรัฐจีน.
- Davidson, H. & Lin, C.H. (2023, March 7). *How a Rabbit God Became an Icon for Taiwan’s Gay Community*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/07/how-a-rabbit-god-became-an-icon-for-taiwans-gay-community>.
- Dikötter, F. (1995). *Sex, Culture and Modernity in China*. Hong Kong University Press.
- Guo, J. (2013). Visual Culture and Representations of Male Same-Sex Relationships in Late Imperial and Early Republican China. *Chung Cheng Chinese Studies*, 2013(2), 213-238.
- Guo, X. (2007). *Did China Ever Decriminalize Homosexual*. *Law and Social Development*, 2007(4), 51-61.
- Hinsch, B. (1990). *Passions of the cut sleeve: The male homosexual tradition in China*. University of California Press.
- Human Rights Watch. (2017). *Have You Considered Your Parents’ Happiness? : Conversion Therapy Against LGBT Youth in China*. Human Rights Watch. https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/china1117_web_0.pdf.
- Jiang, S. (2020, August 14). ‘End of the Rainbow’: Shanghai Pride shuts down amid shrinking space for China’s LGBTQ community. CNN World. <https://www.cnn.com/2020/08/14/asia/shanghai-pride-shutdown-intl-hnk/index.html>.

- Kang, W. (2009). *Obsession: Male same-sex relations in China, 1900-1950*. Hong Kong University Press.
- Lai, X. (Ed.). (1985). *Min Xiao Ji · Min Za Ji (Ba Min Wenxian Congkan)*. Fujian People's Publishing House.
- Lin, X. (2009). *The Male Homosexuality Culture Phenomenon under the Legal Vision in Qing Dynasty* (Master's thesis, Chongqing University). CNKI. http://www.cnki.com.cn/KCMS/detail/detail.aspx?dbcode=CMFD&dbname=CMFD2009&filename=2009149770.nh&uniplatform=OVERSEA&v=_FXKKpDc5OEyaokY99ssSaKO loxcT85OkGsH9A2cWC-QVo-7cBYqqLNw163BA-b.
- Pak, Y. (2021, July 8). *WeChat deletes Chinese university LGBT accounts in fresh crackdown*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/china/chinas-wechat-deletes-university-lgbt-accounts-2021-07-07/>.
- Shen, D. (1959). *Wanli Yehuo Bian xia ce*. Zhonghua Book Company.
- Sun, E., Chen, S., Cheng, Z., & Wei, J. (Eds.). (2011a). *Daoguang chongzuan Fujian tongzhi er (China Local Gazetteers Series: Provincial Gazetteers – Fujian, Vol. 4)*. Phoenix Press.
- Sun, E., Chen, S., Cheng, Z., & Wei, J. (Eds.). (2011b). *Daoguang chongzuan Fujian tongzhi si (China Local Gazetteers Series: Provincial Gazetteers – Fujian, Vol. 6)*. Phoenix Press.
- Szonyi, M. (2003). Hu Tianbao and the discourse of homosexuality in mid-Qing dynasty. *Journal of History and Anthropology*, 1(1), 67-82.
- Textbook Compilation Group of Ideological and Moral Cultivation and Legal Basis. (2023). *Ideological and moral cultivation and legal basis (2023 ed.)*. Higher Education Press.
- United Nations Development Programme & China Women's University. (2018). *Legal gender recognition in China: A legal and policy review*. UNDP.

- Wang, Y. (Ed.). (1993). *Yuan Mei quanji* (Vol. 4). Jiangsu Ancient Books Publishing House.
- Wei Ming Shrine. (n.d.). *Intro* [Facebook page]. Facebook. https://www.facebook.com/WeiMingShrine/?locale=zh_CN.
- Weiming Tang. (2011, March 6). *Lu Weiming fashi says: Why I established the Temple of the Rabbit God* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=l08InDloxOw>.
- Xu, X. (1999). The phenomenon of homosexuality in ancient Southeast China as seen in Mindu bieji. *Root Exploration*, 1999(01), 36-41.
- Zhu, J. (2017). *Handbook of advocacy for the legal rights of Tongzhi (Revised edition)*. Tongyu common language. <https://www.tycommonlanguage.com/post/中国同志法律权益倡导手册>.

ใบสมัครสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษภ

ROMPHRUEK JOURNAL OF THE HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ข้าพเจ้า ชื่อ – สกุล (หรือ ชื่อหน่วยงาน)

ออกใบเสร็จในนาม.....

ที่อยู่ (ที่จัดส่งสมาชิก).....

.....

.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail :

ขอสมัครสมาชิก “วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษภ”

ปีที่.....ฉบับที่.....ถึง (กรุณาระบุปีที่และฉบับที่ของวารสารที่ต้องการ)

☐ สมาชิกรายปี 3 ฉบับ ราคา 300 บาท (รวมค่าจัดส่ง)

☐ ขายปลีก 1 ฉบับๆ ละ ราคา 120 บาท (รวมค่าจัดส่ง)

ชำระเงินโดย

☐ เงินสด ที่งานการเงินชั้น 2 อาคารมังคละพฤษภ มหาวิทยาลัยเกริก

☐ โอนเงินเข้าธนาคารกรุงไทย (สาขารามอินทรา กม.2)

ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยเกริก เลขที่บัญชี 060-1-06501-8

ส่งใบโอนเงินและใบสมัครมาที่

สถาบันวิจัยและนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยเกริก เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1

ถนนรามอินทรา แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220

หรือที่

อีเมล : romphruek.kru@gmail.com

แบบฟอร์มการส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมฤกษ์

☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ ☐ อื่นๆ (ระบุ)

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว)

☐ ผู้นิพนธ์อันดับแรก ☐ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

2. สถานภาพทางวิชาการ

☐ ศาสตราจารย์ ☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ☐ อาจารย์ ☐ นักศึกษา ☐ อื่นๆ

3. สังกัด คณะ.....มหาวิทยาลัย

ที่อยู่

โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ อีเมล

4. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย)

(ภาษาอังกฤษ)

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมฤกษ์ มีนโยบายและเกณฑ์การรับพิจารณาและตีพิมพ์บทความซึ่งไม่เคยเสนอเพื่อขอตีพิมพ์ และไม่เคยเผยแพร่ในเอกสารฉบับอื่นๆ มาก่อนหน้านี้ และไม่ใช้บทความวิจัยจากงานวิจัยในชั้นเรียน ไม่ใช้บทความวิจัยจากงานวิจัยสถาบัน โดยบทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมฤกษ์ นั้นต้องผ่านการประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Double Blind Peer Review) จากสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ท่าน บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมฤกษ์ มหาวิทยาลัยฯ สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความที่ส่งมายังนี้ยังไม่เคยเสนอตีพิมพ์ที่ใดๆ และได้คัดลอกจากบทความของผู้อื่นและรับทราบ/ยอมรับในเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว จึงขอส่ง 1) ข้อมูลตามแบบฟอร์มการส่งบทความ 2) ใบโอนเงิน และ 3) บทความ เข้ารับการประเมินเพื่อร่วมตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมฤกษ์

.....ลงนาม

...../...../.....

ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียม*ตามเงื่อนไขต่อไปนี้

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมฤกษ์ เก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความของท่านเมื่อบทความผ่านการพิจารณาเบื้องต้นจาก กองบรรณาธิการ และเข้าสู่กระบวนการประเมิน (Review)

1) ชำระค่าตีพิมพ์บทความโดยแยกประเภท ดังนี้

บทความ	นศ. ม.เกริก	บุคคลทั่วไป
	ค่าธรรมเนียมต่อ 1 บทความ	ค่าธรรมเนียมต่อ 1 บทความ
ภาษาไทย	3,000 บาท	4,000 บาท
ภาษาต่างประเทศ	6,000 บาท	8,000 บาท

2) จ่ายผ่าน ธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยเกริก เลขที่บัญชี 060-1-06501-8

3) หลังจากชำระแล้วส่งเอกสารทั้ง 3 รายการ คือ (1) ข้อมูลตามแบบฟอร์มการส่งบทความ (2) ใบโอนเงิน และ

(3) บทความไฟล์ word มาที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/romphrueki/>

4) วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมฤกษ์ ไม่มีการตีพิมพ์บทความแบบเร่งด่วน (Fast track) ทุกกรณี

* หมายเหตุ : 1. ผู้เขียนไม่สามารถขอคืนค่าธรรมเนียมได้ในทุกกรณี (กรุณาศึกษารายละเอียดก่อนส่งบทความ)

2. กรุณาส่งเอกสารให้ครบถ้วน

หลักเกณฑ์และรูปแบบการเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษ

หลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษ

1. หลังจากบทความผ่านการพิจารณาเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการ ผู้เขียนต้องชำระค่าธรรมเนียมตีพิมพ์บทความ
2. บทความที่ส่งมาต้องเขียนให้อยู่ในรูปแบบที่วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษกำหนดเท่านั้น
3. ผู้เขียนต้องส่งเอกสาร 1) แบบฟอร์มการส่งบทความ 2) ใบโอนเงิน และ 3) บทความ มาที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/index> (ระบบออนไลน์) เท่านั้น โดยจะไม่รับพิจารณาบทความที่ส่งทางอีเมล ไปรษณีย์หรือช่องทางอื่นๆ
4. ระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการตั้งแต่รับบทความจนผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความเสร็จโดยประมาณ 75 วัน (ซึ่งระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนของการรับตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษ เป็นการประมาณระยะเวลา อาจมากหรือมากขึ้นอยู่กับการดำเนินการแต่ละขั้นตอน จากผู้ส่งบทความ และ/หรือผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน)
5. ผู้เขียนจะได้รับหนังสือตอบรับการตีพิมพ์เมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความที่ผู้เขียนแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิหลังการประเมินแล้วเท่านั้น
6. ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาเฉพาะบทความที่ส่งมาตามเงื่อนไขนี้เท่านั้น

เงื่อนไขการส่งบทความเสนอขอรับการประเมินเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษ

1. เป็นบทความทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Sub areas : การบริหารจัดการ สังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และศิลปศาสตร์

2. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยเสนอขอตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในวารสารฉบับอื่นๆ มาก่อน
3. ผู้เขียนจะต้องส่งต้นฉบับเป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ โดย

- พิมพ์ลงในโปรแกรม Microsoft word ความยาวไม่เกิน 15 หน้า (A4)
- อักษร Cordia New /ขนาดอักษร 16 point (ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ)
- กำหนดระยะขอบกระดาษทั้ง 4 ด้าน คือ 2.54 เซนติเมตร หรือ 1 นิ้ว (ขอบบน ข้าย ขวา และล่าง)

4. รูปแบบการเขียนบทความ ควรเขียนเชิงพรรณนาความ หากเป็นบทความที่มาจากงานวิจัยต้องเป็นการเขียนใหม่ โดยนำประเด็นสำคัญมาเสนอ และใช้รูปแบบการเขียนที่ไม่ใช่เป็นการย่อจากงานวิจัย

บทความวิจัย ควรประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ (ไม่ต้องใส่ตัวเลขหน้าหัวข้อในบทความ)

1. ชื่อบทความ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
3. บทคัดย่อ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (แต่ละภาษา มีความยาวไม่เกิน 1 หน้า A4 หรือไม่เกิน 350 คำ)
4. คำสำคัญ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (3-5 คำ ใช้ เครื่องหมาย semicolon (;) คั่น ระหว่างคำ)
5. ที่มาและความสำคัญของปัญหา
6. วัตถุประสงค์ / แนวคิดทฤษฎี ทบถวนวรรณกรรม และกรอบแนวคิด (งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง)
7. วิธีการวิจัย (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล)
8. ผลการวิจัย (ผลที่ได้จากการวิจัย อาจแสดงภาพหรือตารางที่สำคัญประกอบการอธิบายผลวิจัย)
9. บทสรุป (สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ)
10. เอกสารอ้างอิง (วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษฯ ใช้รูปแบบ APA 7th)

บทความวิชาการ ควรประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ (ไม่ต้องใส่ตัวเลขหน้าหัวข้อในบทความ)

1. ชื่อบทความ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
3. บทคัดย่อ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (แต่ละภาษา มีความยาวไม่เกิน 1 หน้า A4 หรือไม่เกิน 350 คำ)
4. คำสำคัญ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (3-5 คำ ใช้ เครื่องหมาย semicolon (;) คั่น ระหว่างคำ)
5. บทนำ (ที่มา หรือ ความสำคัญของบทความที่ต้องการนำเสนอ)
6. เนื้อหา (ผู้เขียนนำเสนอหัวข้อสำคัญที่เกี่ยวข้องประกอบบทความที่นำเสนอ)
7. บทสรุป (สรุปประเด็นสำคัญที่ได้นำเสนอจากบทความ โดยสรุปท้ายบทความอาจตั้งประเด็นคำถาม หรือ การสร้างความต้องการให้ผู้อ่านคิดค้นหาคำตอบใหม่ๆ)
8. เอกสารอ้างอิง (วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษฯ APA 7th)

5. สำหรับบทความปริทัศน์-บทวิจารณ์หนังสือ ผู้เขียนจะต้องแจ้งแหล่งที่มาโดยละเอียด
6. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษฯ ขอสงวนสิทธิ์ ในการรับพิจารณาบทความ กรณี
 - 6.1 การใช้อีเมลและหมายเลขโทรศัพท์ของผู้อื่นในการส่งบทความ
 - 6.2 ไม่รับพิจารณาบทความวิจัยในชั้นเรียนและบทความจากงานวิจัยสถาบัน
 - 6.3 รับพิจารณาบทความที่เขียนตามรูปแบบของวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษฯ เท่านั้น
 - 6.4 รับพิจารณาบทความผ่านระบบ ThaiJO [<https://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/index>]
เท่านั้น

การเขียนเชิงอรรถ เป็นการเขียนข้อความที่บอกแหล่งที่มาของข้อมูลหรือข้อมูล อาจเป็นรายละเอียดเพิ่มเติมข้อความบางแห่งในรายงาน ตำแหน่งของเชิงอรรถให้เขียนไว้ท้ายหน้ากระดาษแต่ละหน้าโดยเว้นห่างจากข้อความในส่วนเนื้อเรื่องพอสมควร และมีเส้นขีดคั่นเพื่อมิให้ปะปนกับเนื้อเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- **เชิงอรรถโยง (Gross - Reference)** คือ การเขียนเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาให้ผู้อ่านสามารถดูหรืออ่านเพิ่มเติมเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีลักษณะการเขียนดังนี้

.....ในการปฏิบัติหน้าที่ และการทำงานในหน่วยงานต่างๆ อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและผลงานที่ดีแล้ว จะต้องมีการบริหารองค์การที่ดี นั้นหมายความว่า การดำเนินการจะต้องยึดหลักการบริหารงาน¹

.....
¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติม เรื่อง หลักการบริหารงาน บทที่ 4 หน้า 75.

- **เชิงอรรถอธิบาย (Content Footnote)** เชิงอรรถเสริมความที่เป็นข้อความอธิบายขยายความเพิ่มเติมจากเนื้อหาของรายงานบางตอนที่คิดว่าช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้นมีลักษณะการเขียน ดังนี้

เลขเรียกหนังสือ (Book Number) หรือเลขผู้แต่ง¹ (Author Number) การจัดหนังสือ

.....
¹เลขเรียกหนังสือหรือเลขผู้แต่ง คือ ตัวเลขที่กำหนดขึ้นแทนตัวอักษรของชื่อ หรือนามสกุล ผู้แต่ง จะใส่กำกับตามหลังพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่งในเลขเรียกหนังสือ

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

เอกสารอ้างอิง เป็นการรวบรวมเฉพาะรายการเอกสารที่ถูกอ้างไว้ในส่วนเนื้อเรื่องเท่านั้น ดังนั้นจำนวนรายการเอกสารที่อ้างอิงในส่วนท้ายเรื่องจึงต้องมีจำนวนเท่ากับที่ถูกอ้างไว้ในส่วนเนื้อเรื่อง การอ้างอิงแบบนาม-ปี เป็นการอ้างอิงโดยระบุ **ชื่อผู้แต่ง** และ **ปีที่พิมพ์ของเอกสาร** ไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้าง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความในเนื้อหานั้น และอาจจะระบุ **เลขหน้าของเอกสารที่อ้าง** ได้ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถตรวจสอบข้อมูลทางบรรณานุกรมของเอกสารที่ใช้อ้างอิงได้จากรายการเอกสารอ้างอิง (references) หรือ บรรณานุกรม (bibliography)

ตัวอย่าง (ผู้แต่ง 1 คน)

(พรณี บัวเล็ก, 2559)

พรณี บัวเล็ก (2559)

ตัวอย่าง (ผู้แต่ง 2 คน)

Dunning and Friedman (2014 : 79-120)

(Dunning and Friedman, 2014 : 79-120)

ตัวอย่าง (ผู้แต่ง 3 คน ขึ้นไป)

(พรณี บัวเล็ก และคณะ, 2559)

พรณี บัวเล็ก และคณะ (2559)

หรือการสรุปเนื้อหาทั้งหมดเล่ม ไม่ใช่เฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหน้าใดหน้าหนึ่ง ก็ไม่ต้องระบุหมายเลขหน้า
ดังนี้

ตัวอย่าง

(ดิน ปรัชญพฤทธิ, 2558)

กรณีการอ้างอิงผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศให้ระบุแต่นามสกุล ไม่ต้องใส่ชื่อแรก

ตัวอย่าง

(Hobbs, 2015 : 58 – 81)

กรณีที่ผู้แต่งมีฐานันดรศักดิ์ ให้คงไว้เหมือนบรรดาศักดิ์/สมณศักดิ์ เดิม ดังนี้

ตัวอย่าง

(หม่อมราชวงศ์ปรีดิยาธร เทวกุล, 2558 : 59)

หรือกรณีผู้แต่งมีศทางทหาร ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ คำเรียกทางวิชาชีพ ไม่ต้องใส่ไว้ เช่น ศาสตราจารย์
นายแพทย์

ตัวอย่าง

(สมชาย ผลเอี่ยมเอก, 2558 : 68)

กรณีอ้างอิงจากเว็บไซต์ ให้ใส่ชื่อผู้แต่ง ปี พ.ศ. ซึ่งปรากฏที่เรื่องที่สืบค้น ดังนี้

ตัวอย่าง

(อาทิตย์ ทองอินทร์, 2559)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2559)

การเขียนเอกสารอ้างอิง (ท้ายบทความ)

การเขียนเอกสารอ้างอิง (บรรณานุกรม) ให้เขียนโดยเรียงลำดับตามหลักการเดียวกับการเรียงคำ
ตามลำดับอักษรในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ภาษาไทย) หรือ Dictionary (ภาษาอังกฤษ) โดยคำที่
มีตัวสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ ก-ณ และ A-Z ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน
เรียงลำดับตามรูปสระที่เรียงในภาษาไทย โดยเรียงภาษาไทยก่อนตามด้วยภาษาอังกฤษ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพักษ์ ใช้รูปแบบที่นิยมใช้กันทั่วไปทางสังคมศาสตร์ คือ APA 7th (American Psychological Association) เพื่อในการบันทึกการอ้างอิงตามมาตรฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยเขียนประเภทการอ้างอิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือ (พิมพ์ครั้งที่). สำนักพิมพ์.
Ex. พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2554). <i>เรียนภาษาจีนในชีวิตประจำวัน บ้านของติงติง</i> (พิมพ์ครั้งที่1). บริษัท วิทย์พัฒน์ จำกัด.

บทความในหนังสือ วารสาร และนิตยสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปี). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้า.
Ex. พัสนันท์ พันธุ์แน่น. (2561).การพัฒนาสวนเกษตรชุมชนเมือง กับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษา ชุมชนพุนทรัพย์ เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. <i>ร่วมพักษ์</i> , 36(3), 67-95.

วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิปริญญาตรีและวิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ไม่ได้ตีพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่). ชื่อวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิปริญญาตรี ไม่ได้ตีพิมพ์หรือวิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ไม่ได้ตีพิมพ์). ชื่อมหาวิทยาลัย.
Ex. อลิษา มิตรานนท์. (2556). <i>ปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์</i> (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิปริญญาตรีและวิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ได้จากเว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่). ชื่อวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิปริญญาตรี หรือวิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่). ชื่อเว็บไซต์. URL/ชื่อฐานข้อมูล
Ex. วันชนะ จูบรรจง. (2560). <i>ระบบสนับสนุนการประมาณการสัมผัสแคดเมียมผ่านการบริโภคอาหาร</i> (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่, มหาวิทยาลัยนเรศวร). ThaiLIS. https://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php

การนำเสนอผลงานวิชาการในการประชุมทางวิชาการ

ชื่อผู้เขียน. (ปี). ชื่อบทความ. ชื่อรายงานการประชุม, หน้า.
Ex. บัณฑิต อารอมัน. (2565). <i>มหกรรมฟุตบอลโลก 2022 กับการกระตุ้นเศรษฐกิจในกาตาร์</i> . การนำเสนอผลงานวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติประจำปี พ.ศ.2565 วันที่ 17 ธันวาคม 2565 ณ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ, 496-510.

เว็บไซต์

ชื่อผู้เขียน. (ปี/วัน/เดือนที่เผยแพร่). ชื่อบทความ. ชื่อเว็บไซต์. URL
Ex. บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ. (2566, 19 ตุลาคม). <i>ห้าม..เหมือนไม่ห้าม : เจอนำในการห้ามโฆษณาจากร่างกฎหมายของประชาชน (ผู้ประกอบการ)</i> . Nation. https://citly.me/XKjoz .

สัมภาษณ์

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์. ตำแหน่ง. (วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์). สัมภาษณ์.
Ex. ประภาส แสงประดับ. ประธานชุมชนวัดบางบัว. (9 ธันวาคม 2558). สัมภาษณ์.

หนังสือออนไลน์ (e Book)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือ. (พิมพ์ครั้งที่). URL
Ex. จรัญ มะลูลีม. (2555). <i>OIC องค์การมุสลิมโลกในโลกมุสลิม</i> . https://kpilib.com/library/en/books/kpibook-17010/ .

บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (มีเลข DOI)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, เลขปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า. http://doi.org/ เลข doi
Ex. คันสนีย์ อริยวาสน์. (2565). การวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำลำเสียวน้อย.วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 18(2), 58–77. https://doi.org/10.14456/jem.2022.11 .

การลงรายการผู้แต่งในเอกสารอ้างอิง

1. ชื่อผู้แต่งชาวไทยลงรายการทั้งชื่อและนามสกุล โดยไม่มีคำนำหน้า และลงรายการชื่อทุกคนหากมีผู้แต่งตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

2. ผู้แต่งมีคำนำหน้า ฐานันดรศักดิ์ หรือบรรดาศักดิ์ ลงรายการท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่นระหว่างชื่อและฐานันดรศักดิ์หรือบรรดาศักดิ์

Ex.

ณัฏฐ์ สวัสดิวัตน์, ม.ร.ว.

สุพัตรา มาศดิตถ์, คุณหญิง.

3. ผู้แต่งที่เป็นพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ให้ลงรายการตามเดิม และ ใส่ชื่อเต็มไว้ในวงเล็บ

Ex.

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต พรหมรสี).

4. ผู้แต่ง 2 คน ลงรายการโดยใช้ คำว่า “และ” หรือ “&” เชื่อมทั้ง 2 ผู้แต่งที่ 1 และ ผู้แต่งที่ 2

5. ผู้แต่ง 1-20 คนใส่ชื่อทุกคน ลงรายการโดยใช้ คำว่า “และ” หรือ “&” เชื่อมทั้ง 2 ผู้แต่งรองสุดท้าย และ ผู้แต่งสุดท้าย

6. ผู้แต่ง 21 คน ขึ้นไป ใส่ชื่อ 19 คนแรก และใช้ . . . ตามด้วยคน สุดท้าย

7. ผู้แต่งชาวต่างชาติ ลงรายการด้วยชื่อสกุล โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยอักษรย่อของชื่อต้น และ อักษรย่อชื่อกลาง (หากมี) ทั้งนี้ การลงรายการชื่อชาวต่างชาติสามารถปรับเปลี่ยนไปตามความนิยมของแต่ละชาติได้ตามความเหมาะสม

8. ผู้แต่งที่เป็นหน่วยงานราชการ องค์กร สถาบันต่างๆ ลงรายการโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหน่วยงานย่อย โดยเว้นวรรคระหว่างชื่อทั้ง 2 (โดยใช้ชื่อเต็มไม่ใช่อักษรย่อ)

9. หนังสือที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งให้ลงรายการโดยใช้ชื่อหนังสือ และเรียงลำดับตามรายการชื่อผู้แต่ง

ตัวอย่างการเขียนบทความ (วิจัย)

ชื่อบทความ ภาษาไทย (Cordia New 16 pt ตัวหนา)

ชื่อบทความ ภาษาอังกฤษ (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

ชื่อและนามสกุล¹ (ภาษาไทย Cordia New 16 pt ตัวหนา)

ชื่อและนามสกุล (ภาษาอังกฤษ Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

¹ระบุหน่วยงานสังกัดผู้เขียน (ไม่ระบุสถานภาพ ยศ ตำแหน่ง คำนำหน้าชื่อใดๆ) ที่อยู่.....
.....โทรฯ : email (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ Cordia New 14 pt ตัวปกติ)

บทคัดย่อ (ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัย ไม่เกินครึ่งหน้า A4

จำนวนคำ 250-350 Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

คำสำคัญ : ภาษาไทย ไม่เกิน 3-5 คำ (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

Abstract The abstract should be described in 1 paragraph with content including Objectives, Methods, and Results. (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

Keywords : Please type in English not more than 3-5 words. (Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

บทนำ (ที่มาและความสำคัญของปัญหา) ไม่เกิน 1 หน้า A4

(Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

วัตถุประสงค์ (แนวคิดทฤษฎี ทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง)

(Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

วิธีการวิจัย (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล)

(Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

ผลการวิจัย (ผลที่ได้จากการวิจัย อาจแสดงภาพหรือตารางที่สำคัญประกอบการอธิบายผลวิจัย)

(Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

บทสรุป (สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ) (แยกออกเป็นหัวข้อ)

(Cordia New 16 pt ตัวปกติ)

เอกสารอ้างอิง (รูปแบบ APA 7th)

(Cordia New 16 pt)

Journal Article Submission Form for Publishing in Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences

☐ Research Article ☐ Academic Article ☐ Others (Please Specify).....

1. I (Mr. /Mrs. /Ms.)
☐ first author ☐ corresponding author

2. Academic Title :
☐ Professor Associate ☐ Professor ☐ Assistant Professor ☐ Lecturer/ Instructor
☐ Students ☐ Others

3. Faculty/ Department/
School.....University.....
Address.....
Phone Number.....E-mail.....

4. Title of the Submitted Article
(in Thai)
(in English)

The submitted manuscript must have not been previously published in any journals nor any publications before. The submitted manuscript must have not been a classroom research nor a research article of the institutional research. The submitted manuscript for publishing in Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences must first be selected by the representatives of Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences editorial board whose identity will be concealed. Then the manuscripts selected will be reviewed by at least three reviewers from the field of study approved by the editorial board of Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences. The reviewers will not be identified nor revealed their personal background (Double Blind Peer Review). All articles published in Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences are copyrighted and belong to Krirk University entitled by the Property Act B.E. 2537.

I, hereby, confirm that the submitted manuscript is original, and has not been published in any forms before. I have read the submission policy and criteria with fully understand its content and agree to comply with the submission policy and criteria. Thus, I agree to send 1) the filled-out article submission form, 2) the pay-in slip, and 3) the submitted manuscript for publishing in Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences.

..... (Signature)

...../...../.....

Fee Payment

The publication fees for your article will be charged by Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences shortly after the editorial board provided it an initial check before it is sent for review.

1. Fee per Article Page

Article	Students of Krirk University Payment per article	General Public Payment per article
in Thai	3,000 baht	4,000 baht
in Foreign Language	6,000 baht	8,000 baht

2. Pay through Krung Thai Bank, Name of Account: Krirk University, Account Number 060-1-06501-8
 3. Once the total payment has been paid, please send the copy of the following three documents:
 - 3.1 fully completed article submission form
 - 3.2 pay-in slip
 - 3.3 the revised submitted manuscript to <http://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruek/index>
 4. Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences reserves the authority, in any circumstance, to reject submissions that require expedited processing (fast track).
- *Note:**
1. Please carefully read the terms and condition before submitting as the author is not permitted to request a return of the fee in any circumstances.
 2. The author must double-check and submit all necessary submission materials.

Criteria and Writing Pattern for the Article Submission Published in Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences.

Criteria for the Article Submission for Publishing in Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences

1. After the article has passed initial consideration by the editorial board . Authors must pay a publish an article fee.
2. The submitted manuscript must follow the referencing styles used in academic writing set by Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences The author of the submitted manuscript must send :
 - 3.1) the complete filled-out article submission form.
 - 3.2) the pay-in slip
 - 3.3) submit the manuscript to
<http://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/index> (on line). Please note
 that the manuscript submitted via e-mail, or post mail, or others will not
 be selected for publishing in Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences.
3. The process starting from retrieving the submitted manuscript to the peer review evaluation process takes about 75 days.
4. The author of the submitted manuscript will receive the letter of acceptance for publishing, when the editorial committee has received the revised paper according to the suggestions of the peer reviewers.
5. The editorial board reserves its rights to consider only the paper received under the above condition.

The Manuscript Submission Guideline for Publishing in Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences.

1. The manuscript must be in the fields of humanities and social sciences.
2. The submitted manuscript must have never been published in any journals nor any types of publication before.
3. The author of the submitted manuscript must send the manuscript in e-file, and follow the direction below:
 - Type in Microsoft Word Program and the length should not exceed 15 pages (A4)
 - Font: Cordia New/ 16 points (Thai and English)
 - The page margin on four sides is 2.54 cm. or 1 inch (upper, left, right and bottom)
4. The pattern of the writing should be descriptive. If the paper derived from the research paper, the author should rewrite and present the main point of the research, not only as the summary of the research paper.

The Submitted Research Article Should Have the Following Main Parts (Do Not Put Number 1, 2, 3...in the Proposed Manuscript)

1. Article Title in Thai and in English
2. Name of the Author in Thai and in English
3. Abstract in Thai and in English (the length of both Thai and English abstract should not exceed one page of A4 paper size)
4. Key Words in Thai and in English [3-5 words, use semicolon (;) between words]
5. Introduction (Background and Significance of the Study; Review of the Literature; Hypothesis; Objectives of the Study; Related Concepts and Theories)
6. Research Methodology (Population; Samples; Data Collection Method; and Data Analysis)
7. Results of the Research (the results can include figures or tables together with detailed explanation)
8. Conclusion (Conclusion; Discussion; Suggestion and Recommendation)
9. Reference (Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences uses the APA Referencing Style 7th Edition)

The Submitted Academic Article Should Have the Following Main Parts (Do Not Put Number 1, 2, 3...in the Proposed Manuscript)

1. Article Title in Thai and in English
2. Name of the Author in Thai and in English
3. Abstract in Thai and in English (the length of both Thai and English abstract should not exceed one page of A4 paper size)
4. Key Words in Thai and in English [3-5 words, use semicolon (;) between words]
5. Introduction (Background and Significance of the Article)
6. Content (the author presents the main topics related to the article)
7. Conclusion (Summary of the main issues presented in the article. The conclusion can be the question or the intention to lead the readers to search for the new response)
8. Reference (Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences uses the APA Referencing Style 7th Edition)

5. In terms of the review article or the book review, the author must notify the sources in detail.
6. The editorial board of Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences reserves its rights to accept the manuscript submitted under the following condition:
 - 5.1 The author uses his/her own e-mail or phone number for submission.
 - 5.2 The manuscript submitted is not the classroom research nor the institutional research.
 - 5.3 The manuscript submitted follows the writing style of Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences.
 - 5.4 The editorial board accept for consideration the article submitted via ThaiJO only. [<https://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruek/index>]

Footnotes - are notes placed at the bottom of a page. They cite references or comment on a designated part of the text above it. The footnotes must be placed at the bottom of that page by leaving enough line space to separate the content and the footnote by drawing a line, as the example below:

- Cross-Reference is an instance refers to related information in another text or in the same text which enables the readers to get more related or more detailed information. An example of a cross-reference is a citation at the bottom of a page, as shown below

...In terms of carrying out one's duty and working in any section in the organization to create efficiency and good performance, it is necessary to have good management. In other words, the operation must rely on the principles of management.¹ [In Thai]

.....
¹ See also, Principles of Management, Chapter 4, p. 75 [In Thai]

- Content Footnote – is used to provide additional information or reference that simplifies or supplements information of the text. An example of a content footnote is a citation at the bottom of the page, as shown below:

Book Number or Author Number¹ Book Classification

.....
¹Book Number or Author Number is a unique code number assigned to the letter of the author's name and last name. The Book Number or the Author Number is placed after the first alphabet of the author's name in the Call Number.

The Reference Style of In-Text Citation

The fact that the documents listed in the reference section are the collection of the documents that have been referred only in the text. The number of the documents listed in the reference section must, therefore, equal to the number of the document referred to in the text. The name-year system is the system of in-text citation appeared in brackets, and consisted of the author(s), and the year of the document publication. The citation, appeared in brackets, can be placed in front of or after the referring statement. Besides, it can also indicate the page number of the document that the statement is referred to facilitate the readers to examine the bibliographical data in the reference or the bibliography.

Example : The in-text citation for one work written by one author :

(Punnee Bualek, 2559)
Punnee Bualek (2559)

Example : The in-text citation for one work written by two authors:

(Dunning & Friedman, 2014 : 99-120)
Dunning & Friedman (2014 : 99-120)

Example : The in-text citation for one work written by three authors:

(Punnee Bualek et al., 2016)
Punnee Bualek et al. (2016)

The in-text citation for one work written by three authors or more – write the names of all authors down the first time and from then on include only the last name of the first author followed by the words et al. ('et al' is Latin for 'and other').

Example : Research can be defined as a systematic method of creating new knowledge or a way to verify existing knowledge (Watson, McKenna & Keady, 2008)

Deciding on a research method demands the researcher consider carefully the problem or area of investigation being researched (Watson et al., 2008).

In case that the author summarizes the content of the whole book, not paraphrasing or quoting part of the paragraph, identifying page number is not required.

The example is as follows:

(Tin Prachyapruit, 2558)

In case that the author of the manuscript is foreigner, write his/her last name, year of publication, and page number as follows :

Example : (Hobbs, 2015 : 58-81)

If the author of the manuscript hold the royal title, or the monk's rank, maintain his/her royal title or the monk's rank as follows

Example : (M.R. Pridiyathorn Devakula, 2558 : 59)

In the case that the author hold the military rank, academic title, or professional title, leave out those rank and title as follows:

Example : (Somchai Phol-iam-ek, 2558 : 68)

In case of the in-text reference from web-site, write down the author of the document and the year appeared in the document, as follows:

Example : (Arthit Thong-in, 2559)

National Statistical Office (2559)

Reference List (the Collection of the Reference at the End of the Article)

All references or information sources cited in the proposed work need to be listed in the reference list at the end of the document under "References" or "Reference List." The Reference List provides all the details necessary for the readers to locate and retrieve information source cited in the reference list. The Reference List is arranged in alphabetical order of the author's first name (if the author is Thai) and the author's last name (if the author is non-Thai). The alphabetical order follows the alphabetical order issued by the Royal Institute Dictionary (Thai Language) or Dictionary (English language). The word with final consonant is placed before the word with vowel. The word begins with the same consonant is placed in order according to the vowel pattern in Thai language. In addition, the Thai authors are placed in front of the International authors

In writing the Reference, the author of the proposed work must use the APA 7th. Edition Style (American Psychological Association), which follows the Standards of Thai Journal Citation Index Center (TCI) by classifying the type of document as follows:

Book

Author's name. (Year of publication). <i>Book Title in Italics</i> . Place of Publication : Publisher's name.
Example :
Vicharn Panich. (2556). <i>Enjoy learning in 21th. Century</i> . Nonthaburi : S.R. Printing Mass Products, Co. Ltd. (in Thai)
Collier, A. (2008). <i>The world of tourism and travel</i> . Rosedale, New Zealand : Pearson Education New Zealand.

Articles in Books, Journal, and Magazine

Author's name. (Year of publication). Title of the Article. <i>Name of the journal (in Italics)</i> , Volume number (issue no.), page numbers.
Example :

Amornrat Kulsudjarit. (2559). Assets and liabilities declaration and verification system for ministers. <i>Romphruek Journal</i> , 34(1), 209-234.
--

Thesis

Author, A. A. (Year)./Title/[Unpublished doctoral or master's thesis]/Name of the Institution awarding the degree.
--

Example :

Stewart, Y. (2000). <i>Dressing the tarot</i> [Unpublished master's thesis]. Auckland University of Technology
Becker, J. C. (2013). <i>Landscape-level influences on community composition and ecosystem function in a large river ecosystem</i> (Publication No. 3577776) [Doctoral dissertation, Graduate Council of Texas State University – San Marcos]. ProQuest Dissertations and Theses Global.

Conference Paper

Author's name. (Year of publication). <i>Title of the Article (in italics)</i> . Name of the Conference, page numbers.
--

Example :

สุจิตรา เนตรสกุล. (2559). <i>การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล: ศึกษากรณีการส่งต่อข้อมูลบนเฟซบุ๊ก</i> . การนำเสนอผลงานวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ประจำปี พ.ศ. 2559 วันที่ 5 พฤศจิกายน 2559 ณ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ, 588-600.
Williams, & Seary, K. (2010). Bridging the divide : Scaffolding the learning experiences of the mature age student. In J. Terrell (Ed.), <i>Making the links : Learning, teaching and high quality student outcomes</i> . Proceedings of the 9 th . Conference of the New Zealand Association of Bridging Educators. Wellington, New Zealand. (pp. 104-116)

Website

Author, A. A./ (Year, Month date)./Title of the work: Subtitle./Website name./URL

Example :

Thanes Apornsuwan. (14 February, 2560). <i>ทรมานกำลังเผชิญหน้ากับ “ตุลาการภิวัตน์” ฉบับอเมริกัน?</i> . Retrieved from http://www.bbc.com/thai/thailand-38915635 [in Thai].
Johnson, A. (2018, May 24). “It doesn’t need to be this way”: The promise of specialized early intervention in psychosis services. IEPA. https://iepa.org.au/network-news/it-doesnt-need-to-be-this-way-the-promise-of-specialised-early-intervention-in-psychosis-services .

Interview การติดต่อสื่อสารส่วนบุคคล ให้ทำ การอ้างอิงในเนื้อหา (in-text citation) โดยไม่ต้องลง รายการในบรรณานุกรมท้ายเรื่อง (References)

Interviewer, Position. Interview date, month, year
--

Example :

Praphas Saengpradap, Wat Bang Bua community President. 9 December 2558. [in Thai]
G. A. Smith, Interview, October 5, 2012

E-Book

Author of the book. (Year). <i>Book Title (in Italics)</i> . Retrieved date (date month year). Retrieved from website (URL)

Example :

Somnuek Oonkaew. (2556). <i>Theory of practical music</i> . (23 February 2560) Retrieved from http://www.ebooks.in.th/mybookshelf.html . [in Thai]

E-Journal

Author of the article. (Year). *Article Title (in Italics)*. (Date month year of retrieval). Retrieved from name of Website (URL).

Example :

Sujittra Samakkitham. (2559). *Political economy of the community forest network in the five provincial borders of the eastern region*. (22 February 2560) Retrieved from <https://www.tci-haijo.org/index.php/romphruekj/article/view/72599/58412>. [in Thai]

Cataloguing for Author(s) in the Reference List

1. Thai author's name is catalogued both first name and last name only, no title is included. Also listed all authors in the case that there are more than two authors.
2. The author with royal title, place the royal title behind his/her last name by placing comma to separate these two parts
Example : Thanadsri Sawasdiwat, M.R.
 Supatra Masdit, Khunying
3. The author who is the monk with the monk's rank, put the name of the monk's rank with his real name in brackets.
Example : Somdet Phra Buddhacarya (Toh Brahmaramsi)
4. Books with two authors, insert the word "and" or "&" between the name of the first author and the second one.
5. Books with one to twenty authors, list each author's names, and insert the word "and" or "&" between the second last author and the last one.
6. Books with 21 authors or more, list the names of the first nineteen authors and insert the word "and" or "&" between the second last author and the last one/
7. For the international author, place the author's last name first, followed by comma (,) and the initials. However, the list of the international author can be changed according to the style of each nation.
8. If the author is the official agency, organization, and institute, the list must be in order from the line agency to the sub-department. The name of the two agencies are separated by spacing (the name of the agency is written in full).
9. The book written with unknown author, start with the title of the book and follow in order according to the author's list.

Sample-Writing of a Research Article

Article Title : in Thai (Font : Cordia New 16 pt. Boldface)

Article Title : in English (Font : Cordia New 16 pt. Regular Type Face)

First and last name¹ (in Thai Cordia New 16 pt. Boldface)

First and last name (in English Cordia New 16 pt. Regular Type Face)

¹ Please indicate only the Office that you work for (do not mention the status, rank, job position, nor the name title)

Address: Tel. No.....

E-mail..... (Cordia New 14 pt. regular type face)

Abstract : (in Thai)

The abstract should be described in one paragraph with content including Objectives, Methods and Results. (Cordia New 16 pt., regular type face).

Keywords : Please type in English not more than 3-5 words (Cordia New 16 pt. regular type face).

Abstract : (in English)

The abstract should be described in one paragraph with content including Objectives, Methods and Results. (Cordia New 16 pt., regular type face).

Keywords : Please type in English not more than 3-5 words (Cordia New 16 pt. regular type face).

Introduction (Background and Significance of Study, Concerning Researches, Hypotheses, Objectives, Concepts and Theories)

The introduction should not exceed one A4 paper size, the content should be about the background and the significance of the study (Cordia New 16 pt. regular type face).

Research Methodology (Population and Sample, Data Collection and Data Analysis)

(Cordia New 16 pt. regular type face).

Results of the Research (The Results of the Research can be shown in figures or tables)

(Cordia New 16 pt. regular type face).

Conclusion (Conclusion, Discussion, Suggestion and Recommendation)

(Cordia New 16 pt. regular type face)

Reference American Psychology Association (APA) 7th Edition Referencing Style

(Cordia New 16 pt. regular type face)

สถาบันวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเกริก

เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 แขวงอนุสาวรีย์

เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220

โทรศัพท์ : 02-552-3500-9 ต่อ 402

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/index>

